

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİMDALI
TÜRK-İSLAM EDEBİYATI BİLİMDALI

**EMÎR SULTÂN MENÂKİBNÂMELERİ VE NİMETULLAH'IN MENÂKİB-I
EMÎR SULTÂN ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH UĞUR

İSTANBUL 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİMDALI
TÜRK-İSLAM EDEBİYATI BİLİMDALI

**EMÎR SULTÂN MENÂKİBNÂMELERİ VE NİMETULLAH'IN MENÂKİB-I
EMÎR SULTÂN ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH UĞUR

DANIŞMAN: PROF.DR. MUSTAFA İSMET UZUN

İSTANBUL 2013

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı TÜRK-İSLAM EDEBİYATI Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi ABDULLAH UĞUR' nın EMİR SULTAN MENAKİBNAMELERİ VE NİMETULLAH'IN MENAKİB-I EMİR SULTAN ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN) adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26.04.2013 tarih ve 2013/14-15 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 13.05.2013

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. MUSTAFA UZUN

2) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. MELİHA YILDIRAN SARIKAYA

3) Jüri Üyesi : PROF. DR. NECDET TOSUN

ÖZET

EMİR SULTAN MENAKIBNAMELERİ VE NİMETULLAH'IN MENAKIB-I EMİR SULTAN ADLI ESERİ (İNCELEME-METİN)

Bu çalışma Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarında Anadolu'ya gelip Bursa şehrine yerleşmiş ve bu şehirde irşad faâliyetlerinde bulunmuş olan Emir Sultân'ın hayatı ve ona dair yazılan menâkıbnâmeler ile ilgilidir. Bu büyük sûfînin Osmanlı edebiyatı ve tarihi üzerinde bıraktığı etkiyi araştırmak amacıyla hayatı hakkında bilgiler verilmiş, hakkında yazılan menâkıbnâmeler incelenmiş ve bu menâkıbnâmelerin birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise Nimetullah Efendi'nin elif etmiş olduğu Menâkıb-ı Emîr Sultân adlı eser incelenmiş ve edisyon-kritikli metin neşri hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler

Emir Sultan

Nimetullah Efendi

menâkıbnâme

ABSTRACT

MENÂKIBS ON EMİR SULTAN AND THE MENÂKIB-I EMİR SULTAN OF NİMETULLAH (ANALYSE-TEXT)

This study focuses on Emir Sultan who came to Anatolia and settled in the city called Burusa in the early times of the Ottoman Empire. The study basically focuses on the effects of Emir Sultan on Ottoman history and Ottoman literature. For that the menaqıbs which were written on Emir Sultan are investigated and also the intertextuality between them.

In the second part the text of the menaqıbname which is written by Nimetullah Efendi is given with a critical edition.

Key Words

Emir Sultan

Nimetullah Efendi

menakıbname

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
GİRİŞ.....	1
1. EMİR SULTAN'IN HAYATI.....	4
1.1. HAYATI.....	4
1.2. EMİR SULTAN'IN HUNDÎ HATUN İLE EVLİLİĞİ.....	9
2. EDEBÎ ESERLERDE EMİR SULTAN.....	18
3. EMİR SULTAN'IN ESERLERİ.....	22
3.1. ŞİİRLERİ.....	22
3.2. NESİRLERİ.....	24
4. EMİR SULTAN'IN TARİKATI.....	25
4.1. EMİR SULTAN'IN HALİFELERİ VE TARİKATININ ETKİ ALANI.....	30
5. EMİR SULTAN HAKKINDA YAZILAN MENÂKİBNÂMELER.....	33
5.1 YAHYA BİN BAŞÎ, MENÂKİB-I EMİR SULTÂN (MENÂKİBÜ'L- CEVÂHİR).....	35
5.2 MÜDAMÎ, MENÂKİB-I EMİR SULTÂN.....	38
5.3 ZEYNELÂBİDİN BİN HACI KASIM, VESÎLETÜ'L- METÂLİB.....	40
5.3.1 TERCÜME-İ VESÎLETÜ'L-METÂLİB.....	41
5.4. SENÂYÎ, MENÂKİB-I EMİR SULTÂN (KEŞİF-NÂME).....	43
5.5. ŞEVKÎ, MENÂKİB-I EMİR SULTÂN.....	44
5.6. HÜSAMEDDİN BURSEVÎ, MENÂKİB-I EMİR SULTÂN.....	45

5.7. BALDIR-ZÂDE, TERCÜME-İ HÂL-İ EMÎR SULTÂN.....	45
6. MENÂKIBNÂME METİNLERİNİN BİRBİRİYLE İRTİBATI ÜZERİNE.....	48
7. NİMETULLAH EFENDİ’NİN HAYATI VE ESERLERİ.....	56
7.1. HAYATI.....	56
7.2. ESERLERİ.....	58
7.2.1. RÎSÂLE-İ TÂC U HIRKA.....	58
7.2.2. MENÂKIB-I EMÎR SULTÂN.....	59
8.METNİN KURULMASINDA İZLENİLEN YÖNTEM.....	62
9.METİN.....	65
SONUÇ.....	175
KAYNAKÇA.....	176
EKLER.....	181

KISALTMALAR

A: Millet Kütüphanesi Ali Emiri Nüshası

a.g.e: adı geçen eser

a.g.m: adı geçen makale

Ata. Ktp: Atatürk Kitaplığı

B: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Nüshası

bkz: bakınız

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri

bs: basım

c: cilt

çev: çeviren

DİA: Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

H: Hicri

İ: İnebey Nüshası

İSAM: İslâm Ansiklopedisi Araştırma Merkezi

M: Miladi

M. Ktp. AEsry: Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Şeriye

s: sayfa

slt: saltanat

Sül. Ktp: Süleymaniye Kütüphanesi

S: Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası

SÇ. Ktp: Sermet Çifter Kütüphanesi

O: Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Nüshası

ö: ölümü

vr: varak

ÖNSÖZ

Varup Sultân Emîr'ün merkad-i pâkine yüzler sür
Kulı kurbânıyuz şâhâna benden çok selâm eyle

Râhimî

Menâkıbnâmeler Türk-İslâm edebiyatının önemli türlerinden biri olup kütüphanelerimizde bir çok sûfîye ait pek çok menâkıbnâme bulunmaktadır. Bu durum bu tür eserlerin halk tarafından çokça sevilip okunduğunu göstermektedir.

Tez konusu olarak ele aldığımız ve menâkıbnâme türünün en eski örneklerinden olan Emir Sultan ve menâkıbnâmeleri üzerine Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmalar Prof. Cavid Baysun'un yazdığı makale ile başlamıştır. Bundan sonra yapılan çalışmalar birbirinin tekrarı niteliğinde olmaktan öteye gidememiştir. Emir Sultan'ın evliliği tarikatı gibi kaynakların farklı görüşler belirttiği konularda yeni herhangi bir sonuç ortaya konulmamıştır. Bu kısımlar ya geçirilmiş yahut kaynaklardan aynen aktarılmıştır.

Bu yüzden biz bu çalışmamızda Anadolu'ya Osmanlıların yeni yeni hakimiyet kurdukları zamanda gelip Bursa'ya yerleşen ve Anadolu'da İslâmiyetin kökleşmesinde çok güçlü tesirleri bulunan meşhur sûfî Emir Sultan'ı ve hakkında telif edilen menâkıbnâmeleri ele alarak bunlardan Emir Sultan yanında halifeleri hakkında da zengin bilgiler veren Nimetullah Efendi'nin eserini edisyon-kritik yoluyla ilim âlemine sunmaya çalıştık. Konularla ilgili yeni bilgiler elde etmeye yöneldik.

Çalışmamızda okuyuculara ve araştırmacılara kolaylık sağlamak için kütüphanelerde kullanılan demirbaş numaralarını aynen koruduğumuzdan daha önceki kataloglama sistemlerinde pek görülmeyen Mc_Yz_K_00379 gibi kullanımlara yer verdik. Bu numaralarla arama yapıldığında okuyucular ve araştırmacılar kullandığımız eserlere kolaylıkla erişebilmektedirler.

Dört bölüme ayrılmış olan çalışmamızın ilk bölümünde, Emir Sultan'ın hayatı, hüviyeti ve dönemin siyasi olayları hakkında bilgi vermekte olup hazretin Yıldırım Bayezid'in kızı ile olan evliliği gibi tartışmalı tarihî konuları içermekle birlikte, Emir Sultan'ın Osmanlı Edebiyatı ve şairleri üzerindeki etkisini şiirlerden örnekler vererek gösterilmektedir. Emir Sultan hakkında yazılmış bulabildiğimiz bütün şiirleri topladığımız bu kısımda ilk kez ona dair yazılmış bu kadar çok şiir bir araya getirilmiş olmaktadır. Ayrıca bu tanınmış mutasavvıfın kendisine ait olduğu bilinen veya ona atfedilen eserler hakkında da bilgiler verdik. Bunun yanısıra Emir Sultan'ın tarikatı, tarikatının etki alanı ve halifeleri ile ilgili araştırmalarımız sonucu ortaya çıkan bilgileri vermeyi amaçladık.

İkinci bölümde ise Emir Sultan menâkıbnâmeleri ve bu eserlerin müelliflerine dair bilgiler verdik. Bunlar arasında doktora veyahud yüksek lisans seviyesinde çalışılmış olanlarda rastladığımız gözden kaçan bilgileri aktararak zaman içinde elde edilen yeni bilgileri ilaveye çalıştık. Ayrıca üzerinde daha önce herhangi bir çalışma yapılmamış olan menâkıbnâmelerin muhtevaları hakkında bir fikir vermek için varsa konu başlıklarını yoksa eserde zikredilen kerâmetleri çalışmamıza derc ettik. Bu bölümün son kısmında menâkıbnâme metinlerinin birbirleri ile olan ilişkileri üzerinde durduk. Hepsî telif olan bu eserlerde kullanılan ortak motifleri, anlatım tarzına dair benzerlikleri göstermeye çalıştık.

Üçüncü bölümde ise çalışmamıza konu ettiğimiz menâkıbnâme metninin yazarı olan Nimetullah Efendi'nin hayatı ve eserlerine dair bilgiler verdik. Üzerinde çalışmış olduğumuz metnin nüshalarının ayrıntılı tavsiflerini yaptık.

Çalışmamızın son bölümü olan dördüncü bölümde ise metnin kurulmasında izlediğimiz yol hakkında bilgi verip, ardından edisyon-kritikli neşrini ortaya koyduk.

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve görgüsüyle bana destek olan, her dâim ilminden feyz ve sohbetinden zevk aldığım pek kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa

İsmet UZUN’a teşekkür etmek boynumun borcudur. Öğrenciliğim boyunca derslerinden çok şey öğrenmiş olduğum Prof. Dr. Hasan Aksoy’a da teşekkür borçluyum. Ayrıca çalışmam sırasında karşılaştığım problemleri çözmedeki yardımları dolayısıyla Yard. Doç Dr. Meliha Yıldırım SARIKAYA’ya, yüksek lisans öğrenimim boyunca desteğini gördüğüm Yard. Doç. Dr. Ahmet KARATAŞ’a da teşekkür borçluyum. Ayrıca çalışmam boyunca kitaplarından faydalandığım İSAM, Atatürk Kitaplığı ve IRCICA kütüphanelerine ve personeline teşekkür ederim.

Gayret bizden tevîk Allah’tandır.

Abdullah UĞUR

İstanbul, 2013

GİRİŞ

Menâkıb, Arapça isabet etmek, birşeyden bahiste bulunmak yahut haber vermek anlamında olan (n-k-b) kelimesinden türeyen menkabe kelimesinin çoğuludur. Menkabe kelimesi sözlükte övünülecek güzel iş, hareket anlamında olup bu anlam ile ilk defa H. III. (M. VIII) yüzyıldan itibaren hadis kitaplarında sahabelerin faziletlerini anlatan bölümlerin adı olarak kullanılmıştır.¹

Tasavvufun İslâm dünyasında yayılmasıyla birlikte menâkıb yahut menkıbe kelimesi büyük sûfîlerin hayatlarını, sözlerini ve kerâmetlerini ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Ahmet Yaşar Ocak, ilk dönemde kerâmetin çoğulu olan kerâmât kelimesinin menkabe veya menâkıb yerine kullanıldığını belirterek menkabelerin aslını kerâmetlerin teşkil ettiğini belirtmektedir.²

Türklerin İslâmiyetle tanışmadan önce ki devirlerinde Şamanizm ve Budizm'in etkisiyle olağanüstü güçleri olan, ruh ve cinlerle savaşan Şamanlara dair birçok metin bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar bu metinler ile menâkıbnâme metinleri arasında bağlantılar kurarak bu eserlerin menâkıbnâmelerin teşekkül etmesinde önemli bir rolü olduğunu belirtirler.

Türk-İslâm kültüründe isminde menâkıbnâme kelimesi yer almamakla birlikte bu türe ait ilk örnek Satuk Buğra Han'ın kahramanlıklarını anlatan *Tezkire-i Satuk Buğra Han* adlı eserdir. Daha sonraları Anadolu'ya bir çok evliyâ gönderdiği kabul edilen Hoca Ahmed Yesevî için Siğnâkî (ö. H. 711/ M. 1311 ?) tarafından bir menâkıbnâme yazılmıştır.³

¹ Haşim Şahin, "Menâkıbnâme," DİA, c.29, s. 112.; Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler: (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, 3. bs., Ankara 2010, s. 27.

² Ocak, a.g.e., s. 28.

³ Necdet Tosun, "Ahmed Yesevî'nin Menâkıbı," *İLAM Araştırma Dergisi*, III/1, (İstanbul), 1988, s.73-81.

Anadolu sahasında yazılan ilk ve önemli menâkıbnâmelerden biri, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hakkında Feridun Sipehsalar tarafından yazılmış olan *Risâle-i Sipehsalar* adlı eserdir. Aynı yüzyılda Konya ve Akşehir civarında yaşamış olan Seyyid Harun’a dair *Makâlât-ı Seyyid Hârûn-ı Velî* adı ile yazılmış bir menâkıbnâme bulunmaktadır.

Beylikler döneminde ve Osmanlı döneminde menâkıbnâmelerin sayıları artarak yazılmaya devam etmiştir. Bu menâkıbnâmeler arasında H. X. yüzyılda Emir Sultan adına yazılmış olan menâkıbnâmeler de önemli bir yer tutmaktadır.

Hz. Muhammed’in soyundan gelen ve ondan aldığı manevî işaret üzerine Anadolu topraklarına hicret eden bu büyük velî Bursa’ya yerleşmiş, Yıldırım Bâyezid, Çelebi Mehmet ve II. Murad’ın saltanat yıllarını idrâk etmiş ve yine Bursa’da vefat etmiştir. Emir Sultan’ın Anadolu’ya gelişi Yıldırım Bâyezid’in saltanatı dönemine denk gelmektedir. Gelişiyle birlikte Anadolu’da ünlenen Emir Sultan bir süre sonra Bâyezid’in kızı olan Hundî Hatun ile evlenmiştir. Evliliği hakkında menâkıbnâmelerde birçok kerâmet zikredilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş yıllarında padişahın kızını alarak dâmâd-ı padişâhî olan bu büyük velî, müridleriyle birlikte birçok sefere katılmış Osmanlı’nın hem yeni topraklar kazanmasına hem de kazandığı topraklarda İslâm’ı yaymasına yardım etmiştir. Teşekkül devresini henüz tamamlamış olan ve Timur’un Anadolu’yu işgali ile büyük bir yara almış olan Osmanlı’nın, tekrar toplanabilmesinde Emir Sultan’ın ve tabi diğer Anadolu erenlerinin manevî katkıları büyüktür. Osmanlı’da padişahlara kılıç kuşatılması için yapılan “taklîdü’s-seyf”in de Emir Sultan ile başlaması hem Emir Sultan’a Osmanlı hanedânı tarafından değer verildiğini hem de onun Osmanlı âdetlerinin teşekkülü üzerinde etkisi olduğunu gösterir.

Emir Sultan hakkında yazılmış menâkıbnâmeler edebî bir değeri hâvî olmakla birlikte Emir Sultan’ın yaşadığı dönemde Anadolu’da halkın velî anlayışı, günlük yaşamı, günlük yaşamda İslâm dinin yeri gibi konularda da bilgiler vermektedir.

Hazret hakkında bugün elimizde sekiz adet menâkıbnâme bulunmaktadır. Bu menâkıbnâmeler Emir Sultan'ın Buhârâda gösterdiği kerâmet ile başlayıp sırasıyla hacca gidişini, oradan Anadolu'ya yaptığı yolculuğu ve Bursa'da geçen hayatını anlatmaktadırlar. Menâkıbnâmelerin ekserisi Emir Sultan'ın kerâmetlerinden sonra post-nişin olan halifeleri hakkında da bilgiler içermektedir. Bu halifelerden kimisi aynı zamanda müellif olup edebî ve dînî eserler de yazmış müelliflerdir. Menâkıbnâmelerin edebiyat tarihleri için önemi ve alana katkıları çok mühimdir.

1. EMİR SULTAN'IN HAYATI

1.1. HAYATI

Asıl adı Şemseddin Muhammed olan Emir Sultan'ın Buhara'da doğduğu bilinmektedir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte ölümüne düşürülen “intikāl-i emîr” tamlamasına karşılık gelen H. 833 (1429/1430) senesinde 63 yaşında vefât ettiği rivayeti genel olarak kabul görmüştür.¹

Menâkıbnâmelerde ve diğer tarihi kaynaklarda kendisinin Hz. Muhammed'in soyundan geldiği özellikle vurgulanmaktadır. Nitekim onun Hz. Peygamber'e ulaşan şeceresi *Yâdigâr-ı Şemsî*'de şu şekilde kayıtlıdır: “*Müşârunileyhiñ lîsân-ı mübâreklerinden ecdâd-ı ʿaliyyeleriniñ esâmî-i mübârekeleri bu vechile şâdir olmuşdur. Rivâyetinde bulunanlar es-seyyid Şemseddîn ibni es-seyyid ʿAli ibni Seyyid Muḥammed ibni Seyyid Hüseyin bin Seyyid ʿAli bin Seyyid Muḥammed bin Seyyid Muḥammed el-Mehdî ibni Hasan el-ʿAskerî ibni ʿAli el-Taḳî ibni Muḥammed el-Taḳî ibni ʿAli Rızâ ibni Mûsâ el-Kâzım ibni Caʿfer es-Şâdık ibni Muḥammed el-Bâkır ibni ʿAli Zeynelâbidîn ibni İmâm Hüseyin ibni İmâm ʿAli el-Murtażâ rıdvânallhu teʿâlâ ʿaleyhim ecmaʿîn diye taʿdâd etmişler. Ḥalbukî Seyyid Muḥammed el-Mehdî'niñ pederleri İmâm ʿAli Rızâ ḥazretleri olursa iʿtirâza maḥal kalmaz.*”²

Hakkında ilk menâkıbnâmeyi yazan Yahya bin Bahşî, eserinde Emir Sultan'ın şeceresine yer vermez. İkinci menâkıbnâmeyi yazmış olan Müdâmi'de de şeceresi yer almamıştır. Üçüncü menâkıbnâme olan *Vesiletü'l-Metâlib*'in tercümesinde ise şu kayıt vardır: “*Sultân Seyyid Muḥammed el-Buḥârî ḥazretleri Seyyid ʿAli oğludur, ol daḥî Seyyid Muḥammed oğludur, ol daḥî Seyyid Hüseyin oğludur, ol daḥî Seyyid Muḥammed oğludur, ol daḥî Seyyid ʿAli oğludur, ol daḥî Seyyid Muḥammed oğludur, ol daḥî Seyyid Hasan el-ʿAskerî oğludur, ol daḥî ʿAli en-Naḳî oğludur, ol daḥî Seyyid*

¹ Bu tarih Bursa'da Emir Sultan vakıflarına müteveli olan şair Ahmed Paşa (ö.902/1497-97) tarafından şeyhin ölümünden sonra düşürülmüş olup doğruluğu başka bilgilerle teyid edilememekle birlikte genel olarak kabul görmüştür. Menâkıbnâme müelliflerinden Nimetullah Efendi bu tarihin Emir Sultan'ın türbesi üzerinde yazılı (mahkûk) olduğunu belirtmektedir. Nimetullah Efendi, *Menâkıb-ı Emîr Sultân*, Sül. Ktp. Hacı Mahmud Efendi nr. 4564, vr. 31b.

² Mehmed Şemseddin [Günaltay], *Yâdigâr-ı Şemsî*, Bursa 1332, s. 4.

Muhammed el-Cīvārī en-Nākī oğludur, ol daḥi Seyyid Ali er-Rızā oğludur, ol daḥi Seyyid Mūsā el-Kāzım oğludur, ol daḥi Seyyid Cāfer es-Sādık oğludur, ol daḥi Seyyid Zeynel‘arīfın oğludur, ol daḥi İmām Hüseyin oğludur, ol daḥi Ḥazret-i Fāṭıma’dan İmām ‘Ali’niñ oğludur.” Görüldüğü gibi metinde kimi isimler yanlış yazılmış olsa da verilen şecerede bir değişiklik yoktur.

Menâkıbnâme müelliflerinden Nimetullah Efendi de eserinde Emir Sultan’ın silsilesini şu şekilde vermektedir: *Sultân Emîr ‘aleyhi’r-raḥme bi’ş-şabîr ḥazretlerininüñ tarikat silsilesi budur ki sultânü’l-evliyâ ve’s-sādât Emîr Sultân ‘aleyhi’r-raḥme ve’l-gufrân ḥazretleri ‘işmet-i kesîbe ile e’imme-i ma‘şûmîndendür. Ya‘nî ‘işmet-i kesîbe ile e’imme-i ma‘şûmînden Seyyid ‘İsâ’dan almışlardır. Seyyid ‘İsâ daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Seyyid ‘Alî’dan almışlardır. Seyyid ‘Alî daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Seyyid Meḥammed’dan almışlardır. Seyyid Meḥammed daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Seyyid Hüseyin’dan almışlardır. Seyyid Hüseyin daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Seyyid Ḥasan’dan almışlardır. Seyyid Ḥasan daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Meḥammed e’l-kāim e’l-Muntaẓır’dan almışlardır. Meḥammed el-kāim daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Ḥasan el-‘Askerî’dan almışlardır ki anlar mesmûmen ya‘nî ağulunmuş fevt olub Samarrâ’da defn olunmuşlardır. Ḥasan el-‘Askerî daḥi ‘işmet-i kesîbe e’imme-i ma‘şûmînden ‘Ali el-hādî en-Nakî’dan almışlardır ki ol daḥi maḳtûlen fevt olub Samarrâ’da defn olunmuşlardır. ‘Ali en-Nakî daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Meḥammed e’l-Cevād et-Taḳî’dan almışlardır ki anlar maḳtûlen fevt olub Bağdad’da defn olunmuşlardır. Meḥammed el-Cevād et-Taḳî daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden ‘Ali er-Rızā’dan almışlardır. Ol daḥi mesmûmen fevt olub Tūs’da defn olunmuşdur. ‘Ali er-Rızā daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Mūsā el-Kāzım’dan almışdur ki maḳtûlen fevt olub Bağdad’da defn olunmuşdur. Mūsā el-Kāzım daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Cāfer eş-Sādık’dan almışlardır. Ol daḥi mesmûmen fevt olub Bakî‘da ya‘nî Medîne-i şerîfullah-ı te‘ālâ makberlerinde defn olunmuşdur. Cāfer eş-Sādık daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Meḥammed el-Bākır’dan almışlardır. Ol daḥi mesmûmen fevt olub Bakî‘da defn olunmuşdur. Meḥammed el-Bākır daḥi ‘işmet-i kesîbe-i e’imme-i ma‘şûmînden Zeyne’l-‘Ābidîn’dan almışlardır. Ol daḥi zamānınıñ imāmu idi. Lakin imāmet da‘vāsın itmedi. Liḥikmetin lā-ya‘lemullah mesmûmen fevt*

olub Bakî'î'da defn olunmuştur. Zeyne'l-âbidîn daği 'işmet-i kesîbe ile imâm ma'sûm Hâzret-i Hüseyin'den almışlardır. Anlar daği maqtûlen fevt olub Kerbelâ'da defn olunmuştur. Hâzret-i Hüseyin daği 'işmet-i kesîbe ile zamânının imâmı Hâzret-i Hasan'dan almışlardır ki mesmûmen fevt olub Bakî'î'da defn olunmuşlardır. Hâzret-i Hasan daği 'işmet-i kesîbe ile imâm-ı ma'sûm Hâzret-i 'Alî bin ebî Tâlib'den almışlardır. Zamanının imâm-ı fâyıkı olub maqtûlen fevt olub Necef'de defn olunmuştur ki meşhed-i 'Ali demekle meşhûrdur. Hâzret-i 'Alî daği sultânü'l-enbiyâ bürhânü'l-evliyâ Hâzret-i Habîbullah'dan şallallahu 'aleyhi ve sellemden almışlardır. Tahkîk 'ale't-taşdîk bu silsile-i muṭahhara-yı mezkûre şems-i semâ-yı siyâdet ve bedr-i burûc-ı sa'âdet-i edâmallahü Te'âlâ fî zürriü's-sa'âdet sultân ḥâzretlerinin kendü mübârek nefes-i şerîflerinden ve kelimât-ı dürer-bâr-ı laṭîflerinden bu zîkr ve vaşf olunan tertîb üzre bi 'aynihi böyle istimâ olunmuştur. ³

Menâkıbnâme müelliflerinden Hüsâmeddin Bursevî ise eserinde Câfer es-Sâdık'tan sonra Muhammed Bâkır'ın ismini zikreder. ⁴

Bu şecerelerin haricinde Cavid Baysun, Emir Hasan en-Nûri adlı bir zâtın farklı bir silsile rivâyet ettiğini kaynak belirtmeksizin söylemiştir. Emir Hasan en-Nûri ise Emir Sultan'ın nesebini İmam Musa el-Kâzım'ın İbrahim adlı oğluna bağlayarak farklı bir şecere ortaya koymaktadır. ⁵

³ Nimetullah Efendi, *a.g.e.*, vr. 40a-40b.

⁴ Hüsâmeddin Bursevî'nin zikrettiği bu silsilenin bir nüshası da Atatürk Kitaplığı'nda MC_Yz_K_00379 demirbaş numarası ile kayıtlı olup İsmail Hakkı Bursevî'ye ait *Silsilenâme-i Celvetiye*'nin sonunda 115 ve 116 numaralı sayfalarda bulunmaktadır. Hüsâmeddin Bursevî Emir Sultan'ın silsilesini bu eserden iktibas etmiş olabilir.

⁵ Cavid Baysun, "Emir Sultan'ın Hayatı ve Şahsiyeti," *İst. Üni. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 1/1 (1949), s. 91. Cavid Baysun'un Emir Sultan hakkında birkaç makale daha yazma niyetinde olduğu bu yazısından anlaşılmaktadır (bkz. dpnt 2) Hocanın evrâk-ı metrûkesinin bir kısmı İstanbul Üniversitesi'nde bir kısmı da Yapı Kredi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. İki kütüphanede de yaptığım araştırmada Emir Sultan ile ilgili herhangi bir dökümana rastlamadım. Cavid Baysun'un kendi kütüphanesinden çıkma bazı kitapları da sahaflarda gördüğümünden hocanın evrâk-ı metrûkesinin bir kısmının da başka yerlere dağılmış olduğunu söylemek mümkündür.

Hayatının ilk devresi hakkında elde çok fazla bilgi bulunmamakla beraber babası Emir Kûlâl'den ilk eğitimini aldığı ve daha henüz küçük yaşta iken kendisinden kerâmetler sâdır olduğu menâkıbnâmelerde anlatılmaktadır.⁶

Emir Sultan'ın onyedinci onsekiz yaşlarına geldiği zaman yetim kaldığını bütün kaynaklar nakletmektedirler. Bir süre daha Buhara'da yaşadktan sonra hacca gitmeye karar vermiş, Seyyid Usûl, Seyyid Nâsır, ve daha sonraki dönemlerde Emir Sultan'ın sancaktarı olduğu rivayet edilen Seyyid Nimetullah gibi isimlerle yola çıkmıştır.

Menâkıbnâme müellifleri Emir Sultan'ın Ravza-yı Mutahhara'ya vardığında huzûr-ı Nebevî'de “Selâmün aleyküm yâ ceddî” diyerek selam verdiğini ve kabir-i şerîfden bu selâma karşılık “Ve aleykûme's-selâm yâ veledî” diye cevap aldığını bildirmektedirler. Çok küçük farklılıklarla bütün menâkıbnâmelerde yer alan bu olay, Emir Sultan'ın Hz. Muhammed'in soyundan geldiğine delil olarak gösterilmiştir. Birkaç yıl Medine'de kalan Emir Sultan, Hz. Peygamber'den⁷ aldığı emir üzerine diyâr-ı Rum'da bozulan İslâmı düzeltmek üzere Anadolu'ya doğru yola çıkmıştır. Kendisine yolculuğu boyunca üç kandilin⁸ yol göstermesi ve bu kandiller nerede sönerse oraya yerleşeceği, kaynakların müttefiken aktardığı bir bilgidir.

⁶ Emir Sultan'ın henüz Buhara'da küçük bir çocuk iken babasından yardım istemeye gelen bir adamın kurumuş ve bozulmuş olan bahçesini tekrar sulak ve yeşillik yaptığına dair menâkıb Yahyâ bin Bahşî'den başlayarak bütün menâkıbnâmelerde anlatılmıştır.

⁷ Menâkıbnâme müelliflerinden sadece Senâyî, Emir Sultan'ın rüyasında Hz. Muhammed ile birlikte Hz. Ali'yi gördüğünü ve Anadolu'ya gitme emrinin kendisine Hz. Ali tarafından verildiğini nakleder. :*Menâkıb-ı Emîr Sultân*, Sül. Ktp. Galata Mevlevihanesi nr. 164, vr. 12b.

⁸ Kimi menâkıbnâmelerde sayısı bir olarak kaydedilmiş bulunan bu kandiller ile ilgili menâkıba Evliya Çelebi de *Seyâhatnâme*'sinde yer vererek Hz. Muhammed'in Emir Sultan'a hitaben “Yâ veledî! Ruh ile'r-Rûm, ma'a'l-kandîl/Oğul! Bu kandil ile Anadolu'ya doğru yürü!” dediğini ve Emir Sultan Bursa'ya vardığında “Ey ihvân-ı bâ-safâlar, bizim ömrümüz, kandil bu şehirde sönüp makâmımız bu şehir olması işâretidir.” dediğini nakletmektedir. Evliyâ Çelebi'ye göre Emir Sultan Bursa'ya vardığında “halk dahi üç gün üç gice o kandili temâşâ edüp ulu sultân olduğun müşâhade” etmişlerdir. (*Seyâhatnâme*, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, (haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı), İstanbul 1999, c.2, s. 32.) *Saltuknâme*'de ise Emir Sultan'ın Bursa'yı bırakıp gaza niyetiyle darü'l-cihad olan Edirne'ye yerleşmek istediği ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fahir İz, *Saltukname*, Harvard 1977, c. 6, s. 1094.

Bu emir üzerine yola çıkan Emir Sultan, Bağdat'a uğradığında burada meşhur tezkire sahibi Âşık Çelebi (ö. 979/1572)'nin cediti olan Seyyid Natta'ya misafir olmuştur. Menâkıbnâme müellifleri yolculuğun bundan sonraki kısmını bazı farklılıklarla anlatmışlardır. Yahyâ bin Bahşî, Medine'den başlayan bu yolculuğunda Emir Sultan'ın Şam'a oradan Karaman'a geldiğini belirtmektedir. Hüsâmeddin Bursevî ise tek tek uğradığı konakları ve bu konaklarda kendisinin sâdır olan kerâmetleri beyan etmektedir. Hüsâmeddin Bursevî'ye göre Emir Sultan Medine'den Şam'a sonra Karaman, Niğde ve İnegöl üzerinden Bursa'ya gelmiştir. Nimetullah Efendi ise herhangi bir şehir veya mekân ismi vermeden Emir Sultan'ın yolculukta gösterdiği kerametleri anlatmaktadır.

Emir Sultan'ın Bursa'ya ne zaman geldiği bilinmemekle berâber Gelibolulu Âlî (ö. 1008/1600), Yıldırım Bâyezid'in (slt. 1389-1403) Eflâk seferi sırasında geldiğini belirtir ki bu da H. 793 (M. 1391) senesine denk düşmektedir.⁹ Gelişiyile birlikte halk tarafından büyük ilgi ve alâkaya mazhar olan Emir Sultan'ın ulemâ tarafından aynı şekilde karşılanmadığı ve imtihan edilmeye çalışıldığı menâkıbnâmelerde anlatılmaktadır. Fakat onunla karşılaşan ulemâ birdenbire "lâl" olarak onun büyüklüğünü kabul etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Daha sonraları Emir Sultan'ın Molla Fenârî (ö. 834/1431)'den *Miftâhü'l-gayb*'i¹⁰ okuması ve icazet alması bu durumun tersine döndüğünü göstermektedir.¹¹

Emir Sultan'ın Bursa'da ilk oturduğu yer hakkında da farklı görüşler öne sürülmektedir. Yahyâ bin Bahşî, Pınarbaşı'nda, Hüsâmeddin Bursevî, Gökdere mevkinde kaldığını, Nimetullah Efendi ise Gökdere'de Gâr-ı Âşıkân denilen

⁹ Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-ahbâr*, Ankara 2009, tıpkıbasım, vr. 44a-44b.

¹⁰ Sadreddin Konevî'nin (ö. 673/1274) yazdığı *Miftâhü'l-gayb*'i'l-cem ve'l-vücut adlı kitap sûfilerin keşif ve müşahadeleriyle elde ettikleri bilgilerden hareket ederek, ilm-i ilâhînin sistematik bir üslupla ele alındığı mühim bir tasavvuf eseridir. Başta Molla Fenârî olmak üzere birçok zât tarafından şerh edilmiştir. (Sadreddin Konevî, *Miftâhü'l-Gayb*, (çev. Ekrem Demirli), İstanbul 2002.)

¹¹ Taşköprüzâde Ahmed Efendi, *eş-Şekaiku'n-nu'maniyye fî ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*, (nşr. Ahmed Subhi Furat), İstanbul 1985, s. 54-55.

mağarada yaşadığını aktarmaktadır. İsmail Belîğ (ö. 1142/1729) de Lâl Paşa Merkadi'ne yakın bir yere yerleştiğini bildirmektedir.¹²

1.2. EMİR SULTAN'IN HUNDÎ HATUN İLE EVLİLİĞİ

Emir Sultan'ın Yıldırım Bâyezid'in¹³ kızı Hundî Hatun ile evliliği hakkında üç farklı rivâyet bulunmaktadır. Âşık Çelebi (ö. H. 979/ M. 1572) Emir Sultan'ın evliliği hakkında şunları söylemektedir:

*...Vilâyet-i Rûm'da Sultân Yıldırım zamânına dek tâ'ife-i sâdâta nakîb ü nâzır olmaz imiş. Emîr Efendi-i¹⁴ merhûm ile fakîrîn ceddî Seyyid Naţta^c Rûm'a geldüklerinde Emîr Efendi-i merhûm iltimâsı ile Sultân Yıldırım Seyyid Naţta^cı nâzır eylemiş. Kendü kızın Emîr Efendi'ye ve vezîri Halîl Paşa kızın Seyyid Naţta^ca viriüb Emîr Seyyid câmi^c ü imâretin Emîr Efendi için binâ vü şart idiüb Ebû İshâkiyye mescid ü zâviyesin Seyyid Naţta^c için binâ vü şart idiüb...*¹⁵

Evliyâ Çelebi (ö.1095/1684) ise şu bilgilerle Âşık Çelebi'yi destekler: *...Yıldırım Bâyezîd Hân Nilüfer Hânım-ı nâm-ı cânım olan kerîme-i aţîfesin Emîr Sultân'a tezvîc edüb azîm sürûr u şâdmanlar oldu.* Fakat burada Hundî Hatun'un adı

¹² İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-i 'İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, Bursa 1302, s. 72.

¹³ Evliyâ Çelebi, Sultan Bâyezid'e Yıldırım lakâbının Emir Sultan tarafından nasıl verildiğini şöyle naklede:

...793 tarihinde dest-i Eflak'dan kuvvet-i bâzû ile bu kal'ayı Sultân Yıldırım Bâyezîd Hân feth idiüb kal'asın cümle münhedim edüb bir dahi kâbil-i süknân olmadı, zîrâ âsâr-ı binâdan bir kal'a alâmeti yoktur, zîrâ Yıldırım Hân asrında bu Eflak küffârı onbir kere isyân etdi, ammâ bir sene içre yedi kerre isyân edüb Yıldırım Hân bir senede kal'a-i Sinop'dan Eflak'a geçüb yedisinde dahi küffârı kırıp bir yılda yıldırım gibi yedi kerre yetişdiği için Emîr Sultân Bursa'da 'Bâyezîd'im sen yıldırım oldun' deyü nutk etdiklerinde Yıldırım Bâyezîd Hân dediler. Evliyâ Çelebi, *a.g.e.*, c. 7, s. 180.

¹⁴ Görüldüğü gibi Âşık Çelebi Emir Sultan'dan Emir Efendi olarak bahsetmektedir. Bu ise ikisinin de seyyid olmasından ve Âşık Çelebi'nin bu özelliği ön plana çıkarmayı sevmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

¹⁵ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, (haz: Filiz Kılıç), İstanbul 2010, c.1, s. 379-380. Aynı olayı babasını anlattığı 'Alî maddesinde de tekrarlar. Fakat bu sefer de dedesi Seyyid Natta^c'nın İshak Paşa'nın kızıyla evlendiğini yazar. (c.2, s. 1119). Bu tarihlerde Halil Paşa ya da İshak Paşa adında bir vezir yaşamamıştır. bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Çandarlı Vezir Ailesi*, Ankara 1974, s. 34.

Nilüfer Hatun olarak geçmektedir. Büyük ihtimalle Evliyâ, Orhan Gazi'nin hanımı olan Nilüfer Hatun ile Emir Sultan'ın eşi olan Hundî Hatun'u karıştırmıştır.¹⁶

Yahyâ bin Bahşî, Hundî Hatun'un gördüğü bir rüya üzerine Emir Sultan'la nikâhlarının Allah katında kıyıldığını söyleyerek onunla evlenmek üzere saraydan çıkıp Emir Sultan'ın yanına gittiğini yazmaktadır. Durumu haber alan Süleyman Bey adamları ile Emir Sultan'ın üzerine yürürken Emir Sultan hanımına *gezleyüben atın* der ve atılan bir ok kırk ok olub Emir Süleyman ve adamlarının kimisini öldürür kimisini kaçmaya mecbur bırakır. Hundî Hatun *Sultanum bunda hikmet ne ola kim bize buyurdunuz siz atmadunuz* der ve Emir Sultan *Biz atmış olsak hem kullar helâk olub hem nesl-i Osman münkat' olsa gerekdi.* diye cevap vermiştir.¹⁷

Nimetullah Efendi de Emir Sultan'ın Hundî Hatun ile Yıldırım Bâyezid'in izni ve haberi olmaksızın evlendiğini belirtir. Fakat bu sefer Emir Sultan'ın üzerine Yıldırım Bâyezid'in yolladığı adamlar “kadîd” olurlar.¹⁸

Emir Sultan'ın Hundî Hatun ile evliliği konusunda üç farklı görüşten en makul görüneni Âşık Çelebi'nin öne sürdüğü tesbit olmalıdır.¹⁹ Bunun yanı sıra Hz. Muhammed soyundan gelen bir veliyi kızı ile evlendirmek fütühat politikası güden bir padişah için oldukça mantıklı bir yoldur. Ayrıca Hundî Hatun'un babasından habersiz olarak Emir Sultan ile evlenmesi de pek muhtemel görünmemektedir. Burada menâkıbnâme yazarlarının Emir Sultan'ın ve onun manevî gücünün padişahın maddî gücüne galebe etmesini anlatmak için bu kerâmetleri nakl ettikleri düşünülebilir.

Necdet Sakaoglu, Emir Sultan'ın evliliğini anlatırken *bu ilginç öykü, oturtulduğu manevi mistik menakıbnâme çerçevesinden arındırılıp polisiye çerçevede*

¹⁶ Evliyâ'nın *Seyâhatnâme*'sinde verdiği tarihi bilgilerde kimi zaman böyle hatalar görülmektedir. Nilüfer Hatun hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Feridun Emecen, “Nilüfer Hatun,” DİA , c. 33, s. 124.

¹⁷ Hatice Liman, *Yahyâ Bin Bahşî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı Eseri: İnceleme-Metin*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2008), s. 45.

¹⁸ Günümüzde Bursa'da Yıldırım semtinde bulunan Kaditler mezarlığının adını bu olaydan aldığı söylenmektedir.

¹⁹ *Şakâyyık Tercümesi* ve *Güldeste-i Riyâz-ı İrfan*'da da bu görüş doğrultusunda bilgi vardır.

incelendiğinde ermişlikle örtülmeye çalışılmış bir skandal ortaya çıkıyor şeklinde garip bir yorumunda bulunur ve *Bursa sarayının haremindeki hatunlar, uzak diyarlardan gelen yabancılarla kimdir necidir demeden görüşebiliyor, aşıkdaşlık edebiliyorlarmış*²⁰ gibi pek makul görünmeyen ve alaycı bir sonuca varır ki bunun kabul edilmesi mümkün değildir.

Emir Sultan'ın Hundî Hatun ile evliliğinden bir oğlan iki kız olmak üzere üç çocuğu olmuştur. Menâkıbnâmelerde kızları hakkında hiçbir bilgi olmamakla birlikte oğlu Emir Ali hakkında farklı rivâyetler yer almaktadır. Nitekim Nimetullah Efendi, Emir Ali'nin babasının duasıyla vefat ettiğini bildirir ki buna sebep ilerde ben padişah torunuyum diyerek fitne fesat çıkarmasının önüne geçmektir:

*Yevmenmā ya'cīn günlerde bir gün emāret-i şabāvet ve 'alāmet-i 'alāmet izhār idüib tela'ub idüib oynarlar idi. Sultān hāzretleri hātūnlarına buyurmuşlar ki: "Hundī ben du'ā ideyin, sen āmīn di. Hāq te'ālā bu oğlancığıñ rūhunu kabz eylesün." diyü buyurduklarında hātūnları: "Oğlancuğımıza niçün kıyarsun?" diyü bī-huzūr olduklarında buyurmuşlar ki: "Büyüdikde ben pādīşāh nesliyüm diyü çok gāvğā eylese gerekdür. Şimdiden intikāl eyledikleri hayrdur." diyü buyurduklarında oğlancık ya'cīn sultān 'Alī Çelebi fi'l-hāl teslīm-i rūh eylemişler. Neseb-i tayyibe münkaṭ' olmuşdur.*²¹

Yâdigâr-ı Şemsî müellifi ise Emir Ali'nin Timur'un istilâsı zamanında *ba'zı kimseler tarafından iğfāl ile Emir 'Ali cezāresine götürülüb bir hayli cemi'yet peydā etdikleri cenāb-ı Emīr'e ma'lūm olmağla o gice etmiş oldukları du'ā üzerine mūmāileyhiñ vefātı vukū' bulub Bursa'ya getirildiğini ve türbeye defnedildikleri* yazar.²²

Bu iki rivâyetin ortak noktaları çok olmakla birlikte birincisinde Emir Sultan daha hiçbir olay cereyan etmeden diğerinde ise bir ayaklanmadan çekindiği için

²⁰ Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Kadın Sultanları: Valide Sultanlar, Hatunlar, Hasekiler, Kadınefendiler, Sultanevendiler*, İstanbul 2008, s. 73.

²¹ Nimetullah Efendi, *a.g.e.*, vr. 42b-43a.; Nurettin Kahraman, *Menâkıb-ı Emīr Sultān (Hüsameddin Bursevî) İnceleme ve Metin*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi 2009), s. 29.

²² [Günaltay], *a.g.e.*, s. 8. Metinde Emir Ali adası olarak zikredilen yer günümüzdeki İmralı adasıdır.

oğlunun vefatına dua etmiştir. Ancak ilk hikayenin Hz. Musa ve Hz. Hızır'ın kıssasında geçen Hz. Hızır'ın suçsuz bir çocuğu ilerde kötü bir evlad olacağını keşf ile bilip öldürmesine benzemektedir.²³

Menâkıbnâmelerde Emir Sultan'ın vefatından sonra şeyhin kız kardeşinin oğlu olduğunu ileri süren Pîr Emir²⁴ adında bir kişinin Abdurrahman Halife'nin postnişinliği zamanında Bursa'ya gelip yerleştiği, Türkçe bilmeyip “acemce” vaaz ettiği ve bir tercümanın kendisine yardım ettiği yer almaktadır.²⁵ Ayrıca Pîr Emir kendi zikir halkasını kurarak aynı camide iki farklı zikir halkası oluşmasına sebep olmuş ve bir süre sonra iki taraf arasında bir ihtilaf çıkmıştır. Nimetullah Efendi padişahın emriyle Pîr Emir ve Abdurrahman Halife'nin İstanbul'da Kasımpaşa Medresesi'ne çağrılıp durumun öğrenildiği de belirtmektedir. Buradan bir sonuç çıkmayınca Pîr Emir Bursa'ya geri döner ve şehirden bir çok kişi kendisine tâbî olur.

26

Pîr Emir hakkında elde yeterli bilgi olmamakla birlikte büyük ihtimalle onun müridlerinden olan Pîr Muhyiddîn tarafından yazılmış *Şefâat-nâme* adlı eserden yola çıkarak kendisi hakkında kimi çıkarımlar yapmak mümkündür. Pîr Emir'in Abdurrahman Halife'nin post-nişinliği sırasında Bursa'ya geldiği bilinmektedir ki bu da H. 900-930 yılları arasındadır. *Şefâat-nâme*'de de telif tarihini veren beyit

Şehr-i Şevvâl âhiridi hem ol ay

Târîhi otuz tokuzda idi say

²³ Kur'ân-ı Kerim: Kehf (18)/74.

²⁴ Bu zâtın türbesi hâlen Bursa'da Musa Baba mahallesinde bulunmaktadır.

²⁵ Nimetullah Efendi, *a.g.e.*, vr. 42b.

²⁶ *Şehirliden hayli kimesneler bu pîr Emîr'e muhabbet eyleyüb tâbi° olduklarında İstânbûl'a varub anda dağı bu tarîk ile va°az eyleyüb İstânbûl'da nice kimesneler ittibâ° eylediklerinde teftîş için emr-i pâdişâhî alub müfettiş kul ve kağı getürüb °Abdurrahman halîfe ile bu Pîr Emîr'i Kâsım Pâşâ medresesine idhâl idüb teftîşler olunub ve nesne dağı hâşıl olmadıkda Burûsa şehirlisi Pîr Emîr'e tâbi° olub etrâf kırye ve memleketler °Abdurrahman halîfe hazretlerine tâbi° olub... : a.g.e., vr. 84b.*

beytinde işaret edilen tarih H. 939 tarihidir.²⁷ Ayrıca yazarın isminin önünde bulunan Pîr sıfatının da Pîr Emir'in tarikatına özel bir sıfat olduğu düşünülebilir. Pîr Muhyiddîn eserini yazmadan önce şeyhinin işareti ile halvete girdiğini bildirir ve eserinin birçok yerinde halvet-i erbaîne işaret eder.²⁸ Emir Sultan'ın üçüncü halifesi olan ve tarikata genel anlamda şeklini veren Lütfullah Çelebi ise Emir Sultan tarikatında halvet-i erbaîn olmadığını söylemiştir. Büyük ihtimalle Abdurrahman Çelebi ile Pîr Emir'in arasındaki çekişmenin en ateşli konularından biri halvet meselesidir ve bir bakıma Pîr Muhyiddin bu eseriyle şeyhini desteklemek için halvet-i erbaîni eserinde sıkça zikretmiştir.

Emir Sultan'ın Bursa'yı Timur işgalinden kurtardığı ve II. Murad'ın (slt.1421-1444, 1446-1451) 1422'de gerçekleştirdiği İstanbul kuşatmasına katıldığı ve hatta saldırı gününü Emir Sultan'ın belirlediği hem menâkıbnâmelerde hem tarih kitaplarında yer almış bilgilerdendir.²⁹

Timur vakası sırasında Emir Sultan, Molla Fenârî ve Muhammed el-Cezerî ile birlikte esir edilmiş, fakat Timur kendilerine ihtimam gösterip serbest bırakarak Bursa'ya dönmelerine izin vermiştir.³⁰ Menâkıbnâmelerde ise bu olay daha farklı anlatılmaktadır. Timur'dan korkan Bursa halkı Emir Sultan'a müracaat etmişler ve bunun üzerine şeyh efendi bir dervişini Timur'un ordusunda bulunan bir terziye (kimi menâkıbnâmelerde ayakkabıcı) göndermiştir. Gönderdiği dervişten onun selamını ve emrini alan terzi Emir Sultan'ın isteği üzerine eşyalarını toplayıp gitmiş ve Timur'un bütün ordusu dahi onunla birlikte kalkıp gitmiştir.³¹

Kaynaklar, Emir Sultan'ın hem yaşadığı dönemde hem de ölümünden sonra Osmanlı padişahları tarafından çok saygı gördüğüne dair çeşitli bilgiler

²⁷ Pîr Muhyiddîn, *Şefâat-nâme*, (haz. Meliha Yıldırım Sarıkaya), İstanbul 2012, s. 35.

²⁸ *a.g.e.*, s. 27, 34.

²⁹ Baysun, *a.g.m.*, s. 78; Vasileios I. Kandes, *Kuruluşundan XIX. Yüzyıl Sonlarına Kadar Bursa*, (çev. İbrahim Kelağa Ahmet), İstanbul 2009, s. 98.

³⁰ Baysun, *a.g.m.*, s. 80.

³¹ Bu menâkıbı Evliya Çelebi de zikretmektedir: *a.g.e.*, s. 32-33.

aktarmaktadırlar. Ayrıca Osmanlı padişahlarına kılıç kuşatma geleneği olan “taklîdû’s-seyf”in Emir Sultan’ın Yıldırım Bâyezid’e yahut II. Murad’a kılıç kuşatması ile başladığı rivâyet edilmektedir.³²

Evliyâ Çelebi, Yavuz Sultan Selim’in Emir Sultan’ın türbesini ziyareti sırasında türbeden “udhulû mısra inşâallâhu âminîn”³³ ayetinin duyulduğunu ve “cümle huzzâr u züvvârın istimâ’ edüp “Müjde pâdişâhım, sana Mısır fethi tebşîr olundu.”” dediklerini anlatmaktadır. Hüsameddin Bursevî de menâkıbnâmesinde Emir Sultan’ın Kanûnî’ye Acem seferinde görünüp zafer müjdelediğini belirtmektedir.³⁴ Nimetullah Efendi ise Osmanlı padişahlarının Emir Sultan’ın türbesini ziyaretlerini ve ona gösterdikleri hürmeti şu şekilde menâkıbında şu satırlarla anlatır:

*Âl-i ‘Osmân’dan olan selâtin huşûşâ Sultân Bâyezid Hân ve Sultân Selîm Hân rahmehullahu te‘âlâ türbe-i münevvere ve ‘atebe-i müzehherelerni ziyârete geldiklerinde hâk-pâ-yı sa‘âdet ve türâb-ı kadem-i ‘ayn-ı ‘inâyetlerine yüzler sürüyüb “Benim enişteçigim himmet ve ‘inâyet eyle.” diyü yeşil şûfuñ altına sürtünüb mezâr-ı devlet ve merkad-i sa‘âdetlerine muhkem şarmaşub müddet-i medîde ve sâ‘ât-i ‘adîde göz yaşların döküb kalb ve yürek cûşların teskîn idüb dünyevî ve uhrevî hâcetleri bitüb kazâ-yı vîtr idüb çıkub giderler idi.*³⁵

Bütün bunlar Emir Sultan’ın mânevî gücünün ölümünden yıllar sonra bile hâlâ devam ettiğini göstermektedir. Emir Sultan’ın bir vebâ salgınında öldüğü rivâyet edilmekle birlikte ölüm tarihi kesin olarak bilinmemekte 63 yaşında H. 833 tarihinde vefat ettiği genel olarak kabul edilmektedir. Menâkıbnâmelerde cenaze namazını Hacı Bayram’ın kıldırıldığı belirtilmektedir.³⁶ Hüseyin Vassaf Efendi, Eşrefoğlu

³² Atâ Bey, II.Murad’a kılıç kuşattığını söyler: *Târîh-i ‘Atâ*, İstanbul 1297, c.1, s. 33, 35. Hammer ise Yıldırım Bayezid’e kılıç kuşattığını söylemektedir.

³³ Kur’ân-ı Kerim: Yûsuf (12)/99: (Mısır’a gidip) Yûsuf’un huzuruna girdiklerinde; Yûsuf ana babasını bağrına bastı ve “Allah’ın iradesi ile güven içinde Mısır’a girin” dedi.

³⁴ Kahraman, *a.g.e.*, s. 337.

³⁵ Nimetullah Efendi, *a.g.e.*, vr. 36a.; Kandes, *a.g.e.*, s. 98.

³⁶ Menâkıbnâmelerin ekserisi Emir Sultan ile Hacı Bayram-ı Velî’nin görüştüklerini ve Hacı Bayram-ı Velî’nin Emir Sultan’a büyük bir saygı gösterdiğini belirtmektedirler. Ayrıca bkz. Mehmed Ali Aynî, *Hacı Bayrâm-ı Velî*, İstanbul 1343, s. 66.

Rûmî'nin intisap etmek niyetiyle önce Emir Sultan'a geldiğini, onun işaretiyle Hacı Bayram-ı Velî'nin yanına gittiğini bildirmektedir ki bu durum iki büyük velî arasında bir ülfet bulunduğuna delil olarak kabul edilebilir.³⁷ Vefatından sonra eşi Hundî Hatun tarafından kabrinin üzerine bir türbe yaptırılmıştır.³⁸ Daha sonra kendisi oğlu ve kızları buraya defn edilmiştir.

Evliyâ Çelebi bu türbenin güzelliğini *Seyâhatnâme*'sinde şöyle tasvir etmektedir: *Bursa şehrinin hâricinde cânib-i şarkında bir mürtefi hevâdâr yirde bir kubbe-i azîm içre medfûndur. Bâb-ı mu'allâsının kanatları serâpâ gümüş pullar ve gümüş halkalar ve gümüş musanna' kuffeler ile müzeyyendir. Ve atebe-i süflâsı dahi bi'l-cümle gümüş eşkidir. Bu kapudan aşağı altı kademe taş nerdüban ile âsitâne-i sa'âdetine nüzûl olunur ve cümle der-i dîvârının enderûn u bîrûnu serâpâ ibret-nümûn nakş-ı bukâlemun kâşî çinidir. Ve pencerelerinin dörd adedi cânib-i garba Bursa sahrasına nâzır tu[n]ç revzenlerdir. Ve bu âsitâne içre olan maslûbât mücevher eşyâlar meğher Ravza-i Mutahhara'da ola. Ve bunda olan zî-kıymet ibrişim hâlîçeler bir âsitânede yokdur ve kabr-i şerîfin cânib-i erba'asında niçe yüz altun ve gümüş çerağlar ve mücevher kanâdiller ve kırkar ellişer ukıyye gelir zeheb-i hâlis mutallâ şemdânlar ve çerâğdanlar..... ve sanduka-yı şerîfin cânib u etrâfında Yâkût-ı Musta'sımî ve Şeyh ve Bekrî ve Abdullah-ı Kırımî ve Hâlidî ve Demirci Kulu ve Zehebî ve Şeyh ve İbnu's-Şeyh Dede Mehemed ve Karahisârî ve Karahisârî Hasan Çelebisi hattıyla mezkûr hattatlar kelâm-ı izzetleri....*³⁹

Bunun yanı sıra Tanpınar, Emir Sultan Türbesi'nden bahsederken mükemmel bir peyzajı olduğunu belirterek “Cetlerimiz inşa etmiyorlar, ibadet ediyorlardı.” der.⁴⁰

Tarihimizde Emir Sultan adıyla adılan Bursalı Emir Sultan'dan farklı bir kaç zât daha olduğu bilinmektedir. Bu durumdan ilk söz eden Fuad Köprülü olmuştur.⁴¹

³⁷ Osmânzâde Hüseyin Vassâf Efendi, *Sefîne-i Evliyâ*, (haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul 2006 c.1, s. 100.

³⁸ Halim Baki Kunter, “Emir Sultan Vakıfları ve Fatih'in Emir Sultan Vakfiyesi,” *Vakıflar Dergisi*, I/IV (İstanbul: 1958), s. 39-64.

³⁹ Evliyâ Çelebi, *a.g.e*, c.2, s. 33.

⁴⁰ Ahmed Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, İstanbul 2005, 20. bs., s. 110.

⁴¹ Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1991, 7. bs., s. 265.

İzmir’de Emir Sultan adıyla anılan bir derviş bulunduğu ve burada bir dergah kurduğu⁴², ayrıca Üsküp’te bir Emir Sultan dergahı dahi bulunduğu bilinmektedir.⁴³ Bir diğer Emir Sultan Türbesi de Kayseri’dedir.⁴⁴ Bunların yanısıra Evliyâ Çelebi Dağıstan taraflarında bir Emir Sultan’dan bahsetmektedir.⁴⁵ Üsküpte ve Rumeli’de Emir Sultan adıyla anılan şahısların olmasının sebebi muhtemelen Emir Sultan müridlerinin buralara ulaşarak onu çevreye tanıtmaları ve halkın kendisini bir aziz olarak kabul etmesinden kaynaklanmıştır.

Bunların yanısıra Cezbî’nin *Velâyetnâme-i Seyyid Ali Sultan* adlı eserinde bir Emir Sultan’dan daha bahsedilmektedir ki bunun Bursa’da medfun olan Emir Sultan olup olmadığı tartışmalıdır. Mustafa Armağan’a göre Cezbî’nin eserinde bahsettiği Emir Sultan, Bursalı Emir Sultan’dır. Cemal Kafadar da bu görüşü desteklemektedir. Fakat Cezbî’nin eserinde Emir Sultan gazilerle beraber gazaya gittiklerinde abdest alacak su bulunmayınca esasını yere vurup bir su çıkarmıştır.⁴⁶ Seyyid Ali Sultan ise onu “tizlik” ile suçlayıp bakışlarıyla öldürmüştür.⁴⁷ Bu olaya konu olan kişi gerçekten Bursalı Emir Sultan ise Bektaşîler tarafından Seyyid Ali Sultan’ın Emir Sultan’a üstün tutulması için böyle bir durumun yaratılmış olması akla gelmektedir. Bir diğer Bektâşî metni olan Cabbar Kulu’nun *Mecâlis* adlı eserinde ise müellifin

⁴² Necmi Ülker, Vehbi Günay, Cahit Telci, Turan Gökçe, *İzmirde Türk Mührü: Emir Sultan Dergahı Haziresi Mezar Kitabeleri*, İzmir 2008, s. 11.

⁴³ BOA Dosya No:153 Gömlek No:7603 Üsküb’te Emir Sultan Tekkesi şeyhi Seyyid Ali’ye bir senelik maaşının, Üsküb nazırı Hüseyin Ağa’dan Üsküb Mukataası malından verildiği.

⁴⁴ BOA Dosya no: 430 Gömlek no: 21796 Fon Kodu: CEV Kayseri’de medfun Emir Sultan Türbesi evkafından bir cihetin tevcihi.

⁴⁵ Evliyâ Çelebi, *a.g.e.*, c.2, s. 158.

⁴⁶ Asa suyu menâkıbının değişik bir formu burada görülmektedir.

⁴⁷ Cemal Kafadar, *İki Cihan Âresinde: Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, (çev. Mehmet Öz), İstanbul 2010, s. 177. Cezbî’nin *Velâyetnâme*’sinin bir nüshası 06 HK 1189 numarası ile Adnan Ötügen İlk Halk Kütüphanesi’nde bulunmaktadır.

Emir Sultan'ı Muhyiddin Arabî'ye ⁴⁸ denk hatta ondan üstün tutmasıyla tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır. ⁴⁹

⁴⁸ İbnü'l-Arabî: Endülüs doğumlu bir mutasavvıf olup yazdığı eserlerle İslam düşüncesini derinden etkilemiştir. Birçok eser kaleme almış olan İbnü'l-Arabî'nin en önemli eserleri arasında *Füsûsu'l-Hikem* ve *Fütühât-ı Mekkiye* sayılabilir.

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hamiye Duran, "Mecâlis'te Hacı Bektâş Velî," *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi*, 1/3, Ankara 1996, s. 6.

2. EDEBÎ ESERLERDE EMİR SULTAN

XV. asrın önde gelen şairlerinden Ahmed Paşa Emir Sultan vakıflarına mütevveli olmuş ve onun hakkında;

Ey âlem-i vilâyete sultân olan Emir

*Vey milk-i Rûma rahmet-i Rahmân olan Emir*⁵⁰

terci beyitli kasidesini yazmıştır. Gubârî mahlasıyla bilinen Mahmud Çelebi de Ahmed Paşa'nın bu kasidesine;

Vâlî-i mülk-i vilâyet Hazret-i Sultân Emîr

*Şâh-ı eyvân-ı kerâmet Hazret-i Sultân Emîr*⁵¹

terci beyitli bir nazire yazmıştır. Ayrıca Keçecizâde İzzet Molla' da (ö.1789/1829) *Dîvân*'ında onun için şu şiiri nazmetmiştir:

Der Vâsf-ı Hazret-i Emîr Sultân (kuddise sırrıhu)

Yâ emîre 'l-ümerâ 'i 's-sâdât

Kârzârem çi şeved der-arasât

Harabet kal'atü hayrû 'l-amel

Der-bekâ nîst merâ sûr-ı sebât

Kad tahayyertü bi-cüindi 'l-isyân

*Benderâ ta'biye kon ceş-i necât*⁵²

Yunus adlı bir şairin de Emir Sultan için yazdığı ve kimileri Yunus Emre *Divan*'ında da bulunan;

⁵⁰ Ali Nihat Tarlan, *Ahmet Paşa Divanı*, Ankara 1992, s. 34.

⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Âşık Çelebi, *a.g.e.*, c.3, s. 1618-1630.

⁵² Ömür Ceylan, Ozan Yılmaz. *Hazâna Sürgün Bahâr: Keçecizâde İzzet Molla ve Dîvân-ı Bahâr-ı Efkar*, İstanbul 2005, s.710

*Bahr-i isyandan halas olmağ için ihlas ile
Sıdk ile Sultan Emir'in eteğini tutalım*

*Yunus Emre söyler sözü, aşık olmuş gönlü gözü
Unutman duadan bizi Emir Sultan Türbesi 'nde*

*Yunus sana candan tutmuştur özü
Hem mübarek ruhuna sürer yüzü
Efendim ceddine ulaştır bizi
Yeşil tonlu Emir Sultan merhaba*

gibi dizeler ve dahi Lâmi'i Çelebi tarafından yazılan;

*Ey serîr-i çarh-ı himmet şâh-ı Şemsüddîn Dede
Pâk-i dil pâkize-rû dervîş-i bahr-âyîn Dede*

matlalı kaside Emir Sultan'ın birçok şairi etkilediğini açıkça göstermektedir.⁵³ Bu şairlerin yanısıra Senih-i Mevlevî'nin de divanında *Bursa'da kâin Türbe-i Mukaddes-i Hazret-i Sultân-ı Emîre Talik Olunan Kıtadır* başlığı altında şu güzel şiiri bulunmaktadır:

*Olur hemîşe cibâh ana meh-i mâlişgâh
Basîte-i harem-i türbet-i Emîr-i kebîr
Senîh derk olunan menziletden âlîdir
Uluvv-i mertebe-i Hazret-i Emîr-i kebîr*⁵⁴

Hüseyin Vassâf Efendi de, şeyhin Bursa'daki türbesinde İlmî ve Râşid mahlaslı şairler tarafından levha üzerine yazılmış olan şu şiirleri nakletmektedir:

⁵³ Hamit Bilen Burmaoğlu, "Şâir Lâmi'i Çelebi ve Emir Sultan," *EGE Üni. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı, I/ II, İzmir 1983, s. 15.

⁵⁴ Ercan Okyay, *Senîh-i Mevlevî Dîvânı*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2005), s. 93.

*Bi-Hamdillah nasîb oldu ziyâret Kutb-ı devrânı
Cihân nûr-ı feyzi münteşirdir gün gibi hâli*

*Emîr Sultân-ı zî-şâna gönülden bendelik arz it
Budur yâ Hû saâdet neylerim ben mâl ile câhı*

*Günâhım hadden efzûndur kerem kıl dest-gîrim ol
Bu İlmi kemterindir hâk-pâyın oldu rû-mâli*

*Yüzün sür hâk-pâ-yı Hazret-i Sultân Emîr'e
Yuyam dirsен dil-i âlûdeden çirk-âb-ı hâki*

*Nisâr it nakd-i cânı âsitânından nûr-ı feyz al
Safâ-y aşk-ı rûhânî virir bu türbe-i pâki*

*Budur sultân-ı kalb ü taht ü tâc mülk-i istiğnâ
Furûğ-ı şûriş-i aşkı ser-â-ser tutdu eflâki*

*Budur dergâh-ı âli pîş-vâ-yı mürşid-i uşşâk
Bunu böyle görür kimin kim olsa çeşm-i idrâki*

*Cenhab-ı fahr-ı âlem aşkına dil-şâd buyur nûrum
Bu abd-i kem-teri kim dergehinde sînesi çâki*

*Kelâm-ı sırr-ı lâ-havfün aleyhim bunda zâhirdir
İder ihsân ehlullah kuluna eylemez bekî*

*Hakîrin Râşid'e eyle şefâat cedd-i pâkinçün
Muharrer eyledi pejmürde hâlet-i kilik-i çâlâki*

Bununla birlikte Hüseyin Vassaf Efendi, Türk Edebiyatı'nın en etkili eserlerinden biri olan *Mevlid*'i yazan Süleyman Çelebi'nin, *Emir Sultan*'ın “*berekât-ı hüsn-i nazar u terbiyeti ile perverderde olduğunu* belirtmektedir.⁵⁵

Rahimî'nin Anadolu'da yaşamış evliyâları sırasıyla andığı kasidesinde Emir Sultan için söylediği şu beyit de dikkat çekmektedir:

*Varup Sultân Emîrün merkad-i pâkine yüzler sür
Kulı kurbânıyuz şâhâna benden çok selâm eyle*⁵⁶

Emir Sultan'ın şiir ve şâirler üzerindeki etkisinin hem yaşadığı dönemde hem de vefâtından sonra da devam ettiği görülmektedir. Aynı şekilde halifelerinin de şairleri etkilediği görülmektedir ki hazretin üçüncü halifesi Lütfullah Efendi için Edincikli Ravzî'nin yazdığı ve

*Fahr-i âl-i Mustafâ'ya ol durur kâ'im-makâm
Ravza-i Sultân Emîr anuñla buldı intizâm
Ka'be-i kûyın tavâf eyler melekler subh u şâm
Nûrdan bir serv olur kılsa namâz içre kıyâm
Şâh-ı iklîm-i kerâmet Şeyh Lutfullâh'ı gör*

*diye başlayan muhammes buna örnektir.*⁵⁷

⁵⁵ Osmânzâde Hüseyin Vassâf Efendi, *a.g.e.*, c.1, s. 347-348.

⁵⁶ Ahmet Mermer, *Rahimî Dîvânı*, İstanbul 2004, s. 49.

⁵⁷ Yaşar Aydemir, *Ravzî Dîvânı*, Ankara 2009, s. 89.

3. EMİR SULTAN'IN ESERLERİ

3.1. ŞİİRLERİ

Şimdilik elimizde Emir Sultan'ın bir *Dîvân*'ı yahut şiirlerinin toplandığı bir mecmuâ bulunmamakla birlikte bugüne kadar ulaşmış olan bir kaç eseri arasında en çok bilineni:

Gerçek aşıklara sala denildi

Derdi olan gelsin dermanı buldum

Âh ile vâh ile devrân iderken

Cân içinde cânânı buldum

Akar gözlerimden yaş yerine kan

Zerrece görünmez gözünde cihân

Deryâlar nûş idüben kanmaz iken

Âşıklar kandıran ummânı buldum

Âşıklar meydâna doğru varırlar

Erenler cem olmuş virüp alırlar

Cümle enbiyâlar dîvân dururlar

Cevâhir-bahş olan dükkânı buldum

Açılmış dükkânlar kuruldu pazar

Canlar mezâd olmuş dellâlde gezer

Almış ümmetinin beratın yazar

Hakk'a mahbûb olan sultânı buldum

Emîr Sultan eydür bir hoşça bazar imiş

Âşıklar seyrân idüp hem gezer imiş

Kulların istediği ol didâr imiş

Hakk'a karşı duran dîvânı buldum

ilahisidir. Ayrıca Hüseyin Vassaf Efendi şu gazelini de nakletmektedir:

Müselmanlar gönül şehri açılmaz bir melâlet var

Nazar eylen şu dünyâya aceb dürlü garâbet var

Şerîat göğe çekildi yer yüzüne suyu saçıldı

Yıkıldı zulm ile âlem kıyâmetden alâmet var

Ne kâdî adl ü dâd eyler ne müftî halkı şâd eyler

Ne ümmî i'tikâd eyler ne îmanda tamâmet var

Zâhid zühde riyâ katar kalan mahlûk dahi beter

Ne dânişmend okur tutar ne a'yânında şefkat var

Ne pîrler ulusun yoklar ne hâtunlar evin bekler

Ne kız oğlan edep saklar yiğitlerde cehâlet var

Emîr Sultân bu serverlik Hakk'ı sevmekdür erlik

Bu dirlik bir eyü dirlik kalanında delâlet var

Bunun yanısıra Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_000700 numarada kayıtlı bir mecmuada “Der-na't-ı şerif güfte-i Emir Sultan” başlığı altında Farsça ve Türkçe

naatlar vardır. Fakat başka kaynaklardan bu eserlerin kendisinin onun olup olmadığı teyid edilemediği için ona aidiyeti şüphelidir.⁵⁸

3.2. NESİRLERİ

1991 yılında Çelik yayınları tarafından *Yasin-i Şerif'in Meâl Tefsîr ve Hâssaları* ismiyle yayınlanan eserin Emir Sultan'a ait olup şeyhin bu eseri Arapça kaleme aldığı ve Hasanü'l-Halebî adında bir zât tarafından Türkçe'ye tercüme edildiği bilgisi vardır.⁵⁹ Fakat yaptığımız araştırmalarda bu bilgiyi teyit edecek herhangi bir yazma esere yahut kaynaklarda yer almış bir bilgiye rastlayamadık. Hakkındaki diğer çalışmalarda da bu kitabın varlığına veyahut ona aidiyetine dair bir iz bulunmamaktadır.⁶⁰

⁵⁸ *Mecmuâ*, Ata. Ktp., Bel_Yz_K_00700, vr. 40a-43a.

⁵⁹ Emir Sultan, *Yasin-i Şerif'in Meâl Tefsiri Esrâr ve Havassı*, (çev. Hasanü'l-Halebî), İstanbul 1991.

⁶⁰ Bursa Kadısı iken emekli olan Kara Davud'un *Hâşiye alâ Kûçek* adlı eserinin Milli Kütüphane'de 06 Hk 3368 numara ile kayıtlı bir nüshasının kenarında Hasan Halebî'den nakiller vardır. Bu zâtın Emir Sultan'a aidiyeti tartışılan *Yasin-i Şerif Tercümesi*'nin mütercimi olarak gösterilen kişi olması muhtemeldir.

4. EMİR SULTAN'IN TARİKATI

Emir Sultan hakkında yazılmış olan hiçbir menâkıbnâmede tarikatı hakkında açıkça bilgi verilmemiş olması dikkat çekicidir. Osmanlı tarihi üzerinde derin bir etki bırakmış olan bu büyük sûfînin hangi tarikata bağlı olduğu konusunda kaynaklar farklı görüşler nakletmektedir. Bu görüşleri şu üç ana başlık altında toplayabilir:

1. grup: Halvetî olduğunu söyleyenler
2. grup: Nurbahşî olduğunu söyleyenler
3. grup: Kübrevî olduğunu söyleyenler

Hüseyin Vassaf Efendi dahi Nurbahşî tarikine intisâbı olduğunu söylemekle beraber Hz. Ali'ye ulaşan bir tarikat silsilesi daha naklederek bu üç grup dışında başka bir görüş ortaya koyar;

“Bursa’da defîn-ı hâk-ı gufrân olan Emîr Muhammed Şemseddîn-i Buhari hazretleri bu tarikin pîr-i sânisidir. Nûr-bahş hazretlerine de nisbetleri olduğu gibi, ber-vech-i âtî silsile-i tarikatları da başkadır:

Emîr Sultan Muhammed Şemseddîn-i Buhari, Şeyh Seyyid İsa, Şeyh Seyyid Ali, Şeyh Seyyid Muhammed, Şeyh Hüsnî Hüseyin, Şeyh Hasan, Şeyh Muhammed Kâzım el-Muntazır, Şeyh Hasan el-Askerî, Şeyh Ali Hâdî-i Takî, Şeyh Muhammed Cevâd-ı Nakî, Şeyh İmam Cafer es-Sâdık, İmâm Muhammed Bâkır, İmâm Zeynelâbidin, İmam Hasan ⁶¹

Emir Sultan'ın Halvetî olduğunu öne süren *Yadigâr-ı Şemsî* müellifi Mehmed Şemseddin Efendi ve Şemseddin Sâmî'dir. ⁶² Fakat Nimetullah Efendi'nin telifi olan *Menâkıb-ı Emîr Sultân* adlı eserde halvet konusunun işlendiği kısmın kenarına Emir Sultan tarikinde halvet-i erbaîn olmadığına dair bir not düşülmüş ve Emir Sultan'ın üçüncü halifesi Lütfullah Efendi ile Halvetîler arasındaki çekişmelere yer verilmiştir.

⁶¹ Osmânzâde Hüseyin Vassâf Efendi, *a.g.e.*, c.5, s. 297.

⁶² Şemseddin Sami [Fraşeri], *Kâmûsü'l-‘alâm*, İstanbul 1306, c.2, s. 1041.; [Günaltay], *a.g.e.*, s. 4.

⁶³ Bu bakımdan Emir Sultan'ın tarikinde halvet-i erbaîn olmadığı açıktır. Ayrıca Halvetîlik'in Anadolu'ya gelmesi ve yerleşmesi Emir Sultan'ın vefâtından sonra olmuştur. Büyük ihtimalle Anadolu'ya yeni gelen ve tutunmaya çalışan halvetî tarikatı çok etkili bir isim olan Emir Sultan'ı kendilerindenmiş gibi göstererek güçlenmeye çalışmışlardır. Bu bakımdan Emir Sultan'ın halvetî olmadığı açıktır.

*Osmanlı Müellifleri'*nde de menâkıbnâme yazarlarından Şevkî'den bahsedilirken *Emîr Sultân hazretlerinin mensûb olduğu Nurbahşî tarikatından bir zât olub* ibaresi bulunmaktadır. Fakat Emir Sultan'ın Nurbahş'tan yaklaşık otuz beş sene evvel vefat ettiği gözönüne alınırsa bu ihtimalin gerçek olamayacağı aşîkardır. ⁶⁴

Buradan hareket eden Cavid Baysun, Emir Sultan'ın Halveti değil Kübrevî olduğunu öne sürmektedir. ⁶⁵ Hüseyin Algül ve Nihat Azamat da Emir Sultan'ın Kübreviyye tarikatına mensub olmasının en kuvvetli ihtimal olduğunu savunmaktadırlar. ⁶⁶

Ayrıca Baysun, Emir Sultan'ın İmâmiyye'ye bağlı olabileceğini de belirtmekte ve bu görüşünü Nimetullah Efendi'nin Emir Sultan'ı “eimme-i masûmînden” ve “ismet-i kesbiyye” sahibi bir zat olarak göstermesi ile temellendirmektedir. ⁶⁷ Fakat İran dışında yayılma şansı bulamamış İmâmiye gibi bir hareketin Emir Sultan tarafından Anadolu'ya taşınması pek muhtemel görünmemektedir. Nesebinin Hz. Muhammed'e dayanması bu düşünceyi de

⁶³ Nimetullah efendi, a.g.e., 22a kenar: *Meşâyih-i 'izâmdan Lutfullâh Efendi hâzretleri* “Sultân Emîr tarîkînde halvet-i erbaîn yokdur.” diyü tahkîk itmişdür. İşbu ‘azîz ya‘nî şâhibü'l-kitâb Ni‘metullâh şöyle beñzer ki kendi tarîkûn koyub halvetî tarîkine sâlik oldı.” ; a.g.e. 78b-79a: “Nihâyetde mestûr olduklarından bir gün iki halvetî şûfîsi gelüb sultân hazretleriniñ türbe-i muṭahharasını ziyâret idüb harem-i şerîfün içinden şehir tarafına olan kapudan birisi kapuyı çıkmış biri kapunı içerüsünde düşüb teslim-i rûh eyleyüb fevt oldukda Lutfullah halîfe hazretleri halvetinde ba‘z kimesneler ile muşâhabat iderler imiş fi'l-hâl dimiş ki “İki kelb gelüb sultân hazretleriniñ haremine girdü yetişüb birini çalub öldirdüm. Birine yetişemedüm.” diyü buyurmuşlar.

⁶⁴ Necdet Tosun, “Nurbahşîyye,” DİA, c.33, s. 248-249.

⁶⁵ Baysun, a.g.e., s.79-80. Ayrıca Reşat Öngören'de Kübrevî olduğunu söylemektedir. Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf: Anadolu'da Sûfîler,Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İstanbul, 2000, s. 219.

⁶⁶ Hüseyin Algül, Nihat Azamat, “Emir Sultan,” DİA, c.11, s. 146-148.

⁶⁷ Baysun, a.g.m., s.78 dipnot. 3.

kuvvetlendirmiş olabilir. Fakat eğer Emir Sultan İmâmiyye'ye bağlı olsa idi vefatından sonra Bursa'ya gelen ve halka “acemce” vaaz eden Pîr Emir ile şeyhin halifesi olan Abdurrahman Halife arasında bir olay çıkmaması gerekirdi. Oysa Nimetullah Efendî eserinde bu iki zât arasında *fesâd-ı ‘uẓmâ ve ħâdiṣe-i kübrâ* çıktığını nakletmektedir.

Kaynaklarda verilen bilgilerin yanısıra Emir Sultan'ın *Mecâlis* gibi Bektâşî kitaplarında övülmesi onun Bektaşîler tarafından da saygı gördüğüne delil olarak kabul edilebildiği gibi, Bektaşîlerin büyük sufileri kendilerine mâl etme alışkanlıklarından da kaynaklanmış olabilir.

Menâkıbnâmelerde Emir Sultan'ın nohûdî câme üzerine yeşil softan dürrâ'e giydiği ve başındaki on iki terkli tâcın üstüne yeşil imâme sardığı bilgisi bulunmaktadır. On iki terkli tac Bektaşîler, Zeynîler, Sa'dîler ve Celvetîler tarafından da kullanılmaktadırlar.⁶⁸

Verilen bütün bu bilgilerinden toplamında şu sonuç çıkmaktadır ki Emir Sultan tarikatı, halvet-i erbâin olmayan 12 terkli tac giyilen bir tarikattır. Bütün bunların yanısıra Hüseyin Vassaf Efendi'nin Emir Sultan'dan Emîriyye tarikatının pîr-i sanisi olarak bahsetmesi bu söylediklerimizin yanında bir başka ihtimali daha ortaya çıkarmaktadır. Emir Sultan'ın babası olan Emir Külâl, Hâce İshak Huttalanî'nin mürididir. İshak Huttalanî'den sonra Kübreviyye tarikatı iki kola ayrılmıştır. Zayıf bir ihtimalle bu iki kola bir kol daha ekleyip aslında üç kola ayrıldığı ve bu üçüncü kolun Emir Sultan'ın babası olan Emir Külâl'den geldiği düşünülüp bu kol Emîriyye diye adlandırılmış olabilir. Böylelikle Emir Sultan bu tarikin pîr-ı sâni olmuş olur.

⁶⁸ Semih Ceyhan, “Osmanlı Tâcnâme Literatürüne Göre Derviş Tacı ve Abdullah Salahaddin-i Uşşaki'nin Cevahir-i Tac-ı Hilafet Risalesi,” *İslam Araştırmaları Dergisi* sayı. 25, İstanbul 2011, s. 122. ayrıca bkz. Eşrefoğlu Rûmî, *Tarîkatnâme*, (haz. Esra Kılıç), İstanbul 2002, s. 54-55; Semih Ceyhan, “Taç:Tasavvuf,” *DİA*. c.39, s. 363-365.

Emir Sultan'ın üçüncü halifesi olan Lütfullah Efendi tarikatın kurallarını ortaya koymuş ve tarikat teşekkül devresini bitirip tekâmül devresine geçmiştir. Nimetullah Efendi müridlerin ne giyeceklerine Lütfullah Halife tarafından karar verildiğini şöyle anlatmaktadır: *Hasan H̄ace h̄azretleri nakl idicek Bedreddin Halife h̄azretleri sultānuñ h̄ilāfet-i h̄aṣṣası seccādesinde oturub tarīkini ihyā muḥibbīn ıslāh ve mürīdīn irşad idüb on dört yıl h̄ilāfet idüb tārīh-i nebeviyyenüñ sene-i erba'a ve sittin ve semāni miede ya'cūn sekizyüz altmış dördüncü yılında seccādeyi sultān h̄azretleriniñ izn ve icāzetiyle Lütfullah Halife'ye vaṣiyyet idüb ve şehādet şarābını nūş idüb dār-ı āhirete nakl idicek Sultān h̄azretleriniñ seccāde-i h̄aṣṣasına oturub dervīşleri irşād ve eḥibbāyı ıslāh idüb Sultān h̄azretleriniñ tarīkini kemāl mertebe ihyā idüb tarīkate ol kadar şevket ve şöhret virmişlerdir ki muḥaddemā vāḳi' olmamış idi. Hattā cūkadan t̄ac anuñ zamānında peydā olmuşdur.* ⁶⁹ Bu bilgiyi Nurhan Atasoy'da Müstakimzāde'den naklen şu şekilde bildirmektedir: *Hz. Şeyh Emir Muhammed Burūsī, Buhara'dan Bursa'ya gelip, ömrünü burada tamamlayarak vefat ettikten sonra üçüncü post-nişin Şeyh Lutfullah zamanında ve ondan sonraki şeyhler amāme ve tacı cūkadan yaparak giyinmişlerdir. Çelebi Halife'nin yerine geçen halifelerden Sünbül Sinan'a Hz. Mevlānā'nın ruhaniyeti görünerek: "Senin tacın diğer taçlardan üstün olsun." diyerek tacını sıvazlamıştır. Bu taç dört terkli, tulānī olub diğerlerinden farklıdır.* ⁷⁰

Emir Sultan'ın yaptığı ve yaptırdığı zikir şekli hakkında elimizde bugün isminden başka açık bir bilgi maalesef bulunmamaktadır. Kaynaklarda erguvan faslı, erguvan zikri olarak anılan bu zikir meclisi anlaşıldığı kadarıyla her bahar ayının başında çevre illerden birçok dervişin Emir Sultan'ı ziyarete gelmesi ile gerçekleşmektedir. Erguvan faslı Emir Sultan'ın Anadolu'da islamiyeti sağlamlaştırmak için attığı en önemli adımlardan biridir diyebiliriz. Büyük ihtimalle pagan kültürün kalıntılarından olan ve amacı baharın doğuşunu kutlamak olan ve Nevruz adıyla bütün kadim kültürlerde kendisine yer bulan bu bayramı Emir Sultan

⁶⁹ Nimetullah Efendi, *a.g.e.*, vr. 75a.

⁷⁰ Atasoy, Nurhan, *Derviş Çeyizi: Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, İstanbul 2000, s. 160.

erguvan zikrine tebdîl ederek halkın hâlen yaşatmakta devam ettiği kültürel anâneleri İslam dini çerçevesi içine almıştır.⁷¹ Böylelikle kılıçla yapılması mümkün olmayan kültürel bir fethi gerçekleştirmiştir.

Bu fethin en güzel örneklerinden birini de Uludağ oluşturmaktadır. Uludağ'ın adı metinlerde Keşiş Dağı olarak geçmekte ve orda yaşayan bir keşişten geldiği kabul edilmektedir. Demek ki Anadolu'da Hristiyan kültürden önce bulunan pagan kültür bu dağa bir ululuk ve maneviyat vasf etmiş ardından gelen hristiyan keşiş ise bu dağda oturarak bu ululuk ve maneviyatı kendine ve kendi dinine aktarmıştır.⁷² Menâkıbnâmelerde bu keşişin Emir Sultan yahut Lütfullah Halife eli ile İslam dinine girdiği anlatılmaktadır. Nimetullah Efendi bu durumu menâkıbında şöyle kaydetmiştir: “...Dervîş mağrib ile maşriğ arasını hep gezdim. Uyanık hîc bir kimesne bulamadum halk hep uykuda illâ Edirne'de bir şöhtacık kitâbına bakar ve Keşiş Tağı'nda bir râhib putına tapar. Bu iki kişiden gayri yir yüzünde uyanık bir kimesne yoktur.” diyi buyurur. Bir haftadan sonra ol şöhtacık gelüb dervîş olub tarîke sülûk ider ve ol râhib dahî gelüb İslâma gelüb tarîke sülûk idüb dervîş olurlar. Lutfullah Halîfe hazretleri bunları irşâd ve ıslâh idüb kemâle yetiştirüb ikisine de şeyhlik virür.”⁷³

Aynı olayı Hüsameddin Bursevî “menâkıb-ı râhib” başlığı altında anlatmakta ve rahibin Emir Sultan elinden müslüman olduğunu bildirmektedir.⁷⁴ Böylelikle Emir Sultan ve onun halifelerinin manevi ve kültürel fetihlerinden biri daha gerçekleşmiştir.

⁷¹ Bu durumu Senâyî menâkıbında şöyle belirtir:mağrûse-i Burûsa'da hazret-i Emîr Sulţân nevverallahu merkadehunuñ mezâr-ı şerîfi ve türbe-i münîfi olub her sene başında ya'ni Nevruz'da etraf-ı âlemden ehîbbâ-yı muhallişinden fukarâ ve ağıniyâ-yı bî-had u lâ-yuhşâ ziyaret-i türbe-i Emîr Sulţân'a gelüb nezirlerin edâ iderler: a.g.e., vr. 12a.

⁷² Din ve kültürlerde dağın yeri için bkz. Ömer Faruk Harman, “Dağ,” DİA, c.8, s. 400-401; Ahmet Yaşar Ocak, “Eski Türklerde Dağ Kültü,” DİA, c.8, s. 401-402.

⁷³ Nimetullah Efendi, a.g.e., vr. 76a.

⁷⁴ Kahraman, a.g.e., s. 208.

4.1. EMİR SULTAN'IN HALİFELERİ VE TARİKATININ ETKİ ALANI

Emir Sultan'ın daha sağığında çevre illere ve Rumeli'ye halifeler gönderdiği menâkıbnâmelerde anlatılmaktadır. Böylelikle hem çevre illerde müslümanlığın güçlenmesine hizmet edilmiş hem de yeni yeni müslüman olan Rumeli'ne İslam dini tanıtılmıştır. Üsküp'te Emir Sultan adında bir tekkenin bulunması ve Emir Sultan'a halife olan Hasan Hoca'nın aslen Rumeli Yenişehir'li (şimdiki adı Larissa) olması, yurduna döndüğünde oradaki insanlara Emir Sultan'ı anlatması onun tarikatının Balkanlarda yayıldığıının delillerindendir.⁷⁵

Emir Sultan'ın çevre illere gönderdiği birçok halifesi hakkında menâkıbnâmelerde bilgiler bulunmaktadır. Menâkıbnâme müellifi Müdâmî'nin şeyhi Emir Süleyman, Aydın'da bulunmaktadır. Daha sonra Emir Sultan'ın seccadesine oturacak olan Hasan Hoca da, Bedreddin Halife ile Balıkesir'de irşad görevi yapmışlardır. Ayrıca Bedreddin Halife'nin Ece Ovası'nı⁷⁶ irşad edip Gelibolu'ya geçtiğini de Nimetullah Efendi haber vermektedir. Emir Sultan'ın bazı halifeleri ise Edincik, Biga, Karaman, Manisa, Manyas gibi birçok illerde hizmetle görevlendirilmiştir. Nitekim Gavs Efendi'nin Kirmastı, Manyas ve Mihaliç dolaylarında dolaştığını Hüsâmeddin Bursevî haber vermektedir.⁷⁷ Ayrıca Hüsâmeddin Bursevî'nin seccade-i gayr-ı hassa halifeleri arasında zikrettiği Keşfî'nin nerede şeyhlik yaptığı bilmemektedir. Tanınmış halifelerinden Şeyh Sinan Efendi (ö.887/1482) ise Manisa Alaşehir'de içinde günümüzde yıkılmış tekkesinin de

⁷⁵ Nimetullah Efendi menâkıbında bu olayı şöyle anlatır: *Ol zamānda Yeñişehir vilāyeti Emīr Sultān ḥāzretleri'nüñ ismini ve resmini ve nām-ı şerīfini ebedī bilmezler imiş. Ḥasan Ḥ'ace ḥāzretlerini görüb naşihatini kelimāt-ı tayyibe ve maḳālāt-ı ḥāsenesini işidicek nice kimesne bi'at eyleyüb...*

⁷⁶ Bugünkü adı Eceabad'tır.

⁷⁷ Kahraman, *a.g.e.*, s. 320.

bulunduğu bir külliye inşa ettirmiştir ve burada etkili bir hizmet verdiği anlaşılmaktadır.⁷⁸

Emir Sultan'ın Rumeli'ne halife gönderdiği bilinmekle birlikte şuan elde olan yetersiz bilgiler ışığında bir sonuca varmak zordur. Balkanlar'da bu konuda yapılacak olan bir çalışma ile yeni bilgiler ortaya çıkması oldukça muhtemeldir.

Şeyhin âsitânesine post-nişin olan zevât-ı kirâmın isimleri, halifelik süreleri ve vefat tarihleri şu şekildedir:

HALİFE	HALİFELİK SÜRESİ	VEFATI	NOT
Hasan Hoca	12 yıl	H. 845/M. 1441/42	
Bedreddin Halife	19 yıl	H. 863/M. 1458/59	
Lütfullah Efendi	30 yıl	H. 893/M. 1487/88	
Davud Efendi	6 yıl	H. 900/M. 1494/95	
Abdurrahman Efendi	30 yıl	H. 930/M. 1523/24	
Ahmed Efendi	5 yıl	H. 935/M. 1528/29	
İbrahim Efendi	9 yıl	H. 944/M. 1537/38	
Lütfullah-ı Sani	27 yıl	H. 971/M. 1563/64	
Mustafa Efendi	15 yıl	H. 986/M. 1578/79	
Ali Efendi	34 yıl	H. 1020/M. 1611/12	
Muhammed Efendi	39 yıl	H. 1059/M. 1649/50	
Mustafa Efendi	2,5 ay	H. 1059/M. 1649/50	

⁷⁸ Senâyî, *a.g.e.*, vr. 11a. Şeyh Sinan Efendi Külliyesi hakkında geniş bilgi için bkz. Enis Karakaya, “Şeyh Sinan Külliyesi,” *DİA*, c. 39, 66-67; Evliya Çelebi de Şeyh Sinan Efendi külliyesi hakkında şu bilgileri vermektedir: “... ve şeyh Sinân hazretleri câmi’i şehrin bir mürtefi’ı bayır üzre altı aded kârgîr kubbeli ve kurşum örtülü câmi’i rûşendir. Ve bizzât Şeyh Sinân hazretleri evlâd-ı zevî’l-ihirâmı ile câmi’nin hareminde bir kubbe-i âli içinde medfûnlardır. Cümle sâdât-ı kirâmdan ulu sultânlar ve ziyâret-gâh-ı hâs u âmdır kim Bursa’da medfûn Emir Sultân halîfelerindendir.” Evliyâ Çelebi, *a.g.e.*, c. 9, s. 31.

İbrahim Efendi	19 yıl	H. 1078/M. 1667/68	
Mehmed Salih Efendi	-	H. 1104/M. 1692/93	
Selami Ali Efendi	-	H. 1104/M. 1692/93	Celvetî
İshak Efendi	46 yıl	H. 1150/M. 1737/38	Celvetî
Lütfullah-ı sâlis	10 yıl	H. 1160/M. 1747/48	
Reşid Efendi	56 yıl	H. 1217/M. 1802/03	
Tayyib Efendi	6 yıl	H. 1223/M. 1808/09	
Sagır Tayyib Efendi	-	H. 1125/M. 1810/11	
Ahmed Efendi	37 yıl	H. 1262/M. 1845/46	Nakşibendî
Tahir Efendi	35 yıl	H. 1297/M. 1879/80	
Emin Efendi	54 yıl	H. 1316/M. 1898/99	
Said Efendi	12 yıl	H. 1325/M. 1907/08	
Ragıp Efendi	24 yıl ⁷⁹		

Emir Sultan menâkıbnâmelerinde halifeleri hakkında bilgi verilmekle birlikte özellikle ilk yedi halifesi hakkında geniş malumat bulunduğu dikkat çekmektedir.

⁷⁹ *Yâdigâr-ı Şemsî*'de kayıtlı son şeyh olup kitabın basıldığı H. 1332 (M. 1913-1914) tarihinde hâlen post-nişin olduğu bildirilmektedir: [Günaltay], *a.g.e.*, s. 25-27.

5. EMİR SULTAN HAKKINDA YAZILAN MENÂKİBNÂMELER

Bugün elimizde Emir Sultan hakkında yazılmış sekiz menâkıbnâme bulunmaktadır. Bunlardan ilki Yahyâ bin Bahşî tarafından yazılmıştır. İkincisi Emir Süleyman'ın müridlerinden olan Kefeli Müdâmî tarafından kaleme alınmıştır. Üçüncüsü İbrahim Çelebi tarafından *Vesîletü'l-Metâlib* adı ile Arapça olarak yazılmış olup Türkçe'ye de tercüme edilmiştir. Dördüncüsü Senâyî tarafından manzum-mensur karışık bir metindir. Beşincisi Bursalı sahaf Şevkî tarafından kaleme alınan menâkıbnâmedir. Altıncısı Nimetullah Efendi tarafından telif edilmiştir. Yedincisi Hüsâmeddin Bursevî tarafından kaleme alınmıştır. Sekizincisi Baldırzâde tarafından yazılmıştır.

Bunlar haricinde başka menâkıbnâmelerin de olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Vat.Turco302 numarası ile Vatikan Kitaplığı'nda kayıtlı olan Hüsâmeddin Bursevî'ye ait *Menâkıbnâme* nüshasında “*Emîr Sultân hazretleri menâkıb-ı şerîflerin yazan kibâr-ı müellifîn ve muzanniîn hazerâtınıñ beyân-ı ‘âlîleridir*”⁸⁰ başlığı altında sırasıyla Yahyâ bin Bahşî, Müdâmî, İbrahim Çelebi, Senâî, Şevkî, Nimetullah Efendi'nin isimleri anıldıktan sonra “...*dañi ne kadar yazılmış var ise bu cümle bunlardan soñralar olub dañi bu cümleñiñ ekşeri Alaşehir'de medfûn olan şeyhü'l-evliyâ Şeyh Sinân hazretleriniñ ve ba'zı evlâd-ı kirâmlarınıñ işâret-i ‘âlîyyeleri ile cem olunma olub....*” ibaresinin bulunması Emir Sultan hakkında yazılmış daha başka ve daha çok menâkıbnâme olduğuna delil olarak kabul etmek mümkündür. Ayrıca *Yâdigâr-ı Şemsî*'de menâkıbnâme müelliflerinden bahsedilirken sırasıyla “*Müdâmî, Yahyâ, Nimetullah, Sinânî, Şevkî, Zeynelâbidin Çelebi, Hüsâmeddin hazerâtı gibi hulefâsı taraflarından da yedi sekiz kadar menâkıb-*

⁸⁰ Hüsameddin Bursevî, *Menâkıb-ı Emîr Sultân*, Vat.Turco. 302, vr. 149b.

ı âlileri yazılmış...”⁸¹ ibaresi bulunmaktadır. Şemseddin Efendi’nin menâkıbnâme yazarları arasında saydığı Sinânî’nin menâkıbnâmesi bugün elde değildir.⁸²

Yukarıda adı geçen eserler dışında Emir Sultan’ın halifelerinden Hasan Hoca tarafından telif edilen *Müzîllü’ş-Şukûk*⁸³ ve Lütfullah Efendi tarafından yazılan *Cenâhü’s-Sâlikîn*⁸⁴ adlı eserler de tam anlamıyla birer menâkıbnâme olmamakla birlikte Emir Sultan hakkında önemli bilgiler içermektedirler.

Hatice Liman tezinde İsmail Hakkı Bursevî’ye ait bir Emir Sultan menâkıbı olduğunu söylemekte⁸⁵ ve bu bilgiyi Nurettin Kahraman da tezinde tekrarlamaktadır.⁸⁶ Fakat yaptığımız incelemelerde Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 256’da kayıtlı olan bu menâkıbnâmenin Hüsameddin Bursevî’nin eserinin bir diğer nüshası olduğu anlaşılmıştır.

Bu eserlerin yanısıra yurtdışında bulunan menâkıbnâme yazmalarından bazılarının müellifleri belli değildir ve bu nüshalardan birinin veya birkaçının yukarıda adı geçen müellifler dışındaki zâtlara ait olması muhtemeldir.⁸⁷

Emir Sultan ile ilgili bir diğer eser de *Şefâatnâme* yahut *Kitab-ı Emîr Sultân* ismiyle kataloglarda karşımıza çıkan eserdir. Kimi kataloglarda *Ervâh-nâme* yahut *Hazâ Kitâbu Emîr Sultân* adı ile kaydedilmiştir. Bazı katalog kayıtlarında eserin yazarı Emir Sultan olarak gösterilmişse de bu eser üzerine doçentlik takdim

⁸¹ [Günaltay], *a.g.e.*, s. 7.

⁸² Burada Sinânî adıyla zikr edilen zâtın Şeyh Sinan Efendi olması kuvvetle muhtemel olmakla birlikte şu an elimizde bunu teyit edecek bir bilgi yoktur.

⁸³ Ata. Ktp. 1042/1.

⁸⁴ Samsun İl Halk Kütüphanesi 55 Hk 512.

⁸⁵ Liman, *a.g.e.*, s. 3.

⁸⁶ Kahraman, *a.g.e.*, s. 14.

⁸⁷ Yurtdışında bulunan nüshalar ile ilgili yaptığım çalışmada sadece Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar bölümündeki yazmayı temin edebildim. Almanya ve Fransa’da bulunan yazmaları talep etmeme rağmen Almanya Milli Kütüphanesi’nden ve Fransa Milli Kütüphanesi’nden müsbet bir cevap alamadım.

çalışması hazırlayan Meliha Yıldiran Sarıkaya bunun doğru olmadığını tesbit ederek eserin farklı nüshaları ve müellifi hakkında açıklayıcı bilgiler vermektedir.⁸⁸

Emir Sultan hakkında bu kadar çok eserin telif edilmesi Tanpınar'ın Emir Sultan XV. asrın halk muhayyilesine en çok mâl olmuş kişisi⁸⁹ değerlendirmesini haklı çıkarmakta hatta sadece belirli bir asır ile sınırlanması güç bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

5.1. YAHYA BİN BAHŞÎ, MENÂKIB-I EMÎR SULTÂN (MENÂKIBÜ'L-CEVÂHİR)

Emir Sultan hakkında yazılan ilk menâkıbnâme Yahyâ bin Bahşî'ye aittir. Diğerlerine kaynaklık etmesi bakımından önemli bir eser olan bu menâkıbnâmenin telif tarihi H. 932'dir (M. 1525/1526). Kaynaklarda ismi Yahyâ bin Bahşî, Yahyâ bin Yahşî, Yahyâ bin Bahşî bin İbrâhîm Rûmî Gönenî gibi farklı şekillerde geçmektedir. *Sicill-i Osmânî*'de hakkında şu kısa bilgi bulunmaktadır: *Bahşî mahdûmudur. Karesi'de Tuzla⁹⁰ müderrisi olup sonra tarikata girip şeyh ve mürşid oldu. Kadı Beyzavî Tefsiri'ni mütâlâasız okurdu. Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri çağdaşıdır. Hâşiye-i Sadrî's-Şeria'yı yazmıştır.*⁹¹

Yahyâ bin Bahşî hakkında bilgi edinmek için farklı kaynakları taradığımızda Fatih döneminde sarayda kâtiplik görevinde bulunan Abdürrezzak Bahşî adlı bir zât tesbit ettik. Yahyâ bin Bahşî ile bu zât arasında bir akrabalık bulunduğu kesin olmamakla birlikte hem aynı dönemde yaşamış olmaları hem de Bahşî sıfatına sahip olmaları sebebiyle bir irtibat olduğu düşünülebilir.⁹²

Yahyâ bin Bahşî hakkında menâkıbnâme müelliflerinden Nimetullah Efendi de şu bilgileri vermektedir: “.....ve *Tuzla Müderrisi* demekle *ma^crûf* ve *meşhûr* Yahyâ

⁸⁸ Pîr Muhyiddîn, *Şefâat-nâme*, (haz. Meliha Yıldiran Sarıkaya), İstanbul 2012.

⁸⁹ Tanpınar, *a.g.e.*, s. 109.

⁹⁰ Çanakkale ilinin Ayvacık ilçesine bağlı bir köydür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Liman, *a.g.e.*, s. 132.

⁹¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, İstanbul 1308, c. 4., s. 632.

⁹² Osman F. Sertkaya, “Abdürrezzak Bahşî,” *DİA*. c.1, s. 297-298.

*Halîfe hâzretleri: Egerçe ki sultānuñ seccāde-i hāşşasına oturmamışdur. Lakin bu tarîkiñ ulularındandır. Müderris iken ibtidā Lutfî halîfe hâzretleriniñ hulefâsından Ece Ovası’nda ‘Alaeddîn halîfe hâzretleriniñ cezbesine dokunub tarîke sülûk idüb ba‘de Lutf halîfe hâzretlerine gelüb müsterşid olub telkîn ve ta‘lîm andan eylemişlerdür. İcāzet Lutf halîfe virmişdür.”*⁹³

Yahya b. Bahşî’nin *Menâkıbu’l-Cevâhir* adı ile de anılan *Menâkıb-ı Emir Sultan* adlı eseri hakkında Hatice Liman tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmış ve giriş bölümünde müellifin hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi verilmiştir.⁹⁴ Ancak Hatice Liman’ın yüksek lisans tezinde görmediği menâkıbnâme nüshalarının künyelerini vermek faydalı olacağı için buraya derc ediyoruz.

1- *Menâkıbü’l-Cevâhir* [*Menâkıb-ı Emir Sultân Mehmed Buhârî*]

İstanbul Araştırmaları Kütüphanesi’nde ŞR_000571/01 numarasıyla Şevket Rado yazmaları katalogunda kayıtlı bu nüshanın istinsah tarihi H. 992’dir (M. 1584/1585). Meşin ciltli bir mecmuânın 1b-61b varakları arasında her varak 19 satır olmak üzere nesih hat ile yazılmış olup çerçevesizdir. Ketebe kaydı yoktur.⁹⁵

2- *Menâkıb el-Cevâhir*⁹⁶

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları koleksiyonunda bulunan bu nüshanın demirbaş numarası Bel_Yz_K.000608/03 olup 51a-70a varaklı arasında menâkıbnâme bulunmaktadır. Her varak 17 satır olup çerçevesizdir ve bozuk bir nesih hat ile yazılmıştır. Ketebe kaydı yoktur.

⁹³ Nimetullah Efendi, *a.g.e.*, 96b-97a. Ahmet Yaşar Ocak Türk Edebiyatı tarihi içerisinde yazdığı “Menâkıbnâmeler” başlıklı makalesinde Yahyâ bin Bahşî’yi Emir Sultan’ın halifelerinden biri olarak gösterir ki metinden de anlaşılacağı üzere bu yanlıştır. *Türk Edebiyatı Tarihi 1*, “Evliya Menakıbnameleri,” (ed.Talat Sait Halman. vd.), İstanbul 2007, s. 606.

⁹⁴ Hatice Liman, *Yahyâ Bin Bahşî’nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı Eseri: İnceleme-Metin*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2008).

⁹⁵ Hatice Liman’ın tezini hazırladığı zamanda Şevket Rado yazmaları daha tasnif edilmemiş olduğu için bu yazmayı görememiştir.

⁹⁶ Eserlerin isimleri kataloglarda nasıl geçiyorsa buraya da öyle alınmış bu yüzden farklı okuma şekilleri ortaya çıkmıştır.

3- *Menâkıb el-Cevâhir*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları koleksiyonunda MC_Yz_K.000238 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshadır. 120 varaktır ve her varak 13 satır olup nesih hat ile yazılmıştır. Ketebe kaydı yoktur.

4- *Menâkıb el-Cevâhir*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları MC_Yz_K.000267 demirbaş numarası ile kayıtlı olup 63 varaktır ve sondan eksiktir. Her varakta 15 satır vardır ve nesih hatla yazılmıştır. Ketebe kaydı yoktur.

5- *Menâkıb el-Cevâhir*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları koleksiyonunda OE_Yz_000639/01 demirbaş numarası ile kayıtlı olan bu nüsha baştan 11 varak eksiktir. 2a-137a arasında bulunan menâkıbnâmede her varakta 13 satır olup çerçevesizdir ve nesih hatla yazılmıştır. Atatürk Kitaplığı'nda bulunan istinsah tarihli tek nüsha olup H. 1006 (M. 1597/98) tarihinde istinsah edilmiştir. Eldeki nüshalar arasında en erken tarihli nüsha Hacı Selim Ağa 410/1'de bulunan H. 932 (M. 1525/26) tarihli bir nüshadır. Yine Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi'de bulunan bir diğer nüshanın da istinsah tarihi H. 1004'tür (M. 1595/96). Bu nüshalardan sonra en eski tarihli nüsha olması bakımından önemlidir.

6- *Menâkıb-ı Emir Sultân*

Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi'nde 05 Ba 509 arşiv numarası ile kayıtlıdır. 35 varak olan bu nüsha oldukça eksik bir nüshadır. Kırık nesih ile yazılmıştır. 35. varaktan sonra *Hazâ Kitâb-ı Sülûkü'l-Âşıkîn* başlığıyla başka bir mensur eser başlamaktadır.

7- *Menâkıbu'l-Cevâhir* ⁹⁷

Fransa Milli Kütüphanesi'nde Fonds des traductions, 55 demirbaş numarası ile kayıtlı nüshadır. 146 varaktır. Türkçe'den Fransızca'ya Louis Dantan tarafından çevrilmiş olduğu notu vardır. ⁹⁸ H. 1146 (M. 1734) tarihinde istinsah edilmiştir.

8-*Minâkıb-ı Emir Sultan*

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar koleksiyonunda 05080-001 demirbaş numarası ile kayıtlı nüsha olup 40 varaktır ve her varak 19 satırdır. Âdi karton ciltlidir. Herhangi bir süslemesi olmayıp rika hat ile yazılmıştır. Hattın şeklinden ve dışındaki karton kaplamadan 19.yy sonları ile 20. yy. başlarında istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

Hatice Liman'ın tezinde tesbit ettiği on adet nüsha ile birlikte Bahşî'ye ait şu anda bilinen 18 adet menâkıbnâme nüshası olmaktadır ki bu da bu eserin çokça sevildiğini, okunduğu/okutulduğu göstermektedir. Emir Sultan menâkıbnameleri arasında en çok nüshası bulunan eserdir.

5.2. MÜDAMÎ, MENÂKIB-I EMÎR SULTÂN

Asıl adı Mustafa olup Kefeli'dir. Sermet Çifter Kütüphanesi'nde bulunan *Divânçe* nüshasında künyesi “Muştafâ bin Aḥmed el-Ḳırîmî şümme el-Kefevî” olarak kayıtlıdır. ⁹⁹ Alaşehir'de Şeyh Süleyman'a intisab ederek Emir Sultan'ın tarikatına girmiştir. Müstakimzâde 947 H. (1540/1541) senesinde *Menâkıb-ı Emir Buhârî* adlı

⁹⁷ Yazmanın aslını görmemiş olmakla birlikte isminden Yahyâ bin Bahşî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır.

⁹⁸ https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=119635 [erişim tarihi 18 Ocak 2013]

⁹⁹ S.Ç. Ktp. 33a'dan aktaran Nilüfer, Kol. *Kefeli Mustafa Müdâmî Divanı*, (basılmamış yüksek lisans tezi Boğaziçi 2007), 5. Maalesef Sermet Çifter Kütüphanesi bir süredir kapalı durumdadır. Bu yüzden yazmayı bizzat görme şansımız olamadı.

eseri yazdığını söylemektedir.¹⁰⁰ Müdâmî, Şeyh Süleyman’a bağlandıktan sonra onun izni ile Bursa’ya gelip Emir Sultan’ı ziyaret edip yanına dönünce, şeyhi kendisinden bir menâkıbnâme nazm etmesini istemiştir. Müdâmî bu durumu *Dîvânçe*’sinde şöyle anlatmaktadır:

Baňa bir gün didi ol şeyh-i dānā
Menâkıb nazm id iy merd-i tüvānā

Ki ola tevātür birle meşhūr
*Dağı ola tevārīh içre mestūr*¹⁰¹

Bunun üzerine Müdâmî, şeyhine kendisinde bu yeteneğin olmadığını ve başarısız olmaktan korktuğunu belirten

Didüm iy şeyh-i kāmīl yok liyākat
Beğāyet kılet üzredür bıdā^cat

beytini söyler. Fakat şeyhi Emir Süleyman, Allah’ın kendisinden inayetini esirgemeyeceğini söylemiş, bunun üzerine Müdâmî eserini nazm etmeye başlamıştır.

Müdâmî, menâkıbnâme müellifleri arasında tek manzum eseri yazmış olması ile ayrı bir yere sahiptir. Bugün Müdâmî’nin eserinin dört adet nüshası elimizdedir.¹⁰²

¹⁰⁰ Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi, *Mecelletu’n-Nisâb Fi’n-Neseb ve’l-Künâ ve’l-elkâb*, Sül. Ktp. H.E.628, vr. 388b.’den aktaran Kol, a.g.e., s. 14.

¹⁰¹ Kol, a.g.e., s.12

¹⁰² Nüshalar hakkında ayrıntılı bilig için bkz. a.g.e., s. 17.

5.3. ZEYNELÂBİDİN BİN HACI KASIM, VESÎLETÜ'L-METÂLIB

Künyesi İbrâhîm oğlu Zeynelâbidîn bin el-hac Kâsım el-Hanefî olarak geçen müellif, Kâtip Çelebi tarafından İbrahim bin Zeynüddîn el-Hac Kâsım el-Halebî el-Hanefî şeklinde nakledilmektedir.¹⁰³ Emir Sultan hakkında yazılmış tek Arapça menâkıbnâmedir. Türk dünyası müelliflerinin Arapça menâkıb yazmaya pek rağbet etmedikleri düşünüldüğünde bu durum ilginçtir. İbrahim Çelebi'nin eserini Arapça yazarak daha eğitilmiş ve daha üst düzey bir okuyucu kitlesine hitap etmeye çalışmış olması düşünülebilir. Pek çok müellif eserlerini basit ve sade bir Türkçe ile yazarak çokça okunmasını ve anlaşılmasını sağlamaya çalışmışlardır.

Fehmi Ethem Karatay'ın hazırlamış olduğu *İstanbul Üniversitesi Arapça Yazmalar Kataloğu*'nda ve *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça yazmalar kataloğu: 7488-9043: filoloji, edebiyat, mecmualar* adlı eserlerinde bu yazmanın Arapça bir nüshasını bulamadık. İSAM Kütüphanesi'nin Türkiye Kütüphaneleri veritabanında yaptığımız araştırmada da eserin Arapça bir nüshasını bulamadık.

Türkçe tercümesinden anlaşıldığı kadarıyla Zeynelâbidin Efendi eserini H. 950 (M.1543/1544) senesinde bitirmiş olup sebep-i telifini şöyle belirtmektedir: “*Vaqtā kim ahvāl-i sülūk kitāblarına müṭāla^a eyledim. Ve ʿālemin fenāsına ve beḳāsına nazar idüb eytdüm: “Ehlullah menḳabelerinden bir menāḳıḳ zıkr ideyim ki seyyidü'l-mürselin ḥabībü'r-rabbi'l-ʿālemin ḥāzret-i resüllullah şallallahuʿaleyhi ve sellem ḥuḫurunda baña şeft^c ola” diyü tettebbu^c idüb Burūsa şehrinde medfün olan Seyyid Muḫammed el-Buḫārī ḥāzretleri Emīr Sulṭān dimekle meşhūr velāyeti ve kerāmeti güneşden rüşen olan ʿazīzi vesīle tutub ve hem menāḳıḳ ismin Vesīle-i Meṭālib ḳodum.*”¹⁰⁴

¹⁰³Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zünûn*, İstanbul 1972, tıpkıbasım, c. 2, s. 1841.

¹⁰⁴a.g.e, vr. 4b.

5.3.1 TERCÜME-İ VESİLETÜ'L-METÂLİB

Menâkıbnâmenin *Tercüme-i Vesile-i Metalib* adıyla kayıtlı tercümesinin tek nüshası Millet Kütüphanesi Aesry1060 numarada bulunmaktadır. 22 varak olup her varak 17 satırdır ve bölüm başlıkları kırmızıdır. Ebru yapıştırılmış karton cilt içinde olup nesih hat ile yazılmıştır.

İbtidâ-yı kelâm hayy-ı kadîm

Oldı bism-i Raḥîm Hayy-ı kerîm

matlalı 12 beyitlik bir manzume ile başlamaktadır.¹⁰⁵ Eseri Türkçe'ye çeviren kişi sebeb-i telif kısmında şunları söylemektedir:

“... ve daḥi bu ḥaḳîr ol sulṭānuñ āsitāne-yi şerîfine varub yüz sürüb şeyḥimüñ mübārek dîdār-ı şerîfi ile niçe müddet muḡtenem olub ve ba^cde ziyāret bir menāḳıb-ı şerîflerin götürmüş idik. Lākin ‘Arabî olmaḡın her kişi okuyub istifāde idemezdi. Öyle olsa bu ḥaḳîr Türkiye naḳl itmek kaşd itdi.”¹⁰⁶

Bu nüshanın istinsah kaydında ki “kâtib kef 57 Ahmed”¹⁰⁷ ibaresinden bu eserin yeniçeri katiplerinden 57. ortanın katibi olan Ahmed isimli bir zât tarafından H. 1134 (M. 1721/1722) tarihinde istinsah edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu eser hakkında herhangi bir çalışma yapılmamış olduğundan eserin muhtevası hakkında bilgi vermek için bölüm başlıkları buraya derc edilmiştir:

- 1- Emir Sultan’ın henüz küçükken Buhara’da bahçesi kuruyan bir adamın bahçesindeki ağaçları yeşertmesi
- 2- Emir Sultan’ın Hz. Muhammed’in kabrini ziyaret etmesi ve selam verip Hz. Muhammed’in kabrinden Emir Sultan’a karşılık vermesi.

¹⁰⁵ Şevkî’nin *Menâkıbnâmesi* de aynı beyitlerle başlamaktadır. Eseri Arapça’dan Türkçe’ye tercüme eden kişi Şevkî’nin menâkıbnâmesinin başında bulunan manzum kısmı tercümesine derc etmiştir.

¹⁰⁶ *Tercüme-i Vesile-i Metâlib*, M. Ktp. Aesry1060, vr. 2a-2b.

¹⁰⁷ bkz. Ekler.

- 3- Bursa’da alimlerin Emir Sultan’ı imtihan etmeye gelmesi ve hepsinin lâl olması.
- 4- Emir Sultan’ın Yıldırım Bâyezid’in kızı Hundi Hatun ile evlenmesi.
- 5- Sultan Murad’ın hediye ettiği hırçın atın Emir Sultan’ın yanında uysallaşması.
- 6- Emir Sultan’ın Bursa’yı Timur’dan kurtarması.
- 7- Emir Sultan’ın henüz Şeyh Sinan küçükken tarlasına gelip az olan tohumları çoğaltması.
- 8-Emir Sultan’ın Sarı Yusuf adlı dervişini Tatar’da olan bir başka dervişinden koruması.
- 9- Emir Sultan’ın müridlerinen olan Timuroğlu’nu gazaya göndermesi ve gazada ona yardım etmesi.
- 10- Emir Sultan’ın asasını yere vurarak su çıkartması.
- 11- Emir Sultan’ın abdest aldığı suyun altın olması.
- 12- Emir Sultan’ın kendisini ziyarete gelen bir kişinin kalbinden geçeni bilmesi.
- 13- Emir Sultan’ın müridlerine nasihat etmesi.
- 14- Emir Sultan’ın gazada esir düşen bir müridini kurtarması.
- 15- Tuzla Müderrisi Yahyâ’nın Emir Sultan’ın türbesine gelip hidayet bulması.

5.4. SENÂYÎ, MENÂKIB-I EMÎR SULTÂN (KEŞİF-NÂME)

Manisalı olup şehzade Mustafa'nın Manisa'da bulunduğu devirde iken onun hocalığına tayin edilmiştir.¹⁰⁸ Daha Sonra Şehzade Mustafa ile Amasya'ya gitmiş ve mülâzım olmuştur. H. 970 (M. 1562) yılında vefat etmiştir.

Âşık Çelebi, Senâyî için “*Mağnisa şâirleri ki Cāmî’i vü Sām’î ve biri de Emre-zâde kaẓîdur ki maḥlası Kānî’î ve kendü daḥı şî’rden ancak maḥlası kâni’îdür Senâyî daḥı anlaruñ rābi’îdür*” diyerek Senâyî’yi Manisalı dört büyük şair arasında sayar ve yine Senâyî için “*şî’r ü diḳḳat fikr ü selâset, elfâz u leṭâfet edāya kâdirdür*” demektedir.¹⁰⁹ Bir *Dîvân*’ının olduğu bilinmekte ise de bugün elimizde değildir.

Matbu nüshaları da bulunan bu eserin¹¹⁰ sadece Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi 1164 numarada kayıtlı bir yazma nüshasını bulabildik.¹¹¹ Kadife ciltli olup cildin ortasında şemsesi vardır ve oldukça süslüdür. H. 970 (M. Şubat/Mart 1563) yılının Receb ayında istinsah edilmiştir. Manzum mensur karışık olan metin çerçeveli olup konu başlıkları altın varaklıdır. 42 yaprak olup her varakta 17 satır vardır.

¹⁰⁸ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, c.3, s. 1489.

¹⁰⁹ *a.g.e.*, c.3, s. 1489. Senâyî’nin hayatı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Veysi Dörtbudak, “Manisalı Mehmed Senâyî Çelebi ve Risâle-i Menâkıb-ı Emîr Sultân (Keşif-nâme) Adlı Eseri,” *Bursa’da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü-3*, Bursa 2004, 205-218.

¹¹⁰ Seyfettin Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, İstanbul 1975, c.3, s. 1103.

¹¹¹ Matbu olan nüshalar şekil yönünden bu yazma nüshaya benzemektedir. Bu bakımdan matbu olan nüshaların bu yazma esas alınarak basıldığı düşünülebilir.

5.5. ŞEVKÎ, MENÂKIB-I EMÎR SULTÂN

Bursalı olup asıl adı Ahmed'tir. Gençliğinde Yavuz Sultan Selim'in Trabzon'da vali olarak bulunduğu zamanda Fenârî Şems Bey ile onun maiyetinde bulunduğunu Âşık Çelebi bildirmektedir. ¹¹² Fenârî Şems Bey'in vefatı üzerine Bursa'ya gelmiş ve sahafılık mesleği ile uğraşmıştır. ¹¹³

Şevkî'nin Menâkıb'ı üzerine ilk çalışmalar Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş tarafından yaptırılmıştır. 1977 yılında Mehmet Bilgi ve Necati Bolum tarafından metin okunmuş ve sözlüğü hazırlanmıştır. ¹¹⁴ Daha sonra Mustafa Okan Baba tarafından bir doktora tezi hazırlanmıştır. ¹¹⁵

Şevkî, Uzun Firdevsî'nin *Süleymannâme* adlı eserini telhis etmiş fakat beyaza çekmeden vefat etmiştir, Mahmud bin Osman tarafından Farsça yazılan *Firdevsü'l-Mürşidiyye* adlı eseri de *Tercüme-i Menâkıb-ı Şeyh Ebû İshak Kâzerûnî* adıyla tercüme etmiştir. ¹¹⁶

Kânûnî 1553 yılında İran Seferi'ne çıkarken Bursa'ya uğramıştır. Eserin giriş bölümünde de Kânûnî Sultan Süleyman'a sunulduğu anlaşılmaktadır. Mustafa Okan Baba buradan hareketle eeserin bu tarihlerde yazılmış olduğu görüşünü ileri sürmektedir. ¹¹⁷

¹¹² Âşık Çelebi, *a.g.e.*, c.3, s. 1450.

¹¹³ Kınalı-zade Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara 1989, s. 536-537.

¹¹⁴ İstanbul üniversitesi Türkiyat Enstitüsü'nde 1892 ve 1814 numara ile kayıtlı mezuniyet tezlerdir.

¹¹⁵ Mustafa Okan Baba, "*Menâkıb-ı Emir Sultân (Metin-İnceleme-Gramer-İndeks)*", (basılmamış doktora tezi Marmara Üniversitesi 1991).

¹¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Okan Baba, *a.g.e.*, s. XV-XVI.

¹¹⁷ *a.g.e.*, s. XVIII.

5.6. HÜSAMEDDİN BURSEVÎ, MENÂKIB-I EMÎR SULTÂN

Hüsâmeddin Bursevî Semerkandiye tarikatı şeyhlerindendir. Hacı Halil Efendi'nin oğlu olup Ahizâde Abdülhalîm Efendi'den tahsil etmiş daha sonra tasavvufa meyl ederek Balıkesirli Alâeddin Efendi'nin oğlu Muhammed Çelebi Efendi'ye intisap etmiştir. ¹¹⁸ İcazet aldıktan sonra Bursa'da Temenye denilen mahalde dergah kurmuş ve ölümüne kadar burada yaşamıştır (ö. 1042/1632).

Hüsâmeddin Bursevî bir çok eser yazmış olmakla birlikte en önemli eseri *Mühimmâtü'l-Mü'minîn* ¹¹⁹ dir. Emir Sultan hakkında yazdığı menâkıbnâme ise bir telif eserden ziyâde derleme bir eserdir. Diğer menâkıbnâmelere beğendiği kısımları toplayarak oldukça hacimli bir eser meydana getirmiştir. Bu menâkıbnâme üzerine Nurettin Kahraman tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. ¹²⁰ Nurettin Kahraman'ın yüksek lisans tezinde görmediği bir nüsha Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü'nde 302 numara ile kayıtlı olup 160 varaktır ve her varakta 15 satır vardır. Okunaklı bir nesih hat ile yazılmış olup söz başları kırmızıdır. H. 1129 (M. 1716/1717) tarihinde Mustafa bin Derviş bin Mehmed tarafından istinsah edilmiştir. ¹²¹

5.7. BALDIR-ZÂDE, TERCÜME-İ HÂL-İ EMÎR SULTÂN

Bursa'da doğmuştur. Tam adı Şeyh Mehmet Efendi ibni Mustafa Efendi'dir. Tokatlı Ali Dede'nin torunu ve Bursa Ulucami vâizlerinden Mustafa Efendi'nin oğludur. ¹²² İyi bir tahsil görmüş, 1594 yılında Arap-zâde Abdür-rauf Efendi'den

¹¹⁸ Mustafa Kara, "Hüsâmeddin Bursevî," DİA. c.18, s.511-512.

¹¹⁹ Ansiklopedik bir eser olup bilinen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi'nde (Bağdat Köşkü nr. 189) bulunmaktadır. Hurûfilik, evrâd, ezkâr, vefk, fal, imamlık gibi bir çok konu hakkında bilgiler içerir.

¹²⁰ Nurettin Kahraman, *Menâkıb-ı Emîr Sultân (Hüsâmeddin Bursevî) İnceleme ve Metin*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi 2009),

¹²¹ Eserin ilk sayfasında Osmanlıca olarak Menâkıb-ı Emîr Sultân Numara 33 yazısının bulunması Türkiye'deki bir kütüphaneden götürülmüş olabileceğini düşündürmektedir.

¹²² Zeki Pınar, "Baldırzâde," *Uludağ*, I/XIV, Bursa 1938, s. 44.

mülâzım olmuştur.¹²³ Daha sonra Bursa ve İstanbul’da müderrislik yapmış 12 Receb 1060 tarihinde (11 Temmuz 1650) vefat etmiştir. *Hâşiyetü’l-eşbâh, Târîh-i Mekke, Fezâil-i Medîne-i Münevvere, Binâ-yı Kâ’be’ye Dâir Risâle, Cevâmiu’l-meşâyihîn, Kitâbu’s-sak* adlı eserleri olmakla birlikte en önemli eseri *Ravza-i Evliyâ*’dır. *Tercüme-i Hazret-i Emîr Sultân* adı ile Hayrullah Nedim Efendi tarafından bastırılan eser de Baldırzâde’nin *Ravza-i Evliyâ*’sının Emir Sultan’la ilgili kısmıdır.¹²⁴ Bursa’da Sahaf Abdullah Efendi tarafından H. 1037’de (M. 1627/1628) basılmıştır. Eserin baş kısmında Hayrullah Nedim Efendi, Emir Sultan’ın hayatı hakkında bilgi ararken diğer kitaplarda bulduklarıyla tatmin olmadığını ve sonunda Baldırzâde’nin eserinde “tamamem ve tafsilen” bilgileri bulduğunu¹²⁵ bu sebeple bu eseri basmaya karar verdiğini ifade etmiştir.

Baldırzâde eserini yazarken daha önce isimlerini zikrettiğimiz *Cenahü’s-sâlikîn* ve *Müzillü’ş-Şukuk*’tan yararlandığını bildirmektedir.¹²⁶ Bu eser üzerinde msütakil bir çalışma bulunmadığı için eserin muhtevasını göstermek bakımından bölüm başlıklarını buraya derc etmeyi uygun gördük.

- 1- Emir Sultan’ın henüz çocuk yaşta Buhara’da keramet gösterip kuru bir bahçeyi yeşertmesi.
- 2- Emir Sultan’ın selamına Hz. Muhammed’in Ravza-yı Mutahhara’dan karşılık vermesi.
- 3- Emir Sultan’ın Anadolu’ya giderken yolda bir beyzadenin kendisine tabi olması ve onu büyük bir yılandan kurtarması
- 4- Yıldırım Bâyezid’in kızı Hundî Hatun ile evlenmesi

¹²³ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, “Baldırzâde,” DİA. c.5, s. 8-9.

¹²⁴ Özege, *a.g.e.*, s. 1816

¹²⁵ Baldırzâde, *Tercüme-i Hâl-i Emîr Sultân*, Bursa 1307, s. 2

¹²⁶ *a.g.e.*, s. 4.

- 5- Emir Sultan'ın gazada Yıldırım Bâyezid'e yardım etmesi
 - 6- Ulucami'nin inşası hadisesi
 - 7- Emir Sultan'ın asasını yere vurup su çıkarması
 - 8- Emir Sultan'ın Kozpınar denilen suyu çıkarması
 - 9- Emir Sultan abdest alırken suyun altın olması
 - 10- Emir Sultan'ın kerameti sayesinde Timur'un ordusunun dağılması
 - 11- Emir Sultan'ı ziyarete gelen bir şahsın yanında getirdiği aslanın zincirlerini koparıp Emir Sultan'ın türbesine girip ağlaması.
 - 12- Emir Sultan'ın oğlunu öldürmesi.
- Eserin son kısmında Emir Sultan'dan sonra dergaha post-nişin olan zâtların isimleri zikredilmektedir.

6. MENÂKİBNÂME METİNLERİNİN BİRBİRİYLE İRTİBATI ÜZERİNE

Emir Sultan’a dair yazılan menâkıbnâmeler üzerine müstakil çalışmalar yapılmış olmakla birlikte bu eserlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve bir edebî metinler bütünlüğü oluşturup oluşturmadığına dair bir inceleme yoktur. Oysa bu metinlerin sıfırdan yazma sürecinden daha çok bir edebî metni yeniden üretme süreci olduğu âşikârdır. Müellifler, birbirlerini kaynak olarak kullanmışlar, kimi zaman birebir alıntılar yapmakta herhangi bir sakınca görmemişlerdir. Bunun bir sonucu olarak elde bir “temel metin” oluşmuş ve bu temel metin müelliflerin çoğu zaman eserlerine temel teşkil etmiş. Onların edebî kudretlerini gösterdikleri yerler bu “temel metne” ek yaptıkları kısımlardır.

Emir Sultan’a dair menâkıbnâmeler hazretin hayatının tamamını anlatmaktan uzak metinlerdir. Zaten böyle olması da beklenemez çünkü menakıbnameler bu tür metinler değildir. Bu sebeble bunlarda Emir Sultan’ın ilk ortaya çıkışı Buhara’da gösterdiği keramet üzerinedir ve hiçbir yazar bunun öncesi hakkında bir bilgi vermemekte ve hatta verme gereği duymamaktadır.

Emir Sultan’ın daha küçük yaşta iken gösterdiği kerâmet de menâkıbnâmeciler tarafından çok az farklarla anlatılmıştır. Emir Sultan hakkında ikinci menâkıbnâmeyi yazan Müdâmî Emir Sultan’ın ilk kerametini şöyle anlatır:

“Vilâyet menba‘ı kân-ı kerem

Sa‘âdet ma‘dini şâh-ı siyâdet

Meger bir gün atasıyla tururdu

Yüzi nûrı cihâna berķ ururdu

Dahı beş yaşına girmişdi ol hân

Muhammed âli ya‘ni Mîr Sulţân

*Gelüp bir zillet ehli açdı güftār
Didi hālüm benüm gāyetde düşvār*

*Bu ben üftāde bağçe itmişidüm
Cemī^c-i mālumu harc itmişidüm*

*Ne deñlü var ise içinde eşcār
Kurıdı hāliyā virmedi eşmār*

*Nola bilmem benüm hālüm haķīrem
Zelilem bī-kesem gāyet faķīrem*

*Beyān itdi bu hālīn vardı gitdi
Vilāyet ma^cdini işit ne itdi*

*O miskīne teraḥḥum kıldı ol hān
Kerāmet ehli ya^cni Mīr Sulṭān*

Çü şeb irdi turup sulṭān-ı sādāt
Hidāyet nūrı ol kān-ı sa^cādāt

Varup bağçeyi seyr itdi ser-āser
Du^cā kıldı ve şuladı o server

*Didi Haķķ'a ki iy Mevlā-yı Sübhān
Kamu müşkil seniñ katuñda āsān*

*Kamu ḥāmidleriñ maḥmūdı sensin
Kamu ^cābidlerin ma^cbūdı sensin*

Nübüvvet ehlinüñ mevdūdı sensin

Kerāmet ehlinüñ maqşūdı sensin

Ḥabībüñ Muşţafā’nuñ hürmetiçün

Cemī^c-i enbiyānuñ izzetiçün

Ṭapunda aşfiyānuñ şafvetiçün

Ḥakāyık ehlinüñ erkānıçün

Dilerüm senden iy bār-i Te^cālā

Bu eşcārı kılasın cümle ḥadrā

Yemiş virsün bular yā Rab tamāmet

Mu^cīn ü hādisin eyle ināyet

İlāhī ol zelīli ercümend it

Murādına irişdür behremend it

Bu vech-ile tazarru^c kılup ol şāh

Dönüben menziline geldi ol māh

İşit imdi nice oldu hikāyet

Ne kıldıysam diyem rāvī rivāyet

Ḳabūl idüb du^cāsın Ḥak Te^cālā

Dıraḥt emvātın itdi cümle iḥyā

Ne denl  var-ise baĝcede e c r

O gice bilki virdi cümle e m r”¹²⁷

Ves let ’l-Met lib tercümesinde bu ker met  u şekilde nakledilmektedir:

“Bir gün ol iki cih n f hrini  oĝl  ve enbiy ni  v risi ve evliy ni  ser-t c  h zret-i Em r Sult n ma’   m oĝlan iken pederi ‘azizleri ol zam ni  m r sid-i ekmeli ve e dali idi. **An  h z r-ı  erifinde oynar iken be  ya ında oĝlanc k idi.** Bir kimesne gelüb  eyh h z runda r zg r elinden  ik yet idüb aytd : “Y   eyh bir baĝceye m lik idimki ehl ve ‘iy limi an  mah s liyle besley b ĝid land r r idim. H kmet-i  l h   f t-ı Rabb n  yeti  b içinde rev n olan  uları kuruyub içinde olan yemi leri ve aĝac ları da i kuruyub h r b ve ‘ayn-ı t r b oldu. Evl d-ı   ĝ r m ve evz c-ı kib r m ac ve cuĝ n muht c n kaldılar. Benim h lim nice olur bu derde derm n ve bu mar za ‘il c olur mu diyüb h k-p yine d   b t zarru‘lar idüb başına gelen ĝamlar n ‘arz itmek üzere iken sult n ’l-evliy  h zretleri bu kimesneni  h line ‘ lim ve ĝamina ‘ rif olub bunlar da i mu  h bet üzere iken sult n h zretleri h fyeten bu kimesneni  baĝcesine gelüb iki rek‘at namaz k lub du‘  idüb aytd : “** l h  eger seni  katında ma’  mlar n  kadri varsa cedd m olan H b bi   allall hu ‘aleyh ve sellem hürmetine du‘ m  kab l eyle.**” dedi. Hem n fi’l-h l aĝa lar ter-i t ze oldu ve yine evvel olan  uları cerey n idüb a d  ve yine ‘ale’n-nuk d aĝa ları yemi  virdi.”¹²⁸

Aynı olay  H s meddin Bursev   u şekilde aktarmaktadır:

“**Emir Sultan hazretleri dahi ol zamanda be  ya ında idiler.** Masumken peder-i az zleri ol zam n n m r sid-i ekmeli ve m rebb -i e dali idi. Pederi Seyyid Ali birle seyr iderken kar ular nda bir p r-i n r n  vardı. G yet muhibb-i evl d idi. Ol p r-i az z acele idüb b d-ı sab  gibi bunlara  rd . Gördiler s retinde mel let eseri var. Em r Sult n’ n pederi Seyyid Ali’n n h k-i p yine yüz s r b a uft  h l olduĝ n n sebebini bir bir ay n eyledi. Şeyh h z runda r z-ı g rdan  ik yet idüb aytd : Y   eyh, bir baĝceye m lik idim ki ol cennetden niçün veren b ĝ-ı bost n m bir kere tem    kılması r ha rahat virirdi. Env -i dürlü t ze nih l dikmi dim. Anun hizmetinde nice yıllar  mr harc itmi dim. Cem inden n m-ı niçün kalmadı. Ehlimi ve

¹²⁷ Kol, a.g.e., s. 35-37.

¹²⁸ Tercüme-i Ves le-i Met lib, Ali Emiri nr. 1060, vr. 5a-5b.

ıyâlimi anın mahsuliyle besleyüp gıdalandırı idim. Hikmet-i ilâhî ve âfât-ı Rabbânî yetişüb içinde revhan olan suları soğulub ve yemişleri ve ağaçları dahi kuruyub, harâb ve ayn-ı türhab oldu. Evlâd-ı sığarım ve ezvâc-ı kibârım aç ve çıblak ve muhtâcîn kaldılar. Benim halüm ne olur, bu derde dermân ve bu maraza ilac olur mı? diyüb hâkilerine düşüb tazarrualar idüb başına gelen gamları arz itdi. Emîr Sultan pederi Seyyid Ali Hazretleri, pirin hatırın ele alub teselli virdi. Emir Sultan'ın kendüsi ol pire tamâm merhamet itdi, esirgedi, ammâ ol hinde kimseye nezne izhâr itmedi. Bademâ Emir Sultan pederleriyle saâdethânelerine gelüb karar itdi. **Nısfu'l-leyl olıcak** âlem ağyârdan hâli olıcak ol sırr-ı şefî kimsenin kendiden haberi yoğken tenhâ pirin bağçesine varub Hâlik-i bi-niyâza niyâzını i'lâm kıldı. Arz-ı hâcet itdi iki rekât namaz kılub ve dua idüb aytdı: **İlahi Eğer senin katında masumların kadri varise ceddim olan Habîbin hürmetine duâmı kabul eyle...** Hemân fî'l-hal ağaçları ter ü tâze oldu ve yine evvel olan sular cereyân ve revân.." ¹²⁹

Baldırzâde dahi olayı şu şekilde zikreder:

“Bir bağçem var idi ki fevâke ve ‘avâ’idi nâ-maḥşûr ve benim ve ehl ü ‘ıyâlimiñ naḫaḫası aña maḫşûr idi. Bi-iznillahü'l-Bārî içinde cārî olan âb-ı revânı cereyandan ḫalmağla eşcâr ve nebâtınıñ rû-yı neşv ü nemâsı yâpis ve çehre-i menfa‘ati ‘âbis olub ‘arza-yı helâk olmağala ‘izz ü ḫuzûrumuz sulḥ u ‘ıyşımız telḥ oldu. Luṭf idüb bir du‘â idin ki âbı kemâ-kân cārî olsun diyü tazarru‘ ve zārî eylediklerini ol maḥdûm-ı sa‘âdet-mevsûm gûş eyledikde şabr u ârâmı ferāmûş idüb hemân sür‘atle bağçeye gelüb iki rek‘at namaz edâ ve ba‘de ref‘-i dest-i tazarru‘ ve du‘â eyledikde ol ma‘şûm-i pâkiñ şuyı yüzine fî'l-ḫâl âb-ı şâft cārî ve kederden ‘ārî eşcâr-ı pür-şimâr ve menâfi‘-i bî-şimâr oldu.” ¹³⁰

¹²⁹ Konur, a.g.e., s.47-48.

¹³⁰ Baldırzâde, a.g.e., s. 5-6

Aynı kerâmeti menâkıbnâme müelliflerinden Senâyî ise şöyle aktarır:

“ Rivāyetdür ki şehir-i Buhārā’da Emīr Sultān hāzretleri ‘aleyhi’r-raḥmete ve’l-gufrān peder-i ‘azīzleri Seyyid ‘Ali raḥmetullahi ‘aleyh ile bir gün kūşe-i tenhāda ve günc-i şafāda muşāḥabet-i dil-pezīr ve mukāleme-i āyāt tefsīr idüb ‘azmet-i ilāhī ve kudretillāhi nā-mütenāhī elfāz-ı dürrer-bār idüb ḥazẓ-ı ḥātır-ı ‘ātır iderlerken ḥuzūr-ı mevfūru’l-ḥubūrlarına bir kalbi maḥzūn ehl-i ‘ıyāl ve medyūn u zebūn-ı fakr u belā ve mecrūḥ-ı şiddet-i ihtiyāc olmuş şahş gelüb ‘arz-ı güzeste-i aḥvāl-i belā ā‘lām idüb aytdı ki bu şehirde bir pīr-i nā-tüvānım fakrıla ehl-i Buhārā’ya ‘ayānım bir bağçam varidi. Anıñ miyve-i maḥşūli birle her sene ilā-āḥir-i sāl ḥasene-i nafaḳa-i ‘ıyāl ve ta‘ame-i ḥelāl idüniüb geçinirdüm taḳdīr-i İlāhī ve tedbīr-i zū’l-celāl böyle vāḳı‘ oldu ki bir gün bād-ı hā-yı semūmdan bir yel esdi bağçede olan dıraḥtā-yı tāze vü teri ve maḥşūle gelmiş sebzevāt ekşerni bi’t-tamām ḥuşk-i bī-ruṭūbet eyledi. Hic bir vechle ma‘işete iktidārım yokdur ‘ıyāl-bendim terk-i diyār idemem ey faḥr-i āl şāḥib-i kâb-kavşeyn ve ey zübde-i evlād-ı resülü’s-şakāleyn ben za‘ıf-i bī-dermanım nazar-ı çeşm-i ‘ināyet ile ayağa düşdüm. Dest-gīr olub ḥamiyet eyle diyü yüzün ḥāk-pā-yı şerīflerine sürüb ‘arz-ı ḥāl eyledi Emīr Sultān hāzretleriniñ peder-i ‘azīzi bu fakīre du‘ā-yı maḳbūlden ve senā-yı ma‘mūlden tesellī-i ḥātır ve tedārīk-i şākīr iḥsān idüb aytdı: “Ey belā-yı fakrda mübtelā ve ey cuḡā-yı ihtiyāc olan nā-tüvān ma‘iyetin Allah Te‘ālā celle ve ‘alā olub seni yine maḳşūduna vāşıl ide ... Emīr Sultān hāzretleri mezkūr pīr-i nā-tüvānın bağçesine **tenhāca varub ol kādīr-i ber-kemāle cān u dīlden ‘arz-ı ḥācet ve ‘ibādet idüb** eşk-i çeşm-i ḥayat-baḥş kaṭrāt idüb yā vāḥibü’l-‘ıṭāyā ve ey kāsımü’l-hedāyā senden dilerinki bu fakīriñ bağçesiniñ evvelkin ağaçların ve sāir nebātāt sebzesin ter ü tāze idüb maḳlūb-ı min‘aḳs idesin mişāl-i eṣmār eyyām-ı bahar ola ve mübārek ellerin gökcek cemāline sürdi. Hemāndem müşārunileyh pirinn ağaçları yeşerüb ve her bir ağac çiçeklenüb bostanınıñ sebzevātı yeşil renge girdi.¹³¹

Olayın ana karakterleri aynı olmakla birlikte müelliflerin küçük değişiklikler yaptığı görülmektedir. Mesela kimi menâkıbnâmelerde Emir sultan’ın yaşı beş kimilerinde yedidir. Kimi metinlerde Emir Sultan bahçeye geceyarısı gizlice gelirken

¹³¹ Senâyî, a.g.e., vr. 12a-14a.

kimi metinlerde hemen gitmiştir. Hüsâmeddin Bursevî'nin diğer menâkıbnâme yazarlarından bir çok alıntı yaptığı açıkça görülmektedir. Dil olarak ise Senâî'nin diğer menâkıbnâmelerden daha ağıdalı ve daha süslü bir dil kullanması dikkat çekmektedir. Senâî'nin menâkıbı en çok dili yönüyle diğer menâkıbnâmelerden ayrılmaktadır. Fakat hem olay hem de olayın akışı bütün menâkıbnâmelerde neredeyse aynıdır.

Buradan şunu anlıyoruz ki Emir Sultan hakkında yazılmış birçok menâkıbnâme olsa bile bütün metinler aslında ortak bir metin ve bu metnin yeniden yazılmış halleridir. Eğer müellife ait birşey bulunacaksa yahut müellif hakkında bir değerlendirme yapılacaksa bunu metnin kanon dışı kalan yerlerinde aramak gerekmektedir.

Bu bakımdan bir müelliften ziyade derleyici olan Hüsâmeddin Bursevî'yi ayrı değerlendirmek gerekir. Hüsâmeddin Bursevî'nin edebî gücüne dair birşey aranacaksa onun diğer menâkıbnâme metinlerinden seçtiği kısımlara bakılmalı ve bu kısımları seçerken nelere dikkat ettiğine bakılmalıdır.

Ayrıca bütün menâkıbnâme müelliflerinin metinlerinde yer verdiği kerâmetlerden olan Emir Sultan'ın, Hz. Muhammed'in kabrini ziyaret edip, Hz. Muhammed'e selam verdiğini ve selamına karşılık alması bu duruma güzel bir örnektir. Bu örneklendirme ayrıca bize ayrı müelliflerin olayı ne şekilde ele aldıklarını gösterdikleri gibi müştereken siyah yazarak belirtmeye çalıştığımız üzere hangi müşterek ibareleri kullandıklarını ortaya koyar. Yahyâ b. Bahşî bu kerâmeti Şeyh Sinan'dan naklen şöyle anlatmaktadır: “ *Ve andan Hazreti Emîr nevverallahu merkadehu Hazret-i Resûl'ün sallallahu 'aleyhi ve sellem Ravza-i Mutahhara'sı mukâbelesinde el kavşurub **tapu idüb** didi kim, “Esselâmü 'aleyke yâ ceddî yâ seyyidi'l-enbiyâ” diyücek, Hazret-i Resûl sallallahu 'aleyhi ve sellem Ravza-i*

Münevvere'sinden “Aleyke's-selâm yâ eşref-i evlâdî.” didigüni kendü kulagımla işitdüm”

Aynı olayı Nimetullah Efendi şu şekilde anlatır: “*ba^cde sultân hazretleri: “esselâmu ‘aleyküm yâ ceddî” diyü gecdikde türbe icinden şadâ gelür ki “ve ‘aleyküm esselâm Buhâra’dan gelen Emîr” diyü... ”*

Hüsâmeddin Bursevî ise olayı şu şekilde nakleder: “*Varub Ravza-i Mutahharası mukâbilesinde el kavşırub **tapu idüb** savt-ı a'lâ ile **es-selâmü aleyke yâ ceddî, yâ seyidü'l-enbiyâ** didiklerinde, râvî **Şeyh Sinân Hazretleri** kasem yâd idüb buyurır ki vallâhi ben ol cem'de bile hâzır idim ve çok kimseler dahi hâzır idiler. Hazret-i Resulullah savt-ı a'lâ ile “ve aleyke's-selâm yâ eşref evlâdî yâ **Seyyid Muhammedü'l- Buhârî**” didigin zâhir kulagımla kendim işitdim.”*

Yukarıda üç farklı menâkıbnâme metninden alıntılanan olay arasında kullanılan kelimelere kadar ortaklık olduğu açıkça görülmektedir. Tarihsel olarak da sıralı olan yukardaki metinlerde Yahya b. Bahşî'den başlayan rivayetin Nimetullah Efendi'den Hüsâmeddin Bursevî'ye kadar geçtiği görülmektedir. Hüsâmeddin Bursevî bu iki metinden beğendiği kısımları eserine katmıştır.

7. NİMETULLAH EFENDİ’NİN HAYATI VE ESERLERİ

7.1. HAYATI

Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi’nde Genel 497 numarası ile kayıtlı yazmada Nimetullah Efendi’nin künyesi Nimetullah bin Abdülkâdir el-Rûmî el-Yenişehirî olarak geçmektedir.¹³² Hayatına dair çok fazla bilgi bulunmamakla birlikte *Osmanlı Müellifleri*’nde kendisinden şöyle bahsedilmektedir: *Burûsa’da medfûn olan Emîr Süleymân Dergâhı post-nişînlerinden İbrâhîm Efendi’den mustahlef olub Rûmeli Yenişehirî’dir. Menâkıb-ı Emîr Sultân, Risâle-i Tâc ü Hırka isimlerinde eserleri vardır.*¹³³

Hüsâmeddin Bursevî tarafından yazılmış olan *Menâkıb-ı Emir Sultân* adlı eserde Nimetullah Efendi’den “seccâde-i gayr-ı hassa halîfeleri” arasında bahsedilmekte ve hayatı hakkında açıklayıcı olmamakla birlikte şu bilgiler verilmektedir:

*Râvi-i hoş-güftâr ve hâkî-i fesâhat-dısâr eydür: Bu Nimetullah Efendi Hazretleri ki Rûm ili Yenişehirî’nde olub, seccâde-ı hâssa şeyhlerinden İbrâhîm Efendi Hazretleri’nin halîfeleridir. Gâyet ile ehl-i ilm ve ehl-i takvâ kimesne olub bu tarîkde akrânından fâyık ve her medhe lâyük olub ol diyârda velâyet ve kerâmetle meşhûr olmağla merci-i hâs u âm olmuşlardır ve müellefât-ı şerîflerinden Emîr Sultân Hazretleri ve hulefâ-i kirâmlarıçün tarz-ı mahsûsda bir Menâkıbnâme-i Şerîfe cem idüb dahi Arabî ve Türkî nice kitâblar tasnîf buyurub şiir u inşâda bî-nazîr ve vaaz u tezkîrde sâhibü’t-tahrîr ve’t-tahrîr olub, hâssaten tâc ü hırka ve risâlede bir risâle-i şerîfeleri vardır ki nâmına Risâle-i Tâciyye dinilüb ve bil-cümle ilimde ve tarîkde mertebelerini bilmek isteyenler kütüb-i şerîfe ve resâil-i latîfelerini göricek, uluvv-i şân-ı kerâmet-ünvânlarına intikâl iderler. Allahü a’lem.*¹³⁴

¹³² Kaynaklarda Yenişehir-i Fener olarak geçen yerin şimdiki adı Larissa’dır. Yıldırım Han zamanında fethedilmiş olan bu yerden Bursa’ya birçok kişi göç etmiş ve Bursa’da yerleştikleri yere de Yenişehir adı verilmiştir. Yenişehir’in fethi ile ilgili olarak bakınız: Hoca Sadeddîn, *Tâcü’t-tevârih*, İstanbul 1279, c.1, s. 136-141.

¹³³ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmânî Müellifleri*, İstanbul 1333, c.1, s. 171.

¹³⁴ Kahraman, a.g.e., s. 317-318.

Bu bilgilerden Nimetullah Efendi'nin çok iyi bir eğitim almış olduğu şu an için elimizde iki eseri bulunmakla birlikte birçok telifi olduğu anlaşılmaktadır.

Kendi telifi olan menâkıbnâmede Emir Sultan'ın halifesi olan Hasan Hoca'dan ceddimiz diye bahsetmektedir. Bu zât hakkında *Osmanlı Müellifleri*'nde şu bilgiler bulunmaktadır: *Fuḫalā-yı meşāyihden olub Rūmeli Yeñişehiri kazāsından Koç Basanlar karyesindendir. Memleketinde ikmāl-i tahsilden soñra Burūsa'da Emīr Sultān Emīr -Şemseddīn Muḫammed Buḫārī- ḫāzretlerine intisāb iderek Emīr-i müşārunileyhin vefātlarında vaşiyetleri mūcibince cā-nişīnleri oldu. On iki sene maḳām-ı irşādda bulunduḡtan soñra ziyāret-i Ka'betullah'dan 'avdetinde Ḳuds-i Şerīf'de 845 tārīhinde irtihāl eyledi. Seng-i mezārında Şeyh Ḥasan Rūmī 'ibāresinin menḳūş olduḡı Güldeste-i Riyāz-ı 'İrfān'da muḫarrerdir.*¹³⁵

Nimetullah Efendi hakkında bilgi veren hiçbir eserde ölüm tarihi zikredilmemiştir. Fakat Bursa Ansiklopedisi'nde hiçbir kaynak gösterilmeden ölümü için M. 1562 yılı verilmektedir.¹³⁶ Bu yılın doğruluḡu şūphelidir çünkü Nimetullah Efendi Menâkıb-ı Emir Sultān adlı eserini H. 970 yılında telif ettiḡini söylemektedir ki bu da miladī olarak 1562 tarihine denk gelmektedir.¹³⁷ Eseri bitirdiḡi sene öldüḡünü destekleyen bir kaynak bulunduḡu takdirde bu yılın doğruluḡu kabul edilebilir.

Hayatı hakkında bunların dışında bir bilgi olmamakla beraber baḡlı bulunduḡu tarikata dair açık bir bilgi de vermemiştir. Eserinde halvet-i erbaīnden bahsettiḡi kısımda müstensih tarafından şöyle bir not konulmuştur: *Meşāyih-i 'izāmından Lutfullāh Efendi ḫāzretleri "Sultān Emīr tarīḳinde ḫalvet-i erba'īn yokdur."* diyü taḫḳīk itmişdür. *İşbu 'azīz ya'ni şāhibü'l-kitāb Ni'metullāh şöyle beñzer ki kendi*

¹³⁵ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, c.1, s. 57.

¹³⁶ *Bursa Ansiklopedisi*, (haz. Yılmaz Akkılıç), İstanbul 2002, c.3, s. 1263.

¹³⁷ *Muṣṭāfaviyenin sene-i seb'īn ve tis'amiye de ya'ni ṭokuz yüz yetmişinci yılda eḫibbā-yı muḫlişin ve müridin-i müteveccihinden ba'z iḫvānıñ ikdām ve ibrāmları dāri olıcaḡ bize de bir teveccühe lāyih ve vārid olub bi-ḳadri'l-imkān ḳaşd ve niyyet olundu.*

*tarîkûn koyub halvetî tarîkine sâlik oldı.*¹³⁸ Fakat bu bilgi Nimetullah Efendi'nin halvetî olduğunu söylemek için yetersizdir. Kendi telifi olan *Risâle-i Tâc u Hırka*'da da tarikatine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

7.2. ESERLERİ

Hüsameddin Bursevi Nimetullah Efendi'nin velûd bir yazar olduğunu belirtip Arapça ve Türkçe birçok eseri olduğunu söylemekteyse de bugün yalnız iki adet eseri bilinmekte olup bu eserlerin nüshaları mevcuttur.

7.2.1. RÎSÂLE-İ TÂC U HIRKA

Görebildiğimiz kadarıyla bu eserin iki nüshası bulunmaktadır. Bir nüshası *Menâkıb-ı Emir Sultan ve Risâle fi't-Tâûn* adlı eserleriyle birlikte ciltlenmiş olarak Atatürk Kütüphanesi'nde Oe_Yz_000926 numarası ile kayıtlıdır.¹³⁹ 30 varak olup her varak 16 satırdır. Nesih hattıyla yazılmış olup kimi kelimeler harekelidir.

Bir diğer nüshası Millet Kütüphanesi'nde bulunmakta olup yine Nimetullah Efendi'ye ait olan menâkıb ile aynı cilt içindedir. 12 varak olup her varak 19 satırdır.

Nimetullah Efendi eserini H. 961 (M.1553/1554) yılında yazdığını *Çün tokuz yüz altmış bir idi* mısraıyla belirtmekte ve sebep-i telif kısmında bu eseri taç ve hırka giymenin dindeki yerini anlatmak, taç ve hırkaya dair hadisleri zikretmek için yazdığını belirtmektedir. Dili oldukça sade olan eserin her bölümü “*ey din kardaşları ve tarikat-ı islâmiye yoldaşları*” diye başlamakta ve bu da esere vaaz ve nasihat havası katmaktadır.

¹³⁸ Nimetullah Efendi, *a.g.e.*, vr. 22a.

¹³⁹ Baştaki menâkıbın dahi Nimetullah Efendi'ye ait olması Tâun'a dair eserin de onun olması ihtimalini güçlendirmektedir. Arapça yazılmış olan veba hakkında bir risaledir. Bursa'da bir veba salgını olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

Sebeb-i telif bölümünden sonra mukaddimede eserin beş bölüme ayrıldığı belirtilmektedir. Eserin bölümleri sırasıyla şöyledir:

İlk bölüm “Meşāyih’in şūfilerine giydirdükleri tāk u hırka Kūrān ve ḥadīs ile şābit olduğunu beyān ider.”

İkinci bölüm “Tācı ve hırkayı meşāyih elinden giymek lāzım idüğünü beyān ider.”

Üçüncü bölüm “Tācı ne gibi ve ne aşıl kimse giymek gerek anı beyān ider.”

Dördüncü bölüm “Tāk ne hey’etde ve ne endāmda olmak gerek anı beyān ider.”

Beşinci bölüm “Ammā ḥātıme ṭaylasān aḥvālın beyān ider.”

7.2.2. MENÂKIB-I EMÎR SULTÂN

Çalışmamıza konu olan eser olup H. 970 tarihinde telif edilmiştir. Eserin ilk kısımda şeyh, meşihat makamı ve mürşid-i kâmil mürşid-i nâkıs, derviş, halvet gibi konular hakkında bilgiler verilmekte ve Şihabeddin Sühreverdî, Necmedddîn Râzî, Sadreddin Konevî gibi büyük mutasavvıfların eserlerinden parçalar iktibas edilmektedir. İkinci kısmında ise Emir Sultan ile ondan sonra post-nişin olan ilk dokuz halifesi hakkında bilgiler vermekte ve dahi Yahyâ bin Bahşî hakkında bir bölüm içermektedir. Eserin beş adet nüshası olup bu nüshaların tavsifleri şöyledir:

1- Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 4564

Eldeki en eski tarihli nüsha olup H. 1017 tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihî belli olmayan nüshanın başında bir fihrisť bulunmaktadır. Aharlı sarı kağıt üzerine nesih hat ile yazılmıştır ve 99 varak olup her varakta 13 satır vardır. Deri ciltli olup cildin iç tarafına ebru yapıştırılmıştır. Kimi kelimeler ile ayet ve hadisler harekelendirilmiş olup bazen ayetlerin harekelendirilmesinde yanlışlıklar yapılmıştır. Yönelme eki ve tamlama ekinin kimi zaman bu nüshada yazılmamış olması yahut kimi yerlerde “esre” ile belirtilmesi müellif nüshasının harekeli olduğunu

düşündürmekte ve bu nüshanın arkaik özelliğine işaret etmektedir. Müstensihin varak kenarına Nimetullah Efendi ile ilgili bilgiler yazmasından hareketle bu zâtın konu hakkında bilgisi olduğu yahut Nimetullah Efendi'yi şahsen tanıdığı düşünülebilir.

2- Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları 926

Risâle-i Tâc ü Hırka ve *Risaletü fi't-Tâûn* adlı eserlerle birlikte ciltlenmiştir. Şirâzesi dağınık olan nüshanın kimi yerlerinde kurt yenileri vardır. 60a'dan sonra gelen varakta sayfa yarım kalmış tamamlanmamıştır. Aharlı sarı kağıt üzerine nesih hat ile yazılmış olup bölüm başları kırmızıdır. 108 varak olup kimi varaklar 14 kimi varaklar 15 satırdır. Menâkıbnâmenin bitiminde “temme”den sonra şiirler eklenmiştir. Eserin sonunda bir istinsah tarihi bulunmamakla birlikte hemen arkasından gelen ve aynı hat ile yazılmış olan *Risaletü fi't-Tâûn* adlı eserin sonunda “ketebe el-fakîr Kadem-zâde Muhammed bin Ahmed” ibaresi ve H. 1071 tarihi bulunmaktadır.

3- Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Şeriyye 1112

72 varak olup her varakta 18 satır vardır. Aharlı sarı kağıt üzerine nesih hat ile yazılmıştır. Rika benzeri hattından muahhar bir nüsha olduğu anlaşılmaktadır. Eserin bitiminden sonra birkaç şiir ve Molla Fenârî'nin Emir Sultan hakkında Yıldırım Bâyezid'e yolladığı mektup bulunmaktadır. Eserin sonunda bir istinsah tarihi bulunmamakla birlikte baş tarafında aynı hat ile “el-fakîr es-Seyyîd Mehmed Şükri ibni İsmâîl gufire leh” ibaresi ve H. 1293 tarihi vardır.

4- Beyazıt Devlet Kütüphanesi Nadir Eserler 3832

Kahverengi meşin ciltli olup şemsesi vardır. İç kapağı ebrulu kağıt ile süslenmiştir. 90 varak olup her varak 19 satırdır. Bölüm başları ve ayet ile hadisler kırmızı mürekkeple yazılmış olup kimi sayfalarında su lekeleri vardır. Baş tarafında Şeyh Sâlih eş-Şemsî el-Mevlevî'ye ait temellük kaydı bulunmakta olup tarihi H. 1217'dir. Eserin hattı da bu yazıya benzeyen bir nesih ile yazılmış olduğundan adı geçen zâtın müstensih olma ihtimali bulunmaktadır.

5- Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi Genel 497

Karton kapaklı olup kapağın kenarları zamanla aşınmıştır. Sırt kısmı deridir. Aharlı sarı kağıt üzerine rika kırması bir hat ile yazılmış olan eser 60 varak olup her varakta 22 satır vardır. Hattından muahhar bir nüsha olduğu anlaşılmaktadır. Ali Rıza adında bir zât tarafından H. 1291 tarihinde istinsah edilmiştir. Altıncı fasıldan sonra Emir Sultan'ın kerâmetleri anlatılırken bir kaç varak atlanmış bu durum farkedilmeden birbirini takip eden varak numaraları verilmiştir. Ayet, hadis ve bölüm başlarının üstleri kimi zaman siyah kimi zaman kırmızı mürekkep ile çizilmiştir. Metnin kenarında bir çok not ve "sahh" işaretinin bulunması eserin bir başka nüsha ile karşılaştırıldığı intibaini uyandırmaktadır.

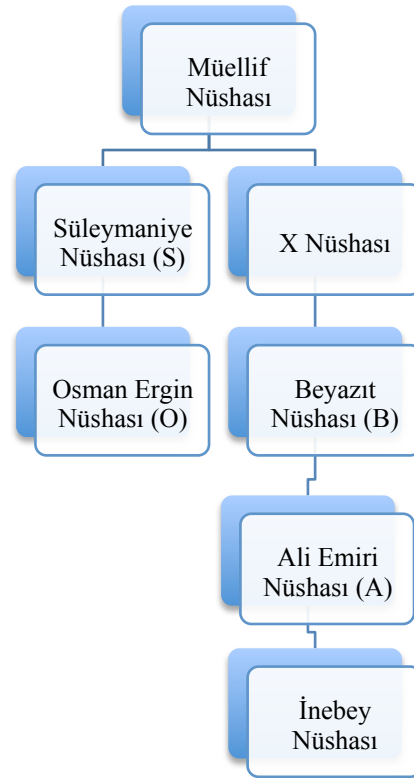
8. METNİN KURULMASINDA İZLENİLEN YÖNTEM

Esere ait farklı yazma ailelerinin tesbit edilmesi için eserlerin farklı yerlerinden okumalar yapılmıştır. Ayrıca eserlerin son kısımlarından sonra yapılan eklemeler de dikkate alınmıştır. Beyazıt, Ali Emiri ve İnebey nüshalarının hepsinde metnin bitiminden sonra “Gel ey Rab isteyen taleb idersen bulasun irfân” mısraı ile başlayan şiir bulunmaktadır. Buna karşılık Süleymaniye ve Atatürk Kitaplığı Osman Nuri Ergin nüshalarında bu şiir bulunmamaktadır. Bunun yanısıra Beyazıt, Ali Emiri ve İnebey nüshalarında on adet “bâb” başlığı bulunmaktadır. Yahyâ Halife’yi anlatan son kısmın Süleymaniye ve Osman Nuri Ergin nüshalarında da bulunmakla beraber bir “bâb” başlığı bulunmamaktadır. Bu durum başlığın ilerleyen zamanlarda muahhar nüshalara konulduğunu göstermektedir.

Ayrıca nüshalardan yapılan okuma ve karşılaştırmalarda Beyazıt, Ali Emiri ve İnebey nüshalarının dua cümleciklerini metin dışı bıraktıkları görülmektedir ki bu da bu nüshaların aynı nüshadan kopya edildiğini göstermektedir. Yazmaların farklı yerlerinden yapılan okumalardaki ortaklıklardan örnekler şu şekilde verilebilir:

İnebey	Beyazıt	Ali Emiri	Osman Ergin	Süleymaniye
esnâ-yı kelâmda	esnâ-yı kelâmda	esnâ-yı kelâmda	esnâ-yı musâhabetde	esnâ-yı musâhabetde
-	-	-	gayret İslâmındur geriye dön	gayret İslâmındur geriye dön
fi'l-hâl atlara binüb	fi'l-hâl atlara binüb	fi'l-hâl atlara binüb	fi'l-hâl atlar egerledüb	fi'l-hâl atlar egerledüb
-	-	-	misl-i ruhi fi cesedi	misl-i ruhi fi cesedi
Ben misafirinden kimesneyüm	Ben misafirinden kimesneyüm	Ben misafirinden kimesneyüm	Ben misafirün beni kim bilür	Ben misafirün beni kim bilür

Bu örnekler ışığında şu şekilde bir şecerelendirme ortaya çıkmaktadır:

Bütün bu bilgiler ışığında metin kurulurken Süleymaniye nüshası en eski tarihli nüsha olması dolayısıyla esas alınmış Beyazıt ve Ali Emiri nüshaları ile edisyon-kritik yapılmıştır. Bununla birlikte lazım olduğu yerlerde diğer nüshalar da kullanılmıştır. Metne yapılan eklemeler “[]” işareti ile gösterilmiştir. Metinde geçen ayetlerin mealleri için Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yayınladığı meal kullanılmıştır.

9. METİN

Fihrist-i kitābi'l-menākıb bir muḳaddime toḳuz bāb üzerine tercüme olunmuştur. Ammā muḳaddime üç faşıl üzredür. Evvelki faşıl rütbet-i meşihate ya°nī şeyhlik mertebesin beyān ider. İkinci faşıl ittiḥāz-ı şeyh ya°nī şeyh dutunmağın farziyyetin vücubun beyān ider. Üçüncü faşıl mürşid-i kāmil kimdür? Mürşid-i nākış kimdür? anı beyān ider. Ammā evvelki bāb altı faşıl üzerinedür. Evvelki faşıl sultānū'l-evliyā-i ve's-sādāt Emīr Sultān Ḥazretleri'nün muṭlaḳā medhini zāhiren ve şüreten mertebesin beyān ider. İkinci faşıl Emīr Sultān Ḥazretleri'nün şüret-i şahşiyyesin beyān ider. Üçüncü faşıl Emīr Sultān Ḥazretleri'nün tarikat silsilesin ve neseb silsilesin beyān ider. Dördüncü faşıl Emīr Sultān Ḥazretleri'nün resülullāh şallallahu °aleyhi ve sellem ḥazretlerinin āli ve evlādı olduğı cihetden faziletin beyān ider. Beşinci faşıl Emīr Sultān Ḥazretleri ehlulallāh'dan olub bāṭinen ve ma°nen mertebesin beyān ider. Altıncı faşıl Emīr Sultān Ḥazretleri'nden şadır olan kerāmetleri beyān ider. İkinci bāb seyyidü'l-°arīfın Hasan Ḥāce Ḥazretleri'nün menākıbın beyān ider. Üçüncü bāb Bedreddīn Ḥalīfe'nün menākıbın beyān ider. Dördüncü bāb ḳuṭbū'l-evliyā Luṭfullah Ḥalīfe'nün menākıbın beyān ider. Beşinci bāb Dāvud Ḥalīfe'nün menākıbın beyān ider. Altıncı bāb °Abdurrahman Ḥalīfe'nün menākıbın beyān ider. Yedinci bāb Aḥmed Ḥalīfe'nün menākıbın beyān ider. Sekizinci bāb İbrāhīm Ḥalīfe'nün menākıbın beyān ider. Toḳuzuncu bāb Luṭfullāh Çelebi Efendi'nün menākıbın beyān ider. Rıdvanullāhi te°ālā °aleyhim ecma°in ve enfa°anā ve iyyākum bi-esrārihim āmīn¹⁴⁰

1b Menākıb-ı Evliyā

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

elḥāmdülillāhillezī dellennā °alā aḳvemi's-sübüli ve'l-menāhic ve şerra°anā üsvete ḥabibihi ve ālihi fi'l-medāric ve'l-mebāhic ve's-şalātü °alā sultāni'r-rusuli vehüve eblecü'l-mebālic ve ālihi ḳam°atü'l-behāric ve şahbihi ṭaf°atü'l-mevāhic

sebebü't-te°lif ihvānu fi'd-dīn ve ümmet-i resül-i metīn ve daḥi kıyām-ı sâ°ate yakīn ve eşrāt-ı yevmi'd-dīne ḳarīn olub, ḳarn-ı āḥırda zuḥūr iden mü°minīn ve zamān-ı fātirde şudūr iden müslimīn mütenebbih ve mütefaḳḳıh olub, °ilmü'l-yakīn ve

¹⁴⁰ Fihrist sadece S nüshasında olup B ve A nüshalarında bulunmamaktadır.

°aynü'l-yakīn ma°lūmları olsun ki eyyām-ı dünyā tamām ve ahkām-ı zamān hitām¹⁴¹ bulub vech-i arzı fışk u fücūr şerr u şur tuğyān u °işyān Allāh¹⁴² ve resūl¹⁴³ rāzı olmadığı aqvāl-i mühlike ve ef°āl-i müstehlike cemī°-i memāliki ihātā idüb şulahā-yı ğurebā ve etkıyā-yı zua°fā ölüb ekall-i qalıl kaldılar. **2a** Ol qalilden ekall olanlar dađı zamān ü devür iktizāsınca ğāyetde muhtefi ve nihāyetde mestūr olub her ehad °°aleykūm enfüseküme lā-yedurrükūme men dāle izehtedeytūme”¹⁴⁴ āyetiniñ ve habībullah hazretlerinin şallallahu °aleyhi ve sellem¹⁴⁵ “ve elzim beyteke ve ütrük emra ğayreke”¹⁴⁶ hadīşiniñ ezyāl-i zāhire ve ma°ān-i bāhiresine teşebbüs eylemişlerdür. Aqvām-ı zamān ve eşhās-ı evān hevā-yı nefsāniye ve vesāvis-i şeytāniyyeye kemāl-i teb°eiyyet ile ittibā° eyleyüb min külli'l-vücūh şeytānuñ rızāsı ve muqtezāsı üzre olub, zimām-ı ihtiyārların mel°unuñ eline virmişlerdür. °İzzet ve refāhiyyet-i denī rükūb ve muhabbet-i dünyevī kulūb-ı kāsıyelerinde rāsī olub tebāyi°-i muzlimeleri “fehiye kel hicarati ev eşeddü kāsven”¹⁴⁷ āyetine mazhar olub belādetde ve şalābetde şahra-yı şammādan ya°ni ğāyetde¹⁴⁸ berk taşdan ve demürden dađı¹⁴⁹ berk ve ğalīz olub “lehüm kulūbun lā yefkahūne bihā velehüm a°yunun lā yubşurūne bihā ve lehüm azānun lā yesme°üne bihā ulāike kel en°āmi belhum edallu”¹⁵⁰ āyetine mā-şadağ olub kulūb-ı menkūseleriniñ idrākı muhabbet-i dünyevīye ile muzmañıl olub **2b** ve hevā-yı nefsāniyye ile başa-ı zāhirleri mañv ve ma°dūm olub ya°ni zāhir gözleri kör olub ve āzān-ı zāhirelerinden¹⁵¹ istimā°-ı hakğ ve va°y bi'l-külliye zāil olub ke ennehu bilmez ve añlamaz görmez ve işitmez bir hayvān olub

¹⁴¹ hitām: ihtām (A)

¹⁴² Allāh: Allahu te°ālā (B; A)

¹⁴³ resūl: resūl-i Muḥammed Muştafa

¹⁴⁴ (5)/Maide:105: “Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah’adır. O zaman Allah, size yaptıklarınızı haber verecektir.”

¹⁴⁵ şallallahu °aleyhi ve sellem : şallallahu te°ālā °aleyhi ve sellem (A)

¹⁴⁶ Ebū Dâvūd, *Sünen*, “Melâhim,” 4343.

¹⁴⁷ (1)/Bakara:74: “Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fışkırır. Taş vardır ki yarılr da içinden sular çıkar. Taş da vardır ki, Allah korkusuyla (yerinden kopup) düşer. Allah, yaptıklarınızdan hiçbir zaman habersiz değildir.”

¹⁴⁸ ğāyetde : ğāyet (B; A)

¹⁴⁹ dağı: A’da yok.

¹⁵⁰ (7)/A’raf:179: “Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir.”

¹⁵¹ zāhirelerinden : zāhirelerinde (B; A)

“feinnehā lā ta°mel ebşāru ve lakin ta°ma°l-kulūbulleti fi°ş-şudūr”¹⁵² āyetine kalbleri meclā olub zāhir gözlerinden nūr u başar ve bāṭın gözlerinden idrāk u başiret gidüb zāhiren ve bāṭinen °amy ya°nī körlük şöyle ihātā eylemişdür ki; dillerinden aşlā infitāḥ ve sīnelerinden kaṭ°ā inşirāḥ¹⁵³ fi°l-cümle ve bi°l-kille kalmayub muḥabbetullah ve muḥabbetü°r-resül ve muḥabbet-i ḥulefā-yı resülillah ve nevvāb-ı Ḥabībillah min ehlillah ya°ni Allah ve resül muḥabbeti¹⁵⁴ ve resülün nā°ibleri ve ḥulefāsı ve zılālī ya°ni meşāyih ve ehlullāha muḥabbet zāil ve zāhil¹⁵⁵ olub bi°l-küllīye ḥurūc idüb ve ebedü°l-ābād eşer kalmadı. Cenāb-ı Ḥaḥ°dan ve ḥazret-i fa°āl-i muṭlaḥdan istifsār ve meāb-ı resülden ve nişābü°n-nebü°l-besülü°d-delülden¹⁵⁶ istihbār ider eḥad kalmadıkda eḥadün mādan vāḥid ve cümleden bir rāşid ol ṭarafdan evzā° ve aḥvāl ef°āl ve eşkāl-i kelimātın eylese inḳıbāz-ı tevellā ve i°rāz-ı °abüset ve ifzāz-ı izḥār idüb siyya mā seyyidü°l-kevnün ve ḥabību men fi°l-°ālemün dü-kevnün sultānı **3a** serveri ḥazret-i resülullahuñ şallallahu¹⁵⁷ °aleyhi ve sellem seccāde-i ḥilāfetinde aşahḥ-ı şahih ve ebhec-i fasih nā°ib ve ḥalīfesi olan selef-i evliyā° ve meşāyih-i etkıyānuñ aḥvālını ve menākıbını ahāliden tecessüs ve tefahḥuş idüb anlaruñ umūruna ve menākıbına vāḳıf u °ālim¹⁵⁸ olub işirlerine iḳṭifā° eyleyüb ya°nī ardlarunca gidüb izlerin şoylamağa heves ider ṭalib-i rāḡıbuñ vücūdu mün°adim olub cānib-i Allāḥ ve resülullāḥ ve meşāyih-i ehlullah ve evliyā°-ı ümenā°ullah ve umūr-ı āḫiret mestūr ve medfün¹⁵⁹ olub ol ebvāb-ı muḡlaḥ olub meḳālīd-i muḡlaḥa vaż° olunub ya°nī ol ḳapular ḳapanub muḥkem iḳlīdler vurılub ol cānibe cān u gönülden ve derün-ı dildən teveccüh ve nazar ider kimesne kalmadı. Belki ehlullaha iftirā ve hürā ve buhtānlar¹⁶⁰ idüb envā°ı ḡıybetler ve ifrād-ı müsāviler ile şol Mekke kāfirleri ve Ḳureyş müşrikleri ḥazret-i servere °aleyhi ebcelü°ş-şalāt ve efḥamü°t-taḥıyyāt ḳahırlar ve izālar ve dürlü iftirālar itdikleri gibi zamāne münāfıḳları daḫi meşāyih-i ehlullah mīrāşen envā°ı ḳahırlar cebrler ve te°ezziler¹⁶¹ idüb ḥabībullahuñ şallallahu °aleyhi¹⁶²

¹⁵² (22)/Hac:46: “Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, düşünecek kalpleri, işitecek kulakları olsun? (Dolaştılar, ama ibret almadılar). Çünkü gerçekte gözler değil, göğüslerdeki kalpler (kalp gözleri) kör olur.”

¹⁵³ inşirāḥ : B ve A da yok

¹⁵⁴ muḥabbeti : muḥabbet (S)

¹⁵⁵ zāil ve zāhil : zāil (B; A)

¹⁵⁶ nişābü°n-nebü°l-besülü°d-delülden: B ve A°da yok

¹⁵⁷ şallallahu : şallallahu te°ālā (B; A)

¹⁵⁸ vāḳıf u °ālim : vāḳıf °ālim (S)

¹⁵⁹ mestūr ve medfün: medfün ve mestūr (B; A)

¹⁶⁰ iftirā ve hürā ve buhtānlar : iftirā ve buhtānlar (B; A)

¹⁶¹ cebrler ve te°ezziler : cebr ve te°ezziler (A)

ve sellem “luḥūmul °ulemāi mesmūmetün femen şemmehā maraḍa ve men aḍḍaha māte”¹⁶³ ḥadīşine ve Hax Te°ālā ḥazretlerinün¹⁶⁴ ḥadīş-i ḳudsīde “men āda ileyye veliyyen fe ḳad bā razenī bil muḥarebeti”¹⁶⁵ **3b** buyurduḡuna ıṣḡā ve iltifāt itmez oldılar. Bu ḥālī böyle ve mālī şöyle göricek ġayret-i dīn ü imān ve °ār-ı zıyā°-ı islām hücūm idüb ġāyet müteellim ve bī-ḥuzūr olub nice kerre va°azlar ile ikdām u neşāyih ile ilḥāḥ u ibrām idüb aṣlā salāḥ¹⁶⁶ mümkün ve müyesser olmadıkda fī mecāmi°ü’l-ezmān ve’l-evḳāt ve’l-evān ḥatır-ı ḳaşırımıza ḥuṭūr u ḥalecān ider idi ki külli meşāyihün menākıbını yazmaḡa levkāne’l-baḥru midāden li kitābeti menākıbu’l-evliyā lenefide’l-baḥr ḳable entenfedē aḥvālü’l-meşāyih ve’l-etḳıyā terkībini kırā’at eyleyüb kendimüzde °acz ve °adem-i ḳudret müşāhade eyleyüb ammā sultānū’l-evliyā ve’l-°arīfin ḳıdvetü’l-meşāyih ve ahālīyü’l-yaḳīn ṭarīḳimüz ve küllī ṭarāiḳīn sultānı ve serveri olan sultānū’s-selāṭīn Emīr Seyyīd Muḥammed el-Buḥārī °aleyhi’r-raḥmeti’l-Bārī ḥizmetlerinin ḳudret u ṭakatimüz¹⁶⁷ olduḡça evvelen ba°dehu¹⁶⁸ seccāde-i ḥilāfet-i ḥaşşasınun ḳā’immaḳāmı olan ḥulefāsınun ve °azizlerimizün ferdē ferdē a°lā ḥaddihi herbirinin şol ābā-yı ecdādımızdan¹⁶⁹ ve °azizlerimizden istimā° eyledigimiz gibi herbirinin evşāfını ve menākıbını şu°urumuz ḳadar ya°nī bilüb añlayub ve işitdigimiz ḳadar bu za°f ve °acz ile mehmā emken yazub beyān eylemek ḥatır-ı pür-melālimizde **4a** ḥuṭūr ider idi. Zırā eṭrāfa u aḳṭāra her zamānda nazār eyledigimizde ol ulularımızun menākıbını bilürlerden biz ḳadar bilür kimesne ḳalmayub cümlesi dār-ı beḳāya intikāl eyleyüb bize de şeybet u herem¹⁷⁰ ve za°af u raḡam ġālib olub biz de intikāl¹⁷¹ idicek ol kümmel-i evliyānun menḳabeleri ebedī meḥūl ḳala. Şoñra gelen ihvān-ı şafā cehl u büht¹⁷² ile ḳalub mebhūt olalar diyü tefekkürde iken hicret-i nebeviyyenün ve tārīḥ-i Muştāfaviyye’nün sene-i seb°in ve tis°amiyede ya°nī ṭoḡuz yüz yetmişinci yılda eḥibbā-yı muḥlişin¹⁷³ ve müridin-i

¹⁶² şallallahu°aleyhi: şallallahu te°ālā (B; A)

¹⁶³ Şerhu’l-erba’ine’n-Neveviyye’de ve Hasan Ebu’l-Eşbāl’in Şerhu Sahih-i Müslim adlı eserinde bu söz İbn-i Asâkire atfedilmektedir.

¹⁶⁴ ḥazretlerinün: ḥazretinün (B; A)

¹⁶⁵ Taberānī, Mu’cemu’l-Kebīr, 12719.

¹⁶⁶ salāḥ: salāḥ ve ıṣlāḥ (B; A)

¹⁶⁷ ḳudret ve ṭakatimüz: ḳudret-i ṭakatimüz (B; A)

¹⁶⁸ evvelen ba°dehu: B’de yok

¹⁶⁹ ābā-yı ecdādımızdan: ābā vü ecdādımızdan (B; A)

¹⁷⁰ bize de şeybet ve herem: biz de şeybet ve herem (S)

¹⁷¹ intikāl: naḳl (B; A)

¹⁷² büht: baḥt (A)

¹⁷³ eḥibbā-yı muḥlişin: eḥibbā ve muḥlişin (A)

müteveccihînden ba'zı ihvānuñ ikdām ve ibrāmları dārī¹⁷⁴ olıcağ bize de bir teveccüh¹⁷⁵ lāyih ve vārīd olub bi-ḳadri'l-imkān ḳaşd ve niyyet¹⁷⁶ olundu. Cenāb-ı Hāḳ celle ve °alānuñ °avn u °ināyet nuşreti tevfiḳ ve mu°āvenet ile ve taht-ı aḳdāmlarında iḳtām olduğumuz °azīzlerimizüñ rûḫāniyyetinden mededler yetişüb kitābet mümkin ve müyesser ve muḳadder¹⁷⁷ ola. Terākīb-i °Arabiyye ve teşānīf-i °Acemiyye'den °udül ve nukül¹⁷⁸ idüb lisān-ı Türkī ve zebān-ı mülkī ile yazmağa bā°iş ve sebeb-i ḫādiş oldur ki māb°ad ve aḫlāfımızda gelen ḫullān-ı vefā selef-i şālihīn ya°nī °azīzlerimizüñ evşāf ve menāḳıbını bilmek murād idindiklerinde herkes okumağa ve bilüb añlamağa¹⁷⁹ ḳudret ve imkān ola. Bi°avn **4b** illāhi te°ālā zīrā tıynet-i ḫamīremiz ve vilādet-i tıyniyemiz vilāyet-i rūmda beled-i cedīd °alā sükkānihi raḫmetü'l-hamīd ya°nī Rūm ilinde olan Yeñişehir'de vāki° olmuşdur. Eyle¹⁸⁰ olıcağ te°līf ve taşnīf her tāifenüñ kendü lisānı üzre olıcağ fehmi u idrāk¹⁸¹ rüşen ve āsān olur. Nitekim Hāḳ subḫānehu ve te°ālā cemī° tāifenüñ nebī ve resūlini kendü dilleri üzre irsāl eyleyüb furḳān-ı mecīd ve ḳurān-ı ḫamīdinde¹⁸² buyurdu ki “vemā erselnā min rasūlin illā bi “lisānı ḳavmihi li yubeyyine lehumi”¹⁸³ āyet¹⁸⁴ zamān ve devr iḳtizāsınca maḫlūkāt °ālemine cehl ḡālib olmuşdur¹⁸⁵. Terākīb-i °Arabiyye'nüñ istihḫācına ḳalīlün mine'l-ekāl kimesne ḳādir olur. Lisān-ı Türkī ile olıcağ her şaḫṣa ḳırāat ve fehmi ya°nī okuyub ve añlaması¹⁸⁶ āsān ve rüşen olduğı ecilden lisān-ı °Arabī'den i°rāz ve teba°üd¹⁸⁷ olundu. Ve bu *Kitābi'l-Menāḳıḫ* bir muḳaddime ve ṭoḳuz bāb üzerine cem° olundu. Ammā muḳaddime mertebe-i meşḫatı ya°nī şeyḫlik mertebesün beyān ider. Ammā ṭoḳuz bābuñ evvelkisi sulṭānū's-sādāt ve menba°ü'l-me°ārif ve's-sa°ādāt Emīr Seyyid Muḫāmmmed el-Buḫārī¹⁸⁸ °aleyh-i sicāl-i raḫmeti'l-

¹⁷⁴ ibrāmları dārī: ibrāmları (B; A)

¹⁷⁵ bir teveccüh: bir miḳdār teveccüh (B)

¹⁷⁶ ḳaşd ve niyyet: ḳaşd (B; A)

¹⁷⁷ mümkin ve müyesser ve muḳadder: mümkin ve müyesser (B; A)

¹⁷⁸ °udül ve nukül: °udül (B; A)

¹⁷⁹ ve bilüb añlamağa: ve añlamağa (B; A)

¹⁸⁰ eyle: öyle (B)

¹⁸¹ fehmi u idrāk: fehmi-i idrāk (A)

¹⁸² furḳān-ı mecīd ve ḳurān-ı ḫamīdinde: mecīd ve ḳurān-ı ḫamīdinde (S)

¹⁸³ (14)/İbrahim:4: “Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın. Allah, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

¹⁸⁴ B ve A'da yok.

¹⁸⁵ olub (B)

¹⁸⁶ okuyub ve añlaması: okuyub añlaması (B; A)

¹⁸⁷ i°rāz ve teba°id: i°rāz (B; A)

¹⁸⁸ Emīr Seyyid Muḫāmmmed el-Buḫārī: Emīr Sultan Seyyid Muḫāmmmed el-Buḫārī (B; A)

bārī ḥāzretlerinin evṣāfun ve menākıbun beyān ider. İkinci bāb seyyidü'l-°ārifin ve'l-mücāhidin Hasan Ḥ°āce ḥāzretlerinin **5a** menākıbun beyān ider üçüncü bāb fahrü'l-°ubbād ve'z-zuhhād Bedreddin Ḥalife Ḥāzretleri'nün menākıbun beyān ider. Dördüncü bāb kutbü'l-evliyā ve seyyidü'l-etkıyā Lutfullāh Ḥalife Ḥāzretleri'nün menākıbun beyān ider. Beşinci bāb re'isü'z-zuhhād ve'l-müttekīn Dāvūd Ḥalife Ḥāzretleri'nün menākıbun beyān ider. Altıncı bāb ḥüccetü'l-islām ve delilü'l-enām °Abdurrahmān Ḥalife Ḥāzretleri'nün menākıbun beyān ider. Yedinci bāb Zeynü'l-murtāzīn Ahmed Ḥalife Ḥāzretleri'nün menākıbun beyān ider. Sekizinci bāb fahrü'ş-şulehā¹⁸⁹ ve melceü'l-ğurebā ve şefi'ü'z-zu°afā İbrāhīm Ḥalife Ḥāzretleri'nün menākıbun beyān ider. Rahmetullāhi °aleyhim ecma°in. Tokuzuncu bāb Luṭfullah Çelebi Efendi'nün menākıbun beyān ider. ḳaddesenallāhü ve iyyāküm ve enfa°anā ve iyyāküm biesrārihim āmin. Yā mucıbe's-sā'ilin. Ammā muḳaddime mertebe-i meşihati ya°nī şeyhlik mertebesün beyān ider. Muḳaddime de üç faşıl üzerinedir. Faşl-ı evvel rütbet-i meşihāti beyān ider. Faşl-ı şānī ittiḫāz-ı şeyḫ ya°nī şeyḫ dutunmağın farziyyetün ve vücubun beyān ider. Faşl-ı şālīs mürşid-i kāmil kimdür? ve mürşid-i nākış **5b** kimdür? anı beyān ider. Ḥattā müslümān¹⁹⁰ maḥdū°e olub ya°nī aldanub dinden çıkmayalar. Faşl-ı evvel ṭabaḳāt-ı imān ve merātib-i islāmda mähüve a°le'l-merātib ve aḳsa'l-menākıb nedür bilüb ve añlamak ḳulübüne ḥalecān ve ef°idesine velecān iden ihvān-ı mü°mininün °ulüm ve fühüm ve şu°urları şöyle mustaḳırr olsun ki rütbe-i meşihat ya°nī şeyhlik mertebesi cemī° merātibiñ a°lāsı ve küllī maḳāsıduñ esnāsıdur. Mecāmi°-i mevcūdātı¹⁹¹ ve maḥlūḳātı ḥālīḳlarınuñ¹⁹² ḥizmetine ve ma°rifetine da°vet idüb maḳbül-ı Ḥaḳ eylemeklikde niyābet-i nübüvvet ve ḥilāfet-i risāletdür ya°nī nebilik nā°ibligi ve resüllük ḥalīfeligidir. Nitekim eḫādīs-i nebeviyye ve maḳālāt-ı Muḥammediyye'de vārid olmuşdur ki “eş-şeyḫü fī-ḳavmihi kennebiyyi fī-ümmetihi”¹⁹³ şeyḫ¹⁹⁴ ḳavm içinde ümmeti içinde nebī gibidür, dimeniñ ma°nāsı ya°nī şeyḫ mürīdini ıslāḥ ve terbiyyesi ve velāyeti ḳuvvetiyle māsivāullah terk idüb merātib-i şiddīḳin ve maḳāmāt-ı¹⁹⁵ muḥaḳıḳıne vāşıl eyleyüb muḳarrebīnden eylemeklikde nebī gibidür ve daḫi meşāyiḫ, millet-i Ahmediyye ve ümmet-i

¹⁸⁹ fahrü'ş-şulehā: meḫharü's-şulehā (A)

¹⁹⁰ müslümān: müslümānlar (B; A)

¹⁹¹ mevcūdātı: mevcūdāt (S)

¹⁹² ḥālīḳlarınuñ: ol ḥālīḳ-ı Rabbü'l-enām (B)

¹⁹³ Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā*, 1576; Suyūtī, *ed-Dürerü'l-Müntesera*, 266. (Mevzu)

¹⁹⁴ şeyḫ: A'da yok.

¹⁹⁵ maḳāmāt-ı : maḳālāt-ı (S)

Muhammediyye mabeyninde server-i enbiyā ve mefhar-i aşfiyā a°nī Muhammedü'l-Muştafā hāzretlerinin zılāl ya°nī gölgeleridir. Zıllın hārekāt ve meyelānı aşla t̄ab°idür. Aşıl ya°nī habībullah şallallahu °aleyhi ve sellem **6a** ne tarafa meyl ve teveccüh eylediyse şeyh de ol cānibe iḳbāl ve teveccüh eyleyüb ve ne yerden tevellā ve i°rāz¹⁹⁶ eylediyse “ °abese ve tevellā ”¹⁹⁷ āyetinün elfāzını dilinde z̄ikr ve me°ānisini ḳalbinde fikr idüb¹⁹⁸ ol yirden kemāliyle taḥaffuz ve taḥarruz eylemek vācibdür. Ve'l-hāsıl şeyh °avālim-i ḥamsenün sultānı dü-kevnün seyyid ve serveri ḥāzret-i habībullahuñ¹⁹⁹ şallallahu °aleyhi ve sellem evvelā aḳvāline şāniyen ef°āline şālīşen aḥvāline de °ālim ve vāḳıf olub aḳvāle ve ef°alde belki aḥvāle de aña iḳtidā ve iḳtifā eylemek gerekdür. Aḳvāle ve ef°alde ittihād ve imtizāc ḥod farz ve vācibdür ve aḥvālinden daḥi isti°dād-ı ezeliyyesi ve °ālem-i ḳālū belā'da ḥazẓ-ı sermediyyesi kadar ḥişşe-dār olmak lā-büddür. “feizā ḳāneş-şeyhu fī-hāzihil merātibi ve'l-menāḳıbi şaḥḥati'n-niyābetu fī maḳāmi'n-nübüvveti ve'l-ḥilāfeti fī rütbeti'r-risāleti” ya°nī meşīḥat şadrında taşaddur iden kimesne bu z̄ikr olunan merātibde muḥaḳḳıḳ ve bu menāḳıbdā muşaddıḳ olıcaḳ maḳām-ı nübüvvetde habībullahuñ şallallahu °aleyhi ve sellem nā°ibi ve mertebe-i risāletde ḥalīfesi olmağa lāyık ve müsteḥaḳ olur. Nā°ib menūbdan mültemis olduḳı ḥod °inde'l-meşāyih ve'l-°ulemā mübeyyen ve müberhendür. Nitekim seyyidu haza't-tarīḳ ve re°isu haze'l-veşīkü'l-°arīḳü'l-enīḳ Ḥasan Ḥ̄ace ḥāzretleri **6b** berradallahu maẓca°ahu bi envāi'r-rizān ve ce°ale merḳadehu ravzaten min riyāzi'l-cinān kitāb-ı *Müzīllü's-şükūk*'uñda sultānū'l-evliyā ve'l-meşāyih ḥıdmetlerinin silsilesi tebyīninde²⁰⁰ taḥḳıḳ eylemişdür. Nā°ib menūbdan mültemis demek ya°nī nā°ib, nā°ib olduḳı kişinin aḳvāl ve ef°āl ve °ulum ve ma°ārif-i ḫabī°atı ve mizāc ve imtizācı her nice ise anuñ üzerine olur. Şeyh ḥālāt-ı mezkūreyi iltimās idüb ba°dehu libās idinüb °āmil olduḳı taḳdīrce Ḥabībullah ḥāzretlerinin tıyb-i ḡayr-i °unşuriyyesinden nice biñ envār ü āşār²⁰¹ taḥsīl idüb ol daḥi ḥāzret-i Ḥaḳḳ'un celle celāluhu ve °amme nevāluhu eḥabb ya°nī ḡāyet sevgilüsü olur. Nitekim seyyidü'l-kevneyn ve sultānū's-şāḳaleyn ḥāzret-i server-i

¹⁹⁶ tevellā ve i°rāz: i°rāz ve tevellā (B)

¹⁹⁷ (80)/Abese: “Kendisine o âmā geldi diye Peygamber yüzünü ekşitti ve öteye döndü.”

¹⁹⁸ “ °abese ve tevellā ” āyetinün elfāzını dilinde z̄ikr ve me°ānisini ḳalbinde fikr idüb: B nüshasında

yok

¹⁹⁹ ḥāzret-i habībullahuñ: habībullahuñ (B; A)

²⁰⁰ tebyīninde: teb°iyinde (B)

²⁰¹ āşār ü ezhār: āşār ezhār (B; A)

enbiyâ²⁰² şallallahu °aleyhi ve sellem buyurmuşdur ki “vellezi nefsu Muhammedin biyedihi lein şî’tüm leuksimenne leküm” ya°nî ol hâzret-i Hâkķ ve fa°âl-ı mutlak hâkķıyçün ki habîbullah hâzretlerinin tıyb-i °unşuriyyesi²⁰³ ve ğayr-ı °unşuriyyesi anuñ kudret-i elindedür. Eger dilerseñüz ben kâsem idüb and içerin ki “inne eħabbe °ibadallahi ilallahi ellezine yuħibbunallahe ilâ °ibâdihî ve yuħibbunallahe °ibadallahi ilallahi ve yemşune fil arđi bin nuşhati”²⁰⁴ ya°nî tahķik Allah Te°âla’nuñ ğâyetde **7a** sevgilü kulları şunlardır ki hâzret-i Hâk ķelle ve °alâyı °ibâdına ya°nî kullarına sevdüre ve °ibâdını ya°nî Allah’uñ kullarını Allâh Te°âlâ’ya sevdüre ve²⁰⁵ daħi vech-i arzda cemî° harekâtı nesâyih ile ola. Bu hadîs-i şerîfde mezkûr-ı mestûr olan merteb-i °aliyye ve menķabe-i seniyye rütbet-i meşihatdır ya°nî şeyhlik mertebesidir. Zîrâ hâzret-i Hâkķ’ı °ibâdına ve °ibâdını hâzret-i Hâkķ’a sevdüren eħabb-i °ibâdullâh ya°nî hâkķuñ ğâyet sevgilü kulları meşâyih tâ’ifesidir. Tahķik²⁰⁶ ammâ şeyh Allâh Te°âlâ’yı °ibâdına habîb ve maħbûb eylediginüñ °ayânı ve beyânı budur ki şeyh kendü zeylinde teşebbüs idüb ve zimâm-ı ihtiyârı eline virüb vücûdunu şeyhe teslim iden müridini tezkiye tarîkine ya°nî nefsi boğazlamak tarîkine sülûk itdirüb envâ°ı irşâd ve terbiyeler ve seyr-i maķâmâtü’t-tarîk ve menâzilü’s-sülûku’l-vesîķ itdirmekle tezkiye maķâmına vüsûl müyesser ve huşûl muķadder ve muķarrer olduķda mir°ât-ı kalbi cilâ bulub ve ol kalbe °azameţullah ve tevħid²⁰⁷ ve esmâullah ve tâ°ât ve °ibâdetullâh nûrları mün°akis olub mücellâ ve muşaffâ ve kemâl-i tenvîr ile münevver ve müşerref olub muħabbetullâha maħall ve maķarr olub Hâk Te°âlâ’nun ol °abdine **7b** muħabbeti muķarrer olub felâh-ı dâreyn ve fevz ü necât-ı kevneyn hâşıl olur. Nitekim buyurmuşdur: “ķad eflâha men zekkâha” ya°nî tahķikān felâh-ı fevz u zafer buldı şol kimesne kim²⁰⁸ tezkiye maķâmına vâşıl olub evvelâ ma°rifet-i nefis, şânîyen m°arifet-i Rabb hâşıl olub “men °arefe nefse feķad °arefe rabbeh”²⁰⁹ hadîsine mazhar oldu. Ammâ şeyh Allâh Te°âlâ hâzretlerine²¹⁰ kullarını sevdürdüğünüñ vechi budur ki şeyh zâhiren ve bâtinen vücûdunu ve kendüde ebedî irâde ve ihtiyâr kımayub cemî°

²⁰² server-i enbiyâ: serdâr-i enbiyâ (B; A)

²⁰³ °unşuriyyesi: °unşuriyye (B)

²⁰⁴ İbn-i Şeybe, *Musannef*, Zühhd/34603. Ebu’d-Derdâ’nın sözü olarak geçmektedir.

²⁰⁵ ve °ibâdını ya°nî Allah’uñ kullarını Allâh Te°âlâ’ya sevdüre ve: B’de yok.

²⁰⁶ Tahķik: B’de yok.

²⁰⁷ °azameţullah ve tevħid: °azameţullah tevħid (S)

²⁰⁸ kimesne kim: kim (B; A)

²⁰⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, 2532. Suyûtî, *Dürerü’l-Müntesera*, 393. (Mevzu)

²¹⁰ hâzretlerine: hâzretine (B; A)

huşûşiyâtını şeyhe teslim iden müridini mecâmî^c-i ahvâl ve evzâ^cada Hâbîbullah hâzretlerine iktidâ^o ve anuñ işrine iktifâ^o idüb her huşûşda aña teb^ceyyet tarîkini ta^clîm ve tefhîm idüb nefis-i müzekkâ ve kalb-i muşaffâ ve rûh-ı mücellâsında hâbîbullâhuñ ^caleyhisselâm²¹¹ teb^ceyyeti ve muhabbeti râsi ve râsih olub Hakk Te^câlâ’nuñ eḥabb-i ^cibâdı ya^cnî sevgilü kulu oldığı bu âyetle şâbit ve zâhirdür ki buyurur: “kul inküntüm tuḥibbunallahe fettebi^cuni yuḥbib kumullahu” ayet şol başiret-i neḳḳâde ve ḳarîhat-i veḳḳâresi olan evle’l-ebşâra mertebe-yi meşîhate a^cle’l-merâtib ve esne’l-meḳâşid idügi celî ve rûşen ve ^cayân ve beyân²¹² olub bu huşûşda **8a** râyiha-ı cehl külliyyen zâil olub eṣeri ḳalmadı. Bi-ḥamdillâh²¹³ Te^câlâ ikinci faşıl ittiḥâz-ı şeyḥüñ vücûbun beyân ider. Tebeyyün-i Hakkü’l-ḥaḳîḳ ve ta^clîn-i tarîkü’l-^carîkü’l-veşîḳ murâd idünen mü^ominîn ve aḥkâm-ı dîne iḥkâm ve vüṣûḳ-ı islâma iḳdâm iden müslimîn şöyle ^câlim ve câzim olsunlar ki ^calâ ḥaddihi her mü^ominîn mü^ominât müslimîn müslimâta²¹⁴ ittiḥâz-ı şeyḥ idinmek ve dutunmak farz ve vâcibdür. Ya^cnî resulullâhuñ şallallahu ^caleyhi ve sellem seccâde-i bâṭınasında teḳâ^cud idüb ḥilâfet-i Muḥammedî ve niyâbet-i Aḥmedî izhâr iden ^cazîzlerüñ fî eyyi tarîkiñ kân efrâdını²¹⁵ ve ehâdını kemâl-i tecessüs ve meṭâl-i tefahḥuş idüb bir silsilesi şaḥîḥ ve ^can^canesi fasîḥ zâhiri ^culûm-ı zâhire ile ya^cnî ^culûm-ı ^cArabiyye ve ^cilm-i tefsîr²¹⁶ ve ^cilm-i ḥadîs ve ^cilm-i fıḳḥ ve sâ^oir ^culûm müddet-i medîde ehlerinden ta^callum idüb rûṣûḥ ve kemâl bulmuş ola. Bu ^culûm-ı mezkûre ile zâhiri²¹⁷ ma^cmûr bir ^cazîzi ve imâm-ı lezîzi bulub ve bilüb sünnet-i bî^catı iḥyâ ve tecdîd idüb ve anuñ yed-i mübârekinden bey^cat idüb zimâm-ı irâde ve ihtiyârını eline virüb tarîḳine ve meslegine duḥûl idüb ^cibâdâtını ve ṭâ^câtını anuñ ta^clîm ve telḳîn²¹⁸ ile **8b** idüb ve irşâdile ^camel iden müstersîd olmak farz ve vâcibdür. ^cUlemâ-yı müctehidîn ve fuṣalâ-yı mühtedîn mâbeyninde edille-i mu^ctebere erba^catü irbâ^cadur²¹⁹. Kitâb ve sünnet ve icmâ^c-yı ^cümmet ve kıyâs-ı fuḳahâ ittiḥâz-ı şeyḥ ya^cnî şeyḥ dutunmak edille-i selâse ile ya^cnî ḳurân ve ḥadîs ve icmâ^c-yı ^cümmet ile şâbit ve zâhir oldığı muḳarrer ve müberhendür. Emme’l-kitâb ya^cnî ittiḥâz-ı şeyḥ Ḳurân ile şâbit olduğunun vech-i beyânı ve şerḥ-i ^cayânı oldur ki Hakk celle ve ^calâ ve

²¹¹ hâbîbullâhuñ ^caleyhisselâm: hâbîbullâh te^câlâ ^caleyhi ve sellem (B)

²¹² ^cayân ve beyân: A ve B’de yok.

²¹³ Bi-ḥamdillâh: velḥamdülillah (B; A)

²¹⁴ mü^ominîn mü^ominât müslimîn müslimâta: mü^ominîn mü^omine müslim müsleme (B; A)

²¹⁵ efrâdını: efrâd (B; A)

²¹⁶ ^culûm-ı ^cArabiyye ve ^cilm-i tefsîr: ^culûm-ı ^cArabiyye ^cilm-i tefsîr (S)

²¹⁷ zâhiri: zâhir (S)

²¹⁸ ta^clîm ve telḳîn: ta^clîm ve taḳlîn (S)

²¹⁹ edille-i mu^ctebere erba^catü irbâ^cadur: dördtür (B; A)

Hâzret-i Bârî Te°âlâ Kûrân-ı şerîf ve furkân-ı laţîfinde sûre-i Tevbe’de buyurur kim “ya eyyühallezine amenuttekkullahe ve künü maassadıkın”²²⁰ el-âyet²²¹ murâdullah °uķûl-ı beşer-i vâsıl olmamuşdur ki kelâmullahuñ ma°nâsı budur diyü hüküm oluna. Lakin terākīb-i °Arabiyye muktezâsınca ve ğarābīb-i kütübiyye iktizâsınca tahtu’l-lafz lûgat ma°nâsı dimekdür ki: “Ey şunlar ki îmân getürdiler ya°nî benüm vahdâniyyetime nazîrim ve vezîrim mislüm ve akrânım olmayub ve sultânü’l-enbiyâ²²² ve’r-rusûl hâzret-i Muḥammedü’l-Muṣṭafâ şallallahu °aleyhi ve sellem ḥaḳḳan ve şâdıkân °abdim ve resûlum olub ve mâ câe bihi ya°nî kûrân-ı °azîm ve aña vâķi° ve vârid olan vahy ve ilhâm ḥaḳḳdur diyü taşdıķ-i bi’l-cinân ve ikrâr-ı bi’l-lisân ile mevşûf olan **9a** mü°minin °ibâdım ya°nî mü°min kullarım ittegullah Allâhdan ķorķuñ²²³ ve künü maassadıkın ey maal mukîmîn °alâ minhâci’l-ḥaḳ-Te°âlâ ya°nî şol ṭarîķ-i Ḥaḳ’da Allâh ve resûl rızâsı üzre dâ°imîn ve mukîmîn olan °ibâd-ı şâlihînim²²⁴ ile bile ya°nî der-gâh-ı °izzetime ve bâr-gâh-ı °azametime lâyık °arifîn kâmilîn kullarım ile bile oluñ.” Ḥaḳḳ Te°âlâ’nuñ der-gâh-ı °izzetine lâyık minhâc-ı ḥaḳḳda dâ°imîn mukîmîn olan şâlihîn şâdıkîn meşâyihdür ve lafz-ı “künü” ile emr burada vücûb içindür me°a lafzın ḥod ma°iyyet iktizâ ider ya°nî meşâyihüñ ḥuzûrunda ve ḥızmetinde anlar ile bile oluñ, daimâ ḥızmetlerinden ayru olmañ dimekdür. Bu âyet-i kerîme ittiḥâz-ı şeyḥüñ vücûbuna delîl-i ķatı° ve bürhân-ı sâtıdır. Ve min ḥaḳḳa ḥâzihil âyeti “en yuraġgame biḥâ ünüfü’l-münkirîne izâ en keru ittiḥâzeşşeyḥi” ve sûre-i Kehf’de “ve iz ķâle Mûsâ li fetâḥu lâ ebraḥu ḥattâ ebluġa mecmeal baḥreyni ev emḍiye ḥuķubâ”²²⁵ âyetiyle²²⁶ şâbit ve vâķi° olan kışşâ ki Mûsâ °aleyhisselâm Ḥaḳ Te°âlâ gönderüb “yâ Mûsâ °ilm-i zâhirde °âlim-i kâmiliken °ilm-i bâtında ġâfil bir râcilsün var Ḥızır °aleyhisselâmı şeyḥ idün. °İlm-i ḳalb ve °ilm-i rûḥ ve °ilm-i bâtın ta°allüm **9b** eyle” diyü gönderüb, Mûsâ °aleyhi’s-selâm varub mecma°u’l-baḥreynde Ḥızır °aleyhisselâm bulub şeyḥ idindigi emrullâh ve hüküm-i kelâmullâh ile ittiḥâz-ı şeyḥüñ ya°nî şeyḥ dutunmaġuñ vücûbuna delîl-i celî ve bürhân-i °alîdür. Ve daḥi ittiḥâz-ı şeyḥüñ vücûbuna istidlâl ve farziyyetine temessük için istikbâl itmege

²²⁰ (9)/Maide:119: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.”

²²¹ el-âyet: B’de yok.

²²² sultânü’l-enbiyâ : sultânü’l-evliyâ (B; A)

²²³ Allâhdan ķorķuñ: ķorķuñ Allâhdan (B; A)

²²⁴ °ibâd-ı şâlihînim: °ibâd-ı şâlihlerim (B)

²²⁵ (18)/Kehf:60: “Hani Mûsâ, beraberindeki gence şöyle demişti: “İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim.”

²²⁶ âyetiyle: bu âyet ile (B; A)

Qurân-ı °azîm ve kitâbullâhi'l-kerîm de bir âyet-i uhîrâ ve delîl-i akvâ sûre-i Mâ'ide “ya eyyühellezine âmenüttekullahe vebtegu ileyhil vesilete”²²⁷ kâle fi'l cevâhiri'l-murâd min el-vesilete'l-mürşid vesileden murâd °inde efzâli'l-°ibâd mürşid-i kâmil ve mürebbî-i fâzıldır. Ve lafz-ı “ibtağu” emrdür. “Vebtegu ileyhil vesilete” dimenüñ lisân-ı Türkî ve zebân-ı lâki ile ma°nâsı Allâh Te°âlâ'ya ulaştırıcı bir mürşid-i gâlî ve mu°allim-i °alî taleb eylemek dimekdür. Taleb eyleñ demek emrdür. Qurân-ı °azimde mine'l evveli ile'l-âhîri her âyetde ki emr ola °alâ darbeyndür ehadün hümâ nedb ya°nî isticâb âhir vücûb içündür bu dañi ittiḥâz-ı şeyḥüñ vücûbuna âyet-i a°lâ ve °âlâmet-i ülâdur. Bu âyetle ittiḥâz-ı şeyḥüñ vücûbuna münkirîn-i nâşit ve mebgûzîn-i sâkıt olub ve bunuñla zâhir ve şâbit oldu ki silsilesi aşâḥḥ ve °an°anesi efsaḥ ve efsaḥ-ı zâhiri °ulûm-ı zâhire ile müzeyyen ve mücellâ **10a** ve bâtını ma°ârif-i ilâhiyye ve me°âlif-i rabbâniyye ile müşerref ve muşaffâ bir °azîz-i ḥadîd na°l ve °asâ fi't-taleb fi memâlikü'l-kazâ²²⁸ vücûdunu fedâ idüb elbette bulub mübâyâ°at ile izyâline temessük ve teşebbüs idüb²²⁹ fi evḳâtü'l-leyâlî ve's-sâ°atü'n-nehâr bi'l-°aşîy ve'l-ebkâr ḥıdmetinde °abd-i zelîl ve çâker-i rezîl olmaḳ her mü°mine farz ve vâcibdür. Merreten vâhideten bi°at eyleyübd eḥâricde kendü merâmı üzre olub ba°de ṭulu'z-zamân ve ba°du'l-evân mülâkî olmaḡla nesne ḥâşıl olmaz. Fellemâ ale'l-emr hâkezâ ve hekezâ şâbitü'l-müdde°â vaktâ kim âyât-ı şelâse-i mezkûre ve me°âni-i mezbûre ma°lûm ve mefhûm olduysa ittiḥâz-ı şeyḥüñ vücûb kitâb ki furḳân ve ḥiṭâb-ı Subḥâniyle şâbit olub kelâm-ı mu°ârızîn lede'l-hâcir kâzımîn oldu, ve ammâ el-sünnet ammâ ittiḥâz-ı şeyḥüñ vücûb ḥaḳḳında şadr-ı nübüvvet ve bedr-i risâletden şudûr ve budûr iden eḥâdiş-i nebeviyye ve eḥâdiş-i Mûştâfaviyye buyurdu server-ı enbiyâ ve mufahḥar-ı aşfiya °aleyh-i °azamü's-şalat ve efḥamü't-taḥḥiyât “aşḥâbi ken nücûmi febieyyihim iḳtedeytüm ihtedeytüm”²³⁰ Ya°nî “rû-yı zemînde benim aşḥâbım âsmânda kevâkib-i siṭâreye teşbîh ve muḳâbildür.”²³¹ cümlesinden her vâhid ne iḳtidâ iderseñüz ihtidâ bulursız. Ya°nî her ḳanḳısına uyarsañuz **10b** hidâyet-i °uzmâ ve sa°adet-i kübrâya mazḥar olursız, demek. Uyuñ diyü emrdür. Bu ḥadişden müstenbiṭ olan oldur ki vuşûl-i hidâyet ve ḥuşûl-i °inâyet için rüe°sâ-yı dînden ve kümmel-i evliyâ-ı

²²⁷ (5)/Maide:35: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının, O’na yaklaşımaya vesile arayın ve O’nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz.”

²²⁸ ḥadîd na°l ve °asâ fi't-taleb fi memâlikü'l-kazâ: A ve B’de yok.

²²⁹ izyâline temessük ve teşebbüs idüb: A ve B’de yok.

²³⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 381; Hatib Bağdâdî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, “Kitâbü'l-Menâkıb,” 6018.

²³¹ kevâkib-i siṭâreye teşbîh ve muḳâbildür: kevâkib-i gibidür (B; A)

ehlullāh'dan kāmili bulub aña iktidā eylemek lâzımdur. Zî başiret olan buşarā ve °urefā buña cāzımdur. “e’l arifü tekiffül işarat” °arife işaret kifāyet ider. Hakkı degildür illā hāzret-i habıbullāhuñ emr ü işāret eyledigiñdedür “femāza ba°del hakkı ile’đ-dalāl” ve dañi ittiḥāz-ı şeyḥ-i şefik ve ittiḥāz mürebbi-i refik-i vefiküñ vüçubunda bir ḥadıs-i āḥir bu kim buyurur habıbullāh °aleyhissellām “men mäte velem ya°rif imāme zamānihi mäte meyyiteten cāhiliyyeten”²³² eger ki °ulemāü’z-zāhir ve’r-rusūm ve fużālāü’s-sanūmi’l-şuyū kütüb-i kelāmiyyede imāmdan zāhir pādīşāh-ı °ālem ve °alāniyā sultān ḥāşim-i muḥteşemdür diyü taḥkik eylemişlerdür. Lakin °ulemāü’l-butūn ve’l-°arifin ve’l-meşāyihü’l-muḥakikın e’l-müevvellin katında imāmdan murād ḳutbü’l-aḳtāb ve cerirü’l-elbābdur her °aşruñ ve zamānuñ bir ḳutbı olur. İbn-i Mes°ud raḳıallāhü°anh server-ı enbiyādan²³³ rivāyet eyler ki “innallahe şelāse mieti nefsi ḳulūbihim °alā ḳalbi Ademe °aleyhi’s-selām velehu erba°üne ḳulūbehüm °alā ḳalbi Mūsā °aleyhi’s-selām velehu sebatu ḳulūbuhum İbrahime °aleyhi’s-selām velehu hamsetü 11a ḳulūbuhum °alā ḳalbi Cebrā°ile °aleyhi’s-selām velehu şelāsetu ḳulūbuhum °alā ḳalbi Mıkā°ile °aleyhi’s-selām velehu vāḥidu ḳalbihi °alā ḳalbi İsrāfile °aleyhi’s-selām küllema mäte’l vāḥidu ebdele ileyhi mekānehu müneşşelaşeti ve küllemā mäte vāḥidun mineşşelaşeti ebdele ileyhi mekānehu minel ḥamseti ve küllemā mäte vāḥidun minel ḥamseti ebdele ileyhi mekānehu minesseb°ati ve küllemā mäte vāḥidun minesseb°ati ebdele ileyhi mekānehu minel °ammeti”²³⁴ külli mevcūdāt ve maḥlūḳāt mine’l-°avām ve’l-ḥavāşş ve’l-aḥaşş ḫulefā-yı evtād ve ümenā ve budalā ve nücebā ve nūḳabā cümlesi ḳutbuñ taḥt-ı taşarrufunda maḥkūm-ı °aleyhdür. Efrāddan ğayrısı nitekim şeyḥ Necm Rāzī *Tefsīru Bahru’l-Ḥaḳāyık*’ında Sūre-i Māide’de “ve be°aşnā minhumuşney °aşere naḳıba”²³⁵ āyetinde tafzıl taḥkik tedkik eylemişdür. Ḥadıs-i şerifüñ ma°nāsı ve lisān-ı Türkī ile fehvası: ya°nī her eḫad zamānında mürşid-i kāmil olanı bilüb ve bulub teveccüh-i tām ve muḥabbet ve

²³² Müslim, *Sahih*, “İmāret,” 1851’de farklı bir lafızla rivayet edilmektedir.

²³³ server-ı enbiyādan: sultān-ı enbiyādan (B)

²³⁴ Aclunî, *Keşfü’l-Hafā*, “Mukaddime”; Ebu Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyā*, Mukaddime; Irakî, *Tahricü Ehâdis-i İhyâ*, c.5, s. 2047, nr. 3236

²³⁵ (5)/Maide:12: “Andolsun, Allah İsrailoğullarından sağlam söz almıştı. Onlardan on iki temsilci - başkan- seçmiştik. Allah, şöyle demişti: “Sizinle beraberim. Andolsun eğer namazı kılar, zekâtı verir ve elçilerime inanır, onları desteklerseniz, (fakirlere gönülden yardımda bulunarak) Allah’a güzel bir borç verirseniz, elbette sizin kötülüklerinizi örterim ve andolsun sizi, içinden ırmaklar akan cennetlere koyarım. Ama bundan sonra sizden kim inkâr ederse, mutlaka o, dümdüz yoldan sapmıştır.”

meveddet-i tamām idüb yed-i mübārekiñden bey^cat idüb irāde²³⁶ ve ihtiyār-ı zimāmını aña teslīm itmeden ve aña iktidā ve iktifā itmeden eyyām-ı °ömri tamām olub cevher-i laṭif Rabbānī envā^cı kudürāt ve televvüşāt ile şebeke-i cesedāniyyeden ḥurūc ve mufāraḳat eyleyüb dār-ı beḳāya rıḥlet eylese ol kimesnenüñ meytesi meyyite-i cāhiliyetdür.²³⁷ Ya^cnī murdār **11b** ve cīfedür, dimekdür. İttihāz-ı şeyḥüñ vüçübuna bu ḥadīs-i şerīfde nāṭıḳ ve şāhid-i şādıḳdur. Her mü³mine lā-büddür ki °aşrınüñ ḳutbını bulub ve ḥaddi miḳdārını bilüb her vechile aña iktidā³ ve ittibā^c eyleyüb °ale^c’d-devām ve’s-şebāt anıñ °ulūm u ma^cārif u envārından iktibās eyleye sā³ir enbiyā ḥabībullaḥ ḥazretlerinden iktibās eylediği gibi ve ol ma^cārif-i muḳtebesesiyle ḥayl-ı nef sāniyye ve mekā³id-i şeyṭāniye °ālim olub ḥalkı ḍalāletden hidāyete şeqāvetden sa^cādete da^cvet eyleyüb °ālim-billāḥ ve bi-emrillāḥ olub Ḳurān-ı °azīmüñ bir āyetinde nice me^cāni ve bātnan ilā baṭnin nice ma^cārif istinbāṭına ḳādir olub ḳuṭbuñ ḥalīfesi ola. Ol daḥi mürşid-i kāmildür mişlü’l-ḳuṭb bi^caynihi ḥulefā ismiyle müsem mā olan selāse anlardur, ve bu ḥuṣūşda şadr-ı bedr-i °ālem mālīk riḳābü’l-ümem ḥazret-i ḥabībullaḥuñ şalli °aleyhi ve sellem elfāz-ı dürrer-bārından şādır olmuşdur. Er-refīk sümme’t-tarīk²³⁸ ḥadīs-i şerīfde ittihāz-ı tarīḳdan ittihāz-ı refīk muḳaddem mezkürdür. Vuṣūl-ı maṭlūb ve ḥuṣul-i maḳşūda sefer iden misāfire ḳabl-i aḥzū’t-tarīḳ lā-büd ve lāzımdur ki ol tarīḳüñ eṭrāfına ve aḳṭārına mehālikine ve münçātına defā^catle mücerreb²³⁹ kerrāt ve merrāt ile mümteḥin bir delīli elbette bulub andan tarīḳe şürū^c **12a** ve sülūk idüb mecāmi^c-i umūrda aña iktidā ve işrine iktifā ide, ve illā şöyle ki tarīḳe bilā-refīk ve lā-delīl şürū^c ide veyā iktidāsı şāḥiḥ olmaya veyā delīl ā^cmmā veyā²⁴⁰ mübtedī ola ḍālün fi’t-tarīḳ olub mehālik-i keşire ve muḥāvif-i vefireye vāḳi^c olub envā^cı it^cāb ve belā ve efrād anşāb ve ḳazāya uğramāḳ muḳarrerdür. Belki ḳıṭā^c-ı tarīḳ mülākī olub helāk olmaḳ mütea^cyyindür zeyli’l-başıret ve’l-ebşār ve evleu’l-leb ve’l-elbāb ihvāna ḥadīs-i mezkūr ve kelām-ı mezbūr-ı meştürdan ittihāz-ı şeyḥ refīḳüñ vüçübunā ve lüzümuna °ilm ve fehmi ve şu^cūr ḥāşıl oldu ki anuñ murāfaḳat ve muvāfaḳat ile vādī’l-ilḥādī ve hüvve-i zındıḳdan ve şebeke-i şeyṭāniyyeden ḥalāş ve necāt müyesser ve mutaşavver ola. Maḳām-ı ḳābes-ḳavseyn

²³⁶ irāde: irādet (B)

²³⁷ cāhiliyetdür: cāhiliyet olur (B; A)

²³⁸ “Er-refīk kable’t-tarīḳ” lafzıyla Aclūnī zikretmektedir. *Keşfül-Hafā*, 531,1051,1397.

²³⁹ mücerreb: mücrib (S)

²⁴⁰ veyā: veyāḥud (B)

ev ednā da şān-ı şerīf için levlāk lemā ḥalaktü'l-eflāk ²⁴¹ dinilen ebu'l-ervāḥ ve mühezzibü'l-eşbāḥ ²⁴² ḥazret-i sultānū'l-enbiyādan şallallahu ʿaleyhi ve sellem dūrreyn-i āb-herīn ve cevherīn ezherīn naql ve rivāyet olunur. Yaʿnī iki ḥadīs naql olunur buyurmuşlar ki “men lā şeyḥa lehu lā dīne lehu” ²⁴³ ve bir ḥadīşinde “men lā şeyḥa lehu feşeyḥu şeyṭanun” ²⁴⁴ buyurmuşdur naql olunur. Maʿnā-yı zāhir ve feḥvā-yı zāhirleri bir kimesnenüñ şeyḥi olmasa **12b** anuñ dīni yokdur ve bir kimesnenün şeyḥi olmasa anuñ şeyḥi şeyṭandır, dimekdir. Rehzeyn-i ḥadīseynden mütebādir olan budur her eḥad lā-būd ve elzemdir ki zamānında şeyḥ nāmıyla zuhūr birüz iden ʿazīzlerden zāhiri ʿilm-i zāhir ile müzeyyen ve bāṭını maʿārif-i rabbānī ve menākīb-ı sübhānī ile müşerref bir ʿazīzi şeyḥ idinüb ḳapusunda ʿabd-i memlūk ve ḥıdmetinde ḥādım-i mezkūk ola ve illā bir ḥadīseyñ iktizāsınca anuñ şeyḥ şeyṭān olub yevm-i ḥaşrı ecsādda der-gāḥ-ı Bārī Teʿālā'ya şeyṭānı şeyḥ ve imām idinüb aña iktidā ve ittibāʿ ile varur. Nitekim sūre-i Benī İsrāʾil'de “yevme nedu kulle unasin bi imamihim” ²⁴⁵ ol sefir-i mergūb-ı zencāy-ı mevdūd ʿaleme cemeaʿ şabsānī āʿnī *Tefsīrū'l-ḳādī Beyzāvide* ey min nebiyyi ev muḳaddem fi'd-dīn yaʿnī imāmdan murād nebīdür yāḥud muḳaddemi fi'd-dīndür. Āyet-i kerīmenüñ taḥtū'l-elfāz maʿnāsı; yevm-i ḥaşrda her tāʾife nebīsı ve şeyḥli ²⁴⁶ şeyḥi ile daʿvet iderüz dimekdir. Müʾminīnden her eḥada lāzım ve lā-büddür ki ḥāsibu enfüseküñ kable entü ḥāsibu vezinu enfüseküñ kable entuzinu ²⁴⁷ kavliyle ʿāmil olub kendü nefsine mürācaʿat eyleye. Bu dār-ı dünyā ve neşat-ı ūlāda bir kāmīl ʿazīz bulub zeyline temessük **13a** idüb ²⁴⁸ iktidā itmedüyse neʿüzü billāḥ şeyḥi şeyṭān olur. ²⁴⁹ Ḥuzūr-ı Ḥaḳḳ'a anuñ iktidāsıyla varur ve eger ittihāz-ı şeyḥ idüb birine ittibāʿ eylediyse cemīʿ aḥvāline zāhir ve bāṭınına ve muḳaddem ve muahḥarına ve silsilesine muḥkem imʿān nazar u diḳḳat-i başar itmek gerekdir ki evliyāü's-şeyāṭīn ve kıṭāʿı ṭarīkü'l-müslimīnün envāʿı ḥayl ve mekāidinden imānını taḥalluş idüb bilā imānin ve lā-islām ḳalālet

²⁴¹ Sen olmasan felekleri yaratmazdım. Aclūnī, *Keşfü'l-Hafā*, 2123.

²⁴² mühezzibü'l-eşbāḥ: mühezzibü'l-iẓāḥ (A)

²⁴³ Bakılan hadis kitaplarında bu ve benzeri lafızlarla bulunamadı.

²⁴⁴ Bakılan hadis kitaplarında bu ve benzeri lafızlarla bulunamadı.

²⁴⁵ (17)/İsra:71: “O gün bütün insanları, (Allah'ın tayin ettiği) imamları ile çağırırız. O zaman kitabı sağdan verilen kimseler, böylece kitaplarını okurlar. Ve (onlara) zerre kadar zulmedilmez (haksızlığa uğratılmaz).”

²⁴⁶ şeyḥli: A ve B'de yok.

²⁴⁷ Tirmizī, *Sünen*, “Ebvābu Sıfeti'l-Kıyāmeti,” 2459.

²⁴⁸ idüb: ide (B)

²⁴⁹ iktidā itmedüyse neʿüzü billāḥ şeyḥ şeyṭān olur: A ve B'de yok.

içinde müebbed kalmaya ahâdis-i nebevî ve ahâdis-i Muştâfavî ile ittihâz-ı şeyhüñ vüçub ve lüzüm zâhir ve bâhir olub hâll-i eşkâl ve irtifâ°-ı imlâl oldu. “Zaharel hâkku ve ba’ale’l-bâ’ıl ammâ icmâu’l-ümmeti min ledün âdeme ila inqırâzıl °âlemi” Bu °âlem-i mülk u şehâdetde ne kadar ümem-i muhtelif ve milel-i islâmiyye dâ’ire-i vüçuda kadem başub zuhûr itdiyse cümlesinden “küntüm hayra ümmeti uhricet linnasi”²⁵⁰ âyetiyle efdaliyyet ve hâyriyyeti sâbit olan ümmet-i Muhammediyye ve millet-i Ahmediyye’nüñ de zübdesi ve güzidesi olan tavâif-i şulehâ min °asr yâ°ni min °aşrun nebi şallallahu °aleyhi ve sellem el mebûsü’l-makâmü’l-mahmûd ale’l-yevm el-mev°ud mâbeynlerinden bir vilâyet-i Muhammediye vâsıl olub vilâyet-i kübrâya mazhar olmuş. Üsveye harâ ve kıdveye lâıyık bir kâmil-i re°is ve metbû° idinüb elinden bî°at idüb anuñ ta°lîm u irşadı ile müsterşid olmak **13b** üzerine cem° olub ittifâk ve ictimâ° eylediler.²⁵¹ Buyurdı sultânü’l-enbiyâ ve’r-resûl şallallahu °aleyhi ve sellem “lâ tecma°u ümmeti ale’°-dalâleti”²⁵² Hâkık Sübhâne ve Te°âlâ’nuñ el-Hâfız ve’r-Rakıb isimleri zuhûr idüb habîb ümmetini dalâlet u hâbâset şakâvet u denâ°et üzerine ittifâk ve ictimâ° eylemekden kemâliyle hıfz u hırâset eylemişdür. Siyya mâ efdâlü’l-ümme mine’r-Rûm ve’l-°Arab ve’l-°Acem tâife-i şulehâ hâşâ ve küllâ ki anlar dalâlet üzerine ittifâk ideler min ledün resûlullâh şallallahu °aleyhi ve sellem ilâ yevmenâ hâzâ nevâhi cemî°-i memâlikde ne kadar şulehâ geldiyse ehlulallâh’dan bir °azîzi²⁵³ şeyh idinüb anuñ ta°lîm u irşadı ile müsterşid olmak nice füyûz ve fütûh müşâhade eyleyüb hasen ve müstahsen u müstahhib gördiler. °İlm-i uşulde olan *Telvîh u Tevzîh*’de yazar ki kâle resûlullâh şallallahu °aleyhi ve sellem “vemâ râahül müslimune hasenen fehuve °indellahi hasenün müminün”²⁵⁴ müslimünün tahsîn idüb hasen ve ahsen gördükleri °indellâh hasen olıcağ siyya mâ islâm-ı hâkîkî ve îmân-ı kâmil tafsîli ile mevşûf olan tâ°ife-i şulehâ ya°nî şâlihler tahsîn idüb hasen göreler. Şâlih demek Hâkık Te°âlânun huzûr-ı şerîfine ve der-gâh-ı °izzetine lâıyık dimekdür hâşâ ki anlardan denâ°at şâdır ola. Fezâ kâne **14a** kezâlik vaktâ kim âyât-ı mezkûre ve ehâdis-i mezbûre ve kelimât-ı mestûre ve me°ânî-i mekşûfe-i mestûre °amme-i inâsa ma°lûm-ı zâhir ve mefhûm-ı bâhir oldıysa ittihâz-ı

²⁵⁰ (3)/Al-i İmran:110: “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir.”

²⁵¹ ve ictimâ° eylediler: ittifâk eylemişlerdür (B); ittifak itmişlerdür (A)

²⁵² Taberânî, *Mucemü’l-Kebîr*, 13623; Hâkim, *Müstedrek*, “Kitâbu’l-ilm,” 393, 395.

²⁵³ bir °azîzi: birini (B; A)

²⁵⁴ Mâlik, *Muattâ*, “Salât, Kıyâmu Şehr-i Ramazân,” 241; Ahmed, *Müsned*, 3600.

şeyh edille-i şelâse ile sâbit ve zâbit olduğu da ma°lûm olup hâll-i müşkilât ve keşf-i ma°zulât oldu. Racûliyyet-i °ilm tebellûs idüb °amel eylemekdür ba°zı büleda-yı °ammî ve hûmeķâ-yı sāmîden “Şeyh Kûrândır. Kûrânı şeyh ittiḥâz iderüz” demek nakl-i rivâyet olunur. Bu kelâm sedâd ve bu cevâb şalâh degildür. Ğayr-ı şahîḥdür. Sellemna Kûrân-ı °azîm hüden linnasi ve hüden lilmüttakîndür. Lakin şeyh olup kâfe-i nâsa mürşid degildür. Kûrân-ı şerîf kelâmullâhü’l-ḳadîmdür. Tavâif-i insâniyye beşerdür. Müfeyyîz ile müstefîz mâbeyninde münâsebet şartdur. Şartuñ intifâsı meşrûtuñ intifâsını müstelzemdür. Ya°nî üstâd ile şâkird mâbeyninde cinsiyyet şartdur ki feyz u fütûḥ mümkün ve âsân ola. Nitekim Ḥaḳḳ Sübhâne ve Te°âlâ her tâîfeye resûli Ḥaḳḳ’ı beyân ve bâṭlı °ayân itmek sehl ve âsân olsun için kendü ecnâsından irsâl eyleyüb buyurdu ki: “vemâ ersalna mi’r-rasûlin illa °alâ lisâni ḳavmihi li yûbeyyine lehum” ve bu âyet-i uḫrada “velev ce°alnâhu meleken lecealnâhu raculen” Mekke kâfirleri ve Kûreyş müşrikleri °Atebe ve Şeybe Velîd **14b** ve Ebû Cehil ve naḫbihim “nebî ve resûl melâ°ikeden olaydı diyü” temennâ etdiklerinde, rû°an ve reddin Ḥaḳḳ Te°âlâ bu âyet-i kerîmeyi inzâl ve Cebrâ°îl ile irsâl eyleyüb buyurdu ki: “Eger resûl melâ°ikedende irsâl olunaydı sûret-i beşeriyye ve sîret-i insâniyyede irsâl olunur idi ki ta°lîm ve ta°allum ya°nî ve öğrenmek ve öğretmek yesîr ola melek nurânî ve laṭîfdür. Beşer ḳulmânî ve keşîfdür. Melegi â°yan-ı re°s ile ya°nî baş göziyle görmezler ki ta°allum ve tefehhüm idüb öğreneler ecsâmuñ ta°lîmi mümkün olmayıcaḳ kelâmuñ ta°lîmi mümkün olmamaḳ bi’t-ṭarîķü’l-evlâ Kûrân-ı °azîm mürşidü’l-mürşidînü’l-kâmilîndür.” mübtedî nâḳışının degildür. Bu ḫuşûş-ı mü°eyyid ve bu merâm-ı muşaddıḳ bir âyet-i uḫrâ daḫi bu ki “lekad cæeküm rasûlin min enfusikum ey min cinsiküm” dimekdür ḫuşûş mâdde âyât u iḫbâr u eḫâdiş âşâr cümle kitâbet olundu. Evrâḳ bi-nihâyenüñ üzerine medâd-ı bilâ-ğâye irḫâḳ olunub kifâyet itmeyeydi iktefeynâ bihazî’l-ḳadrü zuhurü’l-ḫaḳḳ ve zehebü’l-keder fi’l-maḳşûd hüvel °amalü’l-âmil ve°eksel üçünci faşıl mürşid-i kâmilî ve nâḳış beyân ider. Evtân-ı nâsûtiyyetden hicrân idüb zirve-i lâḫûtiyyetde ḳazâ-yı evṭân müteveccih olan erbâb-ı sülûk-ı iḫvân ve aşḫâb-ı fûkûk-ı **15a** aḫdâna ittiḥâz-ı şeyḫün vücûb ve lüzûmu edille-i şelâse ile şübût u zuhûr buldıḳ ezûn ve a°yya ile sem°-i şerîflerine vâsıl oldıysa sultânü’r-rûsul ve°l-enbiyâ °aleyhi şalatü’l-etḳıyâ ve sellemü’l-aşfiyâ ḫazretlerinin seccâde-i ḫilâfet-i risâlet ve neyâbet-i nübüvvetlerinde teḳâüd idüb mübâyâ°t uḫrâ ve i°tâ zimâme-i ülâ mürşid-i kâmil mekemmeli-i mükemmil ve ṭabîb-i ḫâzîḳ mufaddâl-ı mufaddîl kimdür? ve şeyṭân mârid ve la°în °anidüñ maḳâm-ı

velāyetinde “ulāike evliyāü’ş-şeytān” āyetine mā-şadağ olub şeytān şeyhleri kezzāb u müfteri mürşid-i nākış ve munkış-ı²⁵⁵ enkaş şebeke-i şeytān ile ya’ni şeytān duzağlarıyla tıyūr kılub mü’minin şayd u şikār idüb muhıllāta ilhād ve cuvālik-i zendākiye idhāl idüb bilā dīnin ve’l-īmān eyleyen zālimler kimlerdür? Mü’minin müslimīn me’mūldur ki aldanmayub şerr u şurlarından hālāş bulmağ içün bir miqdār beyān idelim. Hağ Te’ālānuñ ‘avn u ‘ināyet ve sultānımızuñ ve ‘azizlerimizüñ himmet-i ‘ālileri müstevlī olursa ve illā bu zā’if-i hağır ve nağif-i fağır mişğāl zerre tekellūme kādır degildür. Sevğ ve kelām anlarındur biz de ancağ bir mecrāyüz. Habībullah hāzretlerinüñ seccāde-i hilāfet-i bātınasında **15b** hilāfet-i risālet ve nebāyet-i nübüvvet idüb bi’at itmege lāyık ve ā’te-i zimāma fāik mürşid-i kāmilūn ve bir mürebbi-i fāzılūn ‘alāmet ve şartı budur ki sevk-i İlāhī ve hidāyet-i Rabbānī ile ve isti’dād-ı fıtrıyyesinde cibilletinde vāz’ olunan cezbe-i İlāhī ki anuñ hağğında buyurmuşdur hāzret-i server-i enbiyā şallallahu ‘aleyhi ve sellem “cezbetün min cezbatı’l-hağğ tevazi amelü’s-şakāleyn”²⁵⁶ şol cezbe-i mevzu’a-yı mevdu’a iktizāsınca kendüzi evvelā ez-Zāhir ismine mağhar olub ‘ulūm-ı zāhirenūñ ve ā’māl-i bāhirenūñ cemī’ nevāhı ve köşelerini tūl-ı zamānda ve ba’d-ı āvānda kerrāt ve merrāt ile tetebbū’-ı tām idüb mechūl köşe kıomayub ‘ulūm-ı ‘arabiyye siyya mā ‘ilm-i tefsīr ve ‘ilm-i hadīşde bir fāzıl-ı mufağğıldan²⁵⁷ sinīn-i keşīrde ta’allum idüb ve mücāzī olub ve ‘ilm-ı fıkıhda ya’ni ‘ilm-i şerī’at ve sāir ‘ulūm-ı zāhirede kemāl ve mahāret-i külliye tağşīl idüb mükemmel olub āğirīde tekmīl itmege kādır ve māhir ola, ve bu zıkr olunan zāhir ‘ulūmı kendü evvelā libās idinüb anuñla²⁵⁸ ‘amel eyliye. Ba’de bir mürşid-i kāmili ve şeyh-i fāzılı müddet-i medīde ve zamān-ı ezmine-i ‘adīde tecessūs ve tefahğuş idüb bir ‘ālim-billāh ve bā hukkām-ı Allāh bula ki zāhiri ‘ulūmü’z-zāhir ve’l-ağkām ile ve bātıñı ‘ulūmü’l-bātıñ ve’l-a’ğām²⁵⁹ ya’ni uşūl-i selef-i evliyāya muvāfiğ **16a** ma’ārif-i ilāhīyye ve menāğıb-ı rabbāniyye ile ma’emūr ve silsilesi şağih ve ‘an’anesi fasih ya’ni şeyhinūñ şeyhi şeyhinūñ şeyhi tā resūlullāha varınca cümle heb kāmiller ola. Mişl-i hazā bir ‘azizi bulub mübārek elinden bi’at idüb zeyl-i müşerrefini nevāciz ile ‘aziz idüb ya’ni mübārek etegini azu dişle muğkem²⁶⁰ dutub

²⁵⁵ mürşid-i nākış ve munkış-ı: mürşid nākış munkış (S)

²⁵⁶ Aclūnī, *Keşfü’l-Hafa*, 1069.

²⁵⁷ mufağğıldan: B’de yok.

²⁵⁸ anuñla: A ve B’de yok.

²⁵⁹ ve’l-a’ğām: ve’l-efğām (S)

²⁶⁰ ya’ni mübārek etegini azu dişle muğkem: A ve B’de yok.

anıñ ta'limi ve irşadı ile ez-Zâhir isminden rihlet idüb el-Bâtin ismine mâ-şadağ olub
 °ilm-i sülûk ve °ilm-i taşavvufi nihâyete ve kemâline iledüb nice yıllar anuñ terbiyesi
 ve irşadıyla sülûk menzillerin kemâle irişdürüb ve tarikat konaqlarınıñ gavruna irüb
 devre-i beşeriyetini itmâm idüb şeyhinüñ himmeti ile vilâyet-i Muḥammediye'ye
 vâsıl olub vilâyet-i kübrâya mazhar olub sırr-ı rubûbiyyete vâkıf u °âlim olub bedeni,
 resûlullâh bedeniyle, rûhı resûlullâh rûhıyla münâsebet-i tamma taḥşıl idüb sâ°at-i
 vâhidde Ḥabîbullâhuñ tıyb-i gayr-ı °unşuriyyesinden ya°nî rûh-ı şerîfinden nice biñ
 °ulûm ve ma°ârif istifâde eyleye bu nu°ût-ı mezkûre ile men°ût ve şifât-ı mezbûre ile
 mevşûf olan fâzıl mürşid-i kâmil oldur. Ḥadîs-i şerîf ve maḳâl-i laṭîfinde ḳasem idüb
 buyurmuşdur Ḥabîbullâh şallallahu °aleyhi ve sellem “vallahî mataḥazzallahu
 veliyyen câhilen ḳattı velev ittiḥaza la°leme” ²⁶¹ ve daḫi seyyidü'l-°ârifin şeyḫ **16b**
 Abdü'r-rezzâḳ el-Ḳâşânî *Kitābu Iştılāḫātü's-Şūfiyye*'sinde buyurmuşdur: “eş-şeyḫ
 hüve el-insânü'l-kâmil fi °ulümü'l-şerî°at ve't-tarikat ve'l-ḫaḳikat el-bâlig alâ
 ḥadde'l-tekmîl fiḥâ bi°ilme biâfâtü'n-nüfus ve emraḫuhâ ve edvānuhâ ve ma°rifet
 bedvâihâ be ḳudret-i °alâ şifâihâ” ve daḫi evliyâ-yı °uzâm ve kümmel meşâyih-i
 kirâm şöyle taḫḳîḳ eylemişlerdür ki ol Allāh â°lâ ya°nî ḫabîbullâh şallî °aleyhi ve
 sellem and içüb buyurur: “Allāh ḫaḳḳıçün Allāh Te°âlâ câhili ebedî velî idinmez.
 Eger bir câhili velî idinür olsa evvelâ cemî° °ilm aña ta°lîm idüb müyesser eyler.
 Andan velî idinür.” dimekdür. Ḥadîs-i şerîfüñ ma°nâsı ve'l-ḫâsıl °ilm-i zâhir ve °ilm-i
 bâtin kemâle irişmek gerek. Ba°de ikisiyle °amelden de lâ-büddür °ilm-i zâhir
 olmayınca °ilm-i bâtin olmaz. Zâhire muvâfıḳ bâtin olmaz şeyḫlik de olmaz. Nitekim
 efḫalü'l-kemmelîn ekmelü'l-mükemmelîn şeyḫ Şadrü'd-dîn Ḳonevî °aleyhi'r-
 raḫmetü'l-ḡanî ve re°fetü'l-muḫyî *Tefsîr-i Fâtiḫa*'sında buyurdı kim “vel°ilmi bi
 zâhirî müteḳaddım °alâ °ilmi bi'l-bâtin şart fî ma°rifet” °ilm-i zâhir °ilm-i bâtinuñ
 üzerine muḳaddemdür demek evvelâ °ilm-i zâhir tekmîl oluna. Andan °ilm-i bâtına
 şürü° oluna dimekdür. °İlm-i zâhir °ilm-i bâtinuñ şartıdır buyurdı. Şartuñ intifâsı
 meşrûtuñ intifâsını **17a** müstelzim olduḡı müttefik-ı °aleyhdür feḫayzin zâhir
 olmayınca bâtin muḫâl u mümteni°dür²⁶², ve illâ billâ zâhir bâtına taşaddî ve şürü°
 oluna ilḫād müte°ayyin ve müberhindür. Şi°ir

²⁶¹ Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, 2185.

²⁶² muḫâl u mümteni°dür: muḫâl mümteni°dür (S)

°İlm-i bâtın isteriseñ ey ḥāce

°İlm-i zāhir tekmīl it gündiz gice

Çün didi ol dīn ulusı Şadrü'd-dīn

Hem taşaddur añadur fī şadr-ı dīn

Cümle kümmel didiler añla anı

Şanmayasın kim °avām didi anı

Bil şerī°at şartıdur ol bâtınuñ

Sözini isteme sen her bâtıluñ

Nitekim âbdest namāza şartıdurur

Hem namāz âbdestsüz olsa şeytdurur²⁶³

°İlm-i zāhir nākış olsaydı kişi

°İlm-i bâtın söylese kes ol başı

Zirā âbdestsüz namāz kılmış olur

Cümle ilhādı qabūl itmiş olur²⁶⁴

²⁶³ kenar: yanī helākıkdur (S)

²⁶⁴ olur: durur (A)

Bil haḳīḳat ḥūnıdur kāmillerüñ

Hem daḥı küfri olur cāhillerüñ

°İlm ü dīn ü cümle tefsīr ü ḥadīs

Kāmil olmazsa anı diyen habīs

Ḳamu vır cedd ü cehdüñ Ni°metullāh

Cemalün vire saña ni°metullāh

Ḳaçan ebrāre cennet vırse Allāh

Muḳarriblerle dīzār vire Allāh²⁶⁵

ve daḥı ekābir-i meşāyih buyurmuşlardır “men kāne yedhe ḥāliyā °an °ilm-i şerī° ate fā ḳat°a lisānihi”²⁶⁶ merḥūm ve maḡfūr ceddımız Ḥacı Ḥalīfe raḥmetullāhi °aleyh bunı Türkīce²⁶⁷ tercüme eylemiş

Bir kimesne ki °ilm-i şerī° atdan boş olsa eli

Ḥaḳīḳat söyleyücek kesesin sen ol dili

uşul-i selef-i evliyā ve ḳāide-i ḥalef-i **17b** etḳiyā ve °inde’l-ekābir mīzān-ı °ilm-i ledünnide ḳavānin-i külliye budur ki °ilm-i zāhirde naḳş u ḳuşūr muḥaḳḳaḳ olduḳda °ilm-i bātına te°āti ḳat°a cāiz degildür, ve illā mine’l-iḳdām olub vādī-i ilḥāda ve ḥüvvet-i zındıḳıyye suḳūt idüb mülḥid u zındıḳ olmak muḳarrerdür, ve °ilm-i zāhirde kāmil olub °ilm-i bātında nāḳış ve ḳaşır olursa °ilm-i taşavvufuñ nevāḥisinde ya°nī köşelerinde ve bucaḳlarında cāhil olur. Ḥabībullāhuñ şallallahu °aleyhi ve sellem

²⁶⁵ bu beyit A ve B’de yok.

²⁶⁶ Kimin elinde şeriat ilmi yoksa hakikatten söz söylemeye başladığı zaman dilini kesin.

²⁶⁷ Türkīce: bir gice (B)

seccāde-i bâtınasında hilâfetin itmek ya^cnî şeyhlenmek²⁶⁸ min ba^cd câ^{iz} degildir. °İlm-i meşâyihde kefer ber-â-berdür. Evvelâ °ilm-i zâhirde kemâl ve anuñla °amel ba^cde mürşid-i kâmil ta^lim ve telkîn ile °ilm-i bâtına şürû^c idüb esmâ-yı havâş teşirâtına ve menâzil-i sülûke ve ol menâzilüñ tebeddülâtı ve tağayyurâtına °âlim ve vâkıf olub vilâyet-i kübrâya mazhar olub ba^cde kendü zeylüne temessük idüb °inân irâdeti teslîm idenleri irşâd idüb menâzil-i mezbûrenüñ birinden birine seyr itdirüb hattâ beden-i keşifine nûrâniyyet virüb Hâbibullâh bedeni ile ve rûhuna şafvet ve incilâ virüb Hâbibullâhuñ şallallahu °aleyhi ve sellem rûh-ı şerîfiyle tamâm münâsebet itdürüb âşinâ eylemege kâdir ola. Bu huşûşda buyurdı hâzret-i server-i enbiyâ ve mufahhar-ı aşfiyâ şalavatullâh vesselâm°aleyh “ene dârü’l-ikmeti ve °Ali bâbuha”²⁶⁹ **18a** bu hadîs-i şerîfde fakîre lâyiğ ve vârid olan budur ki hikmetden murâd velâyet-i Muhammediyedir. Velâyet-i kübrâ tesmiye iderler. Ol velâyet-i Muhammediye cemî^c enbiyânüñ mu^ccizât ve evliyânüñ kerâmât ma^cdeni ve menba^cıdur küllî enbiyâ ve evliyâ ol velâyet-i Muhammediye’nüñ envârından²⁷⁰ iltimâs ve iktibâs iderler. Nitekim zeynü’l-udebâ²⁷¹ hüccetü’l-buleğâ Muhammed Sa^cidü’dellâş şümmü’l-Buşrî tağmedallahu Te^câlâ rahmeten Kâşîde-i Bürde’de dimişdir ki “Küllehum min resûlillah mültemesun ğarfâ mine’l-bağr urşuğa mine’d-dîm küllî enbiyâ ve evliyâ”. Ol vilâyet-i Muhammediyye deryâsından ba^czısı ğurfen ya^cnî avucıla ve ba^czısı reşfâmaş ile ya^cnî şormak ile mültemessündür dimekdir. Müstefâd olan oldur ki her enbiyâ ve evliyâ ol vilâyet-i Muhammediye’den hisse-dâr ola, ve her ehadüñ hisse-i ezeliyye ve hâzz-ı ebediyyesi biğasbi’l-isti^cdâd ve’l-iktisâb hâzret-i °Ali keremullahu vechehu ma^clûm ola. Zîrâ dâr-ı hikmetüñ kapısı ve hâzinidir. Hâzîne ne vardır? ve hâzîne kime ne virilür? hep anuñ ma^clûmudur. fe iza kâne kezalike öyle olduğı tağdırce her keşf ve kerâmet ki anuñ aşlı evvelâ hâzret-i °Alî’den şâniyen resûlullâhdan olmaya istidrâcdur. Merdûddur kelimât-ı mezkûre ve mağâlât-ı mezbûre ve tağrirât ve tefrîrât-ı meşûrdan mürşid-i kâmil kimdür? [ve hâzret-i Bârî Te^câlâ bir vilâyete birini irsâl ider olsa ol vilâyette olan °ulemâ ve fuğalâ ve meşâyih-i evliyâ her ne kadar varsa cümlesinüñ °ulûm ve fûhûm menâkıb ve ma^cârifinden ziyâde ol nebiyye zâhiren ve bâtınen nice °ulûm ve nice

²⁶⁸ şeyhlenmek: şeyh itmek (B)

²⁶⁹ Ahmed ibni Hanbel, *Fezailü’s-Sahâbe*, “Fezâilu Ali aleyhisselâm,” 1081; Tirmizi, *Sünen*, “Menâkıb-ı Ali,” 3723.

²⁷⁰ envârından: B’de yok.

²⁷¹ zeynü’l-udebâ: zeynü’l-udelâ (S)

ma°arif virür. Ba°de ol vilāyete nebī gönderdiği cümlesi bunuñ °ulūm ve °irfānından °āciz ve mütehayyir kıalub bi°z-zarūrī inkıyād ve ittibā° idüb bundan ta°allūm idüb öğreneler. Bu dağı anları ma°arif-i İlāhiyye ve menākıb-ı Rabbāniyyesiyle Hakk’a da°vet eyleye. Çünkü iki cihānuñ sultān şallallahu °aleyhi ve sellem nübüvvete hātem vurub hātemü’n-nebiyyīn oldu. Kezālik “eş-şeyhu fi kıavmihi ke ennehu nebiyyeti fi ümmete” hadīs muktezāsınca bir vilāyete Hakk Te°ālā evliyāsından birisini şeyh gönderür olsa, ol vilāyetde olan °ulemā ve fużalā ve meşāyih etkıyā ve cümlesinüñ °ulūm ve ma°arifinden ziyāde niçe niçe °irfān zāhiren ve bātinen °ulūm ve ma°arif müyesser eyler de andan ol vilāyete şeyh gönderdiği cümlesi ol şeyhiñ °ulūm-ı zāhir ve °ulūm-ı bātin ve °irfānından °āciz kıalub bi°z-zarūrī ittibā° ve iktidā idüb andan öğrenmege teveccüh-i tām ve iqbāl-i tamām ile ittibā° ideler. Ol şeyh de bunları ma°arifle Hāzret-i Hakk’a da°vet idüb ta°allūm idüb ögrede. Yohsa bir şeyh ki °ilm-i zāhirde °āciz ve kıaşır ve °ilm-i bātında mütehayyir ve nākış ola bilün ki taḥkik evvel Allāh Te°ālā cānibinden şeyh degildir. Belki şeytān cānibinden şeyhdür. “ülāike ḥizbüs’ş-şeytān”²⁷² kıabilindendür. El-ḥazer el-ḥazer, seni dīnden imāndan çıkarur. Şeyh-i Rabbānī °ālem-i billah ve emr-i Allāh gerekdür. Mücerred °ālem-i biemr-i Allāh olmağla da olmaz ve yalnız °ālem-i billah olmağla da olmaz anlar küll-i lisān olmuşlardur. Şeyh maķām-ı hilāfete nübüvvet ve risāletdedür. Şeyhe ā°vān ve if°āl ve aḥvāl] **18b** ezheru mine’ş-şems ve iclā mine’l-kamer ma°lūm ve zāhir oldu. Kıulūb-ı tālībīnden ğayn ve ef°ide-i rāġibīnden reyn-i zāile ve zāhile oldu. Ammā mürşid-i nākışın ve mürebbīn-i °ācizīn ve meşāyihü’ş-şeyātīn ziyāb-i dīn ve kıatṭā°-ı tarikü’l-müslimīn envā°ı kezebāt ve hile ve efrād-ı mekāyid ve zulul ile meşihāt idüb müslümanların dīn yollarun kıat° idüb imānların sirkāt iderler. Hālā ki māl-i islām ve māl-i imān nedür taḥiḥ eyleyüb ve zāhiren °ibādetlerini mesā°il-i şer°iyye ile ıslāh itmege kıādir olmayub °āciz ve mütehayyirlerdür seyyidü’l-kevineyn ve resülü’ş-şakāleyn ve ḥabībü’l-°ālemeyn ḥāzret-i ḥabībullah şalli °aleyhi ve sellem anlarını ḥakkında buyurmuşdur “inne beyne yediyi’s-sā°ati kezzābin faḥzarahum”²⁷³ ya°nī “kıyāmete yakīn ve kıyām-ı sā°ate akreb-i kıarīb zamānda kezzāb-ı dīn zāhir olsa gerekdür. Anlardan ğāyetde ve nihāyetde ḥazer ve taḥaffüz ve ihtirāz üzere olasız.”

²⁷² (58)/ Mucadele:19: “Şeytan onları hākimiyeti altına alıp kendilerine Allah’ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, şeytanın tarafında olanlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”

²⁷³ Müslim, *Sahih*, 33. “Kitabu’l-İmare,” “Kitabü’l-Fiten,” 2923

diyü buyurur, ve daḥi *Muṭṭahirü'l-Kulüb*'da yazar ki “verā°ü's-şāte yuḥmü'z-zin °anhā fekeyfe izā kānetü'r-rü°ānet lehā zibāb” evan-ı leyālde ḥattā eş-şabāḥ sāhir olub sâ°āt-i nehārda pāsbān olub aḡnām ya°nī koyunları kurdan ḥıfz ve ḥırāset eyleyen cobāndır. Cobān²⁷⁴ kendü kurd **19a** olıcak koyunların ḥālī kıyās ve fikir ve te°emmül eylemek ki nice ola? Ol taḳdīrce tarīkat ḥarāmīleriden ve dīn uğrılarından ḡāyetde ḥazer ve nihāyetde ihtirāz lāzım ve lā-büddür ki kişinüñ dīnini ve imānını sirḳat idüb dār-ı °uḳbāya ve maḳām-ı āḥirīye imānsuz gönderirler. Anların ḥaḳḳında ekābir-i evliyā ve efāzıl-i etḳiyā buyurmuşlardır ki “taḡayyiru ve eşkālehüm li ecli buṭūnihim” ve ba°ızlar dimişlerdir ki “taḡayyiru'l-şekle li ecli's-şekle” ma°nāsı dimekdür²⁷⁵: şekillerin ve şüretlerin taḡyīr idüb °ibbād ve zühḥād ve meşāyih şüretine tebdil eylediler. Envā° ḥileler ve şālū şalaḳlar ve riyālar ile ḥalkı aldayub rezḳin itmek için. Ammā mürşīdīn-i nāḳışın ve meşāyih-i şeyātīn ve heddām-ı dīn ve ḳattā°-ı tarīḳ-i mü°minin ve daḥi °alā vüḥūḥ şettidir ya°nī bir nice nev° üzerinedür. Ba°zısı vardır ki şālū şalaḳlar ve nice riyālar envā° ḥileler ve meḳrlerle teşeyyuh idüb izḥār-ı kerāmet ve ibrāz-ı vilāyet iderlenür, ya°nī ḥalka kerāmet şatub dürlü ḥilelerle ḡaybetden ḥaber virirlenürler. Veyā kendüde vilāyet var idüḡine işāret ve rumūz iderler. Anlar meşāyih-i şeyātīndir. Anlara iḳtidā idenlerüñ ḥaḳḳı fezāḥat haze'l-ender haze'z-zaman zaman ihtifādır. Ehlulallāh-ı °izām ve meşāyih-i kirām zamān ve devr muḳteżāsınca **19b** zamān-ı ihtifāda muḥtefī ve mestūr olub ḥazret-i ḥabībullahıñ şallallahu °aleyhi ve sellem “men ed°iü'n-nübüvvete min ba°di faḳtuluhu ve men ed°i el kerāmete fekezzebuhu”²⁷⁶ ḥadışi²⁷⁷ ile ve ekābir-i meşāyihüñ “ḡayzi nisā fi furu vechinne ve ḡayzi'r-ricālī feyhemu” siyya mā seyyidü't-tarīḳ Ebū Yezīd Beşāmī °aleyhe ḡufrānū'l-ḡanī ḥazretlerinin “evliyāullah °eraeyse velā yurisü'l-°arīs illā el-muḥārim” ve emşāl-i āşār-ı evliyā ve esrār-ı ehlulallāh-ı etḳiyā ile °āmil olub ḡāyetde tesettür ve nihāyetde taḥaşşün itmişlerdür. Şol mec°ül mefzūḥ-ı hebātīn ya°nī evliyā eş-şeyātīn umūrunda ve tebyīninde Ḳurān-ı şerīfde furḳān-ı laṭīfde sūre-i En°āmda buyurur ki “inneş şeyātīne le yuḥune ilā evliyāihim”²⁷⁸ terākib-i °Arabīyye ve teşānif-i °acebiyye muḳteżāsınca zāhirü'l-luḡat ma°nāsı taḥḳīḳan: şeyātīn velīlerine vahy ve

²⁷⁴ Cobān: B'de yok.

²⁷⁵ ma°nāsı dimekdür: dimekdür ki (B; A)

²⁷⁶ Hadis kitaplarında bu ibare ve benzer ibare ile bulunamadı.

²⁷⁷ ḥadışi: ḥadıṣ (S)

²⁷⁸ (6)/Enam:121: “Üzerine Allah adı anılmayan (hayvan)lardan yemeyin. Çünkü bu şekilde davranış fasıktır. Bir de şeytanlar kendi dostlarına sizinle mücadele etmeleri için mutlaka fısıldarlar. Onlara boyun eğerseniz şüphesiz siz de Allah'a ortak koşmuş olursunuz.”

ilhām iderler, ya°nī istirāk sem° idüb ne olub ve ne olcağdır evliyāsınuñ ƙalbine ilƙā iderler. Anlarda ğaybdan haber virirler ve bir āyet-i uhrāda sūre-i Mucādele’de²⁷⁹ “ulāike hizbü’ş-şeytān”²⁸⁰ ve bir āyetde “feƙātılı evliyā ü’ş-şeyātın”²⁸¹ sūre-i Nisā²⁸² buyurur bunlaruñ emsāl evliyā-ı şeyātın ve meşāyih-i şeyātınuñ mekr ve hilelerden kemāl mertebe başiret üzre olub taħaffüz ve taħşş **20a** taħarrüz lāzım ve lā-büddür, ve ba°zısı vardır ki °ilm-i felsefeden °ulūm-ı ilahıyyatdan nübzen minhā ta°allum ider de ya°nī bir miƙdār okuyub öğrenürler de kemāle irişüb alāmetini isti°māl itmeden zāhiren ve bātinen bir cāhil müteşeyyihi ve zāhid huşgī mütemāvit kāmil zann idüb zimām-ı ihtiyārını ve °inān irādatını eline virüb dāreynde ve kevneynde ya°nī dünyāda ve āhiretde a°mā ƙalub şeyh ve mürşidde a°mā mürid-i mütellimiz de a°mā. Anlaruñ emsāl °amānuñ haƙƙında buyurmuşdur kelām-ı ƙadīminde “men kāne fī hāzihī a°mi ve hüve fī’l-ahireti a°mi ve eğallu sebīlan” ya°nī dünyāda rüyet-i haƙdan ve hidāyetden a°mā bi’l-ƙalb olan āhiretde de a°mā °anü’l-hüccet olub şeyhde ve kendüde meyyit-i kevneyn olur. Seyyid haza el-ťāife Ebū Yezīd el-Bestāmī rahmetullāh anlaruñ haƙƙında buyurur “aħaztüm °uluvküm meyyiten °an meyyit ve aħaznā °ulvmenā °an el-ħayy ellezi lā-yemüt meyyiten °ulūme” mevzua vāƙı° olmuşdur ya°nī şol meyyit olan °ulūmuñuzu meyyit olan üstādıñızdan aħz itdünüñüz. Ammā biz °ulum-ı nāfi°a-yı münciyemizi şol hayat-ı ebedī ve devām-ı sermedī ile mevşuf olan ğayyun lā-yemüt ve’l-yefüt ebed anuñ esmā-yı ğüsnāsınuñ uşul olan esmā-ı seb°anuñ zübdesi vāƙı° olan **20b** el-°Alīm isminüñ °ālem-i ceberütde istilāsından ve zuhūrātından aħz eyledük. Sizüñ °ilminüz meyyit, üstādıñuz meyyit, cemā°at-i mevtāsız demek şol a°mā mürāi°ler haƙƙındadır ki bir cāhil müteşeyyiğden mütelemmiz olub ƙarīinde envar-ı ilāhī ve ma°arif-i Rabbānī rāyihāsın ƙoƙmayub ğayretinden °amme-i nāse dürlü dürlü riyālar ve sem°alar ile tā°āt ve °ibādāt şureten izhār idüb ğalvete ve erba°ine girerler. Hālen ve mālen ki erba°inüñ uşulünü ve şerāitini bilmişlerdür. Aşlen ve ƙat°ān erba°inüñ haƙƙıyyet ğāzret-i ğabībullāhuñ şalli °aleyhi ve sellem ve fi°il ve hem ƙavliyle şābit olmuşdur. Aħd hemā ile dağhi olsa

²⁷⁹ sūre-i Mucādele’de: B’de yok.

²⁸⁰ (58)/Mucadele:19: “Şeytan onları hâkimiyeti altına alıp kendilerine Allah’ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, şeytanın tarafında olanlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”

²⁸¹ (4)/Nisa:76: “İman edenler, Allah yolunda savaşırlar. İnkâr edenler de tâğût yolunda savaşırlar. O hâlde, siz şeytanın dostlarına karşı savaşın. Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.”

²⁸² sūre-i Nisā: B’de yok.

ittibā° ve iktidā lāzım idi. Fekeyfe ki ikisiyle ma°ā ola ammā fi°liyle sübütuñ vech-i beyānı budur ki server-i enbiyā ḥazret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣallallahu °aleyhi ve sellem bidāyetinde nübüvvet gelmezden evel ḥalvet ve °uzlet sever idi. Cebel-i Hıra'da mağarada²⁸³ gāhī Ḥadice raḥmehullāh muḥallātına zevād zevādesin koyuvirüb varıb ol ğarrāda bir nice gün ḥalvet ve °ibādet ider idi. Yevmenmā²⁸⁴ günlerde bir gün bir şadā peydā oldı ki “yā Muḥammed” diyü etrāfa nazar ve cevānibe başār ilkā eyleyeyüb aḥadun mādan şahş-ı vāḥid görmeyüb yuḳaruya nazar idicek bir kimesne bir kürsünüñ üzerine oturmuş nüzül idüb indi. Ḥabībullāh ḥazretni selās-ı **21a** merrāt ya°nī üç kerre muḥkem şıkub “ikrā bi ismi rabbikellezi ḥalak ḥalakal insāne min °alak”²⁸⁵ didi. Ḥazret-i serverüñ ğār-ı Hıra'da vühdānen ta°abbüd eylediği fi°liyle erba°in istidlāl iderler. Ammā ḳavlen sübütünüñ şerḥ-i °ayānı ve keşf-i beyānı oldur ki ḥazret-i ḥabībullāh °aleyhe ṣalavātullāh “men aḥlaṣallahi erba°ine ṣabāḥan zāharat yenabi°u el ḥikmeti min ḳalbihi °alā lisanih”²⁸⁶ “Bir kimesne kırk gün iḥlāş ile Allah içün °ibādet eylese °ulüm ve ma°ārif ve ḥikmet çeşmeleri ḳalbinden lisānına ve tab°ından zebānına zāḥir olub cereyān ider.” buyurduğu ḥadīşden ṭavāif-i meşāyih ve ḳabāil-i şevālīḥ erba°in aḥz eylediler. Ammā erba°inüñ şurūt ve şerāiṭ oldur ki ḳişinüñ kendü icād ve ihtirā° ve komşuluğu ile olmaz bir mürşid-i kāmil idḥāl eylemek gerekdür. Bir ṣabāḥ mürşidinüñ ḥalvetde ḥuzūrına varub vāḳı° olan ḥayālāt ve vāḳı°āt °arz eyleyüb ol mümeyyiz-i umūr ve muṣallih-i cumhūr dāḥi vāridāt-ı Raḥmāni mekā°id-i şeyṭāniden temīz ve teşḥiṣ idivire. Nitekim şeyḥ °Abdülḳādir Geylānī raḥmetullāh buyurur: “Ḥicret-i nebeviyyenüñ sene-i sitte °aşer ve tis°amiyesinde vilāyet-i Dımışk'da olur idim. Gayabīb-i leyālde bir gice ḥālvetimde otururken bir nesne fucāaten zāḥir oldu kim mābeynü'l-maşriḳ ve'l-mağrib beyzā-ı nāḳī olub **21b** bir şadā zāḥūr oldu kim: “Yā °Abdülḳādir “ene rabbūke ve ḳad ḥaleltü lekel muḥarramāt.” “Yā °Abdülḳādir ben senüñ Rabbün cemī°-i”²⁸⁷ ḥaramları saña ḥelāl eyledüm.” diyücek bende e°uzu billah mine'ş-şeyāṭini'r-racīm aḥşin yā la°in ne°uzübillāh minke yā mel°ün dimege meşḡul olıcak yine züllām iḥātā eyleyüb bir ḥiṭāb geldi ki: “Yā °Abdülḳādir münāzalātuñ aḥvālinde Rabbün saña tevfiḳ virüb °ilmüñ berekātuyla benüm şerrimden ḥalāş eyledi. Yoḥsa

²⁸³ mağarada: ğār-ı ma°rūfda (B)

²⁸⁴ Yevmenmā: B'de yok.

²⁸⁵ (96)/Alak:1-2: “Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı “alak”dan yarattı.”

²⁸⁶ Aclūnī, *Keşfü'l-hafā*, 2361.

²⁸⁷ cemī°-i: ayn (S)

yetmiş ehl-i tarîkî bu tarîk ve bu mekâyid ve şîk ile ızlâl eylemişimdür.” didi. Eyyühe’l-ehu’l-ḥabîb ve’l-veledu’l-lebîb iftaḥ °ayneke min rafadeti’l-fuḫalâ ve’r-refea° rabseke visâdetii’l-cüleḥâ vahzû’r-kema’l-cibiletîhi ve keydihi feinnehâ aḥfe’l-ḥafâyâ şeyṭânun mâ raddeke ve la°îni °andeke²⁸⁸ bunun emsâli ḥîl ve mekâ°idnüñ nihâyet ve gâyet yokdur. Erba°inde mürşid-i kâmil ve mümeyyiz-i fâzıl ḥâzır gerekdür ki ḥîl-i şeyṭâniyye ve mekâi°d-i la°îniyyeden ol erba°îne giren kişi taḥlîş idüb fevz ve necât vire ve tedricle ğıdâsın gözledüb yevmen-fe-yevmen terakkî ve °urûc itdüre ḥattâ erba°în tamâm olub ḥurûc eyledikde yenbiu’l-ḥikmete ya°nî ma°ârif-i °ilm ve ḥikmet çeşmeleri dilinden cereyân idüb ya°nî cûş **22a**²⁸⁹ idüb aḳmak gerek ve illâ kendü icâd ve ihtirâ° ve ḳumusluğı ile olıcaḳ faydası olmaz. Ve’l-ḥâşıl erba°îne nâḳış giren kâmil, câhil giren °âlim çıkub °ilm-i ḥikmet ve ma°ârif çeşmeleri dilinden revân olub aḳmak gerek ve illâ ba°de’l-ḥurûc ḥâl-i evvel ve me°al-i muğfel üzre olursa şerâ°it-i erba°îne ḥalel ve kendüye zelel virmişdür. Evvelde ḥayvân yine de ḥayvân. Nitekim ğavsü’l-°ibâd ve’s-sevtü el-evtâd şeyḫ Şihâbeddîn Sühreverdî raḥmetullâhi °aleyh *kitâbu Avârifü’l-me°ârif*’inde taḥḳîḳan ve tafşîl²⁹⁰ eylemişdür. İştibâḥ vâḳ°ı olan yârân virüb dârı olan ihvân kitâb-ı mezkûra mürâca°at eylesünler. Fî zamânina aḥvâl-i tarîkate câhil olan müteca°ilünüñ ḥâli²⁹¹ budur ki sülûk menzillerin ḥavâş ve esmâ teşirâtın ve sâlikî bir menzilden bir menzile tayrân ve seyrân itdirüb tebdîl ve tağyîr etmege ḳudret degil belki °ilmde müte°allîḳ olmamışdur. Anuñ gibi şüret şeyḫleri kezzâbınıñ ḥîl ve ḥad°ından taḥaffuz ve taḥârruz eylemek gerekdür. °Aḳâid-i dîn u îmân ve ḳavâ°id-i islâm sâlim ola ve ba°zısı vâriddür ki °irfân kelimâtın idüb °arifbillâḥ geçinür °ibâdât-ı zâhireden müstağnî olub ğarez °irfandur diyü taḥfîf-i şur° ider. Ma hazâ lisânından cârî olan kelimât uşûl-ı muḥaḳḳîne ve ḳavânin-i müdeḳḳîne **22b** muḥalîfdür anlar mülâḥide ve zenâdîḳadur mülḥid kâfirden eşeddür. Anlardan ğâyet ḥazer gerek ve ba°zı şamavnelü mühemmâlât daḫi vardür ki²⁹² “ulâike kel en°âmi bel hüm eḳall”²⁹³ âyetinüñ mâ-

²⁸⁸ Eyyühe’l-ehu’l-ḥabîb ve’l-veledu’l-lebîb iftaḥ °ayneke min rafadeti’l-fuḫalâ ve’r-refea° rabseke visâdeti’l-cüleḥâ vahzû’r-kema’l-cibiletîhi ve keydihi feinnehâ aḥfe’l-ḥafâyâ şeyṭânun mâ raddeke ve la°îni °andeke: A ve B’de yok.

²⁸⁹ kenar: Meşâyih-i °izâmdan Luṭfullâḥ Efendi ḥâzretleri “Sultân Emîr tarîkînde ḥalvet-i erba°în yokdur.” diyü taḥḳîḳ itmişdür. İşbu °azîz ya°nî şâhibü’l-kitâb Ni°metullâḥ şöyle beñzer ki kendi tarîḳün koyub ḥalveti tarîḳine sâlik oldı. (S)

²⁹⁰ taḥḳîḳan ve tafşîl: tafşîl (B)

²⁹¹ ḥâli: ḥâl (S)

²⁹² Anlardan ğâyet ḥazer gerek ve ba°zı şamavnelü mühemmâlât daḫi vardür ki: A ve B’de yok.

şadağ olub şer-i Muhammedî ve nehc-i Ahmediyye ve resüllullāhuñ şallallahu °aleyhi ve sellem seccāde-i hilāfet-i bāṭinasına lāyık olmayub tārıkü’ş’şalvate ve’ş’şavm olub şūret-i insānda hayvān-ı ğayr-i nāṭık meşel ed’dübāb ve’l-ḥumur ya°nī ayular ve aḥmarlar gibi müsemma eyi insānda °ilm ve ḥikmet ma°nā ve ma°rifet rāyiḥasın ğasl ve tahāret mes°elesün min ba°d şemm etmemişlerdür. Tarāyık ve ḥaḳāyık-ı taşavvuf ise sülūk yok envā° kezzebāt ve ḥiyal ile bilā uşūlin ve lā-şerāiṭ eyyām-ı ma°düde birine girüb ḥalkı ekli içün a°vāma şūret-i erba°ın satüb müddet-i °ömründe ādāb ve şerāiṭ-i erba°inden bir zerre bilüb ve añlayub min ba°d işitmemişdür. °amel ḳanda şer°a muḥālif if°āl ki isnādāt olunur cümlesinüñ vuḳū°ına ve şıdḳına tevātür ile °ilm gelmişdür. Anlaruñ gibi şeyḫler ve resüllullāhuñ şalli °aleyhi ve sellem seccāde-i hilāfet-i bāṭinasına lāyık olmayub envā°ı ḳuşūr noḳşanlar ve riyālar ile mücerred ekl-i maşlaḫat icün ḥabībullāhuñ hilāfet da°vāsın iden kezzāb şeyḫler yevm-i ḥaşr da ḥabībullāhuñ °izz-i ḥuzūrunda yüzleri **23a** ḳara olub şuvar-ı insāniyyeleri ḥanāzıra müsenniḥ ve tebdīl olunub ve anlardan bi°at idüb tābi° olanlar anlaruñ evlād olub cehennemüñ tarīḳ-i müstaḳimine sülūk idüb ve ol şār°a şürü° idüb doştoğrı gitseler gerek ne°uzübillāḥ min şürüri enfüsinā ve min seyyiāti a°mālinā el-beyyine liledu° ve’l-yemīn °alā min enḳir²⁹⁴ ḳavliyle bu kelimāt-ı beyyine ṭaleb olunursa fi şerḥü’ş-şer°ate li bin seyyid °Ali °afv °anhümā el’mülkü’l-°alī faşl rābi°de yazar ki revī an °Oşmān bin Ebī Selmān ḳāle kān recel yuḥaddüm Mūsā °aleyhisselām fec°alu yeḳül ḥaddeşenī Mūsā şaḫīullah ḥaddeşenī Mūsā necīullah ḥaddeşenī Mūsā kelīmullah ḥattā eşeri ve keşri mā lehu fefeḳadehu Mūsā fece°ale yeselü °anhü felā yuḥisse lehü şeran ḥattā cāe racilün zāte yevmin ve fīyedihī ḥınzırı ve fī °unuḳıḫī ḥıbelün esvede feḳāle lehü Mūsā °aleyhisselām eta°rfiü fülānen ḳāle na°m hüve ḥāzel ḥınzırü fe ḳāle Mūsā yā Rabbi es elūke en terrühe ilā ḥālihi ḥattā eselühü fi mā aşābeḫü fevḫallahu te°ālā levde°avte billezi de°ā bihi Ādemi °aleyhisselām femin dūnihi ma ecebtüke fī hi velākinni uḫbiruke san°ate ḥāzā bihi liennehü kāne yaṭlubuddünyā biddini nāḳış olub mücerred ekl-i maşlaḫat içün Mūsā’nuñ °aleyhisselām seccādesinde hilāfet da°vāsūñ idüb ḥınzır şūretinde olıcaḳ envā°ü’l-ḳuşūr **23b** velḫuşūr ve’l-noḳşān ile ḥazret-i ḥabībullāhuñ şalli °aleyhi ve sellem seccādesinde hilāfet da°vāsın eyleyen

²⁹³ (7)/Araf:179: “Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir.”

²⁹⁴ Aclūnī, *Keşfü’l-Hafha*, 925.

kimesnenüñ hâlini fikr ve teemmül ve kıyâs eyleñ ki nice ola ce°alnâ allah ve eyyâküm mimen hedâ fahtedî ve hafâzana ve eyyâküm min fazahate ed-dâreyn ve şekâvete el-kevneyn bilavnihi ve °inâyetihi âmîn yâ muhîbbü'l-muẓtarrîn. Ammâ sekiz bâbuñ evvelkisi sultânü's-sādât, ma°denü'l-ma°arîf, ve's-sa°adât Emîr Seyyidü'l-Buḥārî °aleyh seccâl rahmetü'l-bārî ḥazretlerinüñ aḥvâlin ve menâkıbın beyân ider dimiş idik. Sultân ḥazretlerinüñ °uşşâkı anuñ ḥaḳḳında bî-nihâye ve bilâ-gâye medḥler yazûb bezl-i mechûd idüb sa°y-i cemîl ve iḳdâm-ı cezîl ile muḳaffâ ve müseccâ kemâl-i belâğat ve feşâḥat ile ḥadde ve °adede gelmez medḥlerinüñ nihâyeti yok. Ammâ her biriñe nazar eylesen âliyyetini ve resûlullâḥuñ şallallahu °aleyhi ve sellem eşref-i evlâd olduğı cihetden fazlını beyân eylemişler, fakat sülûk menzillerinde ve tarîkat maḳâmlarında ne maḳâmdadır? evliyâ-ı °arîfîn ve meşâyih-i fâzîlîn mâbeyninde vilâyetde ve ḳutbiyetde ne mertebededür? °İnd-i Allah ve resûl dâ°iresi ve mertebesi nicedür? Ol taraflara aşla ta°arruẓ eylememişler. Ol ecilden bi'l-ḳuşûr ve'l-ḥuşûr ve'l-nokşân evvelki babı altı faşıl üzerine eyledik. **24a** Evvelki faşıl sultânü'l-evliya ve's-sādât Emîr Sultân ḥazretlerinüñ muṭlaḳâ medḥini zâhiren ve şüreten mertebesin beyân ider. İkinci faşıl Emîr Sultân ḥazretlerinüñ şüret-i şâḥşiyyesin beyân ider. Üçüncü faşıl Emîr Sultân ḥazretlerinüñ nesebi silsilesin ve tarîkat silsilesin beyân ider. Dördüncü faşıl Emîr Sultân ḥazretleri resûlullâḥuñ şalli °aleyh ḥazretlerinüñ âli ve evlâdı olduğı cihetden fazîletin beyân ider. Beşinci faşıl Emîr Sultân ḥazretleri ehllullâhdan olub bâtinen ve ma°nen mertebesin beyân ider. Altıncı faşıl Emîr Sultân ḥazretlerinden şâdır olan kerâmetleri beyân ider. Ammâ faşıl-ı evvel sultânü'l-evliya ve's-sādât Emîr Sultân ḥazretleriniñ muṭlaḳâ medḥini zâhiren ve şüreten mertebesin beyân ider bismillâhirrahmânirrahîm elḥamdüllilâhi şâriḥü's-şudûr mişlü's-şumûs ve'l-budûr vellezi limen irâdi müyessirü'l-umûr ve maḥallü'l-lisân ve'l-futûr ve's-şalavat °alâ şefî°ü'l-ḥuḳûr ve îlahe aḳmârü'l-°uşûr ve şaḥba encümi'd-duhûr Allahümme eşraḥ li şadri ve aḥlil °uḳde min lisani yefḳahu ḳavli.²⁹⁵

24b Ey ihvân-ı dîn ve iḥdân-ı ḳarîn biz ne ednâ ḥor ḥaḳîr za°îf faḳîrüz ki sultânü's-sādât ḥazretleri gibi ulu sultân u sürûrı medḥ idüb anuñ evşâfın ve menâkıbın beyân idevüz. Benüm gibi za°îf ağzını biñ kerre gül-âb ile yorasa anuñ bir medḥini ağzuna alub söylemege ḳâdir ve lâyıḳ degildür şol zâhiren ve bâtinen °ulemâ-yı °izâm ve

²⁹⁵ İşleri kolaylaştıran, dillerdeki düğümleri çözen, Allah'ı dileyen kimselerin güneşler ve aylar misali kalplerini açan ve aydınlatan Allah'a hamd olsun. Hor ve hakirlerin şefaatçisi Hz. Peygamber (s.a.v), onun asırları aydınlatan âline ve bütün zamanların yıldızları olan ashabına salat ve selam olsun.

fuzālā-yı kirām meşāyih-i fehām be-türk ve evliyā-ı kühān-şutur²⁹⁶ ki biz anların hāk-pāyları ve ayağı toprakları olmağa lāyık degilüz sultān hāzretlerinin medhinde anlar °aciz qalmışlardır. Anlar öyle °acz idicek biz qanda qaldık? Me°müldür ki cümleüñ °aczi medh ü senā maqāmına qāyim ola. Bir kimesnenüñ ki meddāh ya°nī medh idüb envā°ı ta°zīmāt ve efrād-ı tekrīmāt ile vaşf idüb öñiñ te°ālā hāzret evvelā hıc insān anı vaşf ve medh idebile mi? Lakin her °aşık-ı şeydāsı ki qarnen ba°de qarnin bu neşāt-ı dünyeviyye °ālem-i gayb ve melekūt iktizāsınca şahrā-yı °ālem-i melek ü şehādetde şecere-i vücūd-ı zıllinde haynen mustazıll olub besāt-ı °aşk ve muhabbetde ān an zuhūra gelmişlerdür. Bihasibi'l-vüsi° ve'l-kudrete ve'l-imkān²⁹⁷ medhine ve vaşfına sa°y ve ikdām idüb harāret-i °aşkı anuñ hāqqında kelimāt-ı tayyibe ve maqālāt-ı hasene ile teskīn iderler. Bu fakīr dağı ola kim **25a** ol °aşıklar ve meddāhlar silkine münselik olub ve anların zümresine katılavüz diyü muhabbetimiz ve °aşkımız harāretin e's-saḥḥı mā melek qavliyle °āmil olub mehmā emken ve sa°y-ı tākātımız ve cehd-i kudretimüz evşāfında mebzūl dutub medhine teveccüh eyledük. Lakin efrād-ı °ālemde ve eḥād-ı benī ādemde ol sultānuñ esrār-ı bedi°asına ve āşār-ı refi°asına ḥaşr u °add ve gāyet u ḥadd yokdur ve bu °aql kuvvetiyle anuñ evşāfinuñ garrına ve künhüne erilmek muḥāldir ve anuñ medh dāi°resine yürinmek mümteni°dir. Semevāt-i seb°ada olan melā°ike-i semāviyyūn rühāniyyūn °aliyyūn ve dağı yerde olan melā°ike-i arziyyūn °unşuriyyūn süfliyyūn cedd-i ḥabībullāhuñ şallallahu °aleyhi ve sellem ravzasını tavāf eyledikleri gibi bunuñ dağı türbe-i münevveresini iḥrām ve ihtirām ile fī mecāmi°ü'z-zamān ve'l-evḳāt tavāf iderler. Ravza-i münevveresinden zuhūr ve sūtū° iden nūrları °avām zāhiren baş gözleriye ve ḥavāş zāhiren ve bāṭinen qalb gözleriyle müşāhade itmeleri meşhūr ve müte°arif ve mutavaffıqun °aleyhdür. Her qutb-ı °ālem ki bu²⁹⁸ dār-ı fāniden besāt düşürüb ol mesken-i bākīye rihlet eylediklerinde taşarrufları münḳaṭ° olmuşdur ammā sultānü'l-evliyā ve's-sādāt²⁹⁹ hāzretlerinin taşarrufı ilā yevmü'l-qiyāmet cārīdür münḳaṭ° **25b** degildir. Silkine münselik olub rühāniyet-i münevveresine derūnī teveccüh eyleyen sālikleri ḥayāt-ı °unşuriyyesinde ki taşarruf ve irşādı gibi bi°aynihi kemākān irşād eyledigini merāran efrād züyi'l-başāirden nice kimesneler def°aatle müşāhade eylemişlerdür. Bir kimesnenün ki resüllullāh şallallahu °aleyhi ve sellem tıynen ve

²⁹⁶ meşāyih-i fehām be-türk ve evliyā-ı kühān-şutur: A ve B'de yok.

²⁹⁷ Bihasibi'l-vüsi° ve'l-kudrete ve'l-imkān: A ve B'de yok.

²⁹⁸ bu: S'de yok.

²⁹⁹ sultānü'l-evliyā ve's-sādāt: sultānü'l-evliyā (B)

deyneren zāhiren ve bāṭinen āliyyeti muḳarrer olub ve hem vilāyetde ve kerāmetde bu kadar ve mā-lā nihāye taṣaarufa mālīk ve ḳādir ola cemī° evliyānuñ ve meṣāyihüñ başları üzerine oturub cümlesinüñ rehberi ve re°isi olmaḳ muḳarrer ve muḳaḳḳdur. Bu dünyā-yı denide her ne kadar ehlullallāh u meṣāyih evvelen ve āḫiren geldiler ise beher hāl bu sultān ḫazretlerine gelüb vāsıl olmayınca cedd-i resulullāh ṣallallahu °aleyhi ve sellem ḫazretlerine varamadıkları müte°ayyin ve müberhendür. Eger Manṣūr bin Hüseyin el-ḫāc bunuñ miṣli mürṣide vāsıl olaydı ene°l-ḫāḳ rumuzuñ sırrını fāṣ idüb hetk-i istar eylemeyeydi. Melā°ike-i muḳarribün ve melā°ike-i muhayyemün musaḫḫarün ve melā°ike-i ṣāffün cümlesi sultān ḫazretlerinüñ ululuḡın ve ḳadrin ve faẓiletin ve °indillāh ve resül mertebesin bilüb vilāyet-i kübrā deryāsınuñ gūşelerinde vilāyet-i Muḫammediye ṣadeflerinüñ icinde zāt-ı ṣerīf ve °unṣur-ı laṭīf-i dürr-i vilāyet ve cevher-i kerāmet idüḡin bilüb ve añlayub mübārek **26a** eṣiginüñ tozını sa°ādetlü ḳadem-i ṣerīfinüñ türābını gözlerine sürme idinüb baṣr-ı zāhir ve baṣr-ı bāṭın taḫṣīl eylediler. Eger kerāmetinüñ bir zerre-i ḳatresi küffār-ı nāṣārī ve ḫāksār-ı yaḫudi üzerine tekāṭur eyleyeydi cümlesinüñ zulmāt-ı küfür ve tuḡyānların bunuñ ḫürmetine Ḥaḳ Te°ālā ḫazret nūr-ı imāna mübeddil eyleyüb esrār ve °alāniyyeleri pür-nūr olub münevver ve müzehher olalar idi ve eger naẓar-ı kimyā-ı devlet ve sa°ādetleri eḫād-ı benī ādemden bir ṣaḫṣa müte°allıḳ olaydı sā°ir meṣāyih-i kāmīlīnüñ ḫızmet ve terbiyesinde olan sālīkler nice biñ mücāhedeler envā°ı sülūk ve efrād-ı terbiyeler ḫalvet ve erba°ınler ile alamaduḡı mertebe ve menāzili fi°l-ḫāl alub kāmillerden olurlaridi. Hidāyet-i uzmā ve sa°ādet-i kübrā ṣol sālīke kim ḳabl-i Ḥaḳ°dan müyesser ve muḳadder olub ve ṭarīḳatı zeyline teṣebbüs eyleye. Zīrā baḫr-ı ṣerī°at ve mevc-i ṭarīḳat ve dürr-i ḫaḳīḳat °ayānen ve zāhiren ṭarīḳatinde müşāhid ve müsteṣheddür. Deynde ve dünyāda ve āḫiretde cemī° mevcūdāt ve maḫlūḳāt üzerine sultān olub min mecāmi°ü°l-vücūh saltanat-ı mu°ayyen ve muḳarrer olduḡına ḳabl-i Ḥaḳdan sevḳ-i İlāhī ve tebüsser-i Rabbānī ile ism-i ṣerīflerin ism-i sultān muḳarrin olması delīl-i ḳāṭī° ve bürhān-ı sāṭī°dur zīrā el-elḳābü ve°l-esmāü yenzilü mine°l-°arṣi evi°s-semā°i ḳavl **26b** ḳavl-i ṣaḫīḫ ve minhāc-ı fasīḫdür. Evliyā-ı sālīfün ve meṣāyih-i kāmīlūndan ḫic bir eḫad yokdur ki anlara ism-i sultān ıtlāḳ olunub bu kadar meṣḫūr ve ma°rūf olalar. Beyne°l-evliyā³⁰⁰ ve°l-°arīfin ve°l-meṣāyihü°l-kāmīlīn saltanatda teferrüd sultān ḫazretlerinüñ ḫaṣṣa-yı ezeliyyesi ve ḫazṣ-ı sermediyyesidür. Min

³⁰⁰ Beyne°l-evliyā: beyn-i evliyā (S)

ledün-i âdem °alâ inkırâzu'l-°ulûm ne kadar evliyâ geldilerse irşâdda ve vilâyetde envâ° terbiye ve ıslâhda vüṣûl-ı ḥaḳḳ ve kerâmetde saltanata hîc bir eḥaduñ degül ḥâşṣaten ve teferrüden min °indillâh ve min °inde ceddî resûlullâh anuñ ḥaḳḳıdır. Pes öyle olıcaḳ anuñ gibi mürebbî ve mürşid-i kâmil mevṣûl-i ḥaḳ ve mevṣul-i resûl fâzıl kibrit-i aḥmerden â°zze ve ekremdür. Zât-ı eşref ve vücûd-ı laṭîfleri diyâr-ı Rûm'a rahmet-i rahmân ve °ayn-ı °inâyet-ı sübhân olmuştur. Meṣârik-ı Muḥammediye'den ve metâli°-i Muṣṭafaviyye'den °ayn-ı nûr olub “meṣelü nûra kemişkatın fihâ mişbâḥ el mişbâhu”³⁰¹ âyetine mazhar ve mâşadaḳ olub şurûḳ burûḳ idüb gelüb mesâkin-i Rûm'da karar itmeyeler idi nûr-ı islâm ve şu°le-i îmân tuḡyân-ı benî âdem ve ma°âşı-ı °âlem ile yevmen-fe-yevmen müntefî olub zulumât-i küfr ve zılâl-ı kudurât-ı fusûḳ ve vebâl vech-i arzı ihâṭâ ide idi. Âlâf u ulûf ḥamd **27a** ü ṣenâ ve nice biñ biñ şükür ve du°â ol müveccedü'n-nesemât ve râḥimü'l-°iberât ḥâlîḳ-ı bî-miṣâl ve râzîḳ-ı lâ-yezâl pâdişâha ki ol °ayn-ı °inâyet-i ilâhî ve maḥzâ sa°âdet-i hidâyet-i rabbânî sultân ḥâzretlerini ḥazâin-i cûd u seḥâ ve defâ°in-i °ayn-ı °itâsından bize nice biñ biñ °inâyetler idüb virdi ki mecâmi°-i °âlem-i mülk ve şehâdetde olan mevcûdât ve mahlûḳâta rızḳ anuñ sebebi ile virilür ve âsmândan yağmur anıñ °uluvv-ı himmetiyle nâzil olur ve zemînden otlar anıñ iḳdâm-ı berekâtıyla ḥâşıl olur ve aḳṭâr-ı arzında ve cezâir-i buḥârda olan küfr ve zılâl ehlinden °azâb ve °uḳâb-ı dünyevî anıñ vâsıtasıyla def° olunur ve mü°minleriñ küffâr üzerine ğalebesi ve nuṣret anıñ berekât ve mu°âvenetiyle olur. Cihânıñ °imâdı kevn ü mekânıñ vitâdı oldur. Ḥall ve °aḳd-i umûr °azl ve naṣb-ı cumhûr anıñ elindedür. °Âlem-i mülk ve melekût aña zir-nigîndür ki zemînde ale'l-yevmü'l-mev°ûd emîn-i rabbü'l-°âlemîndür. Nitekim kelimât-ı Muṣṭafaviyyede ve ḥadîṣ-i nebeviyyede vârid olmuştur “ve bihim yumṭarüne ve bihim yurzeküne ve bihim yedfe°u el-belâyâ °an ehlil arzi hüm zamîrûn”.³⁰² Meṣâyih-i °izâm ve ehlullâh-ı kirâm râci° ve °âiddür³⁰³ lakin cümle ehlullâh ve meṣâyih ümenâullahıñ re°is ve rehberi ve ser-çeşme-i serveri **27b** sultânü'l-evliyâ ve bürhânü'l-etḳiyâü'l-mütecellâ tecelliyâtü'l-bârî a°nî seyyid Muḥammed e'l-buḥârî ḳaddesenâallahu bisırri'l-°ârî ve revvaḥ-ı rûhü'd-dârî ḥizmetleridür ki

³⁰¹ (24)/Nur:35: “Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili şudur: Duvarı bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânûs içinde. Fânûs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.”

³⁰² Bakılan hadis kitaplarında bu ve benzeri lafızla bulunamadı.

³⁰³ râci° ve °âiddür: râci°dür (B; A)

mürebblilerinden keşir ve telâmizesinden cem-i gafir-i himmet-i ‘aliyesi sebebiyle kutb-ı ‘âlem olub anlar daği niceleri kutbiyet maķâmına yetişdirmüşlerdir. Ezyâl-i tariķatına³⁰⁴ teşebbüs ve temessük idenlerüñ efrâd-ı ‘avâmında ve eĥad-ı ĥavâşında aşlâ ve kaçâ ezmîne-i şelâsede ĥaşâ ve küllen ilĥâd ve zındık zuhûr ve bürüz itmek degül etrâf ve cevânibinde³⁰⁵ sîret-i ĥamsemâ-i ‘âm degzinmemişdür. Zâhîren ve muţahharan zâhiri ednâs-i ilĥâddan mu‘arrî ve bâtını ırvâş-ı zındıkdan müberri cedd-i ĥabîbullâhuñ şallallahu ‘aleyhi ve sellem terbiyesi ve irşadı üzere bi‘aynihi kemākândur. Fużalâ-yı cüsüm ve ‘ulemâ-yı rûşüm mebgûzîn ve münkirînden oldukları taķdırce sa‘y-ı belîğ ibrâm ve bezl-i meĥûd-ı iķdâm idüb aĥd-i ciĥât-ı settine nokta-yı sevdâ-yı ĥomakda ‘aciz-i ĥayrân ve vâlâ-yı ser-gerdân olmuşlardır. Envâr-ı neyyirân maĥv ve taĥcîl eyleyen rû-yı münevverî ve vech-i müzehherî muşaffâ ve mücellâ mirât-ı ĥaķ olmuşdur ki ahâli-i arzın nażar eylediklerinde şûr-ı muĥtaşşa ve timsâl-i maĥşûşların müşâhade iderler. Muĥabbîn-i ‘âşîķîn aĥsen-i şûret ve ecmel-i heyetde sürûr-ı ĥubûr ile ‘ayn-ı nûr görürler mubaĝĝızîn-i münkirîn kendü şafât-ı inkârların **28a** eşşeyeni ĥilķat ve tasvîr-i beşeriyyede “ve men lem yec‘alillahu lehu nûren femâ lehu min nûr”³⁰⁶ âyetini libâs idinüb ‘ayn-ı zulmet görür. Nitekim cedd-i â‘lâ ve ebi ünsâ şefî‘-i ‘âlem ve zâhiri min fi’l-‘âlem ĥabîbullâh şallallahu ‘aleyhi ve sellemüñ evvel-i ‘adîmü’l-mişâl mükerrem ve münevver rû-yı cemâl-i şerîfine ve tal‘at-ı enîfine bir gün ol menba‘ü’t-taşdîķ ĥâzret-i Ebû Bekir e’s-şiddîķ rağı allâhu ‘anh nażar idüb didi ki: “Yâ resullallâh ol ĥâzret-i rabbü’l-‘âlemînsüz. Kerîmü’z-zât ve raĥîmü’s-sıfât ĥâzretlerni ne gökcek ve ne aĥsen ve ne ecmel ĥalk eylemiş. Mübârek cemâlüñ ‘ayn-ı nûrdur. Nażar iden kimesnenüñ ĥalbine sürürdür. Cemâl ve kemâlîñizüñ nûrı ayıñ ve günüñ³⁰⁷ nûrını maĥv u ĥacîl eylemişdür. Anlarıñ nûrı siziñ cemâlîñüz nûrına nisbet bir zerredür.” Ĥabîbullâh ĥâzret-i şallallahu ‘aleyhi ve sellem buyurdı ki: “Şadaķat gercek dirsîn³⁰⁸ yâ Ebâ Bekr.” didi. Ba‘de re’isü’l-mütemerridîn Ebû Cehlü’l-la‘în nażar idüb didi ki: “Yâ Muĥammed ne ĥirkin ve ne ĥabîĥ şekl üzeresin.” didikde cevâb virüb buyurdı ki:

³⁰⁴ tariķatına: tariķına (B)

³⁰⁵ etrâf ve cevânibinde: etrâf-ı cevânibinde (B)

³⁰⁶ (24)/Nur:40: “Yahut (inkârcıların küfür içindeki hâlleri) derin bir denizdeki karanlıklar gibidir. (Bir deniz ki) onu dalga üstüne dalga kaplıyor, üstünde de bulutlar var. Karanlıklar üstüne karanlıklar. İnsan, elini çıkarsa neredeyse onu bile göremez. Kime Allah nur vermezse, onun için nur diye bir şey yoktur.”

³⁰⁷ ayıñ ve günüñ: şems ü kamer (B; A)

³⁰⁸ Şadaķat gercek dirsîn: Şadaķat ya‘nî gerceksin (B)

“Şadaqat gercek dirsın yā Ebā Cehl.” İki muḥālif ve ʿaks kelimāta bir cevāb virdikde şaḥābe-i kāmīlīn ve ḥuzūr-ı şerīfīnde olan ḥāzīrīn “Yā resūlallāh bu iki zıddeyn teddine ve maḳālāt-ı muḥālīfine cevāb-ı vāḥīd buyurıb gercek didiñüz. **28b** Buna ḥikmet-i cevāb ne ʿaceb ḥiṭābdur?” didiklerinde ol enfāş-ı ḳudsiyye ile misk ezferü dürer-bār ʿanberler nişār idüb buyurdılar ki: “ennā mirātun muşayḳalün men naẓarati yere şıfate nefsihi”³⁰⁹ yaʿnī ben bir muşaffā ve mücellā āyineyim. Her kim baña naẓar ide kendü nefsinüñ şıfatuñ görür diyü buyurdılar. Pes öyle olıcaḳ ol sulṭānū’l-āʿzim ve ḥāḳānū’l-efḥam e’l-mütecellā-yı tecelliyātü’l-bārī aʿnī sulṭān seyyid Muḥammedü’l-buḥārī ḳaddesenallahu bissırı’l-ʿazīz ve enfʿanā bā-naʿamā el-lezīz ḥabībullāhūñ şallallahu ʿaleyhi ve sellem eşref-i evlād ve şemere-i ekbādıdır. “Elveldü’s-sırri ebihī” ḥadīşi muḳteżāsınca ḥabībullāh ḥazretlerinüñ şüretde ve sīretde ve zāhirde ve bāṭında sırr-ı āʿzāmı ve āşār-ı efḥamıdır fī-şureti’l-maʿnā şıʿrū’l-arabiyye

Eyyühe’s-sulṭānū’l-āʿzāmu fī ṭibāḳin lil cinān

Maʿḳaduke ʿinde’l-melīki’l-muḳtedīri zi’l-imtinān

Ente mirāti’l-ünāsi fī burūcin lil cinān

Yenzurüne naḥveḳüm mine’z-zavāhiri ve’l-bitān

Ente nūrun fike reāin külli şaḥşin vaşşafehu

Künte miratü’l-verā meclevveten külle’z-zemān

Ente sırrun lil Muḥammed fī’l-maʿāni ve’ş-şuver

Mıslukum fī’l-evliyāi lem yüciu küllez’z-emān

Ente dūne’l-enbiyāi sāiran fī rabbikum

Lil ḥitammi’s-sārımı min ceddikum zi’l-iftiyān

³⁰⁹ Aynı ve benzer lafızlarla hadis kitaplarında bulunamamıştır.

29a Nuḳṭatun medrucetün fihā rumuzu ve'l-kunūz

Hāluke'l-berrāḳi fī ʿirninekum yā şırḳadan

Künte baḫran fī'l-ledūni mişle cedduk yā ferīd

Leyse mişlüke fī'l-maʿārifi ente burhāni'l-ʿirān

Kāne bābuke mahbeṭü'lenvāri min rabbīn kerīm

Şāra sırruke maḫzeni'l-esrāri li rabbil müsteʿān

Lev eḫaznā zerreten min nūrikum yā zel ḫisān

Lestefade'n-nūra minnā neyyirāni'l-aʿzamān

Lev deḫānā kāseten min ḫamri medḫake yā şerīf

Eksere'l-maḫlūḳu cemʿan şāribīne bi'l-ḫafān

Lev bisehmi ḫubbeküm kānet ḫulūbun şāḳıbenī şāḳıyāt

İftaḫallāhū ileyhā bābı envāri'l-ledān

Lev nazartüm mevḳaʿayneyküm ilā müsterşidin

Erşeded ṭullāb cemmen mürşiden bi'l-iftiyān

Naḫruhū tercu'l-fevze bi's-sultāni'l-ʿazam

Fī'l-maʿādil lizzeami'l-vāḫimin zī'l-vişāmi ve'r-riʿān

Ġuste baḫran fī'l-ezeli fel enbiyāi fī şittā

Li'l-belāḡi's-sācini ʿan ğavşihim baḫri'l-biṭān

Ente sultāni'l-ʿavālimi sāiren fī ḫamsihan

Ceberüten ev muḍāfen ev °amāen bi'l-ecnān

El-sünü'l-insānu küllün şāneke yā seyyidāh

Li's-sedādi'l-vāḳı°i fī nehcüküm yā zi'r-rezān

Bakıyyen ṭüle'l-leyāli ḍāri°an ḥatta's-seḥar

Cāe bābeke bi't-tazarrü° ni°metullahi'l-cinān

Türkī diliyle tercümesidür: Şol sekiz cennet icinde sensin ol sultān-ı dīn

29b Hem maḳāmıñdur seniñ der-gāh-ı rabbü'l-°ālemīn

Sen şu gözgi sen mücellā cānlar üzre ey emīn

Cümle saña baḳıcıdur āşikāra vü yaḳīn

Sen şu nürsun sende görür cümle eşḥāş vaşfını

Ger °Arab ve ger °Acem ger Türk ü Hind şāhā hemīn

Sen resūluñ sırrısun ma°na ve şūretde şāhā

Evliyāda sencileyin gelmemişdür bil yaḳīn

Sen nebīden eylemişsin seyr-i fillāh eyleyüb

Zirā ceddüñ enbiyānuñ ḥātemi şāhā hemīn

Nokṭa kim esrār-ı °ālem anda derc olmışidi

Alınuñda berḳ uran beglerdür rā-yı şems-i dīn

°İlm-i ğaybda ulu deryāsın bu ğün ceddin ğibi

Ma°rifetde yok mişālün ulular bürhānı sen

Ğapuñ oldu ğün ki Allāh nūrlarının muhbiť

Sırrın oldu maĥzen-i esrār Rabb ü cevri °ayn

Ger senün bir zerre-i nūruñdan idem ben iķtibās

Nūrından alalar ayile kevn şāhā hemīn

Ger senün medhin şarābın tıldurdum bir kāsıye

Cümle ĥalk serĥoş olalar oluban şārbīn

Ger senün ĥabbün okıla şol ğöñül kim deline

Fetĥ ide Allah āna nūrlar ĥapusını hemīn

Bir mürīde ger ğözün ucıyla bakayıduñ

Mürşid-i kāmīl olub irşād ide ol tālībīn

Biz senünle fevz umaruz yevm-i maĥşerde yerin

Şol ulusucılar iķün kim bizden olmuşdır yakīn

Bir deñize dalduñ uşsın enbiyā dalmadılar

30a Halk da°vet itmek için kıldılar anlar hemîn

Sensin ol beş °alemi seyr eyleyüb sulţān olan

Ceberût ve ger muzāf ve ger °imā-yı şāh-ı dîn

Cümle halkuñ dili tutkundur seniñ haqqında bil

Zîrā hālîk medh sâñ ey sulţān-ı dîn

Giceler tã şabağa degin zârı zârı ağlayub

Geldi kuluñ oğlu kuluñ Nime°tullāhü’r-renîn

ol sulţānlar sulţanınıñ medh-i haqqında °arabî diliyle bir şi°r-i āhîr

Hüve’l-habîbü’l-müsemma bi ismi ceddihî’l-mu°allā

Hüve’l-lebîbü’l-mu°allā °ale’l-eşrāfi mücellā

Hüve sulţānü’l-meşāyîh ve ma°denü’n-neşāyîh

Mühezzebi’l-levāyîh mu°arrai me°ālî

Me°abbu’s-selāţîn muraffiu’l-heyyāţîn

Müserriri’l-kanāţîn mürebbe-i mücellā

Müveddede bālî mu°azzeze kālî

Muḥarriki cālî mubarrai mülebbā

Hüve'l-°azîzü'l-ḥaseb hüveş'şerîfu'n-neseb

Hüve'l-kabîlu'ş-şevb min ni°metillahi muğallî ³¹⁰

ol şadr-ı şerî°at-i nebeviyye ve bedr-i tarîkat-ı Muştâfaviyye sırr-ı ḥaḳîkat-ı Muḥammediyye ve ḥafî-i âsâr-ı Aḥmediyye iftiḥârü'l-mürşidînü'l-vâsılînü'l-muvaşşılîn ihtiyârü'l-muḥaḳḳikînü'l-°ârifîn ekmelü ekmelü'l-mükemmelîn aḳdem-i aşḥâbü't-taḥḳîḳ ve'l-yakîn sultânü's-sādât ve menba°ü's-sa°ādât ḥazretlerinüñ medḥi ḥaḳḳında lisân-ı min fi°ü'l-°âlem ve zebân-ı benî âdem küll olub mebhût **30b** ḥayrân ve vâla u ser-gerdân ḳalmışlardır. Lakin bu dâr-ı dünyâda ve neşât-ı ülâda ol sultânüñ merâtib-i °aliyyesi ve menâḳıb-ı seniyyesine ṭavr-ı °aḳl ermemişdür. Lisân-ı sürûr-ı enbiyâdan cârî olan ḥadîş-i ḳudsî ki “evliyâyı taḥte ḳıbâbi lâ yaḡrifühüm ḡayri” lisân-ı türkî ile ma°nâsı: Ḥabîbullah ḥazretleri şallallahu °âleyhi ve sellem vahîy ve ilhâm ile Allah Te°âlâ tarafından buyurur ki: “Benüm velîlerüm celâl ve cemâlüm ve ḳudret ve °azametüm ḳubbelerinüñ altında muḥadderün ve müstevründür. Anları kemâliyle bilmek benden ḡayri hîc bir eḥada müyesser ve anlarıñ ma°rifeti dâi°resine yürünmek mutaşavvur degüldür. Ehlullah-ı °ârifün ve evliyâ-ı kâmilünden bir tâife vardır ki anlara efrâd dirler. Anlar ḳuṭbuñ taşarrufundan ve nazarundan ḥâricdür. Ya°nî anlarıñ ḳuṭba ihtiyâcı yokdur. Anları ḳuṭb bilmez. Ḳuṭb bilmeyicek ḡayri bilmemek evlâü't-tarîḳ. Bu ḥadîş-i ḳudsînüñ anlarıñ °alâ ḥadde ihâdına °umûmen şümûlı vardır. Lakin ḥâşşaten ma°nâ-yı mâvuזı°alehusı ol menba°ü'l-kemâl ve'l-°irfân ma°denü'l-kerâmet ve vilâyetü's-sübḥân sultân ḥazretleridür ki bu °âlem-i mülk-i ḥassiye ve şehâdet-i şûride anı kemâliyle ma°rifet-i Ḥaḳḳ Te°âlâ ḥazretlerinden ḡayri bir uḥde muḥaldür ve bildüm diyü °ilm da°vâsın eylemek vebaldür. Lakin ṭullâb-ı °uşşâḳ eger evliyâdan ise **31a** kendünüñ keşf ve kerâmeti irdiḡi ḳadar bilür ve eger ḡayrından ise ṭavr-ı °aḳl dâ°iresi ḳadar bilür ol sürûrı kemâliyle bilmek mümteni° ve anıñ ḥaddi ve miḳdârunuñ ḡavrine ittılâ°ı mündef°idür ol cemî° melâike-i semâviyyün °uliyyün ve melâike-i arzîyyün-ı süfliyyünden mufaẓẓal °avâm ve ḥavâş ve aḥaşş-ı ḥavâş külli benî âdemden ve maḥlûḳâtdan sūü'r-resûl ve'l-enbiyâ mine'l-beşer ve'l-melâikete bî-naẓîr ve'l-emşâl ve bî-aḳrân ve'l-emşâl sultânlar sultânınun medḥini baḥsü'l-ḳudret ve'l-imkān fi'l-cümle ve bi'l-fille pür-ḳuşûr ve'l-nokşân beyân eyledik. Ammâ

³¹⁰ Şiirler A ve B nüshalarında bulunmamaktadır.

zerresin ve biñde birin beyân idemedük. İnşallāhü'r-raḥmān bi°avni's-sübḥān va°demiz üzre zāhiren ve şüreten mertebesinden bir miḳdār beyân idelim. Vehüve yuhaddü's-sebīl ni°me'l-mevlā ve ni°me'l-delīl.³¹¹ Ammā zāhiren ve şüreten mertebesi şol miyve-i bāğ-ı nübüvvet ve nūr-ı çerāğ-ı risālet sultān-ı dünyā ve dīn ve bürhān-ı keşf ve yakīn vāriş-i benī nāfid °ale'l-muḥtaş bi°ānāyātü'l-bārī a°nī sultān cemī°ü'l-memālik ve'l-buḥārī ḥāzretleri buḥārī maşrıḳından güneş mişāl tūlū° eyleyüb gelüb belde-i Burūsa'da hamāhāllah °an elbā'sada bi iznillāh ve bi izn-i resūlullah tefā°ad ve qarār eyleyüb pādīşāh-ı °ālem ve mālīk-i taşarrufātü'l-ümem āl-i °Osmān'dan Sultān Yıldırım **31b** Bāyezīd Gāzī'nün şülbi kıızı Ḥundī Ḥātunı alub ciftlenmişdür³¹². Nūr-ı çeşm-i Aḥmedī ve semere-i fevād-ı Muḥāmedī Sultān °Ali Çelebi ve iki kızçagızlar mezküre ḥātundan olmuşdur. Elan türbe-i muṭahharasında sa°ādet-medār beş °aded mezār vardır. Kendüler ve ḥātūnları ve sultān °Ali Çelebi ve iki kızçagızlar sultān ḥāzretleri bu üçünden gayri evlād getürmemişdür. Mādām ki ḥālet-i ḥayat-ı dünyeviyyede oldılar. Dergāh-ı mu°allā ve ebvāb-ı ā°lāları bevvāblar ve ḳapucılar ile pādīşāhlar ve selef-i meşāyih ve zāhir sultānlar ḳapuları tertibāt üzre müretteb idi. Rūḥ-ı insāniyye ve cevher-i rabbāniyye şebeke-i cesedāniyyeden naḳl ve müfāraḳat idince besāt-ı irşād üzerinde oturub nice °abd-i ābıḳ dutub velāyet ve irşād ḳuyūduyla bend eyleyüb mevlāsı ḳapısına teslīm eyleyüb³¹³ bir nice tuḡyān ve ibāḳatlerin °afv itdürüb Mevlāları ḳatında maḳbulīn ve mes°udīnden eyleyüb tārīḥ-i Nebeviyye'nün ve hicret-i Muḥammediyye'nün³¹⁴ sekiz yüz otuz üçünde besāt-ı °unşuriyyet düşürüb dār-ı fāniden ḥayat-ı ebediyye ve devām-ı sermediyyeye rıḫlet eyleyüb dünyādan āḫirete intīḳallerine intīḳāl-i Emīr tārīḫi vāḳ°ı olmuşdur. Ḥattā türbe-i münevvereleri ḳapusunuñ üst eşiginde İntīḳāl-i Emīr Sultān'a oldı tārīḫ intīḳāl-i Emīr diyü yazılmışdur. **32a** Belde-i mezkūrede ḳabr-i münevver ve merḳad-i müzehher türbe-i muṭahhara ve ravza-yı mu°atṭaraları ḳible-i ḥācāt ve ka°be-i münācāt olmuşdur. Aḳşā-yı memālikden ve esnā-yı menāsikden cemā°at-i keşire ve eḫibbā-yı vafire enva°-ı i°zāz ve efrād-ı iḫrām u iḫtirām ile fevc fevc zā°irler³¹⁵ olub gelüb iktisāb-ı sa°ādet ve iḳtibās-ı kerāmet idüb giderler. Ḥuşūşā faşl-ı bahār ve berūzāz-ı ḥārda lā-yu°ad ve'l-yuḥaş mine'r-ricāl ve'n-nisā niçe yüz biñ mü°minin

³¹¹ Vehüve yuhaddü's-sebīl ni°me'l-mevlā ve ni°me'l-delīl: B'de yok.

³¹² ciftlenmişdür: ciftlenmişlerdür (B)

³¹³ eyleyüb: idüb (B)

³¹⁴ Muḥammediyye'nün: Aḥmediyye'nün (B)

³¹⁵ zā°irler: A ve B'de yok.

mü'minât cem^c olub ^catebe-i ^culyâ ve südde-i kuşvâlarına mālâ-nihâye tazarru^cât-ı belâgâya teveccühât ile yüzler sürüb her aḥad murâdât-ı dîn ve dünyâ ve maḥşudât-ı dünyâ ve ^cuḡbâlarına vâşıl olub mütesellî olurlar. Anuñ rûḥâniyetinden feyz ve fütûḥ sebebiyle rû-yı zemîne nice evliyâ ^cârifîn ve meşâyih-i kâmilîn gelüb “nezzelnâ hahünâ şümme kezâ ed-dünyâ nüzûlihi ve irtihâlihi” kavline mazhar olub dâr-ı beḳâyâ rihlet eylemişlerdür. Ammâ bunların südde-i sa^câdetleri ve ^catebe-i kerametleri gibi zâhiren müşerref ve mu^cayyen bir daḡı mişl ve nazîri olmamışdur. Ol daḡı kendülerüñ kuvvet-i kerâmet ve şiddet-i vilâyetlerine delîl-i kâtî^c ve bürhân-ı sâṭıdır. Lakin münkirîn-i mebgûzînüñ zâhir gözlerinin nûrunı ve başiretlerinin idrâkını ḳasâvet ve buḡz ve bilâdet ve inkâr ḥazf ve maḡv eyleyüb “feinneḥâ lâ ta^cmel ebsâru ve lâkin ta^cmel ḳulûbi’lleti 32b fi’ş-şudûr”³¹⁶ âyetinüñ feḥvâsına ḳalb-i ḳasîleri mücellâ vâḳî^c olmuşdur. Münkirîn u muḡabbîn-i ^cavâm ve ḡavâşdan elân âsitâne-i sa^câdet-medârlarında fî-küllî yevm biñ ^cadedden ziyâde mesâkîn ve zu^cafâ-yı ^câcizîn ve fuḳarâ ale’l-yevmü’l-ḡaşr ve’l-ḳıyâm doyunub ḳuvvâ-yı ḡayvâniyyeden ve ḡıdâ-yı beşeriyye müstaḡrak olub ḡanîmet iderler. Ruḡ-ı ṭayyibe ve nefsi-rahmâniyye-i ḳudsiyyelerine ḡabîbullahuñ şallallahu ^caleyhi ve sellem “men et^came cāyi^can vecebet lehü elcennete”³¹⁷ buyurdıkları ḡadîs-i Muḡammediye ve maḳâlât-ı Muşṭâfaviyye ve mişâl-i hazâ âyât ve aḡbâr ve eḡadîs-i âsâruñ envâr ma^cânî ve âsâr-ı faḡvâsı tecelli eyleyüb müstevlî olduğundan ḡayri “İnnâ zeyyennes semâed dunyâ bi zîynetinil kevâkib”³¹⁸ âyetinüñ mâvizua^clehüsine teşâbih-i tām ile müteşâbih ve temâşil-i kâmil ile mütemâşil olan şuretâ iş^câ-ı ḳânâdil ve ma^cnan envâr-ı hâdil ile müzeyyen ve müşerref türbe-i ^culyâ ve ravza-yı kuşvâlarında fî mecâmi^cü’l-iḡbân ve’l-eyyâm şabâḡhan ve mesâan bi’l-^cişâ ve’l-ebkâr tilâvet olunan ḳurân-ı ^cazîmüñ ve furḳân-ı kerîmüñ meşârîḳından buruḳ iden şümûs şevâb ve aḳmâr-ı şavâb tecellisiyle muḡtenim ve mesrûr ve meşbû^c ve mücverdür ümerâ ve vüzerâ dergâḡ-ı ^cizzet-mâbinda ^cabd-i zelîl ve çâker-i ^calîl olub envâ^cı ibtizâl **33a** ve efrâd iztizâl gösterürler ola kim mevḳı ^caynile zerrece nazar-ı kimyâ ve himmet-i simyâları müte^callik ola diyü ḡuşûşâ âl-i ^cOşmân’dan olan selâṭîn ve pâdişâḡlar ḡâlalarun tezevvüc itmek ile

³¹⁶ (22)/Hac:46: “Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, düşünecek kalpleri, işitecek kulakları olsun? (Dolaştılar, ama ibret almadılar). Çünkü gerçekte gözler değil, göğüslerdeki kalpler (kalp gözleri) kör olur.”

³¹⁷ Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-evliyâ*, c.8 s. 134. (1974, Beyrut). Aclunî, *Keşfü’l-Hafa*, 1087.

³¹⁸ (37)/Saffat:6: “Biz, en yakın göğü zinetlerle, yıldızlarla donattık.”

karâbet da°vâsın idüb âsitânesine nice köyler vakf idüb mübârek eşigine leyl ü nehâr yüzler sürüyüb nice dürlü zilletler iderler mişkal-i zerre naẓar-ı °inâyet müte°allik olmak ricâsına şeyhü'l-islâm mürşidü'l-havâş ve'l-°avâm Mevlânâ ve mûmâ el-meşâyihi'l-kirâm Hasan H°ace hâzretleri şerefullah rûha biteşrifâtü'r-rabbâniyye kitâb-ı *Müzilü's-Şukûk*'uñda şöyle tahkik ider ki ol mürebbî-i hâkîki ve muvaşşıl-ı vesîki şâhibü'z-zamân mâlikü'l-mekân sulţânü's-sâdât ve seyyid-i ehlü's-sa°adât hâzretleri quddüse sırruhü's-şerîf şüret-i beşerde °ali ru°ûsü'n-nâs ve üsveti'l-inâs zuhur idicek evvelâ e'z-Zâhir ismine mazhar oldılar mādāmki ol ismüñ devresinde iken cemî° nâsa intisâbat ve inşirâh gösterüb şöhetlerini °am ve ni°metlerini zâhir eylediler. Her aḥad bilād-ı dehşetin ve lâ vahşet girib çıkub cemî° hâcât ve murādâtını edâ ve kazâ iderleridi muşâhabat dürer-bârlarını ehl-i zâhire maḥşûş eylediler. Zirâ ol şüretüñ iktizâsı ehl-i zâhir ile münâsebet eylemek idi böyle inşirâh ve infitâh göstericek anlarda ol **33b** serverüñ şöhet-i maḥsûsasından nice feyz ve fütûh istimdâd itmek içün mülâzemetden ekser ve ezyed eylediler. Hattâ ez-Zâhir isminüñ devresi tamâm olunca andan hâlet-i uḥrâ nakl eyleyüb el-Bâtın ismine mazhar oldılar ol devrede iken şöhetni ve muşâhabatlarını şol ez-Zâhir seyrinüñ zamânında ol sulţânüñ haddni ve kadrini bilüb kalbini anıñ muḥabbetine berk bağlayub tâ el-Bâtın ismine varınca münâsebetin ve muşâhabetin kat° itmeyen °âşıklara maḥşûş eylediler. Egerçi anlara ez-zâhirde iken inkıbâz virilüb vaqt-i iştiyâklarında şöhet-i zâhiriyye mülâzemetlerin kâlil eylediler ise lakin şöhet-i ma°neviyyeden mahrûm olmayub ḥişse-yı ezeliyyeleri muḥarrer ve mütea°yyindür fezzâhiru la-ehli's-şüret ve'l-kâl ve'l-bâtın lâ-ehli'l-ma°nâ ve'l-hâl ehl-i zâhir ile ehl-i bâtınüñ ol sulţânüñ ziyâfet-i tammesinden ḥişşelerüñ mişli ziyâfet-i Süleymân'da Belkıs ile kârınca ḥıssası gibidir. Fikir ve te°emmül eyleñ biñ biñ elḥamdülillah ol maḥvü'l-hâl ve muvaşşilü'l-°ibâd ala'l-me°âl pâdişâh ki sulţânü'l-evliyâ ve bürhânü'l-aşfiyâ dergâh-ı °izzet-mâbında ebe°an-cedd esîr olduğımız seyyidimiz sulţânımız hâzretlerinüñ bu şüret ve sîret ve bu şıfatını bu rezîlü'l-hâzırü'l-°am ve zelîlü'n-nâm za°îf ve fakîr **34a** “el veledi sırrı ebihi”³¹⁹ ḥadîsinüñ mefhûmât-ı şâmileleri muḳtezâsınca kendümde bi°aynihi müşâhade etmişindür. Sevk-i ilâhî ve teyessür-i rabbânî ile e'z-Zâhir ismine mazhar olub meyl ü muḥabbet ve şevk ve meveddetimiz evvelâ °ilm-i zâhire müte°allik oldu sülb ve inkıbâz-ı bâtın sevk olundu hattâ °ulûm-ı zâhire ki tefâsir ve

³¹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2911. (Mevzu)

eḥādīs ve kütüb-i fıkhiyye ve kütüb-i fetevâyı kûşe-ber-kûşe bi°avnillah ve bi-himmet-i evliyâullah tettebbu°-ı tām ve tefettûş-i tamām olduğdan şoñra zevāhirden nukûl idüb heves arzu ve iştiyāk ve kemāl-i °aşk ve ihtirāk °ilm-i bâtın ve ezvāk ma°arif-i ilāhiyye ve menākıb-ı rabbāniyye düşüb şol kemmel evliyā ve meşāyih-i °arifinüñ deryā-yı vilāyet ve biḥār-ı kerāmetleri cûş ve ḥurûş idüb temevvüc eyledikleri âşarıyla muğtenem olub mecāmi°-i eyyām ve ezmān ve evkāt-i °ömrümüz anlara şarf idüb anlar ile gıdalanub māmüldür ki ḥitāmımızda anıñ özrine olub yevm-i ḥaşrda şol ezvāk ve âşarlarıyla mütezevvuk ve müteessir olduğımız kemmel evliyā ile bile olub “el mermu°a men eḥabbe”³²⁰ ḥadīşine ve daḥi “ ve men eḥabbe fi zümretihim ve ḥusibe biḥisābihim ve in lem ya°mel bi °amalihim”³²¹ ḥadīşine mazḥar ve mā-şadaḳ olavüz. Mücerred muḥabbetimiz vāsıtasıyla egerçi °ulūmda ve a°mâlde kuşūr-ı kāmil ve nokşān-ı **34b** şāmil ile mutaşşaf olduğda bi°avnillah-i te°ālā ve bi-himmet-i sultānül-evliyāullah te°ālā. İkinci faşıl Emīr Sultān ḥazretlerinüñ şüret-i şāḥşiyyesin beyān ider. Ḥullān-ı şafā ve ihvān-ı vefāya şöyle ma°lūm ola kim dünyāda ve °uqbāda sultān olan sultānū’s-selātīn ḥazretlerinüñ vücūd-ı heyulāsı °ayn-ı nürdür ve °unşur-ı cesedāniyyesi °āşık-ı şādıqlara maḥzā-yı sürürdür. Nakş-ı bedī°i ve ziynet-i şun°isi ve ḥüsn-i şüreti ve ğarābet-i şekl-i libās-ı beşeriye içinde bir mu°ammā idi. Ḥazret-i Ḥaḳ celle ve °alā vaḳtā kim Resūlullah ḥazretlerinüñ şallallahu °aleyhi ve sellem cism-i insāniyye ve vücūd-ı cesedāniyyesin ḥalk eyledi. Kāñne ilk³²² vücūduñ tıynet-i ḥamīresinden bir pāre fazla ḳaldı. Ol fazladan sultān ḥazretlerinüñ heykel-i şāḥşiyyesin ve teşekkül-i şüretiyyesin ḥalk eyledi. Sireten ve mā°al ma°nī ve ḥālen ḥabībullahuñ şallallahu °aleyhi ve sellem e°t-taḥḳīḳ³²³ sırr-ı ā°zamī olduğından ğayri Ḥaḳ te°ālā ḥazret zāhiren teşekkül ve teşāḥḥuş ve şüret-i °unşuriyyesin daḥi cedd-i Resūlullah ḥazretlerinüñ °aleyhis°selātü ve°s-selām şekl ve ḥilyesi şüret ve ḥallesı üzerine °acībü’l-ḥilḳat ve ğarībü’l-hey°et ḥalk eyledi. Tamāmü’l-ḳadd ya°nī ḳad ve ḳāmetine yoğun ve ne ince tamām boylu idi. Vasatdan ziyāde **35a** esmerü’l-levn ya°nī buğday eñlüydi. Emleḥü’l-vech ya°nī münevver ve müşerref mübārek yüzi ğāyetde beşāşet ve niḥāyetde melāḥat-i aḥsenü’s-şüret ve ecmelü’l-hey°et üzre idi. Naẓar eyleyen kimesneye bī-iḥtiyār irti°ād ve iḳşī°rār ya°nī tüyleri ürperüb ditremek gelürdi. Ol ḳadar heybet ve °uzmet üzere idi. tavīlü’z-

³²⁰ Buhārī, *Sahih*, “Kitabu’l-Edeb, Babu alameti Hubbillah,” 6168, 6169, 6170, 6171.

³²¹ Taberānī, *Mucemü’l-Kebir*, 2519; Hâkim, *Müstedrek*, “Kitābu’l-Hicre,” 4294.

³²² ilk: evvel (B)

³²³ e°t-taḥḳīḳ: B’de yok.

zirā°eyn ve'l-yedeyn ya°nī kolları ve elleri uzun idi. Mübārek dizlerine yetişür idi refikü'l-enāmīl ya°nī mübārek ellerinüñ barmakları ince idi. ed°acı'l-ayneyn ya°nī bādemī kara gözlü süzme sürmelü kirpiklü hafifü lil hıyeti qarībün ilā el tavvili müstevii't-ṭarafeyn ya°nī mübārek şakalları silidirek ve sübeldek iki çatal kılları ber-ā-ber idi. Zāhiren hilkat ve °ayānā hey°etde ḥabībullah şallallahu °aleyhi ve sellem ḥazretlerine muğāyire ve mübāyenete ancak lih̄ye-i mübārekede vāki° olmuşdur. Ḥabībullah ḥazretleri °aleyh tahfū't-tahḥiyāt ve ṭarafü't-teslimāt keşse ve müdevverü'l-lih̄ye idi ya°nī sık ve degermi şakallu idi. Şultān ḥazretleri seldirek ve sübeldek iki çatal şakallu idi. Nitekim ğavşü'l-°ibād ve muḳtediü'l-evtād efzali't-telāmizü's-sultān ve'l-kāim maḳām-ı sebūḳu's-subḥān Ḥasan Hoca ḥazretleri nevverallahu merḳadehü ve ce°ale fevḳü'l-muḳarribine anuñ ḥaḳḳında buyurmuşdur şî°ir **35b**

Meşāyihiñ °alisi seyyidlerüñ ulusu

Rum ilinüñ velisi şeyḥim Emir Sultānum

Seccādede oturur dervişleri getirür

Qalmışları yitürür şeyḥim Emir Sultānum

İki çatal şakalı beş ber-ā-ber her kıllı

Ḥaḳḳuñ sevgülü ḳulı şeyḥim Emir ḥazret

On iki emīr ey dede ḳıldı resüle nidā

Geldi lebbeyk-i şadā Emīr sultānum

Aña ḳaşd eyleyen °aduvv-ı ḳudret oḳların yidi

Şoñra °özrün diledi şeyḥim Emīr Sultānum

Hasan Hâce'nün sözi bir mücrim kıl kendözi

Sende acıldı gözi şeyhim Emîr Sultānum³²⁴

merhūm ve mağfūr sa°id ve şehīd hac-ı beytullah ğazü'n-nefs ki °advullah Hasan Hâce hazretleri rahmetullahi °aleyh rahmeten vāsı°aten mertebe-i °aliyyesinden ve rütbe-i seniyyesinden tenezzül idüb °avām-ı ehibbanuñ fehm ve añlaması āsān olsun diyü ğāyetde Türkī diliyle sultānü'l-evliyā hazretlerinin medh hāķķında bu kelimāt buyurmuşlardır. Bu faķīr-i °āciz daķı mücerred ol ulunuñ elfāz-ı dürer-bārı olduķı hayşiyetden tebberuka ve neyyemnā ve ebyāt-ı mezküre içinde kelimātımıza istişhād ve istidlāl idecek kavı olduķı ecilden müstedell olub derc eyledik sultānü'l-evliyā ve's-sādāt kadvetü'l-°ārifin ve ehlu's-sa°ādāt hazretlerinin **36a** teşekkül-i cesedāniyye ve teşahhuş-ı ebedāniyyeleri şū vaşf olunan hey°et ve sıfat ve heykel ve şüret üzere idi. Ammā zāhiren ve °ayānan meriyyen bi'l-°aynü'z-zāhir ve müşāhidü'l-libās-ı şerīf ve hilye-i laţif hil°at-ı enīfe ve halle-i nazīfeleri ğāliben ve ekserian refīķ ve daķıķ kirbās-ı kettāndan sır-ı vālā ve kāmış ya°nī ğāyet ince kettān bezinden ton ve gömlek gıyerler idi, ve daķı fevkü'l-kāmış elvan-ı zāhire ve eşkāl-i bāhireden nohūdī buhāsı kaplama ve yeşil şūfdan fereci giyüb telebbüs iderlerdi. Elān ve fi'l-hāl ravza-yı pür-nūrlarında mezār-ı şerīf-i °ayn-ı hubūr ve sürürlarınıñ üzerine °imāmeleri ve reddā ves yeşil şūf örtülmüşdür. Āl-i °Osmān'dan olan selāţin huşuşā sultān Bāyezid Hān ve Sultān Selīm Hān rahmehullāhu te°ālā türbe-i münevvere ve °atebe-i müzehherelerni ziyārete geldiklerinde hāķ-pā-yı sa°adet ve türāb-ı kadem-i °ayn-ı °ināyetlerine yüzler sürüyüb “Benim enişteğigüm himmet ve °ināyet eyle³²⁵.” diyü yeşil şūfuñ altına sürtünüb mezār-ı devlet ve merķad-i sa°adetlerine muķkem şarmaşub müddet-i medīde ve sā°āt-i °adīde göz yaşların döküb kıl ve yürek cūşların teskīn idüb dünyevī ve uhrevī hācetleri bitüb kaza-yı vıtr idüb çıkub giderler idi ve daķı sultān hazretlerinin **36b** tāk ve kisveleri ve mübārek °imāmelerinin altında ceddi habībullahuñ şallallahu °aleyhi ve sellem tāk-ı ma°nevīsi şekl ve endām üzere on iki terkli yeşil şūfdan idi. Neşāt-ı dünyevīde ve hayāt-ı °unşuriyyede kendüleruñ libās idinüb giydikleri ton ve gömlek ve nohūdī kaplama ve tācları memhūr ve

³²⁴ Bu şiir A ve B nüshalarında bulunmamaktadır.

³²⁵ Benim enişteğigüm himmet ve °ināyet eyle: himmet ve °ināyet eyle (B; A)

maḥfūz bir şandukun içinde ḥāliyā seccāde-i ḥilāfet-i ḥāşşasında kāim maḳāmı ve nāyib-i menābı olan şeyḥ ve °azīz her kim ise anların ḥuzūr-ı şerifinde °ale's-sebīlū't-tevdī° emānet konulmuşdur ve sultānün kendü nuṭāk-ı mübāreklerinde ya°nī kuşağında getirüb dāimā isti°māl eyledikleri ak kemük şaplu mufaẓẓaẓ ve kıvılcık şağrı kanlı bıçakları bizim ceddimiz vilāyet-i Rūm'da Yenışehir'de medfūn olan Hacı Halife'ye virilmişdür. Mirāşen bize intikāl eylemişdür. Elān bizdedür. Nice marīz u °alīl ve aşḥāb-ı ferrāş-ı zelīl istişfa idüb gözlerine ve yüzlerine sürüb şucağızın içüb şifalar ve devālar müşāhade eyledikleri müte°ayyin müberhin vilāyetimizde meşhūr ve ma°rūfdur ve ḥabībullah ḥazretlerinin °aleyhi efzālū's-şalāt ve ebcelū't-taḥḥiyāt sūnnet-i ḥasenesine ittibā°an ve meşāyih-i sālifūn ve evliyā-ı sābıkūn sūnnetine iktidāen ḥālet-i ḥayat-ı °unşuriyyelerinde °ikāzeye ittikā ve tevekkā iderler idi. Ya°nī °aşāya dayanurlar idi. Kendü be-nefs-i dayandukları °ukāzeye ittikā ve tevekkā iderler idi. Ya°nī °aşāya dayanurlar idi. Kendü bi-nefsihi dayandukları mübārek **37a** ya°nī °aşā-yı şerīf ḥāliyā türbe-i muṭāhhara ve ravza-yı münevverelerinde türbe-dārlarının zabtında muşavven ve maḥfūzdur. Eḥibbā-yı müteveccihīn ezīlle-i mutazarri°in alub yüzlerine sürüb şucağızın alub nice marāzıla istişfa iderler. Ḥuşūşā evlād getirmez °akīme ḥātūnların arkasını mezkūr °aşā ile şıgayub fi'l-ḥāl ḥāmīle olub tevellüd eyledikleri belde-i Burūsa ḥamāhallāhu °anī'l-be'sāda meşhūr ve müte°ārif olmuşdur. Mücerribinden nice kimesneler tecrübe idüb şıdkını mu°āniyan ve ḥaḳīkātını müşāheden görüb i°tikād ve i°timād eylemişlerdür. Reyb ve iştibāḥ kalmamışdur. Mezār-ı şerīf ve merḳad-i enīflerinin türāb ḥod şark u ğarb akşā-yı memālikden ve fecc-i °amīk-i menāsikden i°zāz ve ikrām ile alınub envā° emrāza °ayn-ı şifa ve efrād evcā°a maḥzā-yı devā olduğu memleket-ber-memleket cemī°-i ins ü cin mābeyninde bilā-şekk ve lā-şübḥe °ayān ve beyān olmuşdur ve daḥi sultānū's-sādāt ve menba°ü'l-hidāyet ve's-sa°adet ḥazretlerinin ṭab°-ı meftūḥ ve mizāc-ı meşrūḥları ḳalīl-i kelām sūkūt-ı müdām ve şamt °ale'd-devām üzre idi. Ya°nī tez tez çok söylegen degil idi. Ğāyet az söyler idi nice müddet-i medīde şāmut olub dururlar idi. Aḥibbāna bir söz söyler idi kim cevāmi°ü'l-me°āni bu sözleri nice biñ ma°nāya müteḥammil idi. Şöyle belāğat ve fuşāḥat üzre **37b** kelimāt iderler idi. Meşelā, “ḳamu il yaḥşı ben yaman ḳamu il buğday ben şaman.” demek gibi ve daḥi “Doyınca yiḳi dostoğrı ol yūri.” demek gibi³²⁶ ve Ḳaresi cānibine teveccūh idüb oturub “Şu ṭarafdan īmān ḳoḳusu gelür

³²⁶ ve daḥi “Doyınca yiḳi dostoğrı ol yūri.” demek gibi: B'de yok.

babam.” demek gibi ve daḥi emsāl hazā nice bunuñ gibi kelimāt cāmi^e ve maḳālāt-ı müstecmi^a elfāz-ı dürer-bārlarından şadır olurdu. Ahlāk-ı rabbānī ile müteḥallik ve ahkām-ı Subḥānī ile müteḥakkık olmuşlar idi. Bir sözlerinde bāṭinen fī bāṭının icrūden icrūye ol kadar ma^eānī ve ol kadar ḥaḳayık ve daḳayık derc olmuşdı kim her kelāmında bī-nihāye ^eulūm-ı ^eazīm ve fuhūm-ı cesīm ḥāşıl olur idi kuzāt-ı müslimīn ve velāt-ı muvaḥḥidinden bir şaḥiṣ vāḥid-i müddet-i medīde ma^ezūl olub nār-ı ^eazl ve taḥassūr-ı naşb kebid-i pür-ḥūnumı iḥrāk idüb bir gün ^eizz-i ḥuzūr-ı mücebū’s-sürūr-ı ā^elā ve türāb-ı ikdām-ı esnālarına gelüb tazarru^e-ı tām ve tevḳī^e-i etyām idüb dīvān-ı sultānī ve der-gāh-ı ḥākānīde yine kazılık verilmek için zılāl-ı eyād-ı mübāreklerin ya^enī mübārek ellerinüñ gölgesin ya^enī mektüb-ı şerīflerin iltimās ve iktibās eylediklerinde mübārek ellerine kalem ve devāt alub şöyle taḥrīr eylemişler ki: “Muvaşşil-i mektüb cehennemden bir ḥaşırlık yercegiz ister vardıkda eglemeyüb viresiz.” Bi^eaynihi böyle yazmışlar mezkūr ḳazı-yı ma^ezūl bu mektüb dīvān-ı padşāhī **38a** ahālisine iṣāl eyledikde nazar ve ḳirā³²⁷at idüb ve ^eukūl-i ḳāşıraları mukteżāsınca ma^eānī-i zāhiresini fi’l-cümle tefehhüm idüb nola bir ḥaşırlık yer virelüm diyü bir ḳazılık virmişler ve daḥi sultānū’l-evliyā ve’s-sādāt ḥazretlerinüñ ^eadet-i ḳadīme ve mu^etād-ı kerīmeleri böyle imiş ki bir kimesne ḡāyetde medḥ ider olsalar idi innehu mu^eattaḳad li resūlullah dirler imiş. Ya^enī ol kimesne resūlullah i^etiḳād idici kimesnedür³²⁸. Bir kimesne ḡāyet medḥ ider olsa böyle buyurırlar imiş ve mürīd beyninden ba^ez kimesneler sultān ḥazretlerinden erba^ein ve ḥalvet istediklerinde “Ḥalvet istersenüz taḥtū’l-ḳal^eaya varuñ.” diyü cevāb buyurmuşlar. Zīrā ekābir-i meşāyih buyurmuşlardır ki “e’l-^earīfu kāinun bāyinun” ya^enī kāyinun fi’l-ḥalḳi bi’z-zāhir bayinun ^eanhüm bi’s-sirri bu ḥāl ve bu me^eali remz idüb taḥte’l-ḳal^eaya iṣāret buyurmuşlar mette^eanallahu te^eālā ve iyyākum bi fehmi rumuzāti ^eibārātihi āḡnānen bi irḡān kūnūzāti iṣāratihī innehu hüve’l-Vehhābu ve li külli’l-me^eākıdı ve’l-mefālīḳi müfettihū’l-ebvāb üçüncü faşıl Emīr Sultān ḥazretlerinüñ neseb-i silsilesin ve tarīḳat silsilesin beyān ider. Tālīb-i taḥḳık olan iḥvān **38b** iḥvān-ı ülū’l-ebşār şöyle mefhüm ve rāḡıb-ı tedḳīḳ olan ḥullān-ı zūyū’l-enzāra böyle ma^elūm ola kim maḳālāt-ı Muḥammediye ve eḥādiş-i nebeviyyeden “eṭ-ṭuruḳu ilallahi bi ^eadedi enfāsi el-ḥalāyıkı”³²⁹ ḥadişinüñ zāhiri mukteżāsınca silsilesi ma^edūm tarāyık-ı bāṭıla ve

³²⁷ nazar ve ḳirā³²⁷at idüb: nazar idüb (B)

³²⁸ idici kimesnedür: idicidür (B)

³²⁹ Gözden geçirilen hadis kitaplarında aynı ve benzer lafızla bulunamadı.

°an°anesi nā-ma°lūm-ı ḥaḳāyık-ı zāilede teṣeyyuh iden mürşidīn-i nāḳışīn ve mürebbīn-i °acizīn °ulūm ve ḥikmet-i ma°nā ve ma°rifet yok bir kaç ḥumurun müstenfirah ferrat mine'l-ma°arifi ve'l-ḥaḳāyık ve'l-me°ānī ve'd-deḳāyık cem° olub °alā-ḥilāf-ı ḳavāninü't-ṭarīḳ ve'l-ḳavā'idü'l-vesīḳ hay huy iden batıdan ḳaṭ'ü'n-naẓar şol toḡrı ḥaḳḳa gider müselsel-i ṭarīḳ-i müstakīm ve mu°an°an-ı nehc-i ḳavīm cemī° maḥlūḳāt ve mevcūdātuñ nüfūs-ı °adedince degül belki enfāsı sıḡışıncadır. Ammā cümlesinüñ ḳıdvesi ve cemī°sinüñ üsvesi ve rü'ūs-ı sultān-ı emīr evliyā-yı bürhān-ı beşirü'l-etḳiyāü'l-müteccelā-yı tecelliyātü'l-bārī ā°nī Seyyid Muḥammedü'l-Buḥārī ḳaddesenallahü bisirrihi'l-°azīz ve nevvera ef°idetenā bi-liḳāihi'l-°avīz ḥazretlerinüñ ṭarīḳ-i °arīḳ-i aḳvam ve nehc-i vesīḳ aḳdemleridür ki cedd-i ḥabībullahuñ şallallahu °aleyhi vessellem ṭarīḳ-i irşād ve terbiyesi üzre bi°aynihidür. Nitekim şeyḫü'l-islām **39a** ve mürşidü'l-enām isvetü'l-va°zā ve'l-müfessirīn muḳtedü'n-naşhā ve'l-müellīn Yahyā Ḥalīfe eş-şehīr bi-müderri-i Tuzla ḥazretlerine bir kimesne bir gün gelüb didi ki: “Bu ne °acīb kelimāt ve ne ḡarīb maḳālātdur ki vā°izīn-i nāşihından bir kimesne bu gün Ulu Cāmi°de va°az idüb eşnā-yı va°zātında ve evān-ı naşihātında Emīr Sultān ṭarīḳinden ḡayrı ṭarīḳ bātıl ve zāildür.” didi diyücek merḥūm ve maḡfūr Yahyā Ḥalīfe ḥazretleri rahmetullāhi °aleyhi rahmeten vāsī°aten³³⁰ bu kelimāt izn ve ā°ya ile istimā° eyledikde cevāb buyurmuşlar ki: “Ol vā°iz kimesnenüñ ol kelimāt ḥaḳḳ ve sādıḳdur ve anıñ şıdkına āyāt ve aḥbār-ı eḥādīs ve āşār-ı nāṭıḳdur. Bizim de i°tiḳādımız bu kelimāt muḥaḳḳaḳ ve taḥḳıḳātımız bu emr-i maşdaḳdur. Zīrā Emīr Sultān ḥazretlerinüñ ṭarīḳ-i silsile-i şaḥīḥa ile °ale't-taḥḳıḳ müselsel ve °an°ane-i fasiḥa ile °ale't-tedḳıḳ mu°an°an cedd-i ḥabībullah ḥazretlerinüñ ṭarīḳidür bi°aynihi ḥabībullah ṭarīḳinden ḡayrı ṭarīḳ bātıl ve zāil idügi bi'l-ittifāḳ mu°ayyen ve müberhen ve müttefikün °aleyhdür.” diyü buyurmuşlar. Sultānü'l-evliyā ve's-sādāt Emīr Sultān °aleyhir'r-rahmete ve'l-ḡufrān ḥazretlerinüñ ṭarīḳinüñ silsilesinde ba°zı °avām ḳān ve şekk rīb ve şübhe eyleyüb cezbelerni kesbī olmayub vehbī ḳān eylemişler. **39b** Lakin bu ḳān şekk-i fāsıd ve bu şübhe kāsıddur bu i°tiḳād ile anlar “inne ba°ḍa'z-ḳānı işmun”³³¹ āyetine maẓhar olub nice biñ günāḥ ve °işyān irtikāb ve bu iftirā ve herā ile nice yüz biñ vebāl eşm ve tuḡyān ihtiyār eylemişlerdür. Ammā silsile-i

³³⁰ rahmetullāhi °aleyhi rahmeten vāsī°aten: A ve B'de yok.

³³¹ (49)/Hucurat:12: “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahıdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”

tarīkatī'l-meḥacceti'l-beyzāi's-semḥati'l-ḥanīfiyye ḥaḳ-ı ḥaḳīḳ ve şıdk-ı taḥḳīḳ astīn-i ihvānuñ 'ilmü'l-yakīn ve ḥaḳkü'l-yakīn 'ale't-taḥḳīḳ ve't-taşdīḳ şöyle ma'umları olsun ki, Sultān Emīr 'aleyhi'r-raḥmete bi's-şabīr ḥazretlerinüñ tarīkat silsilesi budur ki sultānū'l-evliyā ve's-sādāt Emīr Sultān 'aleyhi'r-raḥmete ve'l-ḡufrān ḥazretleri 'işmet-i kesībe ile e'imme-i ma'şümīndendir. Ya'nī 'işmet-i kesībe ile e'imme-i ma'şümīnden Seyyid 'İsā'dan almışlardır. Seyyid 'İsā daḫi 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden Seyyid 'Alī'den almışlardır. Seyyid 'Alī daḫi 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden Seyyid Meḥemmed'den almışlardır. Seyyid Meḥemmed daḫi 'işmet-i kesībe-i e'imme-i ma'şümīnden Seyyid Hüseyin'den almışlardır. Seyyid Hüseyin daḫi 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden Seyyid Ḥasan'dan almışlardır. Seyyid Ḥasan daḫi 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden Meḥemmed e'l-kāim e'l-muntazır'dan almışlardır. Meḥemmed e'l-kāim daḫi **40a** 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden Ḥasan e'l-Askerī'den almışlardır ki anlar mesmūmen ya'nī uğulunmuş fevt olub Samarra'da defn olunmuşlardır. Ḥasan e'l-Askerī daḫi 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden 'Alī el-hādī en-Nākī'dan almışlardır ki ol daḫi muḳtevilen fevt olub Samarra'da defn olunmuşlardır. 'Alī en-Nākī daḫi 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden Meḥemmed e'l-cevād e't-Taḳī'den almışlardır ki anlar maḳtūlen fevt olub Bağdad'da defn olunmuşlardır. Meḥemmed e'l-cevād e't-Taḳī daḫi 'işmet-i kesībe-i e'imme-i ma'şümīnden 'Alī er-Rızā'dan almışlardır. Ol daḫi mesmūmen fevt olub Tūs'da defn olunmuşdur. 'Alī er-Rızā daḫi 'işmet-i kesībe e'imme-i ma'şümīnden Mūsā e'l-Kāzım'dan almışdur ki maḳtūlen fevt olub Bağdad'da defn olunmuşdur. Mūsā e'l-Kāzım daḫi 'işmet-i kesībe-i e'imme-i ma'şümīnden Cāfer e's-Şādīḳ'dan almışlardır. Ol daḫi mesmūmen fevt olub Baḳ'ide ya'nī Medīne-i şerīfullāh-ı te'ālā maḳberlerinde defn olunmuşdur. Cāfer e's-Şādīḳ daḫi 'işmet-i kesībe-i e'imme-i ma'şümīnden Meḥemmed e'l-Bāḳır'dan almışlardır. Ol daḫi mesmūmen fevt olub Baḳ'ide defn olunmuşdur. Meḥemmed e'l-Bāḳır daḫi 'işmet-i kesībe-i e'imme-i ma'şümīnden Zeyne'l-Ābidīn'den almışlardır. **40b** Ol daḫi zamānınuñ imāmı idi. Lakin imāmet da'vāsın itmedi. Liḫikmetin lā-ya'lemullah mesmūman fevt olub Baḳı'ada defn olunmuşdur. Zeyne'l-Ābidīn daḫi 'işmet-i kesībe ile imām ma'şüm Ḥazret-i Hüseyin'den almışlardır. Anlar daḫi maḳtūlen fevt olub Kerbelā'da defn olunmuşdur. Ḥazret-i Hüseyin daḫi 'işmet-i kesībe ile zamānınuñ imāmı Ḥazret-i Ḥasan'dan almışlardır ki mesmūman fevt olub Baḳ'ıa'da defn olunmuşlardır. Ḥazret-i Ḥasan daḫi 'işmet-i kesībe ile imām ma'şüm Ḥazret-i 'Alī

bin ebî Tâlib'den almışlardır. Zamanının imâm fâyıķ olub maķtûlen fevt olub Necef'de defn olunmuşdur ki meşhed-i °Alî demekle meşhûrdur. Hâzret-i °Ali daķı sultânü'l-enbiyâ bürhânü'l-evliyâ Hâzret-i Hâbîbullah'dan şallallahu °aleyhi ve sellem almışlardır. Tahķķîķ °ale't-taşdîķ bu silsile-i muṭahhara-yı mezkûre şems-i semâ-yı siyâdet ve bedr-i burûc-ı sa°âdet-i edamellâhü te°âlâ fi zürriü's-sa°âdet sultân hâzretlerinin kendü mübârek nefes-i şerîflerinden ve kelimât-i dürer-bâr-ı laṭîflerinden bu zıkr ve vaşf olunan tertîb üzere bi °aynihi böyle istimâ olunmuşdur. Kıdvetü'l-evliyâ ve murabbîü'l-etķiyâ şeyhü'l-meşâyih ve menba°ü'n-naşâyih mühezzebü'l-vâyih **41a** şeyh Lutfullâh ḥalife hâzretleri risâle-i *Cenâhü's-Sâlikîn*'de ve seyyidü'l-°arifîn ve'l-mücâhidîn Ḥasan Ḥâce hâzretleri rahmetullah *kitâbu Müzillü's-şukūk*'uñda bu tertîb-i mezkûr ve tesbî-i mezbûr üzere bi °aynihi tahķķîķ u tebyîn³³² eylemişlerdür. Bu tertîb-i muşaddaķ ve bu silsile-i muḥaķķaķ kütüb-i mu°tebere-i mu°teve ve tahķķât-ı ṭayyibe-i müstedille ḥaşra gelmez lâ-yu°ad ve °adede şıgmaz lâ-yuḥaşdur. Lakin nişâb-ı şâhid-i °âdil ve miķdâr-ı muşaddaķ-ı fâzıl eşneyne münḥaşır olduķı ecilden ancaķ seferîn-i mergûbîn kitâbet olunub işâret olundu ve silsile-i muṭahhara-yı münezzifede esâmî-i mezkûre ile müsemmâ olan selef-i evliyâ ve kemmel-i aşfiyâ küllühüm resûlullah hâzretlerinin şalli °aleyhi ve sellem aşâḥḥ-ı şâḥîḥ evlâd-ı ḥabîbullah hâzretlerinin °ale't-tahķķîķ semere-i ekbâd olub ṭaynan ve deynan ya°nî sırran ve °alâ niyyeten bednan ve deynan akreb-i ḳarîb ya°nî gâyetde yakîn aḥsâb ve insâb ve nesilleridür ve bu silsile-i muṭahhara-yı mu°allâ ve °an°ane-i münezzife-i muşaffînüñ tebyîn eşnâsında fuṣalâ-yı mezkûrînüñ °ali ḥadde her birinüñ ḥaķķında e°imme-i ma°şûmînden didik. E°imme-i imâmuñ cem°idür. İmâmdan murâd °inde'l-evliyâ ve'l-evtâd imâm-ı °âmdur zirâ imâmet-i °inde'l-meşâyih iki kısıma ve iki nev°e mütenevvi°dür: **41b** imâmet-i ḥâşşa ve imâmet-i °âmmе. Ammâ imâmet-i °âmmе bâṭın-ı vilâyet-i kübrâya mazḥar ve vilâyet-i Muḥammediyye'ye mâşadaķ olub cemî°-i mü°minîn mü°minât ve müslimîn müslimâta muķtedâ olmaķdur. Cesedi ile ve nefes ile ḳalbi ve rûḥ ile hâzret-i °Alî gibi raḳıallahu °anha meşelâ ki cemî°-i mü°minîne imâm olmuşdu. Ḳalben ve ḳalben ve rûḥan Ḥabîbullah hâzretleri ile bu üçünde ittihâd-ı tām ve imtizâc-ı tamâmî olub zamânında ma°şûm olduķı ecilden ve bu silsilede zıkr eyledigimiz kemmel-i evliyanuñ her biri bu maķâmda muḥaķķaķ ve bu mertebede muşaddaķdur. Bilâ-şek ve

³³² tahķķîķ u tebyîn: tebyîn u tahķķîķ (B; A)

lā-rīb bā ittifāk cemī°ü'l-evliyā ve bā ictimā°-i küll-i meşāyih ve'l-etkiyā ve °işmetden murād °işmet-i kesbiyyedür. Vehbiye ve halefiyye degül. Ma°lûmun °inde'l-âhāl le's-sefeleti'r-rizāl fein em°aneti'n-nazara vaşalte ile'l-mağşûd ve nîlte ile'l-maṭlûb ve ammā silsile-i nisbeti'l-şerîf ve ḥasbetü'l-laṭîf sultānü's-sādāt ve menba°ü'l-°ızz ve's-sa°ādāt ḥazretlerinüñ tarikat silsilesin ma°lûm ve mefhûm idinüb ol tarafdān ref°-i rīb ve def°-i şübhe idüb ḥasebi ve nesebi cānibine müteveccih olan ihvān-ı dînüñ °ilm ve fehmi ve şu°urları şöyle mustakrar olsun ki Sultān Emîr evliyā-yı bürhān beşîrü'l-etkiyā ḥazretleri cedd-i ḥabîbullah şallî °aleyhi ve sellem **42a** ḥazretlerinüñ ism-i şerîf ile müsemmedür. Zāhiren ve bâṭinen ya°nî el-esmā°u yenzilû min ledunnillahi ve mine'l-levḥi ile's-semā°i ve mine's-semā°i ile'l-müsemma³³³ kavlinüñ iktizāsı zuhûr birüz idüb beyne'n-nās meşhûr ve müte°arif ism-i şerîfleri ve kenîte-i elifleri seyyid Muḥammedü'l-buḥārîdür. Ya°nî isimleri Muḥammeddür. Muḥammed bin °Alî bin Muḥammed Hüseyin bin °Alî bin Muḥammed bin Muḥammed el-Mehdî el-Ḥasan el-°Askerî bin °Alî el-Nakḳî bin Muḥammed el-Taḳḳî bin °Alî er-Rızā bin Mûsā el-Kāzım bin Ca°fer es-sādık bin muḥammed el-Bāḳır bin °Alî Zeyn el-°âbidîn bin Hüseyin bin °Ali bin Ebi Ṭalib keremallahu vechehu ve nûruhu merḳadehu rıdvānallahu °aleyhim ecma°în ve ḳaddesenā biesrārahûm amîn. Yā melcāü'l-muzaṭṭrîn bu silsile-i nesebiyye-i ā°lā işbu °an°ane-i ḥasebiyye-i aḳşā keḳalik bu daḥi nûr-ı çerāğ-ı Aḥmedî ve şu°le-i ḳanādîl-i Muḥammedî şemere-i şecere-i nübüvvet ve netice-i ḳazāyā-yı fütüvvet sultānü'l-evliyā ve's-sādāt³³⁴ sultān ḥazretlerinüñ sa°adetlû efvāḥ-ı mübārekelerinden fevhān misk-i ezfer-mişāl ve'l-me°ān enver ḥışāl eslāfımız böyle istimā° eyleyüb aḥlāfına böyle ḥaber virüb tefhîm eylemişlerdür ve daḥi sultān ḥazretleriyle °aşrında mu°āsır olub melākāt-ı mu°azze-i müreffî° ala'l-°alā ve muşāhabet müsire-i dil-küşāsiyla **42b** muḡtenem olan ḥavāşşına buyurırlar imiş ki: “Bizüm neslimüz bende münḳaṭ° ve aḳrabā-yı ḳarābet-i ṭayyibemiz bizde tamām olub aḳrabāmızdan kimesne ḳalmamışdur.” diyü buyurırlar imiş. Sultān ḥazretlerinüñ bu³³⁵ kelimātları şāhid-i şādık ve mübeyyin-i nāṭıḳdur ki Mûsā Baba maḥallesinde ḳarār idüb medfûn olan Pîr Emîr'ün rahmetullah ḥāl-i ḥayāt-ı °unşuriyyesinde °Abdurrahman Ḥalife rahmetullahıñ ibtidā-yı ḥilāfetleri zamānında gelüb “Ben Sultān ḥazretlerinüñ ibn-i uḡṭiyim ya°nî ḳız ḳarındaşı oḡluyum.” diyü

³³³ İsimler Allah katından ve levhden semaya oradan da müsemma°ya inerler.

³³⁴ şemere-i şecere-i nübüvvet ve netice-i ḳazāyā-yı fütüvvet sultānü'l-evliyā ve's-sādāt: B'de yok.

³³⁵ diyü buyurırlar imiş. Sultān ḥazretlerinüñ bu: A ve B'de yok.

da°vā eyledikleri hengāme-i °ālī ve ğavġā-yı lā-yüitenāhī da°vā-yı fāsıd ve °inād-ı kāsıd olub şahīh olmaya ve Sultān hāzretleri kıddese sırruhu bu dār-ı dünyāya ve bu neşāt-ı ūlāya ricālden veled-i vāhid ya°nī erkek cinsinden bir oġlancık getürmüşlerdür. Faķat ki sultān °Alī Çelebi’dür. Yevmenmā ya°nī³³⁶ günlerde bir gün imāret şabāvet ve °alāmet-i °alāmet izhār idüb tela°ub idüb oynarlar idi³³⁷. Sultān hāzretleri hātūnlarına buyurmuşlar ki: “Ĥundī ben du°ā ideyin, sen āmīn di. Ĥaķ te°ālā bu oġlancıġuñ rūḥuñı kabz eylesün.” diyü buyurduķlarında hātūnları: “Oġlancaġımıza niķün kıyarsun?”³³⁸ diyü bī-ḥużūr olduķlarında buyurmuşlar ki: “Büyüdikde ben pādīşāh nesliyüm diyü çok ğavġā eylese gerekdür. Şimdiden intikāl eyledikleri ḥayrdur.” **43a** diyü buyurduķlarında oġlancık ya°nī sultān °Alī Çelebi fi’l-hāl teslim-i rūḥ eylemişler³³⁹. Neseb-i ṭayyibe münķaṭ° olmuşdur.³⁴⁰ Ammā ebnā-yı nefesiyye ve dīniyyeleri bī-ḥaddur. Ya°nī nefis-i oġulları ve hāzret-i °İsānuñ °aleyhisselām lem yelic melekūte’s-semā’i men lem yüled merrateyni kavline mażhar olub terbiyyeleri ve irşādları ile velāyet-i kübrāya ķadem başub tevellüd-i şānīyyede zuḥūr iden evlādları bī-ḥaddur. Ya°nī kıatı çokdur. Anlara daḥi Sultān Emīr’uñ evlādı demek cāizdür. Biḥasbi’d-dīn lā-biḥasbi’t-tıyn mercüdur ki biz de anlardan olavuz. le°allallahu yec°alnā minhūm lienne ḥamīrate ṭıynetinā ve ṭıneti ebīnā °ucinnet bi°aşīrati māidetihī beli’n-nuṭfeti’l-letī ḥulķinā minhā ḥaşalet minhā faḍlen °ani’l-ķarābeti’d-dīniyyeti’l-meriyyeti bi°uyūni’r-ru’ūs Dördüncü faşıl Emīr Sultān hāzretlerinin resūlullah şallallahu ve’s-sellem hāzretlerinin āl ve evlādı olduġı cihetden fażīletin beyān ider. İḥvān-ı safā ve iḥdān-ı vefānuñ °ilm ve fehmleri şöyle muḥīṭ olsun ki necāt-ı dāreyn ve ḥalāş-ı kevneyn ḥabb-i āl-i resūlu’s-şakāleyn ve ḥabībū’l-°ālemīndedür kıvām-ı °avālim ve şebāt °akāküm anlarıñ vāsıtasıyladur. Senām-i dīn ve zirve-i islām anlardır. Dīn-i islāmuñ °imādu rū-yı zemīnuñ viṭādı daḥi anlardır. Cemī° mü°minīn mü°mināt **43b** sirāyet-i şalāh ve vuşul-i felāḥ anlardandır. Her ṭarīķat ki silsilesi āl-i resūle ve °an°anesi evlād-ı resūle vāşıl olmaya ol ṭarīķat ḍalāldur ve aña duḥūl vebāldür. Ḥabībullah şallallahu °aleyhi ve sellem hāzretlerinin evlād ve şemere-i ekbādı olduķları ḥayṣiyyetden anlar daḥi ḥabībullahdur ve şafā-yı ḳalble derūnī anlara muḥabbet-i ircā eyleyen muḥibbīni daḥi ḥabībullahdur. Siyya mā

³³⁶ Yevmenmā ya°nī: A ve B’de yok.

³³⁷ idüb oynarlar idi: iderken (B; A)

³³⁸ Oġlancaġımıza niķün kıyarsun: Bu oġlancıġa niķün kıyarsun (B; A)

³³⁹ eylemişler: iderler (B; A)

³⁴⁰ Neseb-i ṭayyibe münķaṭ° olmuşdur: A ve B’de yok.

min beynihim evlādiyyeti muḥakḳak ve nübüvvet maşdaḳ olub envā° °ibādāt ve sükün ile mevşuf ve efrād-ı şalāh ve sülük ile men°üt olub vilāyet ve ḳuṭbiyyet muḳarrer ve müta°ayyin olub ve cemā°at-i keşire daḫi maḳām-ı ḳuṭbiyyet işāle ḳādir ve mālīk ola. Sultānū°l-evliyā ve°s-sādāt Emīr Sultān °aleyhi°r-rahmete ve°l-ḡufrān ḫazretleri gibi meşelā ḳulūbunı ve ef°idesini derūn-ı muḫabbet ile teslim eyleyen eḫibbāsı daḫi anlar gibi ḫabībullahdur. Mücerred-i muḫabbet sebebiyle min ledün resüllullah ve min zamān ḫabībullah ne ḳadar meşāyih-i ṭarīḳat ve mezāhir-i ḫaḳīḳat kümmel-i evliyā ve efzāl-i efāzil-i etḳiyā geldi ise anlara derūn-ı muḫabbet ve meveddet idüb tarāyıkına duḫūl ve menāhicine sülük eyleyüb muḫibbīn ve müridīn ve telāmizelerinden oldukları sebebdan merātīb-i °aliyye ve menākīb-ı seniyyeye vāşıl olmuşlardır. Hatta imām el-ā°zam ve°l-muḳtedāü°l-efḫam Ebū Ḥanīfe ḫazretleri **44a** rahmetullah Ca°fer e°s-sādīḳ zamānında gelüb anuñ imāmetine ve kerāmetine °ārif ve °ālim olub bilüb ve añlayub³⁴¹ mübārek ezyāline teşebbüt idüb müridīnden ve telāmizesinden olub andan nice °ulūm ve ma°ārif istifāde eyleyüb anuñ himmet-i °aliyyesi sebebiyle derece-i ictihāda vāşıl olub re°isü°l-müctehidīn olmuşdur. İmām Mālīk daḫi °Alī er-Rızā zamānında gelüb aña muṭī° olub iḳtidā eyleyüb andan nice °ulūm ve ma°ārif ta°allum idüb öğrenmişdür ve imām el-Ḥanbelī daḫi Ḥasan el-°Askerī zamānında gelüb aña muṭī° ve münḳād olub ḳavlen ve fi°len iḳtidā eyleyüb imāmetine i°tikād eyleyüb derūn-ı muḫabbet eyleyüb ve anlardan müstefid olub °ulūm ve ma°ārif aḫz eyleyüb almışdur ve el-imām eş-Şāf°ī daḫi °Alī bin Mūsā el-Kāzım zamānında gelüb imāmetin ve kerāmetin bilüb añlayub āliyyetine ve ma°ārifine muḫabbet ve i°tikād eyleyüb telāmizesinden olub anlardan nice °ulūm istifāde eyleyüb müctehidīnden olmuşdur ve ekābir-i meşāyihden Dāvūd Tāyī ḫazret-i °Alī°nün raḳıallahu°anha ḫādımı ya°nī ḫıdmetkār idi. Ğazzāda degirmende un öydür idi ve zülfiḳār getirür idi ve Şaḳīḳ-i Belḫi daḫi ḫazret-i Ḥüseyn°ün raḳıallahu °anha ḫıdmetkārı idi hattā **44b** Kerbelā°da ḳatıl olunduḡunda bevvāb ya°nī ḳapucısı idi. Ḥazret-i Ḥüseyn ḳatıl oluncaḳ oḡlı Zeyne°l-°ābidīne ḫızmet idüb andan nice °ulūm ve ma°ārif istifāde eylemişdür ve meşāyihden Ḥātemü°l-aşam ve İbrāḫīm bin Edhem Muḫammedü°l-bāḳıruñ ḫıdmetkārları idi. İkisi de ḫaṭṭāb ya°nī oduncılar idi. Ebū Yezīd el-Bestāmī ḫod Ca°fer eş-Şādīḳ ḫazretlerinüñ saḳḳāsı idi ve mübārek na°line ya°nī paşmaḡına ḫıdmet ider idi. Anuñ³⁴² ta°zīmi ḫaḳḳında dir idi ki³⁴³: “Yüz yigirmi

³⁴¹ bilüb ve añlayub: B°de yok.

³⁴² Anuñ: Anlaruñ (B; A)

şeyh-i kāmile yetişdüm. Ca°fer-i Şādıkā yetişmeseydüm ĩmāndan cāhil olur idüm.” dir idi. Rivāyet-i meşhūre budur ki Ebū Yezīd telķini Ca°fer-i Şādıkūn rūhānīyetinden almışdur. Zāhir herne vāşıl olmamış ola nitekim seyyid Şerif Cürĉānī berredallahu muzca°a bihürmete cedde şa°lem *Şerh-i Muvāķıf*’da maķşad-ı ĥamsede imāmet baķşinde işāret eylemişdür ve hazā aķvā mine’l-ĥayāt ve ekābir-i meşāyihden Ma°rūf-ı Kerķī rahmetullah şabī nuşrānī idi. °Alī bin Mūsā er-Rızā islāma getürüb anuñ ĥādim-i bevvāb ya°nī ĥapucısı idi ve ģayri zalik ne ĥadar meşāyih-i kāmilīn geldiler ise cümlesi āl-i resūlūn kāmillerine muĥabbet idüb ve irādet getürüb inķiyād itmekle ve anlaruñ terbiyeleriyle kemāle yetişmişlerdür. Tarāyıkda anlara yetişmeyen ve şerāi°de evlād-ı resūle muĥabbet itmeyen dīn-i Ėslām’dan **45a** ve şemere-i şecere-i ĩmāndan mahrūmdur. Nitekim server-i enbiyā ve mufahķhar-ı aşfiyā şallallahu °aleyhi ve sellem buyurmuşdur ki: “Meşeli ehlil beyti kemeşe sefīnete Nūĥ min rakabe fiĥā necā ve men tuĥalefe °anha ģaraka” ĥadīs-i şerīfden³⁴⁴ mütebādir olan bu oldu ki şeri°at baķrdur. Tarīķat sefīne ya°nī gemidür. Ĥaķāyık dürr-i cevāhirü’l-lālī ve yevāķıtdur. Ya°nī mü°minīnden her eĥad şeri°at deryāsına ģirüb muĥabbet-i āl-i resūl sefinesine dāĥil olmaya ya°ni āl-i resūl tarīķine girmeye, ol kimesne deryāda ģarķ olub helāk olmaķ muķarrerdür ve bir ĥadīs-i şerīfde daĥi sultānü’l-enbiyā ve bürĥānü’l-evliyā ĥazret-i Muĥammedü’l-Muştafa şallallahu veselllem buyurdi ki: “Liküllī şeyin esāsūn ve esāsü’l-ĩmānī ĥubbu āl-i Muĥammed” esās demek binānuñ aşlı ve bünyād dimekdür. Bir binānuñ aşlı ve temeli muĥkem ve meşedded ola ol binā berk-i dā°im u sābit olur. Aşlı ve temeli muĥkem olmayıcaķ seri°an yıķılıb tiz helāk olur. Ĥadīs-i şerīfūn ma°nāsı demek oldu ki: ke ennehü dīn-i islām bir binādur. Anuñ bünyādı ve temeli āl-i resūle muĥabbet ve cān u gönülden meveddet idüb ve tarīķ-i etegine berk yapışmaķdur. Eger derūnī muĥabbet muĥkem ise dīn ve ĩmānuñ temeli berk ve müşeddeddür ve illā degül ise ol dīnūn ve ĩmānuñ esās ya°nī bünyād yokdur. helāk seri°dür ve’l-ĥāşıl esās-ı ĩmān ve beniyye-i islām muĥabbet-i āl-i resūl **45b** ve meveddet odur. Siyya mā fiyemā beyne’l-evlād alleyteti muta°ayyen ve nübüvveti müberhin olduķdan soñra efzal-i tarīķde mürebbī-i ekmel ve mürşid-i mufazżıl-ı mufazżal-efzal olub ĥutbiyyet muķarrer olub elyevmü’l-mevt degil bil ālā yevmü’l-ba°ş ve’n-nuşūr ezyāline kemāliyle temessük idüb rūhānīyet-i münevvere-i müşerrefesine derūn-ı teveccüh idenleri ĥayat-ı °unşuriyyesindeki ģibi kemākān

³⁴³ dir idi ki: dimişdir ki (B; A)

³⁴⁴ ĥadīs-i şerīfden: B’de yok.

rūḥaniyetle irşād idüb kûṭbiyyete yetiřdirmeye kudret-i kāmile ve kuvvet-i şāmilesi olan sultānū'l-evliyā ve's-sādāt Seyyid Muḥammed el-Buḥārī ḥazretleri ol miřl ve miřāl rū-yı zemīne ḳadem bařmıřdır. Bunuñ miřli mürřid-i ekmelüñ ezyāl-i tarīḳatine teşebbüs eyleyen ṭālib-i rāğıb bu ḥadīs-i şerif muḳtezāsınca feḳad necā ve men teḥallefe °anhā feḳad ḡaraka Bu kitābda ya°nī bu ḥuřuřda icma° āyet-i furḳān ve bu bābda eřmel-i °alāmet-i ḳurān bu āyetdür ki buyurur sūre-i Şūrā “ḳul lā es°elüküm °aleyhi ecran ille'l-meveddete fi'l-ḳurbā”³⁴⁵ Mekke kāfirleri ve Ḳureyř müřrikleri ḥabībullah ḥazretlerine ṭa°n ve duḡl idüb didiler ki: “Muḥammed ta°līm-i dīn ve teblīḡ-i risālet eylediḡi iḡün nāsdan ecr ve ücret mi ṭaleb ider?” didikleri sözlerin redd ve nehy idüb Ḥaḳ Te°ālā ḥazret bu āyet-i kerīmeyi inzāl ve Cebrā°il ile irsāl eyledi. Āyet-i kerīmenüñ lisān-ı Türķī ve zebān-ı mülķī ile ma°nāsı dimekdür ki: “Yā ḥabībim sen di kim teblīḡ-i risālet ve ta°līm-i aḥkām iḡün **46a** ben sizden ecr suāl eylemez.” İlla el meveddete fi'l-kurbā Maḥmūd bin °Ömer e'z-Zemahşerī ki Mekke-yi Allah'da şerefullah kesret mücāvereti olduḡı iḡün cārullah kenīte olunmuřdur. *Keřşāf*'ında buyurur ki istiřnā-yı muttaşıl olduḡı taḳdīrce ma°nāsı dimekdür ki: “Ben sizden ecr suāl eylemez illā benim ḳarābetim ehline muḥabbet ve meveddet idesiz. Anı dilerin.” Ḥaḳīkatde ol ecr degildür. Şıla-yı raḥmdur. Ammā istiřnā-yı münḳaṭ° olduḡı taḳdīrce ma°nāsı dimekdür ki: “Ben sizden ařlā ecr dilemez. Velakin eslekümü en tüveddüv aḳrabeti. Lakin ben sizden dilerim ki benim ḳarābetime aḳrabāma muḥabbet ve meveddet idesiz. Īzā itmeyesiz.” Bu āyet-i kerīme nāzil olıcaḳ “Yā Resūlallah bizüm üzerimize muḥabbeti ve meveddeti lāzım olan aḳrabāñuz kimlerdür didiler?” buyurdu ki: “°Alī ve Fāṭıma ve ol ikisinüñ ebnāsı ya°nī oḡullarıdır.” didi. Mezḳūr cārullahu'l-°allāme ḳāma° nefsu'l-levvāme ḥazretleri āyet-i mezkūrenüñ tefsīrāt eşnāsında ḥabībullah ḥazretlerinden naḳlen ve rivāyeten eḥādīs-i şerife yazar ki ḳāle resūlullah şallallahu °aleyhi ve sellem “Men mate °alā hubbi ilā Muḥammedi māte şehīden °alā men māte °alā hubbi ilā Muḥammedin māte maḡfūran lehu elā ve men māte °alā hubbi āl-i Muḥammedin māte teyiben alā ve men māte °alā hubbi āl-i Muḥammedin māte müminen müstekmilu'l-imān elā vemen māte °alā hubbi °ali Muḥammedin beşerretü meleku 46b'l-mevte bi'l-cenneti sümme münkerin

³⁴⁵ (42)/Şura:23: “İşte bu, Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediḡi şeydir. De ki: “Ben buna (yaptıḡım teblīḡ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.” Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliḡini artırırız. Şüphesiz Allah, çok baḡışlayandır, şükrün karşılıḡını verendir.”

ve nekirin elā vemen mâte °alā hubbi āl-i Muḥammedin fetehā lehu fi kabrihi babe ile'l-cenneti elā ve men mâte °alā hubbi āl-i Muḥammedin ceallallahu kabrehu mezara melaiketihî er rahmeti elā ve men mâte °alā hubbi āl-i Muḥammedin mâte °alā sünneti ve'l-cemā°ati elā ve men mâte °alā buğzi āl-i Muḥammedin cāe yevmi'l-kıyāmeti mektûbun beyne °aynehi āyisun min raḥmetillahi ela ve men mate °alā buğzi āl-i Muḥammedin mâte kafiran elā ve men mâte alā buğzi āl-i Muhammedi yeşumme rayihatü'l-cenneti.” *Tevilât-ı Kāşānî*'de daḥi bu ḥadîs bi°aynihi yazar ve bundan mā°dā bir ḥadîs daḥi yazar ki “elā ve men mâte °alā ḥubbi āl-i Muḥammedin yuzuffu ilā el cenneti kemā yezaffu el°urusu ilā beyti zevcihā.” Bu ḥadîs-i şerîfün lisân-ı Türkîce³⁴⁶ ma°nāsı dimekdür ki buyurdı ḥabîbullah resûlullah ḥazret-i Muḥammed el-muştafa şallallahu °aleyhi ve sellem “Bir kimesne āl-i Muḥammed'ün muḥabbet üzerine ölse ol kimesne şehîd olur. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün üzerine ölse ol kimesne mağfûr olur. Ya°nî cemî° günāh yarlığanmuş olur. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün muḥabbet üzerine fevt olsa ol kimesne cemî° günāhlarına tövbe idüb ve tövbesi kabûl olmuş olur. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün muḥabbeti üzerine ölse ol kimesne imān ile mü°min fevt olur. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammed muḥabbeti **47a** üzerine fevt olsa cennetile evvelā melekü'l-mevt muştılar andan Münkîr ve Nekîr muştılar cennetile. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün muḥabbeti üzerine fevt olsa ol kimesne için kabrinde cennete iki kapu açıla. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün muḥabbeti üzerine fevt olsa Allah Te°ālā ol kimesnenün kabrini raḥmet meleklerinün ziyāret-gāhı eyler. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün muḥabbeti üzerine ölse ol kimesne ehl-i sünnet ve cemā°at mezhebi üzerine ölür. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün buğzi üzerine ölse kıyāmet gününde ol kimesnenün alnında yazılmış gele kim bu kimesne Allah Te°ālānün raḥmetinden mahrûmdur diyü. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün buğzi üzerine fevt olsa ol kimesne kāfir ölür. Bilün ve āgāh olun ki bir kimesne āl-i Muḥammedün buğzi üzerine fevt olsa ol kimesne cennet kokuşın kokuşmaya. Rāyiḥa-yı cennet beşyüz yıllık yola irişse gerek. Ya°nî ol kimesneye cennet beşyüz yıllık yol yakîn varmıya ve *Tevilât-ı Kāşānî*'de āyet-i mezkûrenün taḥkîkatında bunlardan mā°da bir ḥadîs daḥi yazar ki bilün ve āgāh olun

³⁴⁶ lisân-ı Türkîce: Türkîce (B; A)

ki bir kimesne āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzerine fevt olsa ol kimesneyi cennet şöyle tezyîn idüb donadalar kim gelini güyegü evine donatdukları gibi ḥadīs-i şerīf-i mezkūr mestūrda ḥabībullah ḥazretlerinin elfāz-ı dūrer- **47b** bārlarında āl-i Muḥammedüñ muḥabbeti üzerine ölse diyü buyurdılar: “Mütebādir olan bu oldı ki bir kimesne āl-i resūle bir zamān muḥabbet eylese ba°de zamānin ol muḥabbet zāil ve zāhil olsa bu zıkr olunan müşubet-i °uzmāya maḥall olmaya. Mev°ūd-ı mezbūr şevāblara lāyık ve mazḥar olmağa. Āl-i Muḥammed’e derūnī muḥabbet ve meveddet eyleyüb ol muḥabbet ḳalbinde rāsī ve rāsīḥ ve sābit olub yevmen-fe-yevmā tā ilā yevmi’l-meyt muḥabbet-i teraḳḳīde olub tedennī ve tenezzilde olmayub ol muḥabbet üzerine fevt olsa bu zıkr ve va°d olunan şevāblara mazḥar ve lāyık olur.” dimekdür. Zīrā āl-i resūle muḥabbetiñ şemeresi muḥabbet eyleyen mü°minīne rāci° ve °āiddür ki ḥalāş ve necātlarına sebebdür ve ol meveddete münāsebet-i rūḥāniyye iḳtizā eyler ki yevm-i ḥaşrda ictimā°ı ya°nī anlar ile bile ḥaşr olmağı müstelzemdür. Nitekim buyurmuşdur seyyidü’l-kevineyn ḥazret-i resūlü’s-şakāleyn şallallahu °aleyhi ve sellem “El meru yahşeru ma men aḥabbe” lügat ma°nāsı: “Her kişi sevdiğiyle bile ḥaşr olur.” dimekdür. Ḥattā bir ḥadīs-i şerīfde “velev ḥaceran” buyurur ya°nī “Bir kimesne bir taş dāḥi sevse anuñla ḥaşr olur.” dimekdür. Şol kimesne kim °ālem-i ervāḥda mertebesi āl-i resūl merātibinden ba°id ola rūḥ-ı envā° televvuşāt ve tekeddirāt ile mülevveş ve mükedder ola āl-i resūluñ muḥabbeti aña mümkün degildir. Fi’l-ḥaḳīḳa **48a** ammā şol kimesne kim ḳalbinde muḥabbetullah ve ma°rifetullah ola rūḥı dāḥi tevḥīd ile münevver ola ol kimesne āl-i resūle muḥabbet ve meveddet itmemek mümkün degildir. Zīrā anlar ehl-i beytü’n-nübüvve ve ma°ādinü’l-vilāyet ve’l-fütüvvetdür. Maḥall-i ā°lāda merbübīn ve °ināyet-i °ulāda mahbubīndür. Āl-i Muḥammed’e muḥabbet ve meveddet eylemez. İlla şol kimesne meveddet eyler kim, Allah Te°ālā’ya ve resūle muḥabbet eyleye. Allah ve resūl dāḥi aña muḥabbet eyleye. Āl-i resūle muḥabbet eyleyen anlardır. Āl-i resūluñ eḥibbāsı bidāyetde mahbubīn olmayalar idi ḥabībullah ḥazretleri anlara nite muḥabbet eyleyeydi? Muḥabbetü’r-resūl ḥod °ayn-ı muḥabbetullahdur. Fī şureti’t-taḫḫīl ba°de kevnihī fī °aynü’l-cum°a ekābir-i evliyādan şeyḥ °Abdürrezzāk Ḳaşānī *Te°vilāt*’ında böyle taḥḳīḳ eylemişdür³⁴⁷. Bu münāsebet ile muḥabbet nedür bir miḳdār beyān idel°üm ki ma°lūm ola. Muḥabbet-i şādīḳ ve hevādār-ı °āşīḳ dāḥi kimlerdür? ma°lūm

³⁴⁷ eylemişdür: itmişdür (B; A)

ola. Muḥabbet-i ḳalbī bir şey'e irtibāt itmege dirler. Rağaban hümmü himmeti aña naşb itmege dirler. Taleban ve daḡi muḥabbet-i saḡāb irādetden feyzdür. °Alā ḡasbū'l-muḡall ba°zısı tekeddirāt-ı ḳalb ile mükeddür olur. Ehl-i ṡehvātuñ müṡtehiyāt-ı enfüsine muḥabbeti gibi ve ba°zısı safā-yı ḳalb ile muṡaffā olur. Muḡibb-i ṡādıḳuñ Ḥaḳḳ'a muḥabbeti gibi. Nitekim kümmel **48b** ekābir buyurmuşlardır ki "lev nühā kelevni elmā'i yetelevvenü bilevni el ina" ve daḡi muḥabbet-i ḡaliṡuñ levāzım ve sımāt vardır. Maṡar-ı nāfi°uñ levāzım-ı intifāü'l-ḡayvanāt ve eṡmārü'l-eṡcār ve burüz-ı envā°ü'n-nebātāt olduḡı gibi muḥabbet-i ḡaliṡuñ levāzımātındandır. Marāzı maḡbūbda bezl-i meḡūd idüb maḡbūbını ḡabīb ve mebgüzını baḡız idinmek ve daḡi muvāfaḳatına iḳdām-ı muḡālefetden imtinā° etmek gibi. Meṡelen emṡālū ḡazā levāzımāt muḥabbet-i ḡaliṡuñ delāilüdür. Ba°ranuñ ba°ire āṡār-ı ḳademüñ mesire delālet gibi. İn°idām daḡi °ademine delıldür. ve iddi°āü'ṡ-ṡeyi intifāi'l-levāzım kizbun Ya°nī levāzımāt olmadın bir nesne da°vā eylemek sedād ve ṡalāḡ degildir. Belki kizbdür. Ve'l-ḡaṡıl muḥabbet ve buḡz şey°an müttezāddandır. İki bile mā°an ḳalb-i vāḡidde cem° olmaz. Aḡad hemā mevcūd āḡir ma°dūmdur. Her aḡad lā-būd ve lāzımdur ki kendü ḳalbini fi külli ḡalīn teftiṡ eyleye. Ḥattā maḡbūbına ve mebgüzına °ilm ḡasıl ola ve bu maḡām-ı münāsib bir ḡadiṡinde daḡi buyurmuşdur ḡabībullah ṡallallahu °aleyhi ve sellem ki meṡābihüñ naḳlidür ḳale resüllullah ṡallallahu °aleyhi ve sellem "inni ṡarīḳün feyküm bi māan temessektüm bihi len tazilu ba°di aḡadu a°zmu mine'l-āḡiri kitābun allah ceblun maḡdudun mine's-semāi ile el arz **49a** ve ıterti ehli beyti yetefferaḡe ḡatta yeridu" ale'l-husus lisān-ı Türki ile ma°nāsı buyurur ḡabībullah ṡallallahu °aleyhi ve sellem "Ben bu dār-ı dünyā ve neṡāt-ı ülādan ol dār-ı °uḡbāya ve maḡām-ı uḡrāya naḳl ve rıḡlet eyleyicek sizde iki nesne terk idüb ḳorun. Her kimesne kim ol iki nesneye temessük idüb berk yapıṡa ol kimesne ḡalāletden ba°id olub ebedi üzḡünlük görmiye³⁴⁸ ve daḡı ol nesne temessük idenlerden ayrılmaz. Ḥattā ḡavz-ı kevṡerde ol temessük idenleri getirüb baña teslīm itmeyince. Ol iki nesnenüñ birisi kitābullah ya°nī Ḳurān-ı °azımdür ki semādan arzına ḡekilmiş bir muḡkem ibdür. Her eḡad³⁴⁹ ki ol ḡabl-i memdūda ya°nī Ḳurān'a berk ve muḡkem yapıṡub anuñla °amel eyleye Ḳurān ol kimesneden ayrılmaz. Ḥattā ḡavz-ı kevṡerde baña teslīm ider ve ol iki şeyin ikincisi °arrati ve ehl-i beyti benim aḡrabām daḡi ehl-i beytimdür. Her eḡad ki aḡrabā-yı resüle temessük eyleye ya°nī āl-i resüle derün-

³⁴⁸ üzḡünlük görmiye: üzḡünlükden emīn ola (B; A)

³⁴⁹ eḡad: kimse (B; A)

muḥabbet eyleyüb iktidā° eyleyüb cemī° aḥvālde aña uya āl-i resūlde ol kendüye muḥabbet ve iktidā° eyleyenlerden mufārikat idüb ayrılmaz. Ḥattā ḥavz-ı kevşerimde getirüb baña teslīm idüb ve şefā°at itdirüb benim katımda maḳbūl itmeyince. Ḥuşuşā evlād-ı resūlden kerāmet-i zāhir ve velāyet-i bāhir³⁵⁰ ilā yevmü'l-ḥaşr **49b** ve'l-ḥesāb ḳuṭbiyyet muḳarrer ve müşedded ve cemā°at-i keşire ba°zısını terbiyye ve irşād-ı cismāniyye ve ba°zını irşād-ı rūḥaniyye ile ve ba°zını mücerred nazar-ı kimyā ve zerrece himmeti müte°allik olmak ile ḳuṭbiyyet maḳāmına işāl etmege aḳvā ve ḳādir olan sultān Emīrū'l-evliyā seyyid Muḥammedü'l-buḥārī °aleyhi °ināyetü'l-bārī ḥazretleri ol bir kimesne ki derūnī muḥabbet-i ḥālīş ile tarīḳatınun mübārek etegine muḥkem temessük idüb nevāciz ya°nī azu dişiyle berk yapışa. Ol kimesneyi cedd-i ḥabībullah ḥazretine işāl idüb şefā°at itdirüb katında maḳbūl eylemek muḳarrer ve bu ḥadīş ve emsāl-i hazā ile müberhendür.³⁵¹ Hemān ḥikmet-i muḥkem temessük itmekdedür. Za°af ile yapışub muḥabbetine ve iktidāsına ḥalel ve zalel getürmemekdedür. Hikāyet: Ḥaḳḳ celle ve °alā ve ḥazret-i Sübhān ve Te°ālā yevmen mā³⁵² peyk Rabbü'l-°izzet ve emīnū'l-vaḥy zürāf°ate ḥazret-i Cebrā°ıl'e cevāb ve ḥitāb idüb buyurdi ki: “Yā Cebrā°ıl rü-yı zemīn ve vechü'l-arzū's-şahīnde ne şey°e nazarun müte°allik olub bu gün ne nesne gördün?” diyücek ol cenāb-ı ni°me'l-māb ḥazretlerine cevāb virüb: “İlāhi ve seyyidi ve Mevlā bugün ḥazret-i ḥabībün ki semevātda Maḥmūd Muştafā ve arzīde Aḥmed ve Muḥammed esāmīsiyle müsem mā olan zāt-ı şerif ve vücūd-ı elṭaf-ı ḥazretlerini **50a** şallallahu °aleyhi ve sellem gördüm ki ümmeti için va°şat-ı mü°minīnün ḥalāş u necāt için °ale'd-devām ve's-sebāt nıṭāḳ-ı ḥamiyyeti muḥkem şedd eyleyüb bukā ve tazarru°ada dāim ve ḳāim gördüm.” didikde buyurdi ki: “Yā Cebrā°ıl lestü eselüke °an hazā benüm suālīm saña ol bābdan ve ol rībden degildür. Lakin vech-i arzda bir nesne görüb ḳalbiñ aña meyl eyleyüb ve nefsiñ ana iştiḥā eyledi mi?” diyü buyurdukda: “Yā İlāhī ve ilāh cemī°u'l-°avālimsün °allām pādīşāhsun bugün ḥazret-i hüseyin raḫdiallahu °anha gördüm ki mehedā temhīd eyleyüb ya°nī beşige bileyüb °aḳıḳ yamaniden ba°zı ḥazarāt boncuḳ ya°nī buncaklar aşmuşlar ki Hüseyin anuñla oynar. Ḳalbim bunı iştiḥā eyledi ki benim ḥadde aḳteynimi iḥrāc ideler idi ya°nī gözlerimün bebeklerini çıkarub ḥazret-i Hüseyin'ün mehedine mu°allak idüb aşalar idi ki benim ḥadd-i aḳteynim ile

³⁵⁰ kerāmet-i zāhir velāyet-i bāhir: kerāmet zāhir velāyet bāhir (S)

³⁵¹ muḳarrer ve bu ḥadīş ve emsāl-i hazā ile müberhendür: muḳarrerdür (B)

³⁵² yevmen mā: bir gün (B)

oynayaydı diyü iştiḥā eyledüm.” didikde Ḥaḳ Sübhāne ve Te°ālā buyurdu ki: “Yā Cebrā°ıl ben seni emīnū°l-vaḥy eyleyüb bunca kerāmāt ile °izāz ve ikrām eyledigim ḥabībūme ve ḥabībūm evlādına derūnī muḥabbet ve meveddet eyledigün ecl içündür.” didi. Cebrā°ıl melā°ike°den olub āl-i resūle muḥabbet-i ḥālīş ile derūnī muḥabbet ve meveddet eylediği ecilden bu kadar °izāz **50b** ve ikrāma müstehaḳ olıcaḳ veleḳad kerremnā benī ādeme teşrīf ve ḥiṭābında kerāmet-i cesedāni ve rūḥānī ile müşerref ve muḥāṭab olan benī ādem muḥabbet-i ḥālīşe ve meveddet-i lāḥşa ve ḡaleyān-ı ḳalb ile derūnī muḥabbet eyledikde im°ānı nazar eyleñ ki ḥazret-i Ḥaḳḳ Sübhāne ve Te°ālānuñ ne mertebe ve ne dā°ire ikrāmına mazḥar olur. Ḥabībullah demek maḥbūballah dimekdir. F°ıl-i bima°nī mef°üldür. Allah Te°ālānuñ maḥbūbunuñ evlād ve evlādına ḥālīşan derūn-ı dilden muḥabbet ve meveddet eyleyen aḥıbbāsı cümlesi ḥazret-i Ḥaḳḳ°uñ maḥbūbudur. Nitekim Mūsā peygambere Ḥaḳ Te°ālā buyurdu ki: “Yā Mūsā ammā °ilmete enne muḥıbbū°l-maḥbūbun” ve daḥi °ulemā-yı müfessirīn ve fuṣalā-yı muḥaḳḳıḳīn fī sureti°t-tur “vellezine āmenu vettebe°athüm zürriyetihüm bi imānin elḥaḳnā bihim zurriyyetehum ve mā eletnāhum min °aleyhim min şey°in”³⁵³ āyetiniñ tefsīrinde şöyle taḥḳıḳ eylemişlerdür ki³⁵⁴ evlād-ı evliyā ve evlād-ı şulehā ebā vü ecdād ā°māl u °ibādāt kadar °amel u °ibadetleri daḥi olmasa cevher-i rabbānī ve rūḥ-ı insānīleri mücerred imān ile teslim olduḡı taḳdīrce anları ebā vü ecdād maḳāmātına ve merātibine iletirler. Li-taḳrīr °ayu nehüm ebā ecdādınuñ nefesleri ḡurūr ve ḳalbleri sürūr ve rūḥları ḥubūr ve gözleri °ayn-ı nūr ile münevver ve mesrūr ve maḥbūr **51a** olsun için cem°ıyyet-i ḥatır-ı °ātır ile em°ān-ı nazar ve kemāl ilḳā fikr ve irḥā-yı teemmül eyleñ ki ḥabībullah evlādından ve evlādınuñ evlādından kerāmet ve vilāyet ve ḳuṭbiyyet muḳarrer ve muḥaḳḳaḳ ola. Veyāḥud şalāḥiyyet °ibadet ve tā°āt ile meşşūf olub dār-ı °uḳbāya ve °ālem-i uḥrāye imkān-ı kāmīl ve imān-ı nāfi° ve münḳı ile naḳl u rıḥlet eyleyenlerüñ bu āyet iḳtizāsınca °ındallah merātib ve maḳāmāt ne dāire ve ne miḳdārdur? Ḥabībullah ḥazretlerinüñ °ındallah merātibine °uḳūl-ı beşer vāşıl olmak muḥāl ve mümteni°dür. Şıfāt-ı mezkūre ile men°ut olan mezbūrınuñ daḥi kezalik °aḳluñuz cem° idüb oñat fikir eyleñ muḥabbet ca°lī muḥabbet degildir. °Āşık ma°şūḳ ḳapısında ḥūr ve zelīl ve mübtezel olmak gerekdir.

³⁵³ (52)/Tūr: 21: “İman eden ve nesilleri de iman konusunda kendilerinin yoluna uyanlar var ya, biz onların nesillerini kendilerine kattık. Bununla beraber onların amellerinden hiçbir şey eksiltmeyiz. Herkes kazandığı karşılığında rehindir.”

³⁵⁴ āyetiniñ tefsīrinde şöyle taḥḳıḳ eylemişlerdür ki: A ve B°de yok.

Huṣūṣā āl-i resūlūn zübdesi ve hülāṣası ve eşref-i evlā kendözi ve ebā an ecdād tā Resūllullahā varınca cümlesi ehlullahdan olub aşḥāb-ı vilāyet ve erbāb-ı kerāmet olalar zamān-ı sâbıkda Balıkesir’de sultān ḥāzretlerinūn ‘uṣṣākından bir dervīş varmış belde-i mezkūrda olan ‘ulemā ve müderrisīn bir gün ṣaḥra ṣoḥbetine ve mefāviz işretine çıkub dervīş-i mezbūrī ve ‘uṣṣāk-ı mastūrī bile alub ‘ıyş ve ‘işret eşnāsında meṣāyih muṣāḥabetin müzākere idüb zamān meṣāyihinūn aḥvāl ve menākıbın terdīd [idüb bilāḥare ḥāc Bayrām ḥāzretlerinūn meṣāyihden terciḥ eylediklerinde dervīş sükūt idüb ba°de’l-ḳarār dervīşe ḥitāb idüb sen daḥi ne dirsün diyü su°āl eylediklerinde cevāb ve ‘itāb idüb demiş ki monlalar ṣalavāt getürmek bilür misiz biriñüz ṣalavāt getürün görelüm didikde bunlar bī-ḥuzūr³⁵⁵ olub cümleden biri ṣalavāt elfāzına şürū° idüb allahümme ṣalli °alā Muḥammed ve °alā āl-i Muḥammed dirken dervīş demiş ki³⁵⁶ ḥatā eylediñ ṣalavāt getürmek bilmez imişsün çünki Ḥacı Bayrām yanunuzda cümleden rāciḥ olmuş °alā Ḥacı Bayrām dimeñ gerekdür didikde cümlesi cevāb alub ve mebhūt olub sultān ḥāzretlerinūn efdalu ezhār mine’ş-şems olub anlar ḥicāb olmuşlardur ve evlād-ı resūlūn ḥālet-i ḥayāt-ı °unşuriyyesinde °atebe-i °aliyye ve südde-i refi°asını ve ba°de’l-intikāl ve’l-irtiḥāl ravza-yı münevvere ve türbe-i muṭaḥharasını ziyāret eyleyen eḥibbā-yı muḥallisīn ḥaḳḳında buyırmışdur ḥabībullah ṣallallahu °aleyhi ve sellem min zāviri veled min evlādī fī ḥāleti’l-ḥayāt ve ba°de’l-memāt fekā temārazni ve mezārni ḡufarallah elbette ya°nī muḥabbet-i ḥālise ile benüm evlādumdan birini ḥālet-i ḥayāt-ı °unşuriyyesinde veyāḥud “inneke meyyitun ve inneḥüm meyyitūn”³⁵⁷ āyetinūn ke°sinden şarāb-ı memāt ve eşribe-i vefāt nūş āyet-i mezbūreye mā-şadaḳ olduğdan soñra ziyāret eylese ke enne beni ziyāret eyleyüb maḳbūl olundı Ḥaḳ Te°ālā elbette °umden ya°ni ḳaşd ile eyledikleri ve ḥatāen ya°nī ḥatā ile³⁵⁸ eyledikleri evvel günāhların ve gice günāhların serren ve ḥafiyen eyledikleri cehren ve °alāniyyen ya°nī āşikār ve °alā melāi’n-nās eyledikleri cemī° günāhlarını yarlıḡayub pāk eyleyüb tāḥir ve muṭaḥhar olalar gerekdür diyü buyurdı ana resūlūn fezā°ili ve °ındillah ve fī’l-°avālim°ü’l-ḥams ḥarabet ve menākıb ḥaḳḳında vārid olan āyāt ve eḥādiş ve āṣār-ı ekābir-i meṣāyih ve efdal-i °ulemā “ve lev enne mā fīl arḑi min şeceretin aḳlāmun vel baḥru yemudduhu min ba°dihī seb°atu ebhurin

³⁵⁵ bī-ḥuzūr: muṣṭarib (B)

³⁵⁶ dervīş demiş ki: B’de yok.

³⁵⁷ (39)/Zümer:30: “(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir.”

³⁵⁸ ya°nī ḥatā ile: B’de yok.

mā nefidet kelimātullāh ya°ni eger yiryüzünde olan ağaclar kalemli olaydı deryā ve deñiz mürekkeb olaydı ol deryā dökünüb yedi deryā dañi mürekkeb olaydı men tefede kelimātullah ve kelimatü’r-resül ve mākālatü’l-evliyā ve’l-°ulemā ya°nī bu cümle deryālar dökünüb āl-i resülün fazileti hakkında vārid olan Allah ve resül kelimāt-ı evliyā ve °ulemā mākālāt dökünmeyeydi eger biñde birin dañi yazıduğda evrāk mutaḥammil olamayub kitāb-ı °azīm ve sefer-i ḥasīm olaydı bu kadar ile iktifa olundu °ārifel³⁵⁹ **51b** işāret yiter. Añmak añlamaz, tatvīl-i kelāmı nider. Bilādeti ve ḥamākatı ziyāde olur dañi biter.³⁶⁰ Beşinci faşıl Emīr Sultān ḥazretleri ehlullahdan olub bāṭinen ve ma°nen mertebesin beyān ider. °Urefā-yı muvaḥḥidīn ve °ulemā-yı ehl-i yakīn fuḫalā-yı muḥakḳikīn ve °ulemā-yı müevvilīnün °ulūm u ma°ārifī müstevlīdür ki ṭabakāt-ı mü°minīn ve derecāt-ı müsliḥīn °ale’s-silsilete envā°dur. Ya°nī üç nev°a mütenevvi° ve üç kısım üzerinedür. Evvelki °avām, ikinci ḥavāş, üçüncü aḥaşş-ı ḥavāşdur. °Avām erbāb-ı nüfūsdur. Anlarıñ üzerlerine ğālib hevā ve şehevātdur. Ḥavāş erbāb-ı kulūbdur. Anlarıñ üzerlerine ğālib hedā ve taḳvādur. Aḥaşş-ı ḥavāş aḥḥab-ı ervāhdur. Anlarıñ üzerlerine ğālib muḥabbetullah ve şevḳdür ve ekābir-i meşāyihden ba°zı buyurmuşlardır ki °avāmuñ °ibādeti °ādetdür. Ḥavāşuñ °ibādeti °ibādetdür. Aḥaşşuñ °ibādeti °ibādāt ve ṭā°āt içinde münācāt ve ḳarbet ve vuşlatdur ve dañi bunlarıñ °alā ḥadde her birinün ferdin ferde maḳāmāt ve müstaḳar vardır. °Avāmuñ ekserinün muḳarrı nādirdür. Ḥavāşuñ maḳām ve mekān cennetdür. Aḥaşş-ı ḥavāşuñ ḥakḳı ve ḥişsesi rabbisinün cemāl müşāhadesidür. Nitekim Seyyidü’l-kevineyn ve resülü’s-saḳaleyn şallallahu °aleyh ve sellem buyurmuşdur: “Eddünyā ḥarāmün °alā ehli’ **52a** l-āḥiret ve’l-ahirati haramun ala ehli’d-dünyā vekila hüma haramani °ala ehlullah.” Ehl-i āhirete dünyā ḥarām, ehl-i dünyāya āhiret haram. Ehlullah dünyāda ḥarām āhiretde haram. Seyyidü’z-zühād kıdvetü’l-evtād Ḥasan Ḥ°ace ḥazretleri nevverallahü merḳade kitābu *Müzīlū’s-sukūk*’unda yazar ki³⁶¹: “Ba°zı zāhiriyyūn bu ḥadīşuñ şihḥatinde şekk ve reyb eylemişlerdür. Lakin ben faḳīr sultānū’l-evliyā ve’s-sādāt Emīr Sultān °aleyhi’r-raḥmete ve’l-ġufrān ḥazretlerine suāl eyledigimde cevāb buyurdu ki: “Ḥazā ḥadīş ṣaḥīḥ ḥazā ḥadīş ceddi şallallahu °aleyhi

³⁵⁹ Köşeli parantez içinde olan kısım O nüshası esas alınıp B ve A nüshaları karşılaştırılarak yazılmıştır.

³⁶⁰ ya°nī bu cümle deryālar dökünüb āl-i resülün fazileti hakkında vārid olan Allah ve resül kelimāt-ı evliyā ve °ulemā mākālāt dökünmeyeydi eger biñde birin dañi yazıduğda evrāk mutaḥammil olamayub kitāb-ı °azīm ve sefer-i ḥasīm olaydı bu kadar ile iktifa olundu °ārifel işāret yiter. Añmak añlamaz, tatvīl-i kelāmı nider. Bilādeti ve ḥamākatı ziyāde olur dañi biter: A ve B’de yok.

³⁶¹ yazar ki: dir ki (B; A)

ve sellem.” Şihhati muḳarrer olucaḳ taḥḳīḳine şürü° idelüm diyü ehlullahuñ taḥḳīḳāt-ı muḥtefî ve tedḳīḳāt olduḡı ecilden ḍurüb-ı emşāl ile beyān iderler ki fehmi-āsān ve rūşen ola³⁶². Bu ḥadīs-i şerif de ḍarb-ı meşel budur ki ḥazret-i ḥabībullah şallallahu °aleyhi ve sellem bu ḥadīşde °avām ya°nī ehl-i dünyāyı ve ḥavāş ya°nī ehl-i āḥiret ve aḥaşş ya°nī ehlullah icmālen beyān eylemişlerdür. Ehl-i dünyānuñ mişālî şol şahş gibidür ki: “Meşelā bir kimesnenüñ inṭilāḳ-ı baṭn var ya°nī göbek borusu ve ḳarın ağrısı var ef°āl ve ā°māl muttaşıl dāri°l-necāsete ya°nī āb-ḥāneye mülāzemet eylemekde iken nā-gāḥ yārān-ı °azīz ve ihvān-ı lezīzniden bir dā°i gelüb erbāb-ı devlet ve aşḥāb-ı sa°ādetden filān yār gārık **52b** ve ḥalīl ve erk fūrūş merfū°a ḥarīr ve sündüs ve istibraḳ besāt-ı başt eyleyüb iṭ°ama meşhiyye ve işraba lezīze teheyyü idüb ya°nī ḳuşūr-ı °āliyye ve ğuref-i ğāliyye gözler görmedeñ ve ḳulaḳkar işitmedeñ ve benī ādem ḥatırına ḥalecān eylemedeñ ta°āmlar ve şarāblar ḥazırlayub ihvān-ı şafā ḥālen ve fāhib anda cem° olub sizi daḡı da°vet iderler.” didi. Bunuñ baṭnında marāz-ı āḥiri var meyl ve muḥabbeti beytū°n-necāsete anda varmaḳ muḥāl-i °aḳıldur ehl-i dünyānuñ meşeli budur inṭilāḳ-ı baṭn muḥabbet-i dünyādur. Aşḥāb-ı devletden ḳuşūr-ı °āliyye ferş merfū°a döşeyüb dürlü ta°āmlar ḥazırlayan Allah Te°ālā°dır ki cennetde bī-nihāye ğidā-yı beşeriyye ḥazırlamışdur. Gelüb da°vet eyleyen dā°i resūlallah sallallahu °aleyhi ve sellemdür. Ammā ehl-i āḥiretūñ meşeli şol racül gibidir ki meşelā bir kimesneye cū° ya°nī açlık ve şusızlık ol ḳadar ğālib olmuş ki bir loḳma ḳurı etmege muḥtāc üç gün veyā beş günden berü zerre ile ifṭār eylememiş yā Allah bir loḳma etmege ne yirden müyesser ve muḳadder ola diyü ḥayrān ve sergerdān duruken nā-gāḥ bir dā°i gelüb ol sultānū°l-ā°zam ve ḥāḳānū°l-efḥam mālīk-i rikābü°l-ümem ḥazretleri sürür-ı merfu°ada °ale°l-°arāik³⁶³ envā° ziynetler ile efrād-ı ḥil°atler ve bī-nihāye kerāmetleriyle bilā-ġāye ziyāfeter ki cemī° maḥlūḳātuñ naḳar ve başarıları müte°allık olmayub **53a** deḡil mevcūdātuñ ḳaṭ°ā ḥavātırına ḥuṭur itmedigi māyyide refi°a ve eṭ°ime-yi keşīre-yi vafīre-yi nefīse ihzār eyleyüb cemī° yārān pürşafā hep anda cem° olub sizi daḡı da°vet iderler muntaḳırlardur didikde üç günden berü āc ve muḥtāc bu da°vetüñ icābetinde tesvīf idüb ḥic ihmāl ve musāhele ide mi? Belki de dā°inüñ öñünce gidüb evvel vara ehl-i āḥiretūñ meşeli budur. Ac ve muḥtācdan murād şuleḥādan şol kimesnedür ki mürşid-i kāmīl ḥıdmetinde şā°imü°d-

³⁶² fehmi-āsān ve rūşen ola: fehmi-āsān ola (B; A)

³⁶³ Orada koltuklar üzerine kurulmuş olarak bulunurlar. Orada ne güneş (yakıcı sıcak) görürler, ne de dondurucu soğuk.

dehr kâ'imü'l-leyl °ale'd-devām ve's-şebāt °ibādāt ve tã'âtta mücâhede-i nefse muşteğul cennāt ā'mālün °aşık-ı şeydâsı yâ allah benüm ā'mālüm maqbûl olub baña cennāt müyesser ola mı ki diyü ıztırâbda ve tefekkürde iken dâ'î ki resûlullahdur şallallahu °aleyhi ve sellem gelüb da°vate ider. Sulţanü'l-ā°zandan murād Allah Te°ālā hazretleridür ki şulehâdan °ubbād ve zuhhād kullarına cenān ve fi'l-cenān envā'ı ihsān teheyü idüb hâzırlamışdur. Ammā ehlullahuñ meşeli şol °aşık gibidir ki meşelâ bir kimesne bir zî-cemāl ya°nî bir maḥbûb-ı kemāl mertebe °aşık ve ḥayrān olmuş merren ve aḥden rü°yetine dīvāne ve ser-gerdān mülākāt ve vuşlat ve muşāhabet kanda yâ Allah bâri bir kerre cemālin müşāhade eyleşem diyü mest ve meskûr ve dīvāne olub vādî-i ḥayretde ve hüvve-i tefekkürde iken bir dâ'î gelüb da°vet eyleyüb didi ki: "Ma°şukuñ saña **53b** selām ve peyām idüb didi ki: "gelsün mülākāt ve vuşlat idelim." didikde fikr ve te°emmül eyle ki ol °aşık-ı miskînün ḥāl ne mertebe ve ne dâ'ire olur? Tesvîf idüb bir laḥzadan yâḥud yārın varayın dir mi? Kemāl-i sürûr ve farṭ-ı neşâtından belki helāk olmak cāizdür. Ehlullahuñ meşeli budur. °Āşıkdan murād şol mürşid-i kāmîl ḥizmetinde sülûk menāzilin ve tarîkat maḳāmātun kemāle yetişdirüb devre-i beşerîyyetini itmām idüb sırr-ı rübûbiyyetine vâkıf ve °ālim olanlardur ki cennāt ā'mâlden gecüb Hâk Te°ālā'nuñ cemāl müşāhadesine °aşık ve ser-gerdān iken resûlullah gelüb da°vet eyledikde ḥāl ne mertebe olur? Temşîl-i evvelde olanlara °avām dirler. Temşîl-i şānîde olanlara ḥavāş dirler. Temşîl-i şālîşde olanlara aḥaşş dirler. Ve'l-ḥāşıl mü°minînden şol kimesne kim ikrār-ı bi'l-lisān ve taşdik-i bi'l-cinān ve °amel-i bi'l-erkān ile mevşûf ola. Ya°nî Allah Te°ālā'nuñ vahdaniyyetine ve resûlullahuñ ve Kûrân-ı °azîmün ḥaḳîḳatine ḳalbleriyle taşdik ve dilleriyle ikrār ve i°tirāf idüb avāmire imtişāl ve nevāhiden ictināb ve irtihāl idüb ya°nî Allah Te°ālā'nuñ emr eyledikleri ile °amel ide. Nehy ve men° etdiklerinden ḥazer ve ictināb ide. Allah Te°ālā'nuñ ḥelāl eylediklerini ḥelal ve ḥarām eylediklerini ḥarām bile. Ammā mürşid-i kāmîl ḥizmetinde **54a** olmaya mukteziyāt-ı nefisde olub kesb-i ḥelāl ve taleb-i ḥelāl mine'l-mâlda ola anlara °avām mü°minîn dirler ve şulehâdan ol kimesneler kim cemî° °alāyık ve °avāyık-ı dünyādan °alāḳa ḳat° idüb külliyyen el çeküb bir mürşid-i kāmîlün ḥıdmetinde leyl ü nehār bi'l-°aşıyy ve'l-ebkār anuñ emriyle °ibādāt ve tã'āt şavm ve şalavātullah ve billah sã°ir ḥıdemāt üzere ola. Anlara ḥavāş dirler ve ehl-i tarîkat de dirler. Sālîk ve şālîḥ ve şüfi de dirler. Ammā ḥavāşuñ ve ehl-i tarîkatuñ zübde ve ḥalâşlarından şol aḥad ki mürşid-i kāmîl emri ve himmeti ile °ibādāt ve tã'âtta kemāliyle rusûḥ bula tarîkat menāzîlini

ve devre-i beşeriyetini temām idüb serbūbiyyetine °ālim ve °ārif olub vilāyet-i kübrāya mazhar ve vilāyet-i Muḥammediyye'ye mā-şadaḳ ola. Anuñ gibi kimesnelere aḥaşş-ı ḥavāş dirler. °Ārifbillah ve muḥakḳıḳ ve mürşid de dirler. Bu üç kısmuñ her birinüñ ferden ferde °ulūm ve ā°mālī vardır. Ya°nī başka başka °imleri vardır. °Avāmuñ °ilmi °ilm-i şeri°atdur mine'l-eḥādīs ve't-tefāşir ve'l-kütübü'l-fıḳhiyye °amelleri evvelā kelime-i tevḥīd ve bā evḳātihā ve vācibtühā ve sünenihā şalavāt-ı ḥamse ve ṭay-ı ḥāṭır ile bi't-temām ve'l-kemāl edā-yı züküt mefrūza ve sā°ir şadaḳāt-ı nāfile ve şavm-ı ramazān ve ḥacc-ı beytullah ve emrullah kemāliyle imtişāl-i nevāhiden **54b** gāyetde ve nihāyetde ḥazer ve ictinab taḥaffuz ve taḥarruz eylemekdür. Ḥavāşuñ °ilmi °ilm-i ṭarīḳat ve °ilm-i taşavvuf ve °ilm-i sülūk °amelleri ferāyız edā eyledikden şoñra mürşid-i kāmīl ḥıdmetinde anuñ emriyle nevāfilde mücāhede idüb ve °azīmet ya°nī gāyetde güc °ibādetler ile °amel ide ḥattā tezkiye-i nefis ve taşfiye-i ḳalb ve tecelliye-i rūḥ ve maḳām zıkr-i ḥafī ve insilāḥ ve istiḡrāḳ maḳāmlarına vāşıl olmakdur. Ammā aḥaşş-ı ḥavāşuñ °ilm °ilm-i ḥaḳīḳat ve °ilm-i tevḥīd ve esmā ve °ilm-i ḳalb ve °ilm-i rūḥ ve ma°ārif-i ilāhiyye ve meydān-ı tevḥīd ma°ārif-i ilāhiyye topunı °ilm-i ḥaḳāyık çevgāmyla oynadub ve “ °allemnāhü min ledünnā °ilmen”³⁶⁴ āyetine mazhar ola ya°nī °ilm °ilm-i ledünnā ola. Min ledünnullah ola. Allah Te°ālā'da ḡayrınuñ ta°līmī ile olmaya nitekim buyurmuşdur resūlullah sallallahu °aleyh ve sellem inne mine'l-°ulūm ke hey°eti'l-meknūn lā ya°lemuhā ille'l-°ulemāu billāhi feizā neṭaḳū bihā lā yunkiruhā illā ehlü'l-ḡızzeti billahi °Avārif'de eydür hiye ısrārullāhi te°ālā yubdihā ilā ümnāi evliyā°ihī ve sādāti'n-nubelāi min ḡayri semā°in ve lā dirāsetin ve hiye'l-esrāri'l-letī lem yaṭullı° °aleyhā ille'l-ḥavāş lisān-ı Türkī ile ma°nāsı dimekdür: “°ilmlerden bir °ilm vardır ki gāyetde gizlü ḥazīne gibidür. Ol °ilmi kimesne bilmez. İllā °ālim billah olanlar bilür ve daḡı kaçan ol °ilm ile söyleseler ol **55a** °ilmi kimesne inkār eylemez. İllā cāhil billah olanlar inkār eyler.” °Avārif'de aydur: “Ol °ilm Allah Te°ālā'nuñ esrārıdur ki Ḥaḳ Te°ālā ḥazret anı ümenāullah izḥār eyler. Anı Allah Te°ālānuñ emīnleri bilür. Kimesneden işitmegile degül ve kimesneden ders okumaḳ ile degül. Belki Allah Te°ālā ta°līmī iledür ve daḡı ol °ilm esrārullahdur ki hīc aña muṭṭalī° olmaz. İllā ehlullahdan aḥaşş-ı ḥavāş olanlar muṭṭalī° olur. Bunlaruñ ā°māl ya°nī °amelleri °alā ḳavāninü't-ṭarīḳ ve ḳavā°idü's-sülūkü'l-vesīḳ °ibādāt ve ṭā°at içinde ma°ārifallah ve

³⁶⁴ (18)/Kefh:65: “Derken kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş, kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.”

menākīb-ı Rabbāniyye ile seyrān ve tayrān idüb seyrullah ve seyrbillah ve seyr ma°allah idüb hattā seyrfillāh maḳāmında kıdve ve re°is olub maḳām-ı rızāya vāşıl olmaḳdur.” Ki sultānū’l-evliyā ve’s-sādāt Emīr Sultān °aleyhirrahmete ve’l-ḡufrān ve’r-rıdvān ḥāzretleri ol maḳāmdadır ki “raḍiallahu °anhüm ve raḍū anhu”³⁶⁵ āyetine mazḥar ve māşadaḳ olmuşdur. Ḳalbden ve şıfāt-ı ḳalbden seyr ve rihlet eyleyüb ḳalbe ve şıfāt-ı ḳalbe vuşul-i ḳalbden rūḥa ve şıfāt-ı rūḥa menzül-ı rūḥdan kendü ve şıfātını ifnā eyleyüb taḥallaḳū bi aḥlākillah maḳāmına vāşıl olmaḳa seyrullah dirler. Aḥlākillah’dan seyr ve rihlet eyleyüb şıfātullah mücellā olub kendü zātını zāt-ı Allah’da ifnā eylemege seyrbillah maḳāmı dirler ve daḡi maḳām- **55b** 1 °ubūdiyeti tekmiḻ idüb devre-i beşeriyyetini itmām idüb ve °unşuriyyetini nūra tebdil idüb bātını ve zāhiri °ayn-ı nūr ve °ayn-ı rūḥ olub zıllı ya°nī ḡölgesi bi’l-külliyā ref° olub ebedī yeryüzüne düşmeyüb rūḥ-ı laṭifi beden-i keşifden mufāraḳat eyleyüb taḥtū’l-arza medfūn olduḳda bedenleri türāb ve ḥaşerāt-ı arza Ḥaḳ Sübhāne ve Te°ālā ḥarām eyleyüb rūḥ bu neşā°it-i dünyeviyyede ḥabībullah şalli °aleyhi ve sellem rūḥıyla münāsebet-i tām̄m ya°nī kemāliyle āşinālık taḥşil idüb bade’d-defn daḡi ḥabībullahuñ şallallahu °aleyhi ve sellem tayb-ı ḡayr-ı °unsuriyyesinden ya°nī rūḥ-ı şerifinden her sâ°atde nice biñ fāideler iḳtibās eyleyüb ve daḡi her nefesde biñ biñ maḳāmāt seyr eyleyüb Ḥaḳ Sübhāne’nüñ enāniyyetinden uluvhiyyetine uluvhiyyetinden ebedü’l-ābād hüviyyetine seyrān ve tayrān eylemege seyrfillah maḳāmı dirler. Ki sultānū’l-evliyā ve’s-sādāt Emīr Sultān ḥāzretleri bu maḳāmuñ kıdvesi ve sultān olub bundan daḡi naḳl idüb maḳām-ı rızāya vāşıl olub “raḍiallahu °anhüm ve raḍū anhu”³⁶⁶ āyetine mazḥar olmuşdur. Ebū Bekir raḍiallahü °anha gibi meşelā. Nitekim Ḥaḳ Sübhāne ve Te°ālā Ebū Bekir’üñ ḥaḳḳında: “Ben Ebū Bekir’den rāzı oldum. Ebū Bekir daḡi benden rāzı oldu mı ki?” diyü buyurmuşdur. Sultān Ḥāzretlerinüñ rūḥ-ı şerifi ḡāyet ḳuvvetde olub beden-i mübārekinden ba°de’l-mufāraḳat daḡi her nefesde biñ biñ maḳāmāt seyr idüb ve her sâ°atde ḥabībullah ḥāzretlerinüñ rūḥ-ı laṭifinden niçe biñ fāideler iltimās idüb şūr-ı insilāḡāt ve esrār-ı ātda rūḥ-ı münevverî ḳubūr heyākelinden ba°ş olunub kemāl-i ıtlāḳ virilmişdür ki her ḳanḳı °ālemde her ne şūret ile dilerse

³⁶⁵ (98)/Beyyine:8: “Rableri katında onların mükāfatı, içlerinden ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. İşte bu mükāfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur.”

³⁶⁶ (98) Beyyine: 8: “Rableri katında onların mükāfatı, içlerinden ırmaklar akan, içlerinde ebedi kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. İşte bu mükāfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur.”

seyrân ve tayrân iderler. Dilerler ise °âlem-i ceberûtda ve melekûtda ve °âlem-i melek ve şehâdetde °avâlimüñ her kankısında dilerler ise murâdları müte°allik olduğu gibi seyrân iderler zîrâ mecâmi°-i °avâlimde °adem-i havf ve hazan ile gâyetde ve nihâyetde kemâliyle işâret ve beşâret olunub “e lâ inne evliyâ allahi la havfun °aleyhim ve lâ hum yahzenun” ³⁶⁷ taht-ı haytasında ³⁶⁸ dâhil olan ehlullahuñ ve evliyâ-yı Allahuñ cümlesine sultân olub saltanat-ı vilâyetde erike-i kerâmetüñ üzerinde tekâ°üd idüb el-yevmü’l-ḥaşr ve’l-kıyâm cümlesine ḥâkim olmuştur. Selef-i °azizlerimizden şöyle istimâ° eylemişüzdür ki sultân ḥazretlerinüñ her pencşenbe gicesi melekûtî ve mişâlî bir dîvân-ı °âlîsi olub külli ervâḥ-ı evliyâ °izz-i ḥuzûr mücebû’s-sürûr-ı â°lî ve türâb-ı kadem-i esnâlarına cem° olub umûr-ı kevneyn ve tedbîr-i °âlemeynde aḥkâm-ı cārî **56b** ve âvâmir-i me°âlîsiyle ziyâret ve kerâmet °azl ve naşb aḥz ve °itâ nice meşâlîḥ-i uhrevî ve dünyevî görürler ki bu neşât-ı dünyeviyyede zuhûr iden aḥvâl-i mutaşarrıfa °âlim olan ehlullahuñ emriyledür. Anlaruñ emr daḥî sultân-ı evliyânuñ izn ve icâzet iledür kerâmet-i evliyânuñ ḥaḳîḳatin taşdıḳ iden mü°minîn muşaddıḳîn buña degül evliyânuñ bundan daḥî eb°ad kerâmetin taşdıḳ ider. “nercu minellahi’l-vehhâb enyuḥaşşinâ min hümû’-reşâdi ve’s-şavâbi ve ḥaşerna fi zümretihim fi’l-dünye’l-ḥarab ve fi’l-ḥaşri ve’l-ḥisab ve’l-me°ab” ³⁶⁹ Altıncı fasıl Emîr Sultân ḥazretlerinden sâdır olan kerâmetleri beyân ider. Evliyâ-yı zül-kerâmet ve aşfiyâ-yı ulâu’l-velâyet ki envâ°ına nücebâ ve nuḳabâ evtâd ve efrâd diyü tesmiye iderler. Cümlesinüñ °ulûm u idrâk ³⁷⁰ muḥîṭîdür ki sultânü’l-evliyâ ve’s-sâdât yenbu°u’l-ma°ârif ve’s-sa°âdât sultân Emîr °aleyh rahmetü’l-başıḥ ḥazretleri veleḳad kerremnâ ³⁷¹ tahtında dâhilîn ve mustazillîn olan evliyânuñ cümlesinüñ muḳtedâ ve müctebâsı ve küllîsinüñ muştafâ ve murtażasıdır. Ḥayât-ı °unşuriyyesinde vücûd-ı şerîf ve teşaḥḥuş-ı laṭîflerinden şudûr ve budûr iden kerâmât ve ḥavârîḳ-ı °âde **57a** ihşâ ve °adde miḳdâr ³⁷² ve ḥadde gelmek muḥâl ve mümteni°dür. Tahrîr ve takrîr ḥudûdundan ekşer ve evferdür. Ol şemere-i şecere-i nübüvvet ve ḥulâşa-yı fevâkih-i

³⁶⁷ (10)/Yunus:62: “Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.”

³⁶⁸ kenar: taht erike dimekdür (S)

³⁶⁹ Vehhab Allah’tan onların doğruluk ve hakkaniyetlerini bize tahsis etmesini, bizi bu virane dünyada Ḥaşr’de hesab gününde ve ahiret yurdunda onların zümresiyle beraber diriltmesini isteriz.

³⁷⁰ idrâk: idrâkleri (B; A)

³⁷¹ (17)/İsra:70: “Andolsun, biz insanoḡlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoḡundan üstün kıldık.”

³⁷² âde aḥşâ ve °adde miḳdâr: °âde-i °adede (B; A)

fütüvvet sultân-ı dîn u dünyâ ve bürhân-ı âhâliü'l-³⁷³uqbâ zübde-i evlâd-ı Aḥmedî kıdve-i velâyet-i Muhammedü'l-muḥattaş be-hidâyât-i İlahi eş-şehîr be-seyyid Muhammed el-buḥârî ³⁷⁴aleyhi sicâl-i ğufrân-ı bârî ḥâzretleri memleket-i ³⁷⁵Acem'de nefs-ı Buḥâra'dandur. Velâyetleri³⁷⁴ andadur. ³⁷⁶Ayn-ı ³⁷⁷inâyet-i rahmân ve maḥzâ hidâyet-i Sübhân olub şüret-i beşerde eşref-i evkât ve eymen sâ³⁷⁸âtde gelüb rû-yı zemîne ḳadem başub şâdef-i ümmiden le³⁷⁹âli ve gevâhir mişâl yevâḳît ve cevâhir timşâl zuhûr ve budûr idüb³⁷⁵ Buḥâra maşrıḳdan şems-i ma³⁸⁰ârif-i İlahiyye ve kamer-i menâḳıb-ı Rabbâniyye olub şurûḳ u bürûḳ³⁷⁶ idüb aḳtâr-ı arzına ziyâ-yı tām ve şu³⁸¹le-i tamām olub zamân-ı şabâvet ve evân-ı tarâvetinde yedi yaşında ma³⁸²şûm iken bir gün ebî ³⁸³azîz ve peder-i lezîzleri ki ol ³⁸⁴aşruñ mürşid-i ekmel ve mürebbî-i efḍalı idi anuñ ḥużûr-ı şerîfnde ³⁸⁵âlem-i işmetde olub oynar iken vâlid-i ³⁸⁶azîzlerine bir kimesne gelüb ³⁸⁷arz-ı ḥâl idüb didi ki: “Yâ seyyidî ve yâ şeyḫî mişli rûḫı fî cesedî emvâl ve³⁷⁷ emlâk-ı dünyeviyyede bir baḫceye mâlik olub bir baḫcecigüm var idi kim ehl ve ³⁸⁸ıyâlimi **57b** anuñ ğâllesi ve maḥşûli ile besleyüb ğıdâlandırur idüm. Ḥikmet-i ilahi âfet-i Rabbânî yetişüb eşcâr ve eşmârınuñ vücûduna sebeb-i zâhir olub icinden cereyân iden mâ³⁸⁹-i cârîsi ḳuruyıb ol ecilden eşcârı ve nebâtât daḫi ḳuruyıb ḥarâb ve ³⁹⁰ayn-ı tûrâb³⁷⁸ olub helâk oldı. Evlâd-ı şığârım ve ezvâc-ı kibârım ac ve ci³⁹¹ân muḥtâcîn ve ḥammân ḳalub³⁷⁹ mest u meskûr u dîvâne³⁸⁰ oldum. Ḥâlimiz nice ola yâ seyyidî? Bu derdüñ dermân ve bu maražuñ ³⁹²ilacı ne ola?” diyü ḥâk-i pâyine ve tûrâb-ı ḳademine envâ³⁹³-ı teveccühât ve efrâd-ı tazarru³⁹⁴ât idüb başına gelen ğumûm ve humûm ³⁹⁵arz itmek eşnâsında iken³⁸¹ sultânü'l-evliyâ ḥâzretleri yedi yaşında ma³⁹⁶şûm olub oynarken bu kimesnenüñ ḥâline ³⁹⁷alim ve meâline ³⁹⁸ârif olub bunlar muşâḫabet ve sultân ḥâzretlerinden mubâtetet³⁸² üzere olub bunlar aşlâ ³⁹⁹adem-i ıttılâ⁴⁰⁰da iken sultân ḥâzretleri ḥâfiyyeten bu kimesnenüñ baḫçesine gelüb iki rek⁴⁰¹at namâz ḳılub du⁴⁰²â eyledikde ol evvel aḳan âb-ı revân fî'l-ḥâl evvel gibi cereyân idüb ve âğaçları tâze

³⁷³ nefis-i Buḥâra'dandur: nefis-i şehri Buḥâra'dandur (B; A)

³⁷⁴ Velâyetleri: Velâyetleri ve vilâdetleri (B; A)

³⁷⁵ zuhûr ve budûr idüb: A ve B'de yok.

³⁷⁶ şurûḳ u bürûḳ: A ve B'de yok.

³⁷⁷ ve yâ şeyḫî mişli rûḫı fî cesedî emvâl ve: A ve B'de yok.

³⁷⁸ ³⁹⁰ayn-ı tûrâb: B'de yok.

³⁷⁹ ve ḥammân: A ve B'de yok.

³⁸⁰ mest u meskûr u dîvâne: mest u dîvâne (B; A)

³⁸¹ eşnâsında iken: bu eşnâda (B; A)

³⁸² ve sultân ḥâzretlerinden mubâtetet: A ve B'de yok.

yapraqlanub °ale'l-fevr³⁸³ yemişler virüb evvelkiden daħi pek ma°mür³⁸⁴ olmuş ve nice kimesneler bu hāl °uyūn-ı re°s ile müşāhade idüb görmişler. **58a** Baħce şāħibi olan kimesne babalarıyla müşāhabeti ve °arz-ı aħvālī tamām idüb kālķub varayın ol āfet-i Rabbānī yetişen ħarāb virāneyi göreyin diyü geldikde görür ki baħcenüñ enhārī ġāleyān ve cereyān idüb eşcārī tārī ve tāze olub evrāk zuhūr ve eşmārī bürüz idüb evvelkiden daħi ma°mür göricek sürür ve ħubūr müstevlī olub “yā İlahi bu ne °aceb ħāletdür?” diyü vādī-i ħayretde vālīh ve ser-gerdān dururken ma°şūmiyyetde sultān ħāzretlerinüñ bu kerāmetini müşāhade idüb ve bu sırra vāķıf olanlardan ba°z kimesneler ħaber virüb didiler ki: “şeyħ ħāzretlerinüñ oġlancığı gelüb baħcenüñ içinde iki rek°at namāz kılub daħi du°ā eyledi. E°l-hāl ırmaķlar cüş idüb ve āġaclar tāzelenüb evrākı ve eşmārī üşüş ve cuyüş baġladı.” didiler. Meşhūr-ı °ālem oldı³⁸⁵. Ma°şūmlığı ħālinde emşāl-i hazā nice kerāmāt ve ħavārık °ādet izħār idüb³⁸⁶ ba°de eyyām-ı kālīle ve sinīn-i °adīde de devre-i ma°şūmiyyetlerin itmām idüb gelüb racūliyyete kadem başub racūl-i kerīm ve müzekker-i cesīm olduklarında Buħārā şehrinden nakl ve rıķlet eyleyüb “men ferra bidīnihi min arzin ilā arzin istevcebe rıķvānullahi°l-ekberi”³⁸⁷ ħadīsi ile °āmil olub ka°be-ı şerrefehallah ve mekke-i nevverahallaha³⁸⁸ gelüb teķā°ad ve mücāviret-i sūkūn ve ikāmet itmek murād-ı **58b** şerīfleri müte°allık oldukda sābıkān mücāvirinden ve lā-ħıķķān müteķā°idinden on iki emīr ol ħātır-ı °ātır-ı münīrlerine ġayn ve ķasvet virüb imāret ve siyādetlerinde nev°ā iştibāh-ı fi°l-cümle ve tereddüd-i bi°l-ķille ā°lām ve eyzān eylediklerinde ol elfāz-ı dürer-bāriyleriyle efrād-ı gevher-nişār idüb buyurmuşlar ki: “Ceddimiz resūlullah ve mümeyyiz-i men fi°l-°ālem ħabībullah ħāzretlerinüñ āsitāne-i sa°ādet-me°āb ve mürüvvet-nişāblarına varub³⁸⁹ imtiħān ve tecrübe olunub zāhiren ve bātinen °ayn-ı nūr ve ķulüb-ı °ārifīne mücerred sürür ve ħubūr olan ravza-ı mümeccedeye³⁹⁰ ve türbe-i Muħammediyye ķapusınıñ Uħud tarafeynine³⁹¹ durub ferden ferdā ķapudan³⁹² selām virüb geķelim ve ol imtiħān ve imtiyāz şerbetin içelim. Ol sultānū°l-enbiyā ve

³⁸³ °ale°l-fevr: A ve B°de yok.

³⁸⁴ pek ma°mür: ġüzel ma°mür (B; A)

³⁸⁵ Meşhūr-ı °ālem oldı: A ve B°de yok.

³⁸⁶ Meşhūr-ı °ālem oldı. Ma°şūmlığı ħālinde emşāl hazā nice kerāmāt ve ħavārık °ādet izħār idüb: A ve B°de yok.

³⁸⁷ Kim dinini öġrenmek için ordan oraya dolaşırsa Allah°ın rızasını kazanır.

³⁸⁸ ka°be-ı şerfullah ve mekke-i nevverahullaha: Ka°be-i mükerreremeye (B; A)

³⁸⁹ āsitāne-i sa°ādet-me°āb ve mürüvvet-nişāblarına varub: A ve B°de yok.

³⁹⁰ mümeccedeye: nūriyye (A)

³⁹¹ tarafeynine: tarafnına (B; A)

³⁹² ķapudan: A ve B°de yok.

bürhānū'l-evliyā ceddımız ḥāzretlerinūn rūḥānīyetlerinden her kimūn zāhiren³⁹³ selāmın alurlarsa ol ṣāḥiḥ emīrdür ve cedd ḳapusunda esīrdür.” diyü buyurduḳlarında cemman ḡafīran Medīne-i ṣerrefehullallahā gelüb ḥabībullah ḥāzretlerinūn türbe-i °ayn-ı nūr ve ravza-yı maḥzā-yı sūrūr ḳapusının bir ṭarafına durub sultān ḥāzretlerine “siz evvel geḳūn.” diyü teklif eylediklerinde sultān ḥāzretleri buyurmuşlar ki: “Bende ṣübheñüz var. Ben ṣoñra geḳerün. Siz³⁹⁴ evvel gecūn.” diyü³⁹⁵ buyurduḳda bir bir selām virüb geḳmişler aṣlā birisinin selām alınmamuş **59a** ba°de sultān ḥāzretleri: “esselāmu °aleykūm yā ceddī” diyü gecdikde türbe icinden ṣadā gelür ki³⁹⁶ “ve °aleykūm esselām Buḡāra’dan gelen Emīr” diyü. Öyle olıcaḳ anlar māt-ı ḥacīl olurlar. Sultān ḥāzretleri cedd-i ḥabībullahuñ civārında teḳā°üd idüb müddet-i medīde iḳāmet ve sinīn-i °adīde mücāveret idüb nice zamān anda muḳīm ve mücāvīr olduḳlarından ṣoñra resūlullah ḥāzretlerinūn rūḥānīyetlerinden bir gün bir işāret olur ki: “Yā eşref-i evlādī ve ṣemere-i ekbādī! diyār-ı Rūm’da ḳıyāmete ḳarīb olan ümmetlerüm³⁹⁷ ḡāyetde ḡarīb ve niḡāyetde mürīb olub dīn-i islām kemāl mertebe za°īf olmuşdur. Var diyār-ı Rūm’da sünnetlerimi icrā ve ümmetlerimi ihyā eyle.” diyü emr olduḳda “semi°nā ve aṭa°nā³⁹⁸ °ale’r-re°s ve’l-°ayn” diyü ol diyārdan rücū° ve ṣāri°a ṣürū° idüb sefere teveccūh eyledikde ḳuddāmında ve emāmında bir ḳandīl zāhir olur. Ravza-yı resūlullahdan bu işāret daḡı olur ki “Bu ḳandīl her ne yerde ḳarar idüb³⁹⁹ sākin olursa siz de anda tavaṭṭın idüb ḳarār ve mekān⁴⁰⁰ idesiz.” diyü ḳandīl önce delīl ve ḳılavuz olub sultān ḥāzretleri daḡı ardunca aña tābi° olub gider iken bir pādīṣāh-zāde ḡadem ve ḡaṣem ile ṣayd ve ṣikāra binüb iştiyād **59b** iderdi. Bunlaruñ üzerlerine uğrayub nā-gāḡ sultān ḥāzretlerinūn mübārek cemāline⁴⁰¹ nazarı müte°allik olduḳda cezbelenüb atdan düşüb⁴⁰² gelüb sultān ḥāzretlerinūn türāb-ı ḳadem-i ṣerīf ve ḡāk-i pā-yı laṭīfine yüzler sürüyüb ve envā° tazarrū° idüb “Ḥizmetkārūñuz olalum, iḡṣān idüb ḳabūl eyleñ.” didikde “Bizüm ḡidmetkāra ihtiyācımız yoḳdur.” diyü i°vicāc u tereddūd eylediklerinde tekrār-be-tekrār ibrām eyleyicek “Eṣeddül belā lil

³⁹³ zāhiren: A ve B’de yok.

³⁹⁴ Siz: Sizler (B; A)

³⁹⁵ diyü: A ve B’de yok.

³⁹⁶ ki: kim (B; A)

³⁹⁷ ümmetlerüm: ümmetime (B; A)

³⁹⁸ semi°nā ve aṭa°nā: sem°an ve ṭā°aten (A; B)

³⁹⁹ idüb: iderse (B; A)

⁴⁰⁰ idüb ḳarār ve mekān: A ve B’de yok.

⁴⁰¹ mübārek cemāline: cemāl-i mübārekine (B; A)

⁴⁰² düşüb: inüb (B; A)

enbiyā sūmmelil evliyā fel emsel fel emsel”⁴⁰³ kavline işāret idüb beriyyeden⁴⁰⁴ bir avuc kum alub şavurub “Ḥaḡ Te°ālā’nuñ belā ve ḡazāsı bizim üzerimize şöyle iner. Sen mutaḡammil olur mısun?” diyü buyurduklarında “Na°m °ale’r-re°s.” diyüb dürlü tevḡi°āt ve tazarru°āt ile ḡabūl idüb sulṡān ḡazretlerinüñ ardınca giderken bir yire varmışlar ki yol iki çatal olub ḡandil şāḡ taraḡa gidüb bunlar daḡi aña tābi° olduklarında zāri°in ve ḡarişinden bir çiftci bir ā°lā şavtıla nidā idüb “Ol yolda bir ejderhā vardur. Sizi helāk eylemek muḡarrerdür⁴⁰⁵. ḡanda gidersiz?” didikde aşlā iltifāt ve ḡaṡ°ā işḡā itmeyüb ḡandile iḡtidā eyleyüb ol yola gitdiklerinde ba°de müddetin ejderhānuñ üzerine varub ejdehā bunları gördükde ḡalkub **60a** gerinüb ve sünüb yüzün yire süriyürek gelüb sulṡān ḡazretlerinüñ ḡāk-pāyına yüzün süriyüb bī-nihāye temelluḡlar idüb sulṡān ḡazretleri geḡicek pādişāh-zādeyi⁴⁰⁶ fi’l-ḡāl bel° idüb dizine dek yutduḡda “Sulṡānum meded” dir. Beline dek yutduḡda “Sulṡānum meded.” dir. İltifāt eylemez gögsine varduḡda “Ceddüñ rūḡiycün meded sulṡānum.” diyücek dönüb naḡar eyledikde ejderha koyuvirür. Pādişāh-zāde⁴⁰⁷ gelüb ardından yetişüb “Sulṡānum ne du°ā oḡudıñuz? iḡsān idüb ta°līm eyleñ” dedikde buyururlar ki: “Bir kimesne er olub nefis taḡşil edicek ḡurān’uñ her ḡankı āyetini oḡusa ol aña ism-i ā°zam olur.” demişler. Ba°de ol aradan °ubūr u mürür idüb niḡe müddetden soñra gelüb belde-i Burūsa ḡamāhallahu °ani’l-be°sāda ḡandil ḡarār idüb anlar daḡi mezkūr Burūsa’da Gökdere başında bir maḡarada meḡān dutub ḡarār idüb nice zamān ā°yunı nāsdan muḡtefi olub ya°nī anları ḡic kimesne bilmeyüb ol maḡarada °ibādāt ve ṡā°āt üzre olub ḡalkdan gizli anda olurlar idi. Ol zamanda İstanbul dār-ı ḡarb⁴⁰⁸ olub taḡt Burūsa’da olub Yıldırım⁴⁰⁹ Bāyezīd pādişāh idi. Bir gün Edirne cānibine sefer idüb küffār-ı ḡāksār °asker-i islāma ḡālib olub mü°mīnler **60b** yüvellune°l-edbār olub dönüb gerüye ḡaḡub pādişāh-ı islām gice ile ḡaḡarken ḡaybdan bir kimesne zāhir olub pādişāhuñ şaḡfına yapışub: “ḡanda gidersin? ḡayret islāmıñdur.⁴¹⁰ Gerüye dön.” diyüb atınuñ başını gerüye döndürüb yine ḡāib olur. Bu kimesnenüñ sözi ile⁴¹¹ yine

⁴⁰³ Belanın en şiddetlisi başta peygamberlere, sonra evliyalara ve sonra sırasına göre diḡerlerin başına gelir.

⁴⁰⁴ beriyyeden: yirden (A; B)

⁴⁰⁵ helāk eylemek muḡarrerdür: helāk eyler (B; A)

⁴⁰⁶ Pādişāh-zāde: melik-zāde (A; B)

⁴⁰⁷ Pādişāh-zāde: melik-zāde (B; A)

⁴⁰⁸ dār-ı ḡarb: darü’l-ḡarb (B; A)

⁴⁰⁹ Yıldırım: Yıltırım (A)

⁴¹⁰ ḡayret islāmıñdur: A ve B’de yok.

⁴¹¹ Bu kimesnenüñ sözi ile: A ve B’de yok.

küffāra hücum idüb gālib olub gāret iderler. Ol seferden ne kadar⁴¹² māl-ı gānīmet olursa pādīshāh hāzretleri muhkem zabt itdürüb ba°de Burūsa'ya tahtına gelicek münādiler perīshān ider ki şu şekilde ve şu endāmda bir kimesne her kim buluvirirse sancağ vireyin diyü °ahd eyler. Bulmağda cemī° °ālem °āciz ve hayrān qalub bi'l-āğar bir oduncu merākibini sürüb cebele °urūc iderken ittifāğ bir mağara öñine uğrar içinde bir kimesne oturur ki dellāl vaşf eylediği sıfat ve şekilde⁴¹³. °Acele ile gelüb dīvān qapusunda haber viricek qapucılar fi'l-hāl gelüb kimyā-yı devlet sultānū'l-islām ve's-sa°ādet hāzretlerini⁴¹⁴ qapub pādīshāhuñ huzūrına getürdiklerinde pādīshāh kendü yerini teklīf idüb kendü muqabile oturub⁴¹⁵ evvel zabt olunan gānīmet mālını getürüb: “Sizüñ için getürdük, lutf idüb qabūl eyleñ.” diyü ibrām eyleyicek⁴¹⁶ sultān hāzretleri buyurur ki: “Bunuñ ehli sizsüñüz. Biz bunuñ **61a** ehli degilüz.” Bī-hād ibrām-ı gālīz ve ilhāğ-ı şedīd eyledikde sultān hāzretleri buyurur ki: “Gelüñ imdi bunuñla bir mescid-i cāmi°⁴¹⁷ binā eyleñ adı sizüñ şevābı bizüm olsun.” diyü buyurduğda fi'l-hāl atlar egerledüb⁴¹⁸ sultān hāzretleri ile binüb Ulu cāmi°üñ yerine gelüb ol zamānda Ulu Cāmi° olduğı yerler şehir kenār olub ormanlıklar imiş. Atdan inüb sultān hāzretleri mübārek °aşasıyla temel yerin gösterib “Şuradan yapuñ.” diyü emr eyledikde sultān hāzretlerinin emrine imtişālen ol malla Ulu Cami° binā iderler. Ulu Cami° dağı ma°nen sultān hāzretleriniñdür⁴¹⁹. Ba°de zamān şuhūr-ı °adīde ve sinīn-i medīdeden sonra pādīshāh-ı islām ve'z-zamān Sultān Bāyezīd Yıldırım Hān Edirne cānibine gāzāya yiñe sefer eyleyicek pādīshāh seferde iken pādīshāhuñ şülbi kızı Hūdī Hātūn bir gice sarāy divārlarını aşub gelüb sultān hāzretlerinin hücresi qapusını acub icerüye girdikde sultān hāzretleri: “Kimsin ne kimesnesin ve niye geldüñ?” diyü suāl eyledikde “Ben pādīshāhuñ kızının saña geldim ki Allah emriyle beni alub helāl⁴²⁰ idinesin.” didikde sultān hāzretleri buyurur ki: “Biz bunda pādīshāh kızın almağa gelmedik. Var cānım eviñüze git °aybdur.” diyü nice def°a men° ve redd eyledikde aşlā ve qat°ā men° ile **61b** memnū° olmayıcak⁴²¹. buyurur ki: “Var imdi bir

⁴¹² ne kadar: ne miqdār (A)

⁴¹³ sıfat ve şekilde: şekilde (B; A)

⁴¹⁴ qapucılar fi'l-hāl gelüb kimyā-yı devlet sultānū'l-islām ve's-sa°ādāt hāzretlerini: A ve B'de yok.

⁴¹⁵ oturub: A ve B'de yok.

⁴¹⁶ eyleyicek: ider (B; A)

⁴¹⁷ mescid cāmi°: cāmi° (B; A)

⁴¹⁸ atlar egerledüb: atlara binüb (B; A)

⁴¹⁹ Ulu Cami° dağı ma°nen sultān hāzretleriniñdür: A ve B'de yok.

⁴²⁰ helāl: qabūl (A; B)

⁴²¹ olmayıcak: olmayub (B; A)

müslümanuñ⁴²² evine var. Şabah olsun nikāh olunsun.” buyurduklarında bir müslümanuñ evine varur şabah olıcak nikāh iderler. Helāl idinüb aldıķda sarāy kapusından pādişāha bir kimesne varub °arz ider ki: “Kızıñuz bir gice kaçub bir zelil fakīr ĥor u ĥakīr kimesneye vardı.” didikde pādişāh dīvān çavuşlarından yedi kimesne⁴²³ gönderir ki “Varub ikisin de katl⁴²⁴ idesiz.” diyü mezkūr çavuşlar kaplucaya geldiklerinde sultān ĥazretlerine ĥaber virirler. Aşlā iltifāt eylemez. Gelüb Yıldırım altında⁴²⁵ çaya geldiklerinde nice cemā°at-i keşire ve aķvām-ı vefire seyr u temāşāya çıkıcak gök yüzinden yeşil yeleklü oķlar nāzil olub çavuşlaruñ ba°zısını helāk idüb ba°zısı kurtulduķda °acāyızden bir qarıcuk gelüb “Sultānum benim iki oğlancıklarım ancaķ temāşāya çıķmışlardır. Size sū-yı kaşdları yokdur. °İnāyet idüb kıymañ.” didikde buyurur ki: “Anlar bizi temāşāya çıķmışlar, Ĥaķ Te°ālā anlara bir ĥāl virsün ki cemī° °ālem anları temāşā eylesünler.” didiklerinde anlar kadīd olurlar. Mezkūr oķlardan⁴²⁶ kurtulan çavuşlar sultānu°l-evliyānuñ sū-yı kaşdına sa°adet ĥāneye yakīn geliceķ ĥavāşdan ba°zı kimesneler sultān ĥazretlerine: “Sultānım işte **62a** geldiler. Sizi şaklayalum.” didiklerinde kelimāt-ı mezbūreye aşlā iltifāt ve kaţ°ā işğā itmeyüb bu kelimāt redd ve men° idüb ĥattā çavuşlar gelüb dār-ı vilāyet ve ĥāne-i kerāmet kapusından iķerüye kaşd eylediklerinde mübārek eliyle işāret buyururlar. Ol çavuşlar daĥi fi°l-ĥāl kadīd olurlar. Belde-i Burūsa ĥarresehallahu °ani°l-besāda kadīdler türbesi meşhūrdur. Anlar ol türbede tā kıyāmete dek kadīd olub dursalar gerekdür ki cemī° °ālem anları temāşā eyleye. Ā°dā-yı mezkūre def° ve mekā°id ref° olundukdan sonra āsūde ĥāl olub ihvān-ı müteşebbişin ve müridin-i mütemessikīn ile ĥāliyyā yigirmi kubbe olan cāmi°-i şerīfi ol zamānda kubbe-i vāĥide olub °ibādāt u tātāt içinde maĥv-ı vücūd idüb sālīkīn irtikā ve mütelemmizīn °urūc itdirmekde iķen bir gün °aşā-yı şerīf ve °ukāze-i laţiflerine dayanub öyle namāzun kılmağa mescide gider iķen ba°z kimesneler istiķbāl idüb ya°nī karşılayub⁴²⁷ “Sultānum aşşab u aĥbāb sizlerden rüyet-i kerāmet murād idinürler ya°nī kerāmet görmek isterler⁴²⁸.” didiklerinde mübārek °aşāsına dayanub giderken °aşāyı perkce kaķub geķüb giderler ol yerden fi°l-ĥāl berrāk ve çok şu çıkar ki Burūsa şehrinde °Aşā Şuyı dimekle meşhūr

⁴²² müslümanuñ: kimesnenün (A; B)

⁴²³ yedi kimesne: bir niçe (B; A)

⁴²⁴ katl: helāk (B; A)

⁴²⁵ Yıldırım altında: A ve B’de yok.

⁴²⁶ oķlardan: çavuşlardan (A; B)

⁴²⁷ istiķbāl idüb ya°nī karşılayub: karşılayub (B; A)

⁴²⁸ ya°nī kerāmet görmek isterler: A ve B’de yok.

u **62b** müte[°]ārefdür. Mezkūr [°]aşā şuyunuñ ayagını şehirli alub niçe yerlerde küpler ve çeşmeler itmişlerdür. Hattā [°]imāretüñ māverāsında çiftte iki çeşme eylemişlerdür ki Kozbuñar demekle meşhūrdur. Ol Koz buñarda ma[°]denü'l-kerāmet ve menba[°]ü'l-vilāyet sultān hāzretleri bir gün ābdest alur imiş hūzūr-ı şerīfine e[°]immeden bir kimesne hāzır olduğda ol imām kimesneye suāl eyler ki: “il ve [°]avām bizüm için ne dirler ve ne söylerler?” didikde ol imām kimesne dir ki: “Sultānum siziñ için kimyāgirdür⁴²⁹, kimyā bilür dirler.” didikde buyurur ki: “Bir kimesne er olub nefes kazanıcak akan şuya altun ol dise altun olur.” diyicek mübārek qollarında ve münevver yüzinde olan āb-dest şuları fi'l-hāl altun olur. Nazar idüb buyurur ki: “Hey mübārek altun olur didik. Saña altun ol dimedik.” diyüb mübārek qollarını kalduruvirdikde yine şu olub aqub gider ve dağı Sultān Yıldırım Bāyezīd Hān zamānında Timurlenk gelüb gāret eyleyüb [°]askeri bugāt-i memleketi müstevli ve muhāşara eyleyüb müminin ve müslimīn muṣṭarib ve mütezaccir olduğda havāşdan ba[°]z kimesneler sultānū'l-evliyā ve's-sādāt yenbū[°]ü'l-ma[°]ārifü'l-ilāhiyye ve's-sa[°]ādāt Emīr Sultān **63a** mazhar-ı [°]ināyetü's-sübḥān hāzretlerinüñ [°]izz-i hūzūr-ı mücebū's-sürūr-ı ā[°]la ve türāb-ı kadem-ı enīf-i esnīlerine tazarru[°]-ı iltimas ve tevekkū[°]-ı iktibās idüb [°]ināyet ve maḥzā ḥimāyet taleb idüb zulmet-i mezkūre üzerlerinden def[°] ve ref[°] olmasına temelluḡ u iltiyām eylediklerinde elfāz-ı dürer-bārlarıyla envā[°]-ı gevāhir neşr idüb⁴³⁰ buyurur ki: “Varuñ ordıda filān köşede bir eskici oturub müslūmanlaruñ bālī u mahrūk nallerin yamar. Bizden aña selām idüb şu [°]askeri müslūmanlaruñ üzerlerinden kaldursun didi.” diyesüz buyurduğda anlar dağı gelüb mevzu[°]-ı mezkūrlarında ol eskiciyi bulub “Emīr Sultān hāzretleri size selām ve peyām idüb buyurdu ki şu [°]askeri müslūmanlaruñ üzerlerinden kaldursun diyü buyurdılar” didiklerinde ol dağı bī-hūzūr olub “Elbette elbette Emīr Sultān hāzretlerinüñ elinden biz kırtulmazuz diyüb bizini ve ignesini düşürüb qullesine koyub ve peştemālin dağı bağlayub arḡasına urub kalkub gidüb fi'l-hāl [°]asker dağı kalkub gider⁴³¹ müslimīn u müslimāt mü'minīn u mü'mināt ol varṡadan ḡalās olub sultānū'l-evliyānuñ kerāmāt ki lā-yu[°]addu lā-yuḡaṣşdür. Nübizen minhā zuhūr u bürüz idüb nice kimesneler muḡıbbīn-i muḡlişinden olub ve niceler dağı [°]atebe-i [°]ulyā ve südde-i **63b** kuşvālarında [°]abd-i mülūk ve ḡādīm-i mehkūk olmalarına bā[°]iş u sebep olur ve sultān

⁴²⁹ kimyāgirdür: A ve B'de yok.

⁴³⁰ elfāz-ı dürer-bārlarıyla envā[°]-ı gevāhir neşr idüb: A ve B'de yok.

⁴³¹ fi'l-hāl [°]asker dağı kalkub gider: S'de yok.

h azretlerinin  asrında iki monla var imiş. Ol  aşru  fer d-i m  mt z-i b -mi il ve b -akr n monlaları imiş. Sult n h azretlerinin men k b n istim  idicek “Varalum görelüm ne ki id r? Bize akr n mıdır?” diyü geldiklerinde ittifa  a şam nam z  vakti imiş. Sult n h azretleri icer de  bdest almakda imiş. Fi’l-h l ez n okunub sult n h azretleri  ık b nam za h z r olduklarında sult n h azretleri bu monlaların birisine⁴³² im met tekl f idüb mihr ba gecdikde ha r olub ebed  nut a k dir olmayub geriye  ekil b ol bir monlaya tekl f eyledikde ol da i mihr ba vardıkda bi aynihi ha r olur. El amd lillah dimege k dir olamaz. Meger bir  oban hem n ol gün gel b bi at eylemiş. Sult n h azretleri “Bre  oban gel im met eyle.” didikde  oban mihr ba ge  b tecv d u tert l u hüsn-i şavt ile K r n okuyub nam z k lıver b nam z tam m oldu da bu iki monla gel b sult n h azretlerinin    ne diz çöküb oturdu da sult n h azretleri bunlara hit b id b buyurur ki “Monlalar bir kimesnen  n ki mu allim-i Allah Te  l  ola ders-h nesi cennet ola ol kimesne dilerse bir p r ş retine girer.” didikde **64a** monlalar naz r iderler sult n h azret bir p r şüretinde gözükür. “Dilerse bir zenc   arab ş retine girer.” didikde zenci  arab şüretinde görinür. “Dilerse bir ma b be merd o lan ş retine girer.” didikde bir ma b b o lan şüretinde görinür ve “Dilerse ş ret-i a liyyesine r c  ider.” didikde ş ret-i a liyyesine r c  idüb ma  m insil h tu n m ktez s n  ve heyy t n  bunlara g sterdikde bunlar sult n h azretlerinin m b rek ellerin ve ayakların  p b ebed ’l- b d nut a k dir olmayub dönüb giderler ve bir gün meclis-i p r-n r ve ma fel-i  ayn-  s r rlarında ya n  h z r-  şer flerinde ba z kimesneler bir kimesnei⁴³³ med  idüb fil n kimesne şöyle murt z ve m c hid ki id r⁴³⁴ ki g h on günde ve g hi kır  günde ve g h seks n günde bir ta  m yer didiklerinde cev b buyurmuşlar ki “Ol hüner degildür. Hüner oldur ki bir kişi bir oturma bir koyun⁴³⁵ yiye kaz -y  h cete varmaya.” diyü buyurmuşlar ve sult n ’l-evliy n n bir ker meti da i budur ki meger Balikesri’de H c  Bayram n bir h lifesi  avrat  var imiş. Civ rında bir kişi var imiş. Ol kişi H san H  ce’ye mu ib imiş. Sult n h azretleri zam nında ol şey in  avret  her zam n da bu ş fin n  avret na ta n ider imiş. “ÇAmeli biz iderüz siz **64b** erteye degin hayvan gibi yatars z.” dir imiş. Her vaktde “Bizim şey imiz ulu kişidir.” dirimi . Bir gün ol ş fin n  avrat ye ine bıçak gizler. Ol  avrat yine gelüb ta n iderse fi’l-h l  ld reyin dimiş. Yine fikr idüb dimiş

⁴³² birisine: birine (B; A)

⁴³³ kimesne: şah ı (B; A)

⁴³⁴ fil n kimesne şöyle murt z ve m c hid ki id r: murt z ve m c hidd r (A; B)

⁴³⁵ koyun: dana (A; B)

ki “Erüme tanışayın göreyin ne dir.” Eri gelüb tanışdukdā dimiş ki “Katlin sultān hāzretlerine tanışayın göreyin ne cevāb virür.” diyü gelüb sultān hāzretlerine gelmiş şūfī söylemedin sultān hāzretleri aytmış: “Babam⁴³⁶ ol hātūn kişi giceler erteye degin kazanç kazanur şabāh getirür sizün defteriñüz yazdırır. Siziñ günāhıñuz kendü defterine yazdırur siz anı niçün sevmezsiz? öldürmege kaçd eylersiz.” Andan soñra anlar ol hātūna muḥabbet eylemişler ve daḥi sultān hāzretleri dār-ı beḳāya intikāllerinden nice zamāndan soñra eşkiyā-yı merdūdīn ve sereḳa-i mezmümīnden⁴³⁷ bir şahş sultān hāzretlerinün türbe-i münevveresinden mezār-ı şerīfün⁴³⁸ başı üzerine konulan °imāmesine kaçd eyleyüb bir ağacū ucuna çengāl va°z idüb ḥareme açılan pencereden gice ile gelüb ağacını idḥāl idüb °imāmeyi çengālleyüb mezār-ı şerīfinden ayırub çeküb alurken fi’l-ḥāl kolu kuruyub rüsvāy ve melāmet-i °ālem olur. Fi’l-cümle idrāk **65a** ve başar-ı fehm ve başireti olan kimesnelere bu kerāmet katı müşāhiddür ki rü-yı zemīne nice evliyā gelmişlerdür ba°de’l-memāt mezār-ı şerīfleri nā-ma°lüm olub nūr-ı velāyetleri muntafī olmuşdur. Ammā sultānū’l-evliyā ve bürhānū’l-aşfiyā Emīr Sultān °aleyhi’r-raḥmeti ve’r-rıdvān hāzretlerinün mezārı mu°azzez ve münevver ve merḳad-i mu°azzam ve müzehherleri muḳtezīū’l-ḥacāt ve muḳbilū’l-münacāt olub beyne’l-°avām ve’l-ḥavāş ve’l-eḥaşş yevmen-fe-yevmen şevket ve şöhreti incilā ve inkişāf ve °azamet ve °izzeti ziyāde-ber-ziyāde olmaḳdadur. Bu daḥi sultān hāzretlerinün kerāmātından ma°düddur. Vücūd-ı şerīf ve °unşur-ı laṭiflerine ḳabl-i ḥaḳdan sultān ismi ıtlāk olunmaḳ cemī° evliyānuñ tā kıyāmete dek sultān ve serveridür dimekdür. Şol⁴³⁹ sultānu server ki annesi rahmine vāḳi° olan nuṭfe-i maḥlūḳası ve vücūd-ı °unşuriyyesininüñ aşl ve māyesi neslen-ba°de-neslin dār-ı nübüvvet ve ḥāne-i risāletden yenābī°-i velāyet ve °uyūn-i kerāmet olub ya°nī kerāmet çeşmeleri olub cereyān eyleye. Anuñ cemī° ḥarekāt ve sekenāt ve külli evzā°ı ve etvārı °ayn-ı kerāmet ve maḥzā vilāyetdür ki ḥadde ve ḥesāba gelmez. Ḥaşra ve °adede ve kitāba şıḡmaz. Benī ādem anuñ cümlesini idrāk ve ihātā idüb °aḳla ve naḳle alub derc-i fi’l-kitāb ve şebt fi’l-aḥşā **65b** ve’l-ḥesāb eylemek muḥāl ve mümtenī°dür. Sultānū’l-evliyānuñ vücūd-ı şerīfinden şudür u budür iden ḥavārīḳ-ı °ādiyyeden bir miḳdār beyān olundı. E’l-°ārif tekfihi’l-işāre °ārifeye işāret kāfidür. °Alime °ilm şāfidür. Aḥmaḳa belādet vāfidür. Münkire ḳa°r caḥīm cāfidür. Şol sultān ki ana meddāh olub

⁴³⁶ Babam: peyām (B; A)

⁴³⁷ eşkiyā-yı merdūdīn ve sirḳat-i mezmümīnden: eşkiyādan (A; B)

⁴³⁸ mezār-ı şerīfün: ḳabr-i şerīfün (B; A)

⁴³⁹ şol: şu (S)

medh eyleyen evvelâ⁴⁴⁰ Allah Te°ālā hâzreti ola şāniyâ resûlullah şalli °aleyhi ve sellem hâzret ola şālîşen selef-i cemî° evliya ve aşfiyâ fuşahâ ve bûlagâ °avâm ve havâş ve ehâşş cemî° müminîn ve müminât anuñ meddâh ve vaşşâf ola. Ben ne ebter ve ecda° °âciz-i nâciz hamâkat ve belâdet ile mevsûf ircizâlen râciz olam. Sultânü'l-evliyânun medh ve vaşf hakkında kelimâta mutaşaddî olam. Lâkin kavî-i sâbîk ve işâret-i lâ-hak muhteżâsınca anuñ muhabbeti ve °aşkı harâretin bi-ğaderi'l-vüs° ve'l-imkân hakkında ba°z maķâlâta şürü° itmek ile teskîn itmek için ve dağı “men keşere sevâdi kavmin fehüve minhun” hadîş-i muhteżâsınca ol meddâhin-i sâbîkîn silkine münselik olmaķ ümidine bu kadar cü°ret olundu. İkinci bâb seyyidü'l-°ârifîn Ḥasan Ḥ°ace hâzretlerinün menâķıbın beyân ider. Ḥasan Ḥ°ace hâzretleri rahmetullahi °aleyhi rahmeten vâsi°aten⁴⁴¹ Rûm ilinde Yenîşehir **66a** kurbunda Ḥacıķoc⁴⁴² Başanlar demekle ma°rûf köydendir. Vilâdetleri mezkûr kıyede vâķi° olmuştur. Babalarının ism Yûsuf°dur. Kendüler Ḥasan bin Yûsuf°dur⁴⁴³. °Âlem-i şebâbet ve âvân-ı tarâvetlerinde tahşil-i °ilm niyyetine şıllarından ve memleketlerinden hürûc idüb zamân-ı seyâhatlerinde varub bir şeyhe mürid olub mütelemmiz olmuştur anuñ hidmetinde olur iken gice vâķi°a görüb ertesi şeyhine takrîr eyledikte şeyh buyurdu ki “Senün naşîbîn bizden degildir. Burûsa'da Emîr Sultân °aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıdvân⁴⁴⁴ dirler bir server vardur. Sen aña varasuñ ḥişşe-i ezeliyyeñ⁴⁴⁵ ve ḥazẓ-ı sermediyyeñ andadur.” didikte anların emriyle oradan kalkub gelüb Burûsa'ya geldikte e'l-misâfiru kel a°mâ kavline mazhar olub teftîş ve tefahḥuş iderek sultânü'l-evliyânun südde-i sa°âdet ve °atebe-i °aliyye-i menba°ü'l-kerâmetlerini bulub kapudan taşra bir köşede tekyelenüb oturur iken sultân hâzretleri icerüden buyurur ki “Ḥasan'a gel diñ.” didikte taşra çıkarlar “Ḥasan hey Ḥasan” diyü nidâ iderler. Hiç kimesne cevâb virmez bu nidâya. Ḥasan Ḥ°ace hâzretleri dağı işidir. Lakin ben misâfirün⁴⁴⁶ beni kim bilür ğayrı Ḥasan'dur ola diyü cevâb virmez. Ol nidâ iden kimesne varub “Sultânun bunda Ḥasan adlu **66b** kimesne yokdur.” didikte buyurur ki: “Rûm ilinden gelen Ḥasan diyün⁴⁴⁷.” diyücek çıkub “Rûm ilinden gelen Ḥasan” diyü nidâ idicek kendünü izhâr idüb ol münâdinün kurbüne varub “Ben Rûm ilinden

⁴⁴⁰ ana meddâh olub medh eyleyen evvelâ: meddâhı (A; B)

⁴⁴¹ rahmetullahi °aleyhi rahmeten vâsi°aten: A ve B'de yok.

⁴⁴² Ḥacıķoc: el-ḥacıķoc (B; A)

⁴⁴³ Kendüler Ḥasan bin Yûsuf°dur: A ve B'de yok.

⁴⁴⁴ °aleyhi'r-raḥmete ve'r-rıdvân: A ve B'de yok.

⁴⁴⁵ ḥişşe-i ezeliyyeñ: A ve B'de yok.

⁴⁴⁶ misâfirün: misâfiründen kimesneyim (B; A)

⁴⁴⁷ diyün: diyü nidâ (B; A)

gelürin adım Ḥasandur. Beni mi istersiz?” didikde eline yapışub sultānū’l-evliyānuñ °izz-i hużūr-ı mücebū’s-sürūrlarına getürdükde selām viricek ve “°Aleyküm selām Hasan’ım gel berü.” diyüb kendü yanında oturacak yir gösterüb teklif eyledikde kadīman olan aşhāb-ı şafā ve aḥbāb-ı vefānuñ kalblerine nev°an ğayn⁴⁴⁸ vāki° olduğına nūr-ı vilāyetile muṭṭali° olub anlara cevāb buyurur ki “Ḥasan’ım kavceñizin kurudub geldi siz de kavceñizleriñüz kuruduñda gelüñ.” diyü cevāb verüb Ḥasan Ḥ°ace ḥazretlerine bir şavma°a ta°yīn idüb leyl ü nehār °ibādāt ve t̄ā°āt üzere olub °adet idinmiş ki her gün tecdīd-i vuḍū idüb iki rek°at namāz kılub sultān ḥazretleriñüz hużūr-ı şerīfine varub selām virüb “Himmet eyle sultānum” dir imiş. Her bāri himmet eyle sultānum didikde sultān ḥazretleri buyurmuş ki “Toğrul Ḥasan’ım.” Ḥ°ace ḥazretleri ḥalvetine varub envā° fikir ve ferāsetler eyler imiş ki toğrul demek ne dimekdür? Kalbinde ve teveccühünde sultāndan ğayrı eḥadun mā yok toğrul demek ne dimekdür? **67a** Bir gün yine °adet-i kadīmesi mukteżāsınca⁴⁴⁹ sultānuñ hużūr-ı şerīfine varub “Himmet eyle sultānum” diyüb “Toğrul Ḥasan’ım” diyüb taşra çıkdıkda kazā-yı ḥācet lāzım olub āb-ḥāneye vardıkda āb-ḥānede ḥātırına gelür ki ol muḥaddem vardığı şeyḥüñ yanında iken bir giçe °araḳcebīn giymiş imiş. Sultān ḥazretlerinin toğrul didiği bu mı ki? diyüb fi’l-ḥāl çıkarub paralayub āb-ḥāneye birağur. Taşra çıkub tekrār āb-dest alub sultān ḥazretleriñüz dergāh-ı mu°allāsına varub “Himmet eyle sultānum” didikde “Toğrulduñ Ḥasan’ım şimden şoñra aydalum inşallah” diyüb andan şoñra irşādına şürü° idüb yevmen-fe-yevmen teraḳḳī ve °urūc itdirüb Ḥasan Ḥ°ace ḥazretleri daḥi ol kadar riyāzet ve mücāhede iderler idi ki sultān ḥazretleri anuñ medḥ ḥaḳḳında bir gün buyurdı ki “Ceddim Muḥammed şallallahu °aleyhi ve sellem ḥazretleriñüz aşhābı Hasan’ı görelersin anuñ mücāhedesinden °āciz olarsın. Ḥurūf içinde elif nice ise Ḥasan’ım dīnde ve istikāmetde öyledir.” diyü buyurdı. Nitekim Luṭfullah Ḥalīfe ḥazretleri böyle naḳl eylemişdür. Ba°de nice müddet-i medīde ve sinīn-i °adīdeden şoñra sülūk menzillerin ve tarīḳat konaḳların ve devre-i beşerīyyetini itmām itdirüb sırr-ı rübūbiyyete °ālim ve °ārif eyleyüb ve vilāyet-i Muḥammedīyye’ye daḥi maḯhar u mā-şadaḳ **67b** eyleyüb tamām nihāyete vāşıl olduğda Balıkesri’ye şeyḥ u ḥalīfe naşb idüb icāzet virüb göndermişler ve kendü dervişlerinden Bedreddīn Ḥalīfe ḥazretlerine varasın Ḥasan Ḥ°ace’ye ḥizmetcik eyle diyüb bile göndermişler. Ḥasan Ḥ°ace ḥazretleri bir siyāḥ bārgīre binüb Bedreddīn

⁴⁴⁸ nev°āğīn: nev°ā bir ḥālet (B; A)

⁴⁴⁹ mukteżāsınca: üzere (B; A)

Halîfe hazretleri önince yayak gelüb Balıkesrî'ye geldiklerinde ittifâk ol yiriñ sancak begi düğün idüb oğulların sünnet itmek için koşuya çıkub şehir kenârında H̱ace hazretlerine mukâbele rast gelüb H̱ace hazretleri rahmetullah⁴⁵⁰ sancak begine yanaşub “Ne şüridürsün göge çıkam mı şanursın?” diyüb “inneke len tahrikâl arda ve len tebluğal cibâle tülâ”⁴⁵¹ âyetinüñ ma°nâsına remz u işâret eyledikde sancak begi bunları bilemeyüb gâzaba gelmege teveccüh idicek Hasan H̱ace hazretleri dönüb sancak beginüñ sünnet olacağ oğlancıklarına nazar eyledikde fi'l-hal atından yıkılıub teslîm-i rûh iderler. Anlar oğlancıkların meyyitine meşğûl olub ve şâdilîkler dağî muşîbete tebdîl olub⁴⁵² bunlar gelüb şehirde bir köşeye nüzûl idüb kendü hâllerine müştêğîl iken sancak begi meyyitlerin defn idüb zer ve zîver libâsları çıkarub palaslar giyüb gelüb Hasan H̱ace hazretlerinin hâkpâyına düşüb °inâyet idüb **68a** “Kâbûl eyleñ hîdmetkârûñuz olalım.” didikde H̱ace hazretleri dağî “Bizim hîdmetkâra ihtiyâcımız yokdur.” diyü hayli i°vicâc eyledikde ibrâm-ı gâlîz eyleyicek kâbûl eyleyüb bunu huttab idinüb ya°nî⁴⁵³ oduncu idinüb odun hizmetine korlar. Tağdan arkasıyla Hasan H̱ace hazretlerinin odunun getirirdi. Ba°de nice kimesneler H̱ace hazretlerinin ululuğın ve fazlını bilüb ve añlayub niceler mürîdin-i mütelemmizînden olub ve niceler muhibbîn ve muhlîşinden olub ba°de müddetin aşhâb ve ahhâb ile sultân hazretlerini ziyâret itmege giderler. İttifâk yaz gün imiş ve ramazân imiş her birisi yayak harâret-i şayf ve şiddet-i ramazân gelüb sultân hazretlerinin huzûr-ı şerîfine gelicek bunların hâline nazar idüb hiddet ile buyurur ki ma hazâ e't-ta°be bu zahmet ve bu meşakkat nedür “emâ kale ceddî enfüsüküm matıyyetikum ferkı bu bihâ” ya°nî ceddîm resûlullah şallallahu °aleyhi ve sellem dîmedi mi nefsûñüz sizûñ merkeblerinüzdür. °İbâdât ve tã°ât anuñla olur. Öyle olıcağ aña rıfk idüb hoşca dutuñ didi. Bir dağî kendüñüze bu şiddet vîrmeñ diyü buyurdu. Ba°de ziyâreti tamam idüb yine mekânlarına ya°nî Balıkesrî'ye varduklarında halkı irşâd üzere olub ve Bedreddîn halîfe hazretleri dağî Hasan H̱ace **68b** hazretlerinin hîdmetinde dâim u kâim⁴⁵⁴ olub ammâ H̱ace hazretleri Bedreddîn Halîfe'ye her zamânda hayli °itâb idüb

⁴⁵⁰ rahmetullah: A ve B'de yok.

⁴⁵¹ (17)/İsra:37: “Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin.”

⁴⁵² şâdilîkler dağî muşîbete tebdîl olub: A ve B'de yok.

⁴⁵³ bunu huttab idinüb ya°nî: A ve B'de yok.

⁴⁵⁴ dâim u kâim: kâim u dâim (B; A)

ekşer evkâtda sögüb kıvar imiş. “Bre kelb bre hınzır⁴⁵⁵ yıkıl git senüñ bu kıpudan naşibüñ yokdur.” demek gibi meşelâ. Bedreddîn Halîfe daği mütehammil olub şabr ider imiş. Bir gün gâyetde bi-huzûr idicek kalkub gelüb sultân hâzretlerinüñ huzûruna gelüb sultân hâzretleri “Niye geldüñ Bedreddîn?” diyüb suâl idicek şikâyet-güne dir ki “H̱ace hâzretleri bana gâyetde söger. Beni her zamânda kıvar.” didikde sultân hâzretleri buyurur ki: “Ol seni kıvmaz, kem şıfatlaruñ vardır. Ol kem şıfatlaruñ kıvar. Ammâ geldikde diyelim artık incitmesün.” diyü buyurub ba°de eglemeyüb az zamânda Bedreddîn Halîfe daği İvrindi kısabası’na şeyhlik virüb icâzet virir. Hasan H̱ace hâzretleri Balıkesri’de Bedreddîn Halîfe İvrindi’de şeyh olurlar. Sultân hâzretleri ise hâl-i hayâtda nice zamândan sonra sultân hâzretleri âhirete gider olıcak müridin ve dervişleri cem° idüb “Biz âhirete gider olduğ seccâdede Hasan otursun. Bizi isteyen Hasan’da bulsun. Buñdan gerü şeyhüñüz Hasan’dur.” **69a** diyüb muhkem ısmarlayub rûh-ı tayyibe şebeke-yi cesedâniyyeden mufâraķat eyleyüb vaķan-ı aşıyyesine vâşıl olduğa Hasan H̱ace hâzretleri gelüb bu hâli böyle göricek ol kıdar ceza° u feza° idüb yaslar ider ki şehirde durmayub nice zamân tağda gezüb ba°de müddet gelüb câmi°-i şerif haremide türbe-i münevvere penceresinde oturub sultânü’l-evliyânüñ rûhaniyyetine teveccühde iken hemşiresi bir iki loķma munbar eline alub gelüb yanına oturub “kırk gündür ta°âm yemedüñ bir loķmacık al.” diyü dürlü tazarru°lar itdükde sözinden kıçub bir loķma almağa kışd eyleyicek sultân hâzretlerinüñ ravzasından “Buraya kırnıñ doyurmığa mı geldiñ Hasan’ım.” diyü⁴⁵⁶ bir şadâ geldikde H̱ace hâzretleri bir kerre şayha eyleyüb yine tağlara gidüb nice zamân nâr-ı firâķ ve nîrân-ı muşibete müntafî olunca tağlarda °uzlet ve firķatile geçünüb ba°de def°ü’l-harâret gelüb seccâdede oturub kânün-ı kıdım üzere müridin irşâd ve muhibbîn ıslâh üzere olurlar. Ba°de müdürü’z-zamân günlerde bir gün ehibbâ-yı zâyirûndan bir cemâ°at sultânü’l-evliyânüñ mezâr-ı °ayn-ı nûrını ziyârete geldiklerinde bir kelbceğiz bile gelüb anlar gitdiklerinde ol kelbceğiz gitmeyüb H̱ace hâzretlerinüñ kıpusında **69b** kıalub. Bir gün Hasan H̱ace hâzretleri öyle namâzından kıķub muhlişinden ba°z kımesneler ile tahta-bend üzerinde oturub muşâhabat iderler iken bu kelbceğiz H̱ace hâzretlerinüñ muķâbelesinde oturub °ale’d-devâm cemâlini müşâhade itmekde iken H̱ace hâzretleri mübarek ayağını paşmaķdan kıķarub kıaldurıverdikde kelbceğiz gelüb H̱ace hâzretlerinüñ ayağı altını muhkem yalayub

⁴⁵⁵ bre hınzır: A ve B’de yok.

⁴⁵⁶ diyü: diyüb (B; A)

yerine vardıkda Ḥace ḥazretleri raḥmetullah ḥuzurunda olan muhlişine buyurur ki “Bu kelbcegiz ile bizüm mu°amelemiz bu oldu ki ben didim “Ey kelbcegiz şāhibüñ gitdi var sen de şāhibinle git.” didigimde bize tazarru° idüb ayağımız öpüp yalvarur ki “°ināyet idüb beni redd eylemeñ ben bu ḳapuda ḥizmetkār olub üstüñan yalayın.” dir biz ḳabül eyledik diyü buyurur. Ba°de sultān ḥazretlerinüñ ḥilāfet-i ḥāşşası seccādesinde nice zamān ḥalīfe olduñdan soñra ḥātır-ı şerīflerine şıla arzūsı hücum eyledikde ravza-yı münevvereden nakl ve rihlet-ı sefer ve hareket idüb Rüm ilinde vākı° olan Yeñişehir’e yakīn varıcak Yeñişehir halkı ehlullahdan bir °aziz gelür imiş diyü şehirden taşra istikbāle çıkdıklarında ba°z kimesneler birbiriyle nizā° iderler ki benüm evime ḳonsun **70a** ol aydur⁴⁵⁷ ki “Benüm evime ḳonsun” diyü mabeynlerinde ihtilāf ve ihtilāl vākı° olduñda bu hāl Hasan Ḥace ḥazretlerine °arz eylediklerinde buyurur ki: “Bindigimiz ḳatırñ başını koyuvirelim her ne yirde sākin olub durur ise orada ḳonalum.” diyü. Vākı°a ḳatırñ başını koyuviriler gelüb Yeñişehir’de şūfiler mahallesinde olan cāmi°-i şerīfñ yerine geldikde ḳatır sākin olub durur. Aşlā yürüyüb hareket eylemez⁴⁵⁸. Anlar dañi orada ḳonarlar. Ol zamānda Yeñişehir vilāyeti Emīr Sultān ḥazretleri’nüñ ismini ve resmini ve nām-ı şerīfini ebedī bilmezler imiş. Hasan Ḥace ḥazretlerini görüb naşihatini kelimāt-ı tayyibe ve maḳālāt-ı hasenesini işidicek nice kimesne bi°at eyleyüb sultāna ve Hasan Ḥace’ye muḥibb olurlar. Ba°de cum°a günü olduñda eski cāmi°de varub va°az ve naşihat eyleyüb Yūnus Ḥalīfe’ye icāzet virüb vilāyetde anı şeyḥ ve ḥalīfe naşb ider. Şehirden ḳalkub kendünñ mevlūdleri olan ḳaryeye varub bir ḳac gün anda olub akraba ve nice kimesneler ile bir gice ḳalkub bir āñir köye giderler iken şehir vaktinde Ḥace ḥazretleri buyurur ki “Müslümanlar gökler ḳapısı açıldı. Cemī° ḥacetler maḳbūldür her kişi °ındallah ḥacetlü **70b** ḥacetün dilesün.” diyü buyurduklarında her kişi nefsi olub şahrāda köşe-ber-köşe tazarru° ve niyāz idüb ḥacetlerin dilediklerinden soñra yine bir yire cem° olub yollarına gindiklerinde °ammīsi olan hac⁴⁵⁹ ḳoc basan Ḥace ḥazretlerinüñ yanına geldikde suāl ider ki “Allah Te°ālā’dan sen ne diledün?” didikde cevāb virür ki: “Allah Te°ālā’dan ben dünyā diledüm.” didikde Ḥace ḥazretleri ḳakımak isteyicek cevāb virir ki: “Allah Te°ālā baña dünyā virsün, ben dünyā eliyle āñireti bulurın.” dir. Allah Te°ālā ol kimesneye ol ḳadar dünyā virür ki

⁴⁵⁷ aydur: dir (B; A)

⁴⁵⁸ eylemez: itmez (B; A)

⁴⁵⁹ hac: el-hac (B; A)

nihāyetsüz. Bāzār yolunuñ üzerine evler yapub her kimesne ki yoldan gece elbette getirüb ziyāfet idüb her zamānda evine ādem gelse her ādem başına bir koyun boğazlamağı °ādet idinür. Rivāyet iderler ki gice konuğa boğazladığı koca ve koyun her ne ise ertesi yine koyun sürüsünde bulurlar imiş. Koca başan diyü laḳab komağa hikmet ve bā°iş ol olmuş. Ba°de Ḥasan Ḥ°ace ḥāzretleri rüm ilinde bir kaç gün olub yine varub sultānū°l-evliyānuñ āsitāne-i sa°ādetinde seccāde-i hilāfetinde oturub sālīkīn irşād ve müridīn ıslāḥ üzere olub sultānū°s-sādātuñ seccāde-i ḥāşşasında on **71a** bir yıl hilāfet idüb on ikinci yılda ḥacc-ı beytullahā gidüb varub ḥacc eyleyüb gelür iken yolda ḥasta olub Beytū°l-Maḳdis°e geldikde sene ḥamse ve erba°in ve semāin mi°yede āḫirete intikāl eyleyüb sultān ḥāzretlerinüñ icāzetiyle seccādeyi Bedreddīn Ḥalīfe°ye vaşīyyet eylemişler. Mezār-ı şerīf ve merḳad-i münīfleri Beytū°l-Maḳdis°dedür. Ḥattā başları tarafındağı taşda şeyḫ Ḥasanū°r-rümī diyü yazılmışdur ve Ḥasan Ḥ°ace ḥāzretleri sultān ḥāzretlerinüñ ḥidmetlerine vardıkları eşnāda āvān-ı bidāyetlerinde ya°nī mübtedīliklerinde sultān ḥāzretlerinüñ ḥavāşından ve maḳbūllerinden bir kimesne ḡāyetde ḥasta olub marāz-ı mevte mübtelā olub kemāl-i ḥarāret ve merāret ḡalebesinden ḳar özleyüb “āḥ bir miḳdar ḳarcagiz” diyücek Ḥasan Ḥ°ace ḥāzretleri fi°l-ḥāl eteklerin biline şoḳub Keşiş Tağı°na °urüc idüb °ale°l-fevr vāfir ḳar getirüb bu kimesne ḳardan ḳazā ve ḫar idüb dār-ı āḫirete intikāl ider. Ba°de nice yıllardan şoñra Ḥasan Ḥ°ace ḥāzretleri daḫi Ka°betullahdan gelür iken ḥasta olub marāz-ı mevte mübtelā olub deve üzerinde berrīde ḥarāret ḡālib olub ḳar özledikde bir gün bir kimesne deve üzerine binüb başına siyāḥ bürde örtüb ḳarşudan **71b** gelüb elinde bir beyāz ḳalaylu tās içinde bir büyük pāre ḳar ile ḳarlu şu Ḥasan Ḥ°ace ḥāzretlerine şunuvirüb ḡāib olur. Ol kimesnenüñ rūḫāniyyeti bu şūrete mütemeşşil olub gelüb ḳarzī ḫüsnini edā ve ḳazā ider ve sultān ḥāzretlerinüñ ḫāl ve ḫayātında Ḥasan Ḥ°ace ḥāzretleri Balıkesrī°de şeyḫ iken etrāf köylerde bir gün bir sipāhinüñ evine ḳonar ev içinde sipāhi ile muşāḫabet eyler iken⁴⁶⁰ sipāhinüñ bir kemāle yetişmiş kızını bir ḫizmete gider iken Ḥ°ace ḥāzretleri pencereden bu kızını gördükde sipāhiye suāl idüb “Nedir şu didikde? sipāhi daḫi “Cāriyecigīñüzdür” diyü cevāb virdikde sipāhinüñ eline yapışub “Ḳabūl eyledik” diyüb fi°l-ḥāl kendüne nikāḫ itdirüb alır. Ba°de zamanin sultān ḥāzretlerini ziyārete gelüb ḳuddamında tıfl mu°allim şekl oturduḳda sultān ḥāzretleri “Yaḳana necāset bulaşmış Ḥasan°ım” diyü buyurıcak

⁴⁶⁰ eyler iken: ider iken (B; A)

zāhiren kaftanlarınıñ yaķasına nazār eyler. Ba°de taşra çıķduķda sultānuñ havāşşından ba°z kimesneler “Zāhir yaķana nazār eylersin. Kim bilür ne fi°le mürteķib olduñ ki sultān hāzretleri saña böyle remz u işāret eyledi⁴⁶¹.” didiklerinde Hasan H°ace hāzretleri ķāziyyeyi añlayub maħcüb **72a** olub ħayli ħicāb vāķi° olur. Ħicābından murād ħicāb-i şūrıdır. Ħicāb-ı ma°nevī degildir. Zīrā mülk-i mut°a ve mülk-i yemīn mutaşarrıf olanların ħaķķında Kūrān-ı °azīmde “fe innehum gayru melūmīn”⁴⁶² buyurur. Dünyāda ve āĥiretde anlara melāmet yokdur. Melālet ħaramdur. Hasan H°ace hāzretlerinin ululuķını ve fażlını bilmek isteyen kimesne vilāyetinden ve kerāmetinden ķat°ü’n-nazār °ilm-i meşāyiħde *Müzillü’s-Şukūk* adlı bir ķitāb te°lif eylemişdir ol ķitāba nazār eylesünler. Ol °asırda ol ķadar taħķīķāta ķādir kimesne gelmemişdir ve bu beytcik Hasan H°ace hāzretlerininüñdür, buyurmuşdur:

Zahirüñi ħalk begendi şüfi ķodırdıñ adın

Bātinuñ daħi erteğıl var ise Ħaķ’dan uduñ

şol kimesne kim⁴⁶³ “Elā inne evliyā allāhi lā ħavfun °aleyhim ve lā hum yahzenūn”⁴⁶⁴ beşāretiyle vilāyetullah ile ve °ālem-i mülk ve melekūtda °adem-i ħavf ve ħūzn ile min °indillāh mübeşşir ola. Benī ādem anuñ keyfiyyāt aħvālınıñ mecāmi°ine muħīt olub vaşf ve beyāna ķanda ķādir ola? Lakin maķşūd anlara olan muħabbet bir miķdār teskindür ve daħi mürür-ı ezmān ve edvār ile bir °āşık rast geldikde °urūķ-ı muħabbeti taħrikdür leallallahu yec°alna min ħudda mühim ve yaķşurnā fi yevmü’l-ĥaşr mu°ahim āmīn⁴⁶⁵ **72b** Üçüñci bāb Bedreddīn Ħalīfe hāzretlerinin menāķıbın beyān ider. Bedreddīn Ħalīfe hāzretleri rahmetullahi rahmeten vāsi°aten⁴⁶⁶ ism-i şerīfleri Maħmūd’dur. Sultān hāzretlerinin kendü telāميزelerindendir. Sultān hāzretleri anı kendü bi-nefsihi terbiye eylemişdir. Sülūk menzillerün ve tarīķat ķonakların ve devre-i beşeriyetini itmām itdürüb maķām-ı °ubudiyyete tekmīl itdürüb sırr-ı rübübiyyete vāķıf u °ālim eyleyüb riyāzet u mücāhede içinde °ārifbillāh ve biemrillāh

⁴⁶¹ remz u işāret eyledi: remz itdi (B; A)

⁴⁶² (23)/Muminun:6: Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar.

⁴⁶³ şol kimesne kim: şunlar kim (B; A)

⁴⁶⁴ (10)/Yunus:62: “Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.”

⁴⁶⁵ Lakin maķşūd anlara olan muħabbet bir miķdār teskindür ve daħi mürür-ı ezmān ve edvār ile bir °āşık rast geldikde °urūķ-ı muħabbeti taħrikdür la°l-i Allah yec°alna min ħadda mühim ve yaķşer-i nāfi yevmü’l-ĥaşr mu°ahim āmīn: A ve B’de yok.

⁴⁶⁶ rahmetullahi rahmeten vāsi°aten: A ve B’de yok.

ve bişîfâtillah ve biesmâullah eyleyüb maḳām-ı müntehiyyine vâsıl⁴⁶⁷ eyleyüb sultân ḥâzretleri kendüler ḥâl-i ḥayat-ı °unşuriyyede iken icâzet virüb İvrindi Kaşabası'na ḥalife naşb eylemişdir. Ol kadar murtâz u mücâhede ehli idi ki °aşrında mişli u akrân gelmemiş idi. Sultân ḥâzretlerinin tarîkinde °alâ kavânîni's-selef aḥşam namâzından soñra tâ yatsu namâzına varınca iḥyâ idüb on iki rek°at nâfile namâz ve dört rek°at şalat-ı tesbîḥ her ne ḥâlde olursa bir gice terk itmeg aşlâ rızâ virmeyüb ḥattâ bir gün bir yire gider iken gâyet yağmurlar yağub aḥşam olduğda fi'l-ḥâl atından inüb balcıkdan yirde namâz kılmaga aşlâ imkân olmadıkda⁴⁶⁸ bir miḳdâr çalı ve çırpı getürdüb **73a** üzerine seccâde birağub aḥşam namâzın kılduḳdan soñra yağmurda ol çırbı üzerinde yatsuya dek⁴⁶⁹ on iki rek°at nâfile namâz ve dört rek°at şalat-ı tesbîḥ kılub ba°de yatsu namâzın kılub binüb gitmişler. °İbādâta ve mücâhede-yi nefse ol kadar rıḳḳatleri var idi ki ḥattâ buyurmuşdur “Ecr u °ivaż recâsıyla olan °ibādât mezbele üzerinde yetişmiş çimen gibidür.” diyü buyurmuşdur. Ekâbir-i meşâyihden “°avâmuñ °ibâdet °adettür. Havâşîñ °ibâdet °ibâdetdür. Aḥaşşîñ °ibâdet vuşlat ve kurbet ve münâcâtdur. Ammâ ḥaḳîḳati teveccüh ve riyâzât ve mücâhedeye nihâyet yokdur. Zîrâ ma°ârif-i ilâhiyye ve daḥi seyr-i fillaha nihâyet yokdur. Seyr-i fillâh mümkün degildür. İllâ mücâhede ile mümkündür.” didikleri ḳavilleriyle °amel idüb mücâhede-i nefse ol kadar meyl bağlamış idi ki vaşf ve beyân mümkün degildür. Sultân ḥâzretleri dünyâ-yı fâniden °uḳbâ-yı bâḳîye naḳl ve rıḥlet eylediklerinde seccâde-i ḥilâfet ḥâşşâsını evvelâ Ḥasan Ḥ°ace ḥâzretlerine ba°de Bedreddîn Ḥalife ḥâzretlerine muḥkem vaşîyyet eyleyüb ve Ḥasan Ḥ°ace ḥâzretleri daḥi Kudüs-i mübârekde dâr-ı âḥirete rıḥlet eylediklerinde⁴⁷⁰ yanında olan dervişlere “Seccâde Bedreddîn Ḥalife'niñdür. Sultân ve bizi isteyen anda **73b** bulsun.” diyü vaşîyyet eyledikde Ḥasan Ḥ°ace ḥâzretleri naḳl idicek Bedreddîn Ḥalife ḥâzretleri sultânüñ ḥilâfet-i ḥâşşası seccâdesinde oturub tarîkini iḥyâ muḥibbîn işlâḥ ve mürîdîn irşad idüb on dört yıl ḥilâfet idüb târîḥ-i nebeviyyenüñ sene erba°a ve sittin ve şemane miede ya°nî sekizyüz altmış dördüncü yılında seccâdeyi sultân ḥâzretlerinin izn ve icâzetiyle Luṭfullah ḥalife'ye vaşîyyet idüb Şa°bân ayınuñ evvel gününde çıḥârşenbe günü idi. Öyle namâzından soñra şehîd olub rûḥ-ı ṭayyibesi neşât-ı dünyeviyede berzahıñı ḳaṭ° idüb ve şebeke-yi cesedâniyyeden ṭayrân idüb maḳâmât-ı mev°ûda

⁴⁶⁷ maḳâm-ı müntehiyyine vâsıl: maḳâm-ı vâsılne işâl (B; A)

⁴⁶⁸ olmadıkda: olmayub (B; A)

⁴⁶⁹ dek: vaktine deḡin (B; A)

⁴⁷⁰ rıḥlet eylediklerinde: rıḥletleri vaktinde (A; B)

lişşühedāya °urūc eylemişdir. Hāḡ celle ve °alānuñ “Evliyāyi tahte kıbābi lā ya°rifühüm gayri” ya°nī “Benim velilerim celālim ve °azametim kubbelerinüñ altındadır. Anları benden ġayrı hīc bir kimse bilmez.” diyü buyurduğı⁴⁷¹ ḡadīs-i kudsīnüñ taḡt-ı ḡaytasında mustazıllīn olan evliyānuñ ḡadvesi ve re°isi ola. Anuñ cemī° evşāf ve menākıbını muḡit olub vaşf ve beyān etmege kim ḡādir ola. Şu°ūr ve vukūf ve °ilmimiz ve °azizlerimizden işitdigimiz ḡadar ḡuşūr ve ḡuşūr ile beyān idüb kendülere olan **74a** muḡabbetimizüñ nīrānını ḡaḡlarında kelimāta mutaşaddī olmaḡ ile tesкін iderüz. Memüldür ki yevm-i ḡaşrda bu daḡi bizdendür diyeler. Bir kelbceğizleri olmaḡ ile müteselliyüz. Dördünci bāb ḡutbü’l-evliyā Luṡfullah Ḥalıfe ḡazretlerinüñ menākıbın beyān ider. Luṡfullah Ḥalıfe Ḥaraman vilāyetindendir. °Abdullah Faḡih’ün egerci ki şülbi oḡludur. Lakin sultān ḡazretlerinüñ nefis oḡludur. Sultān ḡazretleri Buḡārā’dan ve Medīne’den Ḥabībullah şallallahu °aleyhi ve sellem emriyle diyār-ı Rūma gelür iken Ḥaraman vilāyetine geldikde °Abdullah Faḡı’nuñ evine ḡonub eşnā-yı muşāḡabetde⁴⁷² “Falan tārīḡde senüñ bir oḡluñ toḡsa gerekdür. Adını Luṡfullah vīresün. Ol bizim oḡlumuzdur.” diyü buyurmuşdur. Sultān ḡazretlerinüñ buyurduğı tārīḡ de gelüb vücuda gelicek sultānuñ emrine imtişālen ism-i şerīfini Luṡfullah virmişdir.⁴⁷³ Ba°de mürūru’ş-şuhūr ve’s-sinīn gelüb dā°ire-yi °aḡla ve bülüḡıyyete ḡadem başub racülün fehīm ve müzekker-i cesīm olduḡda taḡşīl-i °ilme şürü° idüb nice zamān °ilm taḡşīlinde⁴⁷⁴ olub *Kitābu Şerḡü’l-°Aḡāid* okudukları⁴⁷⁵ zamānda gelüb Gelibolı şehrinde taḡşīl-i °ilme meşḡul iken Bedreddīn ḡalıfe ḡazretleri raḡmetullahi °aleyh gelüb Ece Ovası’nı ihyā idüb ba°de **74b** Gelibolı’ya geldiklerinde Bedreddīn ḡalıfe ḡazretleri göricek bī-iḡtiyār münceḡib olub gelüb bi°at eyleyüb taḡāzi-i rūḡāniyye iḡtizāsınca bunlardan ayrulmayub Burūsa’ya bile geldikde tārīḡa sülük idüb müstersīd olduḡda Bedreddīn Ḥalıfe ḡazretleri buña üç ḡizmet teklif ider birisi arḡasıyla taḡdan odun getürmek, ikinci imāmet, üçünci oḡlancıkların ta°līm eylemek. Bu üç ḡidmetiñ üzerinde dāim ve ḡāim olub üçüne bile yetişüb °ale’d-devām⁴⁷⁶ edā-yı ḡidmet üzerinde iken bir gün taḡdan odunı ḡāzırlayub arḡasına vurmaḡ şaddında iken °ālem-i melekūt keşf olub keşfe düşüb yüzi üzerine yıkılıub

⁴⁷¹ buyurduğı: buyur daḡi (A)

⁴⁷² muşāḡabetde: kelāmda (B; A)

⁴⁷³ Sultān ḡazretlerinüñ buyurduğı tārīḡ de gelüb vücuda gelicek sultānuñ emrine imtişālen ism-i şerīfini Luṡfullah virmişdir: A ve B’de yok.

⁴⁷⁴ °ilm taḡşīlinde: taḡşīl-i °ilmde (B; A)

⁴⁷⁵ okudukları: okurken (B; A)

⁴⁷⁶ °ale’d-devām: A ve B’de yok.

yüzi ve gözi şıyrulub kan olur. °Aqlını cem° idemeyüb ahşama deg tağda eglenüb Bedreddin halife hazretleri dervişleriyle ahşam namâzını kılub on iki rek°at nâfile⁴⁷⁷ dört rek°at şalat-ı tesbîh kılub gelüb ta°amlanurken anlar ta°am üzerinde iken gelür. Bedreddin halife hazretleri tağda buña olan vâkı°aya vâkıf u °âlim⁴⁷⁸ olub kendü makbûllerinden bir kimesneye remz u işâret⁴⁷⁹ idüb қазиyyeyi añladur. Andan şoñra keşf ve feth ve füyûz yevmen-fe-yevmen ziyâde-ber-ziyâde olub **75a** hattâ makâm-ı vâşilîne vâşıl olub devre-i beşeriyyeti itmâm idüb °âlim biemrillah ve °arifbillah olub nice zamândan şoñra Bedreddin halife hazretleri seccâdeyi sultân hazretlerinin izn ve icâzetiyle Lutfullah Halife'ye vaşiiyet idüb ve şehâdet şarâbını nüş idüb dâr-ı âhirete nakl idicek Sultân hazretlerinin seccâde-i haşşasına oturub dervişleri irşâd ve ehibbâyı ıslâh idüb Sultân hazretlerinin tarîkini kemâl mertebe ihyâ idüb tarîkate ol kadar şevket u şöret virmişlerdir ki muqaddemâ vâkı° olmamış idi. Hattâ cuḡadan t̄ac anuñ zamânında peydâ olmuşdur. Bir hâtûn ile olmaḡ az vâkı° olmuşdur. Ekşeriyen üç veyâ dört hâtûn def°aten u ahden nikâh idüb her birini bir evde koyub resûlullahuñ şallallahu °aleyhi ve sellem bu sünnetini daḡi icrâ iderler idi. Sultân hazretlerinin medḡi haḡḡında ebyât u eş°âr muḡaffâ ve müseccâ° ol kadar sözler söylemişdür ki ḡadde ḡesâba gelmez⁴⁸⁰. Ḳavvâl olan dervişleruñ zikr meclislerinde⁴⁸¹ okudukları ekşeriyen anlaruñ kelimâtıdur. Buyurmuşdur ki “Benden şoñra Ḳaresi Vilâyeti’nden bir kimesne ḡahir ola. Adı Muḡibbî ola. Anıñ sözleri benim sözlerime ḡâlib ola.” diyü buyurmuşdur. Bir gün bir dānişmend Lutfullah halife hazretlerinden **75b** bî°at eyleyüb irâdet getürüb tarîke sülûk idüb dervişleriyle bile olub dervişler mabeynlerinde söyleşirler imiş “Bizim şeyḡuñ kerâmeti vilâyeti muḡarrerdür.” didiklerinde bu dānişmend işidüb her zamânda inkâr ider imiş. Bir gice nısf-ı leyilde Lutfullah Halife hazretleri gelüb dānişmendüñ ḡapusun ḡaḡıyub derviş ḡalk āb-dest alub mescide gidelüm diyüb⁴⁸² şeyḡ hazretleri önince dānişmend ardınca mescide vardıklarında Lutfullah Halife hazretleri varub mescidüñ bir köşesinde namāza durub dānişmend daḡi ardında namāza durub bir müddetden şoñra namāzdan fâriḡ olub Lutfullah Halife hazretleri murâḡabeye varur. Dānişmend ardında oturur iken murâḡabede şeyḡ mübârek başını önine artucaḡ egildikde dānişmend ḡayâl idüb

⁴⁷⁷ nâfile: namâz-ı nâfile (B; A)

⁴⁷⁸ vâkıf u °âlim: vâkıf (B); °âlim (A)

⁴⁷⁹ remz u işâret: işâret (B; A)

⁴⁸⁰ ḡadde ḡesâba gelmez: ḡesâba gelmez (B; A)

⁴⁸¹ zikr meclislerinde: mecâlislerde (B; A)

⁴⁸² mescide gidelüm diyüb: S’de yok.

şeyhüñ ardından yab yab gelüb nazar eyledikde görür kim⁴⁸³ şeyh hazretlerinin kaftanları kovulub durur⁴⁸⁴ içinde şeyh yok. Bu hâl böyle göricek dānişmendüñ °aklı zāil ve zāhil olub düşer bir müddetden sonra şeyh dānişmendi dürtüb “Derviş kalk.” diyü buyurdukda kalkub °aqlını cem° idicek şeyh buyurur ki “Derviş mağrib ile maşrıķ arasını hep gezdim. Uyanık hıc bir kimesne **76a** bulamadum⁴⁸⁵ halk hep uykuda illā Edirne’de bir sohtacık kitābına bakar ve Keşîş Tağı’nda bir rāhib putına tapar. Bu iki kişiden gayri yir yüzünde uyanık bir kimesne yokdur.” diyü buyurur. Bir haftadan sonra ol sohtacık gelüb dervîş olub tarîke sülük ider ve ol rāhib daḥi gelüb islāma gelüb tarîke sülük idüb dervîş olurlar. Luṭfullah Ḥalife hazretleri bunları irşād ve ıslāh idüb kemāle yetiştirüb ikisine de şeyhlik virür ve daḥi sultān ḥazretlerinin cāmi°-i şerīfnde müezzīn olan kimesne dir imiş ki “Kırk yıldır bu cāmi°de müezzīn olalı mescide Luṭfullah ḥalife hazretlerinden evvel gelmege ol kadar sa°y eyledim kādīr olamadum. Her bārī mescide gelsem Luṭfullah Ḥalife hazretlerini mescidde bulur idim.” dir imiş ve daḥi Luṭfullah ḥalife hazretlerinin °adeti imiş ki teheccüdi ya°ni dūn namāzını mescidde kılar imiş. Karesi vilāyetinden Köse Şeyh’üñ tāyesi merḥūm Dāvūd Faḳīḥ bu faḳīre aydur “Bir kerre sultān hazretlerini ziyārete geldük. Aḥşam olıcak mescid cāmi°⁴⁸⁶ içinde kürsi üzerinde yatdum nısfü’l-leylden sonra gördüm ki Luṭfullah hazretleri mescidüñ kapısını açub **76b** yab yab içerü girdi. Mescid içinde uzun ḥaşırlar kapuyā dek döşenmişdür. Şaff-ı evvelde olan ḥaşıruñ bir ucundan iki rek°at namāz kıldı. Selām virüb daḥi berülik iki rek°at daḥi kıldı. Selām virdi daḥi berülik iki rek°at kıldı. Böyle böyle tā ḥaşır tamām olduḡda ol bir ḥaşırın bir ucundan başlayub ikişer ikişer kıla kıla ol ḥaşırda tamām oldu. Ol bir ḥaşıra başladı bu tarîķ ile⁴⁸⁷ mescidüñ içini namāz ile tıldırdı. Mescid içinde namāz kılmadık bir qarış yer kalmadı.” diyü naḳl eyledi ve daḥi merḥūm Davūd Faḳīḥ bu faḳīre naḳl eyledi ki “Luṭfullah Ḥalife hazretleri ile bir gün Karesi’de Zinciriye Cāmi°’ne vardık. Ba°de sālātü’l-cum°a Luṭfullah Ḥalife hazretleri kürsiye çıkub va°z u naşihat eyleyüb va°zda ol kadar diḳḳatler eyledi. Halka aṣlā te°şir eylemedikde muḳābelesinde bir tāş varidi. Bī-ḥuzūr olub buyurdi ki “Bre kavm benim va°zım size aṣlā te°şir eylemedi ammā şu tāşa te°şir eyledi.” didikde gördük ki bu tāş °arak-rīz olub muḥkem derleyub

⁴⁸³ görür kim: görse kim (B; A)

⁴⁸⁴ kovulub durur: dökülüb durur (A; B)

⁴⁸⁵ bulamadum: yokdur (B; A)

⁴⁸⁶ mescid cāmi°: cāmi° (B; A)

⁴⁸⁷ bu tarîķ ile: bu minvāl üzre (B; A)

ortasından bir şu çeşme olub revān oldu. Bu hālî göricek bu halk külliyyen gāşy olub **77a** yüzleri üzerine düşdiler ben daḥî düşmüşüm. Hemān gördüm ki ḥazret-i şeyḥ rahmetullah beni kaldurub “Oğul Dāvūd benim kaṭırcıgımı getürüvir.” diyü buyurduḡda fi’l-hāl kaṭırı egerleyüb üzengisin başuvirib⁴⁸⁸ bindikde cemī° dervişleri iḥmāl ve işkāl biraḡub şahrāya gitdi. Ben daḥî bir yorḡa aygırım var idi binüb ardından yetişdim. Ammā nefse dokunam diyü yanına varmadum. Ba°de müddet ırakdan gözükdüğümde buyurdu ki “Oğul Dāvūd sen misin?” ben de “Sulṭānum” diyü yanına vardığımda mübārek eliyle işāret idüb üç kerre la°net şu köye la°net şu köye diye buyurdu.” Dāvūd fakih bu fakire böylece naḡl eylemişdür. Luṭfullah ḥalife ḥazretleri vilāyet ve kerāmet °ilm-i zāhir ve °ilm-i bāṭında ol ḡadar kāmīl ve māhir idi ki °aşrında mişlini rüzḡār getürmemişdür⁴⁸⁹. Kürsiye çıkub va°z eyledikde ol ḡadar belāḡat u feşāḡat ve ol ḡadar °aşḡ u şevḡ zevḡ ile va°z eyler idi ki ḡattā rivāyet iderler va°z iderken şevḡ eşnāsında ayak üzerine ḡalkub kürsinüñ bir ayaḡınun üzerine binüb bir ḡaç kerre cevelān ider imiş. Bu fakir ve ḡakir daḥî āsitāne-yi sa°ādetde olur iken eşnā-yı sülūkumuzda Luṭfullah ḥalife **77b** ḡazretlerinün telāmizesinden Mansūr Ḥalife dirler ehlullahdan bir °aziz ile mülākāt olub bir nice zamān muşāḡabet-i °ayn-ı ḡanīmetleriyle muḡtenim olduğumuzda eşnā-yı muşāḡabetde bir gün buyurdu ki “Luṭfullah ḥalife ḡazretlerinün bir şavma°ası var idi. Kendüden ḡayri iḡerüye ḡiḡ bir eḡad ḡoymazdı. İllā baña izn virmiş idi ki *Minḡacü’l-°Ābidīn* okur idim. Ders okumaḡa vardığımda ḡapuda işāretcik ider idim. İḡerü girib ders okuyub gider idim. Bir gün velāyet baḡşine geldükde⁴⁹⁰ dersimde evliyānun kerāmetin beyān eylemişdür. Ders⁴⁹¹ tamām olduḡda ben didim ki “Bu hemān bir muşāḡabetdür vāḡı° degildür.” didigimde ḡazret-i şeyḥ ya°nī Luṭfullah ḥalife ḡazretleri didi ki “İnkār eyleme.” Ben didim ki “İnkār iderin. Şeyḡ didi ki “İnkār eyleme ehl vardır.” Ben de tekrār “İnkār iderin.” didigimde baḡdım ki ḡazret-i şeyḡ ḡazaba gelmiş mübārek gözleri kızarmış buyurdu ki “Diler misin ki şimdi °arşa çıkayın?” didikde ben daḥî didim ki “°arşa vardığınız ben ḡanda göreyin? Bir miḡdār ḡalkun göreyin.” didigimde mübārek ayaḡını yere ḡakub mübārek başı eviñ ya°nī savma°anun şaḡfına degerek ḡalkub bir ḡaç kere cevelān idüb inüb oturduḡda “İnandıñ mı bre maḡrūm.” diyü buyurduḡda

⁴⁸⁸ egerleyüb üzengisin başuvirib: egerleyüb bindirdüm (A; B)

⁴⁸⁹ rüzḡār getürmemişdür: yok idi (B; A)

⁴⁹⁰ geldükde: geldüm (B; A)

⁴⁹¹ Ders: S’de yok.

ben daḥi **78a** şaşub kıçına kıçına⁴⁹² kalkub gitdüm diyü naql eyledi ve daḥi Luṭfullah Ḥalīfe ḥazretlerinin °aşādārı ḥacc⁴⁹³ İbrāhīm ez-zākır bu faķır u ḥaķire şöyle naql u rivāyet eyledi ki “Luṭfullah ḥalifenün önünce °aşāsın getirüb iki def°a ḥacca girdim çıkdım. Bir gün berriyyede ḥayme içinde şeyḥ oturur iken bir siyāh şakallu kimesne ḥayme içine girüb⁴⁹⁴ şeyḥe muşāḥaḥa idüb vāfir tenhā muşāḥabet⁴⁹⁵ idüb gider olduğda Luṭfullah Ḥalīfe ḥazretleri bu kimesnenün paşmaḡını döndürdi. Gitdikden soñra biz⁴⁹⁶ ḥavf u ḥayā eyledik şeyḥün oḡlı °Abdurraḥman Çelebi “Bu kimesne ne kişidür ki siz anuñ paşmaḡın döndürdiñüz?” diyü suāl idicek cevāb virdi ki “Ol kimesne mehdü’z-zamāndur. Bizim ile muşāḥabete geldiler ola kim bizim zamānımızda zuḥūr ideler biz de aña tābi° olavuz.” didiler. Luṭfullah Ḥalīfe ḥazretleri kūtbiyyet maķāmına vāsıl olub dünyādan naql idince kūtḡ-ı °alem olmuşdur. Ḥattā kūtbiyyet muķarrer olduğda ceddimiz ḥacı⁴⁹⁷ ḥalīfe merḥūm ol sırta muṭṭali° olub Yeñişehir’den °an kaşdin tehniyye varub “kūtbiyyet mübārek bād.” dimişdür ve daḥi Luṭfullah Efendi ḥazretleri evlād-ı zükürdan iki oḡul ḥāşıl itmişlerdür. Biri °Abdurraḥman Ḥalīfe ḥazretleri birisi °Abdülḡanī Çelebi’dür ve benātdan ya°nī kızlardan daḥi iki **78b** kız ḥāşıl etmişlerdür. Birini Dāvūd ḥalīfe ḥazretlerine kendüler virdi ve birini daḥi kendüler dünyādan gitdikden soñra bizim vālidimiz Rūm ilinde Yeñişehir’de Ḥacı ḥalīfe oḡlı °Abdülkādir Çelebi’ye virüb Yeñişehir Vilāyeti’ne ḥalīfe naşb itmişlerdür ve bizim ceddimiz merḥūm maḡfūr Ḥacc⁴⁹⁸ Ḥalīfeyi Bedrecik’den cibrle getürdüb Yeñişehir vilāyetine Luṭfullah Ḥalīfe ḥazretleri ḥalīfe naşb eylemişdür. Bir gün Luṭfullah ḥalīfe ḥazretlerinin meclisinde ta°ām yirler iken bir kimesne “Şu yedigimiz ta°āmuñ lezzeti yokdur.” didi⁴⁹⁹. Luṭfullah ḥalīfe ḥazretleri ḡaḡab idüb⁵⁰⁰ “Dünyā ta°āmlarının lezzeti mi olur bre küstāḡ!” diyüb ol kimesneye ḡışm eylemiş ve bir gün daḥi meclislerinde cimā° añmışlar “Lezzeti ḡusli zaḡmetine degmez” diyü buyurmuş⁵⁰¹ ve °ilm-i ṭarīkatde *Cenāḡü’s-Sālikīn* adlu risāle Luṭfullah ḥalīfe ḥazretlerinin kendü te°lifleridür. °İlm-i ḥaķayık ve daķayık ma°ārif ilāhiyye ve

⁴⁹² kaçına kaçına: kıçın kıçın (B; A)

⁴⁹³ ḥac: el-ḥac (B; A)

⁴⁹⁴ ḥayme içine girüb: gelüb çadır içine varub (S)

⁴⁹⁵ muşāḥabet: kelimāt (B; A)

⁴⁹⁶ biz: bir (B; A)

⁴⁹⁷ hac: el-hac (B; A)

⁴⁹⁸ Ḥac: el- Ḥac (B; A)

⁴⁹⁹ didi: didikde (B; A)

⁵⁰⁰ ḡaḡab idüb: ḡaḡaba gelüb (B; A)

⁵⁰¹ diyüb ol kimesneye ḡışm eylemiş ve bir gün daḥi meclislerinde cumā° ekmişler “Lezzeti ḡaşlı zaḡmetine degmez” diyü buyurmus: A ve B’de yok.

menākıb-ı rabbāniyye ve ʿilm-i tevḥīdde ol kadar ʿālim ve ʿārif olub kemāl-i kemāle vāşıl olmuş idi. Ammā libās-ı şerīʿat ile şöyle tesettür eylemişler idi ki zāhirlerine nazar iden kişi bādī-i nazarda bunlarda ʿilm-i ḥaḳīḳat ve maʿrifet ve ʿilm-i tevḥīd yok şanuridi. Nihāyetde mestūr olduklarından bir gün iki ḥalvetī şūfisi gelüb sultān ḥazretlerinin **79a** türbe-i muṭahharasını ziyāret idüb ḥarem-i şerīfün içinden şehir tarafına olan kapudan birisi kapuyu çıkmış biri kapunın içerüsünde düşüb teslīm-i rūḥ eyleyüb fevt olduḳda Luṭfullah ḥalīfe ḥazretleri ḥalvetinde baʿz kimesneler ile muşāḥabat iderler imiş fiʿl-ḥāl dimiş ki “İki kelb gelüb sultān ḥazretlerinin ḥaremine girdü yetişüb birini çalub öldirdüm. Birine yetişemedüm.” diyü buyurmuşlar ve daḫi Luṭfullah ḥalīfe ḥazretlerinin ʿaşādārı ḥāc⁵⁰² İbrāhīm ez-Zākir bu faḳīre naḳl idüb aytdı ki “Bir gün cāmiʿ-i şerīfden çıkub eve gider idim. Ḥarem kapusını çıkdıḳda karşıdan bir sipāhī gelüb beni göricek fiʿl-ḥāl elüme ve ayağıma düşüb “Sen baña filan mużāyakada gelüb yetişüb beni kurtardıñ.” diyüb ol kadar temellükler idüb gāḥ kaftanını çıkarub arḳama giydirir ben de bī-ḥużūr olub “Ben ol degülin. Ben de anuñ gibi ḥāl yokdur.” diyüb gāyetde inçünüb kaftanını üzerine bıraktıḳda bārgırni baña virüb “Luṭf ile ḳabūl eyle. Ben seni güc ile buldum.” diyüb her taraftan kaçub gideyin didigimde önümi alub her vechle elinden ḳurtulmayub biʿz-żarūrī Luṭfullah ḥalīfe ḥazretlerine getürüb benden şikāyet eyledikde Luṭfullah ḥalīfe ḥazretleri baña ḳaḳıyub “Şadaḳasını **80** niçün ḳabūl eylemezsin. Al ḳabūl eyle.” didikde ben de alub ḳabūl eyledüm. Sipāhi gitdikden şoñra baña ʿıtāb eyleyüb “Bir daḫi böyle eyleme. Anuñ mużāyakasında varub dest-gİR olan sen misin ki kendüñi setr idersin? Ehlullah senüñ şūretinde varub himmet yetişmişler. Anlaruñ ḥalleridür. Her ne şūretde dilerler ise mütemeşşil olub görünürler.” diyü buyurdu. Ḥāc İbrāhīm merḥūm bu faḳīre böyle rivāyet eylemişdür ve Tuzla müderrisi didikleri Yahyā ḥalīfe ki meşḥūr-ı āfāḳdur Luṭf ḥalīfe ḥazretleri irşād eylemişdür. Anlaruñ telāmīze ve mürebbilerindendür ve pādīşāh-ı islām sultān Bā-yezid Ḥān Luṭf ḥalīfe ḥazretlerini İstānbul’a daʿvet eyledikde Luṭf ḥalīfe ḥazretleri daḫi Yahyā ḥalīfeyi ve Yeñişehir’den bizim ceddimiz ḥāc ḥalīfeyi getürdüb üci maʿān sultān Bā-yezid’e vardıklarında sultān Bā-yezid bunları cumʿa namāzına bile alub kendüyiyle bile bunları şāhnişīne çıkardıḳda ön şafda pādīşāh ard şafda bu üç ʿazīz cumʿa namāzını ḳılub tamām eyledikde müʿezzinler tesbīḥ okur iken pādīşāh ḥatırında taşmīm ider ki “Şunlara vaʿaz eyleñ

⁵⁰² ḥāc: el- ḥāc (B; A)

diyeyin. Eger tarîkleri hâk ise kef he ye °ayın şad⁵⁰³ süresinüñ evvelinden va°az eylesünler.” diyü hâtırında dutub du°aya qarîb dönüb **80a** ardına “°Azîzler biriñüz va°az eyleñ diñleyelüm.” didikde Luţfullah hâlife hâzretleri Yahyâ hâlifeye “İn kürsiye çıkub va°az eyle.” diyü emr eyleyüb Yahya hâlife dañi anuñ emriyle şâhnişinden inüb kürsiye çıkub “Bismillahirrahmanirrahîm.” diyü kef he ye °ayn şad süresinüñ evvelinden gâyetde belâgat ve nihâyetde feşâhat ile ol kadar va°az ider ki cemî° halkuñ kalblerine rikât gelüb tüyleri ürperüb ol kadar bükâlar idüb ağlaşurlar ki câmi°iñ içinde giryeler ve zârılıkler peydâ olur. Ba°de’l-va°az du°â idüb üç °azîz meskenlerine geldiklerinde pâdişâh hâzretleri bunlara şadağa idüb yigirmi biñ aqçe gönderür. Bunlar dañi alub üç taqşim idüb bu ehl-i °orf aqçesidür bunu ayak kabına virelüm diyü ittifâk iderler. Bir gün iblis °aleyhü’l-la°ne bir şeyh-i zâhid şuretime mütemeşşil olub Luţfullah hâlife hâzretlerinüñ şavma°asına gelüb önüne oturub “Nice şâlih kişisin. Seniñ gibi °ibâdet ehli bir dañi gelmemişdür. Hâk Te°âlânüñ maqbûl kulisin.” ve dañi bunuñ gibi niçe kelimât eyleyüb bunu izlâl ya°nî azıtmak kaşd eyleyicek Luţfullah hâlife nûr-ı vilâyet ile bunuñ mel°ün⁵⁰⁴ idigüni bilüb “e°üzübillah minke yâ mel°ün.” diyü °aşâ ile bunu kovalayub hücrelerinden çıkarub kapusını berk kapayub kor ve Rûm ilinde **80b** olan Yeñişehir Hâsan H°âce Hâzretleri’nüñ şılasıdur diyü Luţf hâlife hâzretleri gelüb şıla eyleyüb ol diyârda olan ehibbâyı ihyâ eylemişdür. Hattâ sonra geldiklerinde sultân hâzretlerinüñ türbe-i münevverelerine varub rûhâniyetlerine teveccüh-i tām ile müteveccih olub izn ve icâzet istediklerinde ravzadan şöyle cevâb gelür ki “Rûm ili’nüñ nefâis lûtların mı özledüñ Luţfım.” didikde yemîn eyler ki “Varayın geleyin sultânım bir loğmalarını yimeyin.” diyüb izn virdükde vâkı°a diyâr-ı Rûm ihyâ eylediklerinde hîc bir kimesnenüñ bir loğma ta°âmun yimeyüb her da°vetde kendü aqçesiyle aldığı etmek ve sâ°ir ta°âm her ne ise anı yemişlerdür ve sultân hâzretlerinüñ hilâfet-i haşşası seccâdesinde Luţf hâlife hâzretleri tamām otuz yıl hâlifelik eyleyüb otuz birinci yıl muharrem ayınuñ âhirinde marâz-ı mevte mübtelâ olub sultân hâzretlerinüñ izn ve icâzetiyle seccâdeyi Dâvûd hâlifeye vaşiyet idüb hâlet-i nez°a düşdükde yanında olanlara “Bizim ceddimiz için rûm ilinden hâc muhyiddîn gelür mi baquñ.” didikde çıkub bakub “Anıñ gibi kimesne yokdur didiklerinde.” Yine gözlerini yumub kendü hâline meşgûl olub ba°de zamânin mübarek gözlerini acub “Hâc Muhyiddîn gelür mi? görüñ.” diyüb üçüncü veya

⁵⁰³ Meryem Suresi’nin başında bulunan huruf-ı mukattalardır.

⁵⁰⁴ mel°ün: S’de yok.

dördüncü def^eada merhûm ve mağfûr **81a** ceddîmüz hâc Muhyiddîn yetişüb kapudan içeri “Esselâmu ‘aleyküm” diyüb girdikde cebinde bir dâne elmacuk var imiş. Luţf hâlife hâzretlerinüñ eline virdikde Luţf hâlife hâzretleri daği ol elmacığı bir kerre ısırub bir loğma yidikde teslîm-i rûh ider. Sene erba‘a ve tis‘în ve şemâni mi‘yede şehri muharremüñ âhîrinde cum‘a gün aḥşam namâzına karîb vakitte bu dünyâ-yı fâniden âhîret-i bâkîye nakl ve rihlet eyleyüb eḥibbâ-yı muḥlişin ve müteşebbîsin mütemeskînüñ kulûbına nâr-ı firâk ve nîrân-ı iştîyâk vâkı‘e olub telazżisinden “İnneke termî bi şererin kel kaşr”⁵⁰⁵ âyetine mazhar olub şererleri etrâfa ve aḳtâra münteşir olub nice mü‘minin ve müminât ve müslimîn ve müslimâtı iḥrâk idüb beynlerinde bir mertebe-i cez‘e u fez‘e vâkı‘e olmuştur. Hamele-i⁵⁰⁶ ‘arş ya‘nî ‘arşı getüren melâ‘ikeyi bile yakmışlardır ve daği Luţf hâlife hâzretleri buyurur imiş ki “Bu sultânüñ bir kuyruğı kaba kelbcegi olsağ râzı idik. Ola kim bu da bizim kelbceğimizdir diye idi diyü nice mecâlisde böyle buyururlar imiş⁵⁰⁷. Anlar öyle diyicek ya bizim ḥâlimiz nice ola? Hemân Hâk sübhânehu ve Te‘âlânüñ ‘avn u ‘inâyet u faẓl ve sultânü’l-evliyânüñ zerre ve şemme nazar-ı kimyâsı müte‘allik olub yevm-i âhîretde sultânüñ ve zümresinüñ ardlarunca sürinü sürinü gidüb maḳâmât-ı **81b** aşliyyelerine vardıklarında ümîddür bir üstühânların laḥs yalamak⁵⁰⁸ idevüz. Dünyâ-yı ğaddârede hayât-ı bedeniyemiz o sultânüñ mâidesi lemeklerin yalamak ile olmuştur. Memûldür ki âhîretde anuñ sefere-i ma‘neviyyesi saḳatâtıyla hayât-ı rûḥâniyyemiz kıyâm bula. Âmîn yâ mucîbe’l-muẓtarîn. Beşinci bâb Dâvûd hâlife hâzretlerinüñ menâkıbın beyân ider. Dâvûd hâlife hâzretleri rahmetullahi ‘aleyh rahmeten vâsi‘aten⁵⁰⁹ Burûsa’da Yeşil ‘İmâret kurbünde sultân medresesinde mu‘îd iken Luţf hâlife hâzretlerinüñ kerâmetin müşâhade eyleyüb ve daği zâhiri ‘ilm-i zâhir ile ma‘mûr ve müzeyyen ve bâtını ma‘ârif-i ilâhiyye ve menâkıb-ı rabbâniyye ile mükemmel ve müşerref ‘aşrında bî-meşel ve bî-aḳrân⁵¹⁰ mürşid-i kâmil ve mükemmel idigüni hidâyetullah ile bilüb ve añlayub Luţf hâlife hâzretlerinden bî‘at eyleyüb tarîke sülûk eyleyüb şeyḥin emriyle ‘ibâdât ve tæ‘ât ve mücâhede-i nefse ol ḳadar⁵¹¹ meşğûl idi ki dilile beyân ve ḳalem

⁵⁰⁵ (77)/Murselat:32: “Şüphesiz cehennem, her biri saray büyüklüğünde kıvılcımlar saçar.”

⁵⁰⁶ Cümle: ḥamle (S)

⁵⁰⁷ buyururlar imiş : dirler imiş (B; A)

⁵⁰⁸ yılmak: A ve B’de yok.

⁵⁰⁹ rahmetullahi ‘aleyh rahmeten vâsi‘aten: A ve B’de yok.

⁵¹⁰ ve daği zâhiri ‘ilm-i zâhir ile ma‘mûr ve müzeyyen ve bâtını ma‘ârif-i ilâhiyye ve menâkıb-ı rabbâniyye ile mükemmel ve müşerref ‘aşrında bî-meşel ve bî-aḳrân: A ve B’de yok.

⁵¹¹ ol ḳadar: bir mertebe (B; A)

ile °ayān mümkün degildir. Meşāyih-i şālifūn risāle ve kitāblarına muṭala°a eyleyüb selef-i evliyānuñ ḥaqqıyla mu°amelātın ve anlaruñ maḳāmātın ve merātibin kitāblarda görüb bir gün Luṭf ḥalīfe ḥazretlerine gelüb muḥkem tekāzā eyleyüb “Muḳaddemā gecen selef şunuñ gibi ve bunuñ gibi mertebelere ve makamlara vāşıl olurlar imiş. Biz ne için maḳāmāta varmazuz?” didiklerinde⁵¹² **82a** Luṭf ḥalīfe ḥazretleri cevāb virüb buyurmuşlar ki “Olmaz Dāvūd olmaz, çamış ḳatırın yolların elevirmeyince mümkün degildir.” diyü buyurmuşlar. Ba°de Luṭf ḥalīfe ḥazretleri irşād idüb yevmen-fe-yevmen teraḳḳī ve °urūc idüb maḳāmāt-ı sülūk ve menāzil-i ṭarīḳ °alā ḳavānini’s-selef tekmiḻ idüb devre-i beşeriyyetini itmām idüb ṭarīḳde kemāl buldukda Luṭf ḥalīfe ḥazretleri kendü sülbi ḳızın virüb tezvīc ider. Düğün idüb gelini Dāvūd ḥalīfenüñ ḥānesine getirüb gerdege ḳoyduklarında sünnet-i resūl şallallahu °aleyhi vessellem budur ki güyegü gerdege girdikde gelin ile muşāḥabet ve mülā°abet itmeden iki rek°at nāfile namāz ḳılub ba°de gelin ile mülāḳāt itmekdür. Bu sünneti icrā idüb Dāvūd ḥalīfe ḥazretleri de gerdege girdiklerinde gelin ile mülāḳāt itmeyüb namāza şürū° idüb iki rek°at namāz ḳılub selām virdikde sabāḥ ezān okunur gelin ile muşāḥabet itmeden şabāḥ namāzın ḳılmağa mescide gider. İkinci gice de bi°aynihi iki rek°at namaza şürū° idüb selām virdükde şabāḥ ezān okunub mescide gider. Gelin ile muşāḥabet mümkün olmadıkda bu ḥāl Luṭf ḥalīfeye °arz eylediklerinde Dāvūd ḥalīfeyi çağırub ba°z naşīḥat ider andan sonra mülāḳāt müyesser olur. Edremid’de şeyḥ olan merhūm Muḥyī Çelebi, Luṭf ḥalīfe ḳurbünden Dāvūd ḥalīfenüñ **82b** sülbi oğludur ba°de nice zamāndan sonra Luṭf ḥalīfe ḥazretleri āhirete naḳl olıcaḳ °Abdurrahman Çelebi tāze yigit bir miḳdār hava üzre bulunub sultān ḥazretlerinüñ ızın ve emriyle seccādeyi ḥalīfeye vaşıyyet idüb rūḥ-ı ṭayyibesi şebeke-i cesedāniyyeden mufāraḳat idüb maḳāmāt-ı bāḳıyyesine vuşūl buldukda sultānuñ seccāde-i ḥaşşasında Dāvūd ḥalīfe tekā°üd idüb müridini irşād ve muḥibbini iślāḥa meşḡul olub ve kendüler daḥi sa°adet-ḥānesi ḳurbünde bir şavma°a idinüb °ibādāt-ı bedeniyye⁵¹³ riyāzāt u mücāhede-yi nefse kemāl mertebe iştigāl iderler imiş. Ḥattā rivāyet iderler ki keşret-i murāḳabeden mübārek şaḳalları yukarusına ṭoḡrı ṭoḡrı durur imiş. Dāvūd ḥalīfe ḥazretleri dervişleriyle seccādeyi ve ṭarīḳi iḥyā itmekde iken ba°z münāfıḳlar varub Ṭuzla’da Yahyā ḥalīfei idlāl ve ifsād idüb “Siz ā°lem ve ā°refsüz sultānuñ seccāde-yi

⁵¹² didiklerinde: diyücek (B; A)

⁵¹³ bedeniyye: S’de yok.

hâşşasına siz lâıyk ve elıyaksuz⁵¹⁴.” diyü tahırık idüb kıaldırub Yahyâ hâlıfe hâızretleri de gelüb sultânıñ maħallesinde ve civârında bir evi mesken idinüb cāmı^c-i şerıfde va^caz eyleyüb şeyħlenüb ve şehriñ ekābirinden ba^czı kimesneler hedâyâ ile Yahyâ hâlıfeye gelüb te^cbeıyyet gösterdiklerinde Dāvūd hâlıfe hâızretlerine ol kıadar ğayret ve hāmiyyet ğālib olur ki bir nice ğün namāz içün mescide varmayub şavma^casında kılub ol kıadar ğayret **83a** gelür ki hattā rivāyet iderler kıanbul eylemişlerdür diyü muħlişinden ba^czı kimesneler Yahyâ hâlıfeye varub naşıhat-ğüne kelimāt eylediklerinde aşıla iltifāt eylemeyüb def^c mümkün olmadıkda Dāvūd hâlıfe hâızretleri ba^cz hedâyâ tedārik idüb ^cAbdurrahman Efendi ile ğönderüb takrīb eylesinde ba^cz kelimāt idesiz didiklerinde ^cAbdurrahman Efendi varub hediyyeyi işāl eyledikde Yahyâ hâlıfe ba^cz muħallişleriyle⁵¹⁵ meşveret üzere imişler. ^cAbdurrahman Efendi vardıkda siz ne dirsiz Çelebi Efendi diyüb bunuñla daħi müşāvere kıaşd eylediklerinde ^cAbdurrahman Efendi buyurur ki “Ben nesne bilmezin. Ammā babam Luřf hâlıfe hâızretleri baña dimişdir ki “Bizüm müderriş Yahyâ hâlıfe eyü kıışidür ammā ben öldüğümde şoñra bunuñ şerrinden ve fesādından kıorķub hāzer ve ihtirāz idesiz.” diyü buyurmuşdur dimiş. Daħi “Esselamu ^caleykum” diyüb kıalkub yürüyüvirmiş. Yahyâ hâlıfe bu sözden ğāyetde müteellim ve nihāyetde bī-hużūr ve mü^cteesşir olub hemān ol ğice yükledüb kıalkub rıħlet eyleyüb mekānına ğider. Ba^cde Dāvūd hâlıfe hâızretleri rahmetullahi ^caleyh sultān hâızretlerinüñ üzerinde altı yıl hâlıfelik eyleyüb ve ^cAbdurrahman hâlıfe hâızretlerini mehmā emken terbiye ve irşād işlāħ eyleyüb sultān hâızretlerinüñ izn u icāzetiyle seccadeyi ^cAbdurrahman hâlıfe hâızretlerine vaşıyyet idüb tārīħ **83b** nebeviyyenüñ temām-ı sene tis^camiesinde receb ayınıñ onbeşinci ğün cum^ca ğününde dār-ı fenādan dār-ı beķāya nakl ve rıħlet eyleyüb neşāt-ı dünyeviyyeden berāzıħnı kıātı^c olan rüħ-ı tayyibesi ^cālem-ı ıtlāķa tayreān eyleyüb kılub ^cuşşākı nār-ı iftirāk u niyrān-ı iştiyāk-ı iħrāk eylemişlerdür ve bu fakır ve hāķır zamān-ı sülükümüzden evvel Burūsa’da olduğumuzda Manşūr hâlıfe merħum ile Dāvūd hâlıfe hâızretlerinüñ sa^cādet-hāne-i hâşşasında⁵¹⁶ nice müddet sākin ve muķim olub tahşil-i ^cilme iştiğāl ider idik. Memüldür ki yevm-i āħiretde olan sa^cādet-hāne-yi bāķiyyelerinde daħi mücāveret müyesser olub⁵¹⁷ bu ğurūr ve hāķır ^cabd-i zelil ve

⁵¹⁴ lâıyk ve elıyaksuz: lâıyksuz (B; A)

⁵¹⁵ muħallişleriyle: eħıbbā (B; A)

⁵¹⁶ hâşşasında: bāķiyyelerine (A; B)

⁵¹⁷ olub: ola (B; A)

çāker-i °alilimizdür diyeler⁵¹⁸. Āmīn yā müyesserü'l-menāyā ve'l-merām. Altıncı bāb °Abdurrahman ḥalīfe ḥazretlerinin menākıbın beyān ider. °Abdurrahman ḥalīfe ḥazretleri rahmetullahi °aleyh rahmeten vāsi°aten Luṭfullah ḥalīfe ḥazretlerinin veled-i sūlbisidür telkīni Dāvūd ḥalīfe ḥazretlerinden almışdur. Seccādede ḥalīfe olduklarından sonra az zamānda ba°z münāfıklar varub Yahyā ḥalīfeyi tāhrik idüb kaldırub Yahyā ḥalīfe tekrār gelüb sultānuñ maḥallesinde sākin olub ve şeyhlenüb bir cum°a gün kürsiye çıkmış va°az ideyin didikde ḥaşr olub ve nuṭkı dutulub ebedī bir kelām söze kādır olamayub kürside bir zamān durub **84a** hiç bir söze kādır olamayıcak⁵¹⁹ “Müslümanlar bizde işte böyle olduk.” diyüb kürsiden inüb artukda şehirde karar idemeyüb yine mekān-ı ašliyyesine rücu° eyler. Merḥūm Manşur ḥalīfe rahmetullah Hızır peygamber °aleyhisselām ile sultānuñ cāmi°-i şerifinde mülākāt olub⁵²⁰ bī-had muşāḥabet ve bilā°ad muvāfaqat idüb eşnā-yı kelāmda Manşūr ḥalīfe rahmetullah hıżra °aleyhisselām °Abdurrahman ḥalīfeyi nice bilürsiz diyü suāl eyledikde cevāb virüb buyurmuş ki °Abdurrahman ḥalīfe ḥāl ehli ya°nī vilāyet ve kerāmet ehli kişidür. diyü şehādet eylemişler. °Abdurrahman ḥalīfe ḥazretleri egerçi laḥīm ve şaḥīm ya°nī etlü cesīm kimesne idi. Lākin gice şabāḥa dek aşla uyumayub ol kadar mücāḥade iderler idi ki ol mücāḥadede sālīkler °āciz qalurlar idi. Rūm ilinde olan Yeñişehir’de Ḥasan Ḥāce ḥazretlerinin rahmetullah vatan-ı ašliyyelerini şıla eylediklerinde eḥibbādan ba°zı kimesneler bir günlük yolda ğıybetin eyleyüb “Şeyḥ olan kişi °acif ve arık gerekdür. Bu mertebe etlü olmak münāsib degildür” diyü kelām iderler⁵²¹ ertesi ḥużūr-ı şerife geldiklerinde °Abdurrahman ḥalīfe ḥazretleri fetḥ-i kelām idüb buyurmuşlar ki “Kişi etlü olmak şeyḥlige zarar virmez. Bir kimesne merātibin menāzil ve menākıbın kaṭ° eyleyüb vāsılın ve fi’l-kevneyn fāizinden olduğdan sonra **84b** arıklık ve semizlük demek zāid kelāmdır. Heman maḥşūd olan vuşul ve ḥuşul-ı merāmdır.” diyü cevāb buyurdukdā ol kimesneler mebhūt ve maḥşūd olurlar. Daḥi ba°z ḥavāşlar yine gāḥi buyururlar imiş. Ferāset daḥi vilāyetden cüzdür dirler imiş ve °Abdurrahman ḥalīfe zamānından evvel sultān ḥazretlerinin maḥalle-i münevveresinde saz ve söz calınmak olmaz imiş °Abdurrahman ḥalīfe ḥazretleri dervişleriyle bir gün cemi°yyet-i ḥaneleri önünde oturlar imiş. Ḥavlı kapusunun önünde bir şaḥış saz çala çala geçdikde dervişlerden ba°zı ayak üzere kalkub ol şaḥşa

⁵¹⁸ bu ḥurūr ve ḥaḳir °abd-i zelil ve çāker-i °alilimizdür diyeler: A ve B’de yok.

⁵¹⁹ olamayıcak: olamayub (B; A)

⁵²⁰ mülākāt olub: cem° olub (B; A)

⁵²¹ kelām iderler: S’de yok.

darb ve harb kaçd eylediklerinde °Abdurrahman halife hazretleri men° ve def° eyleyüb “Siz anı °aşā ile darb idersinüz ol sizi bıçak ile darb ider şimdi fesād zamānidur. Her kişi kendü hāline meşgūl olsun.” diyüb bunlara “ °aleykūm enfüsekum lā yeđurrukūm men đalle izehtedeytūm”⁵²² āyetinūn fahvīsinden ba°z köşeler iş°ār ve işrāb iderler. Hattā şehirde fışk ve fücūr ve şer ve şürürüñ keşretinden ve vefretinden müte°ellim olub maħrūse-i Burūsa’dan hāric ve qarīb mevzi°de bir bahçe alub anda olur ve bir mescid ve ba°z hūcerāt ve şavemi° binā eyleyüb “men ferra bidīnihi min arzin ilā arzin istevcebe rıdvānallahu’l-ekberi”⁵²³ hādīşine teşebbüs idüb **85a** ve sünnet-i hicret tecdīd idüb ehl ü evlād tevābi° u levāhık ile şehirden rıhlet eyleyüb anda olurlar. °Ale’d-devām neslen ba°de neslin elan anda sākinlerdür ve daħi °Abdurrahman halifenūn hilāfetinūn ibtidālarında Buħārā’dan bir Pīr Emīr gelüb maħallede sākin olub “Emīr Sultān hazretlerinūn kız karındaşı oğluyun. °Abdurrahman halife ne kişidür? Seccāde benimdür.” diyüb şeyhlenüb cāmi°-i şerīfde va°az eyleyüb ammā ebedi Türkce bilmeyüb °Acemce va°az eyleyüb ve bir kimesne ayak üzere durub tercümānlık eyleyüb “monlā şöyle didi, şeyh efendi böyle didi.” diyüb gāh gāh halkā beyān eyler imiş. Şehirliden hayli kimesneler bu pīr Emīr’e muħabbet eyleyüb tābi° olduklarında İstānbul’a varub anda daħi bu tarīk ile⁵²⁴ va°az eyleyüb İstānbul’da da nice kimesneler ittibā° eylediklerinde teftīş için emr-i pādīşāhī olub⁵²⁵ müfettiş kul ve kađı getürüb °Abdurrahman halife ile bu Pīr Emīr’i Kāsım Pāşā medresesine idhāl idüb teftīşler olunub ve nesne daħi hāşıl olmadıkda Burūsa şehirlisi⁵²⁶ Pīr Emīr’e tābi° olub etrāf-ı karye ve memleketler °Abdurrahman halife hazretlerine tābi° olub hattā cāmi°-i şerīfūn içinde aşıl sultānūn kubbesinde °Abdurrahman Halife hazretlerinūn dervīşleri zikr idüb miħrāb tarafında anlar zikr idüb cāmi°-i şerīfūn **85b** içinde iki halkā zikr-i zikrullah ide ide bu iki tāife biri birine toķuşub zikrullah terk idüb muştalarıyla⁵²⁷ ve na°elleriyle biri birine darb ve harbe meşgūl olub nice gözler ve başlar yarılıb kanlar saçılıb fesād-ı °uзмā ve hādīşe-i

⁵²² (5)/Maide:105: “Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah’adır. O zaman Allah, size yaptıklarınızı haber verecektir.”

⁵²³ Kim dinini öğrenmek için ordan oraya dolaşırsa Allah’ın rızasını kazanır.

⁵²⁴ ile: üzre (B; A)

⁵²⁵ alub: B ve A’da yok.

⁵²⁶ şehirlisi: halkı (B; A)

⁵²⁷ muştalarıyla: mušta mušta binüb (B; A)

kübrâ olduğda merhûm ceddimiz Hâc⁵²⁸ Halife rahmetullah Yeñişehir vilâyetinde bu hâdişeyi istimâ° eyledikde °ale'l-fevr varub⁵²⁹ sultânun cāmi°inde va°az eyleyüb şevk u zevk eşnâsında “Bre Burûsa kavmi! Yeñişehir vilâyetinden beni meccānen mi geldi zann idersiz? Beni resûlullah şallallahu °aleyhi ve sellem gönderdi. “Sultânun bahçesine hımâr girdi. Var ol hımârı çıkar.” didi. Resûlullah °aleyhi’s-salatu ve’s-selām emriyle ben ol hımârı iħrāc °an zi°a⁵³⁰ itmege geldim didikde va°az tamām idüb kürsinde indikde merhûm Hâc Halıfeye berk yapışub āl-i resûle sen hımâr didiñ diyüb da°vet-i şer° eylediklerinde isim u resim teşhişile sen hımârsın dimedim °ale’l-ıtlāk sultânun zi°asına hımâr girdi didim. “Her kim üzerine alursa hımâr oldur.” diyüb cevāb virir hıtāb ve °ıttābdan tahliş idüb şavāb ider. Ve’l-hāşıl envā° havādiş-i keşireden soñra ol Pır Emır’iñ eħibbāsından bir kimesne Mūsā Baba mahallesinde ol Emır’e bir mescid ve zāviye binā idivirüb varub anda sākin **86a** olub eħibbāsıyla⁵³¹ başka tarık iħdās idüb nice kimesneleri irşād idüb etrāfına halifelik virir. Bilāhare anda fevt olub mezārı elan andadur. Anıñ tariki Emir Sultān °aleyhi’r-rahmeti ve’r-rıdvān hāzretlerinün tarikinden ğayırdur. Sülūkı irşād ve istirşād ve hulefāsı Emir Sultān hāzretlerinün mesleginden ğayırdur. Ba°de zamān °Abdurrahman halife hāzretleri bir gün aşhāb-ı şafā ve aħbāb-ı vefādan ba°zı kimesleler ile eşnā-yı muşāhabet ve āvān-ı muvāfaqatda iken °Ömer Halife dimekle meşhūr bir dānişmend gelüb selām virüb “Beni irşād eylemege kâdir misün degil misün?” didikde °Abdurrahman halife hāzretleri telaţufan “Sizi kemāl-i irşāda kim kâdir olur.” didikde muķābeledede dimiş ki “Zamānımızda olan şeyhlerin aħādını ve efrādını °alā’l-haddihi hep varub gördüm. Qalbüm hıç birüsine müncezb olmadı. İstānbul’da Emır Buğārī didiler aña da varub başı üzerinde bir vefk gördüm cezbesi vefki imiş. Tabi°atım nefret idüb saña geldüm. Beni irşād idebilirsen eyle idemezisen kalk bir °Abdurrahman daħi otursun.” diyüb kalkub yüriyüvirdikde °Abdurrahman halife hāzretleri bī-hużur u maħcüb olub “katlan bre dānişmend sen.” diyü buyurduķda eglenmeyub müddet-i kalilede gelüb °Abdurrahman **86b** halifeden bi°at eyleyüb tarike tesellük idicek °Abdurrahman halife hāzretleri bu dānişmendi arķasıyla tağdan odun getürmek ĥidmetine koyub ĥuttāb idindikde⁵³² müddet-i ba°ide ve sinin-i

⁵²⁸ Hâc: el- Hâc (B; A)

⁵²⁹ °ale’l-fevr varub: te°hır eylemeyüb gelüb (B; A)

⁵³⁰ iħrāc °an zi°a: B ve A’da yok.

⁵³¹ eħibbāsıyla: tevābi°iyle (B; A)

⁵³² idindikde: idinür (B; A)

medide nice hidemātı müveddī kıldıktan sonra bir gün °Abdurrahman halife hazretleri “Bre dānişmend her zamānda himmet eyle diyü tekāzī eylersin bu gice vāqtine hāzır ol diyü işāret buyurıcak hikmet-i ilāhī ve sevķ-i rabbānī ile ol dānişmend ol gice bir mertebe uyhu gālib ve müstevlī olur ki ile’s-şabāh gözlerini açamaz şabāh olıcak hazret-i şeyh gelüb “Dervīş nedir hālīn?” didikde gāyetde müte’ellim ve maḥcūb olub ḥacca giderin diyüb nā-bedīd olub ebedü’l-ābād ism ve resmi nā ma’lūm olur ve daḥi °Abdurrahman halife hazretleri evlāddan mine’r-ricāl ve’n-nisā iki oğul ḥāşıl etmişlerdir. Birisi Aḥmed Efendidür ve birisi daḥi İbrāhīm Efendi’dür rahimehumullah ve °Abdurrahman halife hazretleri Ḥasan Ḥāce hazretlerinin sülbisidür diyü Yeñişehir memleketine iki def’a inüb ḳalub eḥibbāyı iḥyā ve evzā°-i mü’mīnīn ıslāḥ eylemişlerdür ve daḥi āḥir °ömründe “veşte°aler re’su şeyben”⁵³³ āyetine mazḥar olub ž°af u hürrem-i şeybet ve raḡm gālib ve müstevlī olduḳda “Ben pīr oldum şimden sonra nikāḥ zabt idemezin.” **87a** diyü Aḥmed Efendi ve İbrāhīm Efendi’nün vālidelerni oğullarıyla başḳa evde koyub kendüler bir ḳaç cāriler alub mülk-i müt°adan °uzlet idüb mülk-i yemīn ile ya°nī amā°ile ḳānī° olub āḥir °ömr de anlar ile geḳinmişlerdür ve baḥce mescidinde imām Muşliḥüddīn Ḥalife bu ṭarīḳūn ulularındur. °Abdurrahman Ḥalife irşād itmişdür. Anların telāmizesindendür ve bizim validümüz °Abdülkādir Çelebi ibn Ḥāc halifeye °Abdurrahman halife hazretleri irşād ve terbiye idüb ba°de vuşul-i aḳşe°l-maḳām ve ḥuşulü°l-merām hemşiresini tezviç idüb sultānū°l-evliyānūn icāzetiyle vilāyet-i rūmda ḥalife naşb idüb icāzet virmişlerdür. Sultānū°l-evliyānūn seccāde-yi ḥaşşasında °Abdurrahman halife hazretleri tamām otuz yıl ḥilāfet idüb otuz yıldan sonra sultānūn izn ve icāzetiyle seccādei Aḥmed Ḥalife Efendi°ye vaşıyyet eyleyüb ṭarīḥ-i nebeviyyeniñ ve hicret-i muştafaviyyeniñ sene şalişin ve tis°amiyede şehr-i rebī°ü°l-āḥirde yevmü°-işneyn fī vāḳti°t-ḳḥa dār-ı ḡurūr-ı süflīden bisāt düşürüb iḥmāl-i ā°mālī cemal ve begāl-i °aḳāide tahmīl itdikden sonra rıḥlet eyleyüb °avn-ı Sübhān ve zümre-i sultān ile varub zırve-i dār-ı sürūr-ı °ulvīde °ibādāt ve ṭā°āt ḥaymesini vāž° idüb iḥsān ve ḥasenāt **87b** besātının üzerinde rūḥ-ı laṭīfi beden-i keşifinden ve şohbet-i āḡyārdan hicret idüb ta°mīr-i diyār ve vuşlat-ı yār eylemişdür. Āllahümme yessirlenā veleküm merātibe°l-°aliyyete°l-mezkūre ve°l-menāḳıbi°s-sünnetiyye el-mezbūreti ma° āsākir-i sultānī ve

⁵³³ (19)/Meryem:4: “O, şöyle demişti: “Rabbim! Şüphesiz kemiklerim gevşedi. Saçım sakalım ağardı. Sana yaptığım dualarda (cevapsız bırakılarak) hiç mahrum olmadım.”

zümre-i bürhāni tahte'l-livāi'r-rūhānī bi-kurbeti'l-ḥabībi'r-raḥmānī⁵³⁴. Yedinci bāb Aḥmed ḥalīfe Efendi'nün menākıbın beyān ider. Aḥmed Çelebi Efendi ḥazretleri °Abdurrahman ḥalīfe ḥazretlerinün şulbi oğludur ve daḥi Aḥmed Efendi ḥazretleri orta boylu aḳ benizlü uzun saḳallu za°if u naḥīf °acīf kimesne idi. Şeklen zāhiren teşahḥuşları bu şüretde idi. Ġāyetde ve niḥāyetde riyāzet u mücāhade-i nefis iderler idi. Ġıdā-yı beşeriyeleri ekşeriyān günde bir yumurdanun şarusını yirler idi. Faḳat ol gün ġayrı nesne yimezler idi. Vera° ve taḳvā içinde ol ḳadar murṭāz idi ki yürüdükleri vakıtda düşmesünler diyü mübārek bilinden gögsine varınca üç dört yirden muḥkem ḳuşāk ḳuşanurlar idi. Sultān ḥazretlerinün ṭarīḳinde ve sülūkunda zāhiren cemā°at ile okunan evrād tamām olduğdan sonra ba°z tavīl du°ālar ki du°ā-yı ḥizbū'l-baḥr ve du°āü's-seyfī bişerāyitihā⁵³⁵ ve daḥi nice bunlara beñzer ed°iyye-i me°süre ve ḳurān-ı °azīmden nice tavīl süreler süre-i Furḳān gibi ve emşāl-i hazā ba°z süreler ki **88a** bi ev ḳātiḥā tilāvetini kendülere lāzım ve vācib eylemişler idi. Hiç bir gün terk eylemezler idi. Evrādınun evḳatı geldikde farāzan sefer üzerinde bulunsalar eger kar ve eger yağmur her ne şiddet olursa iltifāt eylemeyüb inüb tamām evrādını tilāvet eyleyüb andan yolda yürümege şürū° iderler idi. Meşelā ḥāşā üzerlerine seyf-i meslūl⁵³⁶ daḥi ḥavāle olsa başlarını virüb evrādını terk itmemeḳ ḳatlarında cā°iz idi ve fī ṭivāü'l-leyālī ve ḳışāriḥā ya°ni ḳısa ve ġāyetde ġāyet az uyurlar idi. Ol ecilden beden-i mübāreklerine nev°ā futūr müstevlī olub mescidde olduklarında üzerlerine sine ya°ni uyuklamak ġālib olur idi. Kürsiye çıkub va°az eylediklerinde ġāyetde belāḡat ve niḥāyetde feşāḡat ile ol ḳadar lezīz ve müeşşir va°z eyler idi ki meclislerinde ḥırḳat ve rikḳate gelüb ağlamadık kimesne ekāl-i ḳalīl ya°nī ġāyet az vāḳi° olur idi. Va°z eyler iken °adet-i kerīmeleri böyle idi ki °aşḳ ve şevḳ eşnāsında ġāḥ mübārek elleriyle ve ġāḥ ḳadem-i şerīfleriyle kürsiyi depüb ḥalkı oynadurlaridi ve şevḳ ġālib ve müstevlī olduğda va°azda kelimāt eyler iken ayakları üzerine ḳalkub bir müddet ayak üzerinde kelimāt idüb yine oturub va°za meşḡul olur idi. Ḥattā **88b** rüm ilinde Yeñişehirde °Ömer Beg Cami°inde va°az eylediklerinde şevḳ ġālib olub ayak üzerinde kürsi deperek va°z eyler iken hū diyüb kendülerni zıkr meclisinün ortasına atub ol ḳadar şevḳ u zevk u ġiryeler olmuşdur ki lā-yümkinu °anhü'l-beyan bi ṭahrirātü'l-ḳalemi ve ṭahrirātü'l-lisān ve daḥi Yeñişehir'e geldiklerinde ol memleketün eḥibbāsı vücūd-ı

⁵³⁴ bi-kurbeti'l-ḥabībi'r-raḥmānī: bi-kurbeti'l-ḥabībi'r-rūhānī (S)

⁵³⁵ du°āü's-seyfī beşreytehā: du°āü's-seyf (B; A)

⁵³⁶ seyf-i meslūl: seyf ya°nī meslūk (S)

şerîf ve zât-ı laîflerinden nice kerâmetler müşâhade eylemişlerdür. Hattâ kendülerin ol memleketde çok eğlenmemesine sultân hâzretlerinin rûhaniyyetlerinden işâret olub bilâ-ihmâlin ve'l-ihmâlin âsitâne-i saâdet-medârda bulunmuşlardır ve babaları °Abdurrahman hâlife hâzretleri hâl-i hayat-ı °unşuriyyede iken babalarının huzûr-ı şerîfinde belâgat ve feşâhat ile nice kerre va°azlar eyleyüb babaları °Abdurrahman Efendi hâzretleri istimâ° eyleyüb sürûr-ı ma°nevî ve hubûr-ı rûhânî tahşîl idüb envâ°-ı du°âlar ve ifrâd-ı şenâlar eylemişlerdür ve daîhi hâlife efendi hâzretleri °âlem-i gayb u melekûtdan bu °âlem-i mülk ve şehâdete gelüb nice zühûrât gösterüb ve bu hân-ı harâb⁵³⁷ ve ribât-ı rebâbda eyyâm-ı kalîle mihmân olub ba°de cem°-i esbâb ve terk-i aşhâb ve hicrân-ı ahbâb ve firâk-ı erbâb idüb °âlem-i aşlisine rücû° eylediler. Külli °ömrünün içinde nikâh ile **89a** °avrat çiftlenmek vâkı° olmamışdur. İmâile ya°nî cāriyeler ile geçindiler hattâ bir cāriyeden evlād cinsinden iki kızcağızları hâşıl olmuşdur. Kendülerin âhirete naklinden nice zamân sonra biri Luţfullah Çelebi Efendi'ye ve birini °Osmân hâlife'ye tezvîc eylemişlerdür. Elan ikisi daîhi hayâtdadur ve daîhi kendülerden ba°z ebyât-ı ilâhî ve eş°âr-ı rabbânî şâdir olmuşdur ki kavvâl olan dervîşler mecâlis-i zikrde okuyub zâkirinün kulûbi ve sâmi°inin ef°idesinden hubb-i dünyâyı ihrâc idüb yerine muhabbetullah ve muhabbettü'r-resûl ve rûkûn ile'l-âhire idhâl eylerler idi ve Ahmed Efendi hâzretleri rahmetullahi °aleyh rahmeten vâsi°aten bunca evrâd ve ezkâr ve bu kadar riyâzât ve mücâhede-yi nefse müşteğil iken °ilm-i zâhire daîhi min et-tefâsir ve'l-eḥâdis ve'l-kütübü'l-fıkhiyye ve'l-fetevâ ve gayrihâ ol kadar şugl iderler idi ki °ulûm-ı zâhiriñ kitâblarından bir kitâb kalmamışdur ki anlar müṭâla°a idüb kenârına ba°z havâş yazmamış olalar. Bunca °ulûm ve ma°ârif tahşîl eylemiş iken yine dâimâ bir kâmil ve mükemmel bulaydım varub andan okuyub °ulûm u ma°ârif tahşîl ideydim diyü her zamânda arzû ve taḥassur ideler idi ve babaları °Abdurrahman hâlife hâzretleri hayâtında ka°betullah-i şerrefallah hacc etmege gider **89b** olıcaḡ °Abdurrahman hâlife hâzretleri muḡkem ve müşedded sipâriş idüb ısmarlamışlar ki maḡâm-ı İbrâhimde namâza ikâmet oluncaḡ gaybdan bir kimesne hâzır olub imâmet eylese gerekdür. Kûṭb-ı zamân ve ḡâkim-i devrân oldur. ḡaflet itmeyesin didikde anlar daîhi ol maḡâma vardıklarında mütennebih olub cemî° maḡlukâtdan evvel miḡrâb kurbünde oturub ikâmet-i şalat olıcaḡ gaybdan bir kimesne gelüb imâmet eyleyüb namâz tamâm olduḡda Ahmed Efendi hâzretleri varub ol

⁵³⁷ hân-ı harâb: fân-ı harâb (S)

kimesne ile muşāfaha idüb lā tensani min du°āi küme’ş-şāliḥ diyüb istimdād-ı himmet iktibās ve du°ā-yı iltimās-ı şenā° eyledikde ol daḥi muḳābeledde ve entüm yā aḥi diyüb zamānesinüñ ḳuṭbı ile münāsebet-i tāmme taḥşıl eylemişlerdür ve daḥi Aḥmed Çelebi Efendi ḥazretleri sultānül-evliyānuñ seccāde-i ḥilāfet-i ḥaşşasında beş yıl ḥilāfet idüb beşinci yılda marāz-ı mevte mübtelā olub iştidād-yı marāz olıcak Muşliḥiddin ḥalife imām gibi ve ramazān ḥalife ve Seydi Ḥāce gibi ve emşāl hazā ḥavāşşında ba°z kimesneler “Seccāde ḥaḳḳında ne buyurursiz?” didiklerinde “Ben de sultān ḥazretlerine ol ḳadar teveccüh iderin daḥi kimesneyi ta°yın itmediler.” diyüb ba°de zamānin sultān ḥazretleri seccādeyi bizüm İbrāhime ta°yın eylediler. Bu günden soñra ḥalifeñüz İbrāhīm’dür **90a** diyüb sultān ḥazretlerinüñ izn ve icāzetiyle seccādeyi İbrāhīm Efendi’ye vaşıyyet eyleyüb marāz-ı mevt daḥi müştedd olub sekerāt-ı mevt dā°iresine vardıklarında sekret içinde “İşte sultān ḥazretleri geliyorur ḳaldırın beni ḳarşu varayın.” dimek gibi ve emşāl-i hezā nice esrār ve kunüz ve umürī ḥafıyye kelimātın eylemişlerdür ki ḡayrılardan aşlā istimā° olunmamışdur. Bilāḥir şehr-i cemāziye’l-evvelin yigirmi yedinci gicesi ki leyletü’ş-şinın ya°nī düşenbih gicesi min şuhūri sene ḥams ve şelāşin ve tis°amiyede bu °ālem-i mülk ü şehādetden ḳat°-ı °avāyık ve °alāyık idüb rūḥ-ı tayyibe-yi şerīfi ve cevher-i ḥālīşa-ı laṭif ki kemāl-i isti°dād ile müste°id olmuş idi. Li-şoḥbete sultānü’l-evliyā evvelen şümme li-şoḥbete sultānü’l-enbiyā sāniyen şebeke-yi cesedāniyyeden ḥurūc ve maḳāmāt-ı a°le’l-°iliyyine °urūc idüb vuşul-i ma°būd ve ḥuşul-i maḳşūd idüb aşḥāb ve aḥbābı yetīm eyleyüb °alā ḥaddih her birisi yetimlik vādīsine düşüb gözlerni giryan ve yüreklerini büryan ve ebdānını °uryān ve ef°idesini ḡaleyān idüb nice esābī° ve’ş-şuhūr nār-ı firāk ve nīrān-ı iştiyāk münṭafī olub soyınınca her biri kendülerni pāreleyüb bī-çāre olmuşlar. Raḥmetullahi °aleyhi raḥmeten vāsi°aten. Sekizinci bāb İbrāhīm Çelebi Efendi’nün **90b** menākıbın beyān ider. İbrāhīm Efendi ḥazretleri °aliyyü’r-raḥmeti ve’l-ḡufrān⁵³⁸ °Abdurraḥman ḥalife ḥazretlerinüñ sülbi oğludur Aḥmed Efendi ile li-e bin ve ümm ḳarındaşlardır. Teşāḥḥuşları vasaṭü’l-kāme ya°nī ortaboylu esmerü’l-levn ya°nī buḡday eñlü keşü’l-lıḥye ya°nı sık şaḳallu idi. Aḥmed Efendi’nün ve İbrāhīm Efendi’nün mübārek şaḳallarında şeybet ya°nī pīrlık ya°nī aḳ ḳıl zāḥir olmamış idi. Meczūb-ı sālİK ḳismından idi. Ya°nī sultānü’l-enbiyā° ve’r-rūsul ḥazret-i ḥabībullahuñ şallallahu °aleyhi ve sellem “cezbetü min cezebāti’l-ḥaḳḳı tevālī

⁵³⁸ °aliyyü’r-raḥmeti ve’l-ḡufrān: A ve B’de yok.

°amele’ş-şakaleyn”⁵³⁹ hadîşine mazhar olub tabî°at-ı münevverelerinde cezbe-i İlahî vaz° olunmuş idi. tabî°atında cezbe-i ilâhî vaz° olunan kimesneler °ale’d-devâm ve’ş-sebât mu°amele-i rabb ve münacât-ı Rabbdadır. Keşretde vahdet bulmuşlardır. Yiryüzi külliyyen anlara halvetdür. Egerçi tahte’l-ķal°ada da olursa hîc ehad mu°amelesine mâni° ve dâfi° olamaz. Kâinen men kân ibtidâ° halife oldukları yıl bu fakîr-i °alîl ve hakîr-i zelîlîñ kalb ķasîs °ale’z-zünûb fuâd-i rasiaini cezbe ve celb idüb kuvvet-i velâyet ve şiddet-i kerâmetleriyle bi’z-żarûrî hizmet-i şerîflerine iletmişlerdür. Mâh-ı cemâziye’l-âhîrîñ evâhîrinde seccâde-yi irşâda oturub halife olmuşlardır mâh-ı ramâzanda bu rezîlî’ **91a** n-nâm hâk-i pâ-yı şerîf ve türâb-ı kadem-i enîflerine varub yed-i mübâreklerinden bî°at eyleyüb evvel i°tikâflarına bile dâhil olmuşlardır. Babâñuz fevt olduğda sen dört yaşında ma°şûm iken sultân hâzretleri seccâdesini saña virmişdir. Şimdi sultânıñ ma°rifetiyle vakt u zamân olmuşdur ki irşâd olunasin diyüb bu fakîri hîdmetlerine almışlardır ve veled-i e°azz u ekrem Luţfullah Efendi dâme devletuhu vezâdefî’l-kevneyn °izzetihu hâzretlerini tevzîc idüb sünnet-i resûl ile evlendirdiklerinde ol dañi hevâ üzerine olmayub tâzelikte sencileyin ola kim ţariķe sülûk ide teyemmünen diyüb bu fakîri sağdıç eylemişlerdür. Fakîr dañi üç yıl mîķdâr °ale’t-tâķâtî’l-beşeriyye fi’n-nehârî ve’l-°aşıyye hizmetlerinde olub istirşad-ı seyr-i sülûk mehmâ emken görölüb isti°dâd-ı fıţriyyemizde mevdû° ve mevzû° olan zuhûr idüb üç yıldan şöñras müteheyyinden olduñ. “Şimden şöñra sen de var sultânıñ yed-i mübârekinden bî°at virüb va°az ve naşîhat ile mü°minîñ ve mü°minât irşâd eyle.” diyü izn ve icâzet virüb diyâr-ı rûma göndermişlerdür. İbtidâ bu fakîre hilâfet virilmişdür ve İbrâhîm Efendi hâzretlerinüñ mu°tâdları bu idi kim dâ°ire-i ruşşatdan °udül **91b** u nukûl idüb⁵⁴⁰ dâimâ °azîmete ihtiyâr eylemişler idi. Hattâ yazda ve kış şiddetlerinde aşlâ ic edik üzerine mesh itmek vâķî° olmaz idi. °Ale’d-devâm beş vâķit namaza âb-dest aldıklarında ayakların yurlar idi ve her meclisde oturmaları daimâ murabba° vâķî° olur idi ve her zamanda naşîhatleri böyle idi kim ta°âm yedigünüzde iştâh var iken ferâġat idesiz. “Mi°deyi ta°âm ile doldurmyasız.” dirler idi ve ekşer mecâlisde muşâhabetleri sultân hâzretlerinüñ seccâde-i hâşşasında ķu°ud iden °azîzlerinüñ menâķıbın zîkr iderler idi ve sultân hâzretlerinüñ ravza-yı münevvere ve türbe-i müzehheresini ziyâret itmege vardıklarında kemâl mertebe edeb ve hayâ° idüb ekşer zamânda harem ķapısından

⁵³⁹ Allah’ın cezbelerinden bir cezbedir ki insanların ve cinlerin işleri o cezbelerin ardı sıra gider.

⁵⁴⁰ °udül u nukûl idüb; nukûl idüb (B; A)

teveccüh u tazarru^c itmek ile kifāyet iderler idi. Ğāyetde ihtiyāc olduğda haremde türbe penceresine imekleyü imekleyü pencere köşesine varub sultān ḥazretlerinin sırrına ve rūḥāniyyetine köşe-yi kavveden tazarru^c ve teveccüh eylemek ḳalīl ya^cnī az vāḳi^c olur idi. Türbe-i münevverenün kendü haremne ve ḳapısına vardıkları min ba^cd görülmemiştir. Sultān ḥazretlerinden bu mertebe ḥayā u ḥicāb iderler idi ve maḥalleden ba^cz kimesneler Edremid’e ḥalife olan Dāvūd ḥālīfe ḥazretlerinin oğlu merḥūm **92a** Muḥyī Çelebi Efendi’ye varub “Siz hem pīr ve hem ehlsüz. Siz de nesilsüz aşı sultānuñ seccāde-i ḥāşşasına siz lāyḳsız. Gelün sultānuñ seccāde-i ḥāşşasında oturub siz ḥilāfet eyleñ.” diyü nice kerre igvā vesvese ve tahṛīk iderler idi. Merḥūm Muḥyī Çelebi Efendi de çok kerre ḳaşd ve niyyet iderler idi. Ammā İbrāhīm Efendi ḥazretleri zamānında anlarıñ tahṛīkine maḡrūr olub gelüb maḥallede şeyḥlenmek vāḳi^c olmamıştır ve daḥi devr ve zaman iktizāsınca ekser meclisde ḥabībullah şallallahu ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerinin “ve elzim beyteke vetruk emiri ḡayrike” buyurduğu ḥadiş-i şerīfni okuyub⁵⁴¹ me^cānī-i ‘acībe ve feḥvā-yı ḡarībesinden maḥalline muvāfiḳ ḥaḳāyḳ ve daḳāyḳ bezl iderler idi ve İbrāhīm Efendi ḥazretlerinin vücūd-ı şerīf ve zāt-ı laṭīfleri zāhiren ve bātinen ol ḳadar ma^cdenī’s-saḥā ve menba^cü’l-cūdī ve’l-‘aṭā idi ki her kimesne kim ḥuzūr-ı şerīflerine mülākāt ḳaşd idüb nazarlarına vardıkda evvelā ḡidā-yı cismānī-i ḥişşe-yi ḥāyvāniyye ve ḥazṣ-ı beşeriyye doyurub şāniyen “kellimu’n-nāsse ‘alā ḳadri ‘uḳūlihim”⁵⁴² muḳtezāsınca ḡidā-yı rūḥānī ile ‘ulūm ve ma^cārif ve ḥüsn-i ḥulḳ ile ḳalbini müşerref idüb mütesellī iderler idi. Bu ḥaşlet ile nice ef³ide ve ḳulüb-i müslimīn şayd **92b** u şikār olunub ‘atebe-i ‘aliyye ve südde-i seniyyelerinde ‘abd-i mülūk ve ḥādīm-i mehmūk olub ‘alāyḳ-ı dünyā ve ‘avāyḳ-ı ḥaḳvāyḳ ḳat^c idüb ṭarīḳe sālīk ve müsterşid olub vuşūl-i maṭlūb ve ḥuşūl-i maḳşūd taḥşīl idüb ba^cde anlarda anuñ emr ve izniyle seccāde-i ḥilāfete oturub nice dāllīn ve muḡilleyn tayibīn ve āvibīn olub ṭarīḳ-i şalāḥ ve şırāṭ-ı felāḥda mustaḳīm olmalarına bā^cış ve sebep olub “izā māte ibn-i ādem inḳaṭ^ca ‘amelihu illā selasīn şadaḳatūn cāriyyetin ve ‘ilmün yentefi^cu biha ve veledün şālīḥin yedū lehū” ḥadişinde mezkūr olan ‘ilmün yentefi^cu bihīye maḡhar ve mā-şadaḳ olmuşlardır ve daḥi “ve siyābeke fe ṭahhir ey feḳaşşir”⁵⁴³ āyetiyle ‘āmil olub libāslarını ḡāyet ḳısa giyüb arvās ve ednās-ı arzdan tenezzüh iderler idi ve daḥi

⁵⁴¹ okuyub: kırā³at idüb (B; A)

⁵⁴² İnsanlarla akıllarının seviyelerine göre konuşun.

⁵⁴³ (74)/Müdesir:4: “Nefsini arındır.”

seferlerinde ve bir yere gitdiklerinde kantaraya ya[°]nî bir köpriye uğrasalar sünneti ri[°]âyet idüb atıyla geçmezler idi. İnüb yayak geçerler idi. Hattâ bir gün eşnâ-yı muşâhabetde bu fakîre nakl ve rivâyet eylediler ki “Bir gün hizmetkâr bir dervîş alub Karesi’ye gider idim. Kirmastı köprisine vardıkda atdan inüb bār-gîri dervîşe virüb ben önce köpri geçüb köprinüñ öte başında biri şarı ve biri kıra **93a** iki kelb dururlar imiş bunlardan hâzer iderek geçüb ba[°]de dervîş ardumdan gelüb bār-gîri getürdükde didi ki “Köpri başında biri şarı ve biri kıra iki hâlvatî şūfîleri durular idi. Ne için selâm virmediñüz? Bî-ḥuzûr olub ba[°]z kelimât eylediler.” didikde hâli ve sırrı fehm idüb sükût eyledim. Mübtedîlikde bunuñ gibi bir hâl vâkı[°] oldı.” diyü buyurdılar. Ya[°]nî ol hâlvatî şūfîlerinüñ kelb şüretinde göründükleri kemâle yetişdikleri zamânda imiş. Anlar benî âdem olub kelb şüretinde göründükleri şüret-i melekûtîleri idüğü ma[°]lûm olub anlara şüreten ve zâhiren selâm viriler idi. Hâtırları münkesir olmaz idi ve gâhî ba[°]z kimesneler İbrâhîm Efendi’nüñ ḥuzûrunda filân kimesne gâyetde dâlelet üzeredür münkir-i meşâyîhdür ammâ nikbâtdan hîc bir nikbete ‘arîz olmaz istirâhat üzeredür diyü zıkr eylediklerinde ehlullah katı incindikleri kimesnenüñ cezâsın âhirete te’ḥîr iderler âhiret ‘azâb-ı bâkîdür dünyâ ‘azâb-ı fânîdür diyü cevâb buyururlar idi ve daḥî ḥikmet-i İlâhî ve kudret-i Rabbânî ile Sultânü’l-evliyâ ve bürhânü’l-aşfiyâ Sultân Emîr ‘aleyh secâl rahmetü’l-başıḥ ḥâzretlerinüñ mizâc-ı şerîf ve ṭab[°]-ı enîflerinde sâlik meczûbluk ve meczûb **93b** sâliklik müctemi[°]an vaż[°] olunmuş idi. Ya[°]nî ṭabî[°]at-ı laṭîfelerinde hem cezbe-i İlâhî ve hem sülûk cemi olunmuş idi. Ol ecilden kendülerin kerâmet ile mâba[°]dlerinde seccâde-yi ḥaşşasında ku[°]ūd iden ‘azîzlerinüñ biri meczûb sâlik ve birisi sâlik-i meczûb vâkı[°] olmuşdur. Ya[°]nî kendülerden soñra ibtidâ Ḥasan Ḥâce ḥâzretleri meczûb-ı sâlik kısmından idi. Ba[°]de Bedreddîn ḥalîfe ḥâzretleri sâlik-i meczûb cinsinden idi. Ba[°]de Lûṭfullah ḥalîfe ḥâzretleri meczûb-ı sâlik idi. Dâvûd Ḥalîfe ḥâzretleri sâlik-i meczûb idi ‘Abdurrahman ḥalîfe ḥâzretleri meczûb-ı sâlik idi. Aḥmed Efendi ḥâzretleri sâlik-i meczûb idi. İbrâhîm Efendi ḥâzretleri meczûb-i sâlik idi. Bu daḥî sultân ḥâzretlerinüñ kerâmetindendir ve daḥî İbrâhîm Efendi ḥâzretleri “ve lâ takrîz aḥâke velev biḥabbetin feinne’l-karze mikrazi’l-muḥabbeti” kavli ki meşhûr ve müte‘ârefdür buña inkâr ve redd idüb “vekrâdallâhe kırdan ḥâsenen”⁵⁴⁴ ol kavli tezyîf ider âyet-i kerîme ile ‘amel evlâ vu aḥrâdur diyü ba[°]zı mecâlisde böyle naşîhat iderler idi ve rûm ilinde

⁵⁴⁴ (57)/Hadid:18: “Şüphesiz ki sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar ve Allah’a güzel bir borç verenler var ya, (verdikleri) onlara kat kat ödenir. Ayrıca onlara çok değerli bir mükâfat da vardır.”

olan Yeñişehir'e ikinci gelişlerinde ol diyârda olan ehibbâyı bir mikdâr ihyâ eylediklerinde kendüler gâyet maḥmûm olub ol memleketde iken de eglenmeyüb **94a** yine vaṭan-ı zâhir ve mekân-ı bâhirlerine rücû° eylediklerinde ya°nî Burûsa'ya sa°âdet-ḥânelerine vardıklarında zamân-ı yesîr ya°nî az zamânda ḥacc-ı beytullah sefer idüb varub menâsik-i ḥacc itmâm idüb ṭavâf-ı Ka°betullah ve ziyâret-i ravza-yı resûl şallallahu °aleyhi ve sellem idüb egerçi evliyâ zünûbdan maḥfûzdur ve enbiyâ ma°şûmdur ya°nî evliyâ ısrâr-ı ma°şiyetden maḥfûz olur ya°nî günâh üzerine muşır olmakdan maḥfûzlardur. Egerçi anlardan zelâlet daḥi vâkı° olursa şeyḫ Rûknüddîn °alâü'd-Devlete es-Simnânî kudde sırruḥu buyurmuşdur: “Enbiyâ kaşdla günâh işlemekden ma°şûmlardur ve evliyâ günâh hür ve muḥakḳar dutmaḳdan maḥfûzlardur. Ya°nî şaklanmışlardır.” İbrâhîm Efendi ḥâzretleri daḥi mâl ṭayyib ile ḥâcc eyleyüb irvâş-ı ḥavb ve ednâs-ı zünûbdan teberri idüb ṭâhir ve muṭahhar olduḳda şihḥat ve selâmet ile devlet-ḥânelerine geldiklerinde eyyâm-ı ḳalîlede ya°nî bir kaç günde ḥasta olub marâz-ı mevte mübtelâ olub marâz yevmen-fe-yevmâ müşeted olucaḳ Ramażan ḥalîfe ve ba°z ḥavâşdan kimesneler “Seccâde ḥaḳḳında ne buyurursiz?” didiklerinde tebessüm ve sükût idüb ba°de müddetin bir müddetten soñra veled-i şâlihleri Luṭḥullah Çelebi Efendi ḥâzretlerine vaşiyet idüb şehri rebî°ü'l-âḥirede min şuhûr sene erba°a ve erba°în **94b** ve tis°amiede dâr-ı fenâdan ravza-yı bâḳiyyeye naḳl ve rihlet eyleyüb mezâr-ı şerîf ve merḳad-i laṭifleri ki ravzâtün min riyâzi'l-cennetdür. Ḥarem-i münevverüñ şehir ṭarafına olan ḳapunıñ saḡ cānibinde ḳubûr-ı ḥulefâ silkine muntazım olmuşdur bu rezîlü'n-nām ve zelîlü'l-ḥâş ve'l-°ām āvân-ı sülûkumda bir gün sultānü'l-evliyānuñ civārında ḳuşluk namāzından soñra bir mikdâr süstlük ve ḡaflet °arız olduḳda bir vâkı°a gördüm ki bâb-ı ḥaremüñ saḡ ṭarafında mezâr-ı ḥulefâ ki muntazam olub dizilmiştir. Ol maḳâm kânne bir saḥrâ imiş ol saḥrānuñ vasaṭında ḥarîr ve sündüsden zer ve zîver ile biri biri üzerine iki üç döşek döşemişler. Bu döşeklerüñ üzerinde altunlu ḥarîr yorganlar örtünüb bir pîr-i nûrānî ya°nî Luṭfullah ḥalîfe ḥâzretleri yatur baş ṭarafında sultānuñ seccâde-i ḥâşşasında ne ḳadar ḥulefâ geçdiler ise muntazaman ve müttekeen oturmuşlar. Faḳîr daḥi Aḥmed Efendi'den aşıḡa el ḳavşurub ayak üzre ṭurur idim. Luṭfi ḥalîfe ḥâzretleri raḥmetullah yatdıkları yirden buyurdular ki “°Abdurraḥman var benim eski kılıcımı getir. Ni°metullah ḳuşadub rûm iline gönderelim.” didikde °Abdurraḥman ḥalîfe ḥâzretleri °ubûset idicek faḳîr de benim kılıc murādım degildir didigimde °Abdurraḥman Ḥalîfe ḥâzretleri cevâb **95a** virdiler ki “Kendü daḥi murādım

degildir.” diycek hışm ve ğazab ile “Saña var didim hemân var getir.” diycek °Abdurrahman hâlîfe hâzretleri kâlkub gidüb ba°de bir eski kılıc getirüb Luţf hâlîfe hâzretlerinin yaşadığı yanına “İşte getürdüm.” didikde hışm ile koşat imdi diyü buyurduklarında °Abdurrahman hâlîfe hâzretleri de bu fakîri yanına da°vet idüb kollarını kaldır diyüb bu kılıcı bilüme kuşatdılar felemmâ °arazatü hazel vâkı°a ilâ hîzmet-i şeyhi efdale min rûhî fî cesedi ya°nî bu vâkı°a ki cânımdan efdal şeyhim efendim İbrâhîm Efendi hâzretlerine °arz eyledigimde bize terbiye kaşd eyleyüb sükût eylediler. La°lallahu yesserelenâ iktifâyı eşerihim mādumnâ fi’l-hayâti ve yuhşarnâ me°ahüm izâ künnne fi’l-memât ve yec°alenâ hâdimen lehüm izâ şırna fi’l-ħaşri el-mîzani ve’s-sırrati ve yehdineş-şırâtü’l-müstakîm şırâtallenzîne en°amte °aleyhim ğayru’l-ma°dûbi °aleyhim veleddâlin âmîn. Tokuzuncu bâb Lûţfullah Çelebi Efendi’nün menâkıbın beyân ider. Luţfullah Çelebi Efendi hâzretleri edâmallahu Te°âlâ °omrahu ve zâd °alâ reġâmî’l-eâdî ve’l-ħasüdâ devletehu⁵⁴⁵ İbrâhîm Efendi hâzretlerinin veled-i sülbisidir. Cedd-i â°laları Luţfullah hâlîfe hâzretleridir. Luţfullah bin İbrâhîm bin **95b** °Abdurrahman bin Luţfullah’dur. Sultân hâzretlerinin seccâde-i hâşşasına şuhûr-ı rebî°ü’l-evvel min şuhûr erba°a ve erba°în ve tis°ami°ede ku°üd itmişlerdür. Tabî°at-i şerife ve hilkat-i laţifeleri aksam-ı erba°adan meczûb sâlik kısmındandır. Şakaleyn °ilmine muvâzî olan cezbe-i İlâhiyyeleri sülûklerine ğâlibdür. İbtidâ-yı hilâfetlerinde varub ħacc-ı beytullah ve ziyâret-i ravza-yı resulillâh idüb beşeriyet muktezâsıyla tahmîl olunan ednâs-ı zünüb irvâş-ı vüceb-i mâ-i rahmet ve maţar-ı maġfîret ile taţhîr idüb keyvemu vulidetü ümmehü olub ya°nî anadan toğdukları gün gibi pâk ve tâhir olmuşlardır. Münâfıkînden kendüler ħakkında sū-yı zann idüb ğıybetin idenlere kıbel-i ħâkdan nikebât-ı dehrden nice nikbete yetişmek kerrât ve merrât ile müşâhade olunmuştur. Bedâyet-i hilâfetlerine qarîb zamânda ba°z kimesneler Edremid’e şeyh olan Dâvûd Hâlîfe hâzretlerinin oğlu Muhyî Çelebi Efendi’yi tahrik ve vesvese idüb “Siz pîr ve her vechle ehlsiz. Sultân hâzretlerinin seccâde-i hilâfet-i hâşşasına siz lâyıķ ve ahrâsuz.” diyü iġvâ eylediklerinde merhûm ve maġfûr Muhyî Çelebi Efendi daĥi ehl ve evlâdıyla gelüb sultân hâzretlerinin mahallesinde Ġanî Çelebi’nün evlerinde sâkin olub sultân **96a** hâzretlerinin seccâde-i hâşşasında tek°üd idüb hilâfet-i hâşşasın murâd idindiklerinde ħikmet-i İlâhî ve sırr-ı Rabbânî ile eglenmeyüb eyyâm-ı ma°düde de ya°nî bir kaç günde dâr-ı âĥirete naķl ve

⁵⁴⁵ edâmallahu Te°âlâ °omrahu ve zâd °alâ reġâmî’l-eâdî ve’l-ħasüdâ devlete: A ve B’de yok.

rihlet eyleyüb Luṭfullah Çelebi Efendi daḥi ol varṭadan ḥalāṣ eylediler ve °āmmē-i ināsa ol ḳadar inbisāṭ inkiṣāf ve imtizāc göstermişlerdür ki südde-i sa°adet-māblarında duḥūlda ve ḥurūcda muzāḥame olub keṣret-i aḥibbā ve vefret-i aşdıḳā idinmişlerdür ve Ḥaḳḳ celle ve °alā ḥazret-i Bārī Te°ālā el-Ġanī ismiyle zāt-ı şerīf ve °unşur-ı laṭiflerine tecellī eyleyüb emlāk ve emvāl-i dünyeviyye min ḥaysü lā yaḥtesib kendülerde recā ve ilticā itmedikleri yerlerden bir mertebe yenābī° olub ol ḳadar cereyān eylemişlerdir ki bunlarda zuḥūr iden ğinā mine't-ṭarafeyn ābā ve ecdādlarında olmamışdur. Devlet ve sa°adet ile kürsiye çıkub kāfe-i enāma va°az ve naṣīhat eylediklerinde mü°minin [u] mü°mināt müslimīn [u] müslimāt rikḳat ve ḥurḳata gelüb herkes bukā ve zārlik ve cenāb-ı Rabbü'l-°ālemī°ne envā° tazarru°āt ve teveccühāt ḥāşıl olub meclislerinde ağlamadık az kimesne vāḳi° olur idi ve tāriḥ-i kitāba gelince yigirmi sekiz yıl sultān ḥazretlerinin seccāde-i ḥāşşasında ḥilāfet idüb nice °āşī ve bāğileri iṣlāḥ idüb ve nice °abdabaḳ ya°nī ḳaçġun **96b** ḳulı aḥlāk-ı ḥasene ile şay-dār-ı şād ve sülūk-ı ḳuyūd ile bend ve Mevlāsı ḳapısına daḥi teslim idüb vein yüreddü °abden ābıḳan °anillahi Te°ālā ilā ṭā°atihi aḥabbu ilāllahi min °ibādeti's-şakaleyn ya°nī bir kimesne Allah Te°ālā ḳapısından ḳaçmış bir ḳulı dutub Mevlāsı ḥizmetine getürmek cemī° insanuñ ve cinnīleruñ °ibādetlerinden Allah Te°ālā'ya daḥi sevgilüdür didikleri ḳavluhu ve ḥabībullah şallī °aleyh vesellem Mu°āz bin Cebel'i Yemen'e gönderdikde “lien yehdillahi Te°ālā bike raculen vāḥiden ḥayru'l-leke mine'd-dünyā ve māfihā” yā Mu°āz Allah Te°ālā seniñ sebebiñ ile bir kimesneye hidāyet eylemek seniñ iḳün cemī° dünyādan ve dünyā iḳindekinden ḥayırludur buyurdıġı ḥadıṣ-i şerīfe mazḥar ve mā-şadaḳ olmuşlardur rabbenā yessirlenā menāyā min el-meleki ve'l-melekūt ve teḳabbel minnā hedāyāna mine'l-°amālī's-şaliḥāti bi'r-raġabūti vaġfu anna ve nāyānā bi'r-raḥamūti ve sebbit sevāyānā bi'r-rabuti ve sırāṭü'l-müstakīm sırāṭallenzīne en°amte °aleyhim ġayru'l-ma°ḍubi °aleyhim veleddālīn āmīn⁵⁴⁶ ve Ṭuzla Müderrisi demekle ma°rūf ve meşḥūr⁵⁴⁷ Yaḥyā Ḥalīfe ḥazretleri. Egerçe ki sultānuñ seccāde-i ḥāşşasına oturmamışdur. Lakin bu ṭarīḳüñ ulularındandur⁵⁴⁸. Müderris iken ibtidā Luṭfī ḥalīfe ḥazretlerinin ḥulefāsından Ece Ovası'nda °Alaeddīn ḥalīfe **97a** ḥazretlerinin ceḳbesine doḳunub ṭarīḳe sülūk idüb ba°de Luṭf ḥalīfe ḥazretlerine gelüb müsterşid olub telḳīn u ta°līm andan eylemişlerdür. İcāzet Luṭf

⁵⁴⁶ Onuncu bāb Yaḥyā ḥalīfe ḥazretlerinin menāḳıbın beyan ider (B; A)

⁵⁴⁷ ma°rūf ve meşḥūr: meşḥūr ve ma°rūf (B; A)

⁵⁴⁸ ulularındandur: kibārındandur (B; A)

ḥalife virmişdür. Başlarına kucurek şemle ve arķalarında amrüz kepe⁵⁴⁹ giyerler imiş. °İlm-i zāhirde kūşe-ber-kūşe cemī° °ulūmda⁵⁵⁰ ve va°z itmekde bī-naẓīr ve'lā-emşāl-i akṛān ve'lā-mişāl imiş ba°z dānişmendler gelüb bunlardan tefsīr okuduklarında bir dānişmend zamānıyla bunlardan tefsīr okuyub ba°de Mışır'a varub Mışır'ūn müftīsinden okuyub gāhī eşnā-yı kelāmda Mışır'ūn müftīsine Yaḥyā Ḥalife ḥāzretlerni medḥ eylerler imiş. Yaḥyā ḥalife ḥāzretleri raḥmetullahi °aleyhi raḥmeten vāsi°aten⁵⁵¹ ḥacca gitdiklerinde varub Mışır'da cāmi°-i Ezher'e ḳonub oturur iken bu dānişmend rast gelüb bir miḳdār muşāḥabetden şoñra varub müftiye ḥaber virdikde müftī daḥi “Varıñ imdi da°vet eyleñ gelsünler muşāḥabet idelim⁵⁵².” didikde dānişmend gelüb da°vet idicek ba°z °ile'l beyān idüb varmaḳdan imtinā° iderler. Dānişmend müftiye bu ḥaberi virdikde müftī atına binüb gelüb cāmi°-i Ezher'e geldikde Yaḥyā ḥalife ḥāzretleride miḥrābda otururlar imiş. Cāmi° ḳapısından müftī gelüb selām viricek Yaḥyā ḥalife ḥāzretleri ḳalkub ḳarşu varub ḳollarını açarlar ki mu°ānaḳa iderler. Müftī °ār idüb **97b** elini şunıviricek muşāfaḥa idüb müftī geḳüb miḥrāba ve Yaḥyā ḥalife muḳābelesinde oturular müftī bunlara “Ne okuduñuz °azīz ne gördüñüz ve ne bilürsüz?” didikde Yaḥyā ḥalife ḥāzretleri de “Biz nesne okumadıḳ, nesne bilmezüz ümmiyüz.” diyü cevāb viricek müftī de “Ne gizlersiz söyle ki görelim.” diyü tekrār-be-tekrār ibrām ve ilḥāḥ eyledikde Yaḥyā ḥalife de bī-huẓūr olub “°İlm ḳoḳdur ve dürlü dürlüdür. Ḳanḳı °ilm şorarsuz?” didiklerinde “°ilm-i °arabiyatdan ne gördüñüz?” diyicek Yaḥyā ḥalife de “°ilm-i °arabiyyat ne cüzidür?” diyücek müftī bī-huẓūr olub °ulūm-ı °arabiyyatda bir güc yerden bir suāl iderler. Yaḥyā ḥalife ḥāzretleri de °ale'l-fevr cevāb virüb bir suāl daḥi eydüb yine def°ā cevāb virüb bir suāl daḥi eydüb yine cevāb virüb dördünci suāl ḳaşd eylediklerinde Yaḥyā ḥalife “Üḳ kere tamām oldu. Nevbet bize geldi.” didiklerinde müftī “Buyuruñ imdi.” diyücek Yaḥyā ḥalife ḥāzretleri bir suāl ider müftī añlayumaz yine buyuruñ billah diyücek Yaḥyā ḥalife de bu suāl daḥi güc lügatler ile yine taḳrīr eyledikde ḥic añlayumaz. Allah yine yine buyuruñ didikde Yaḥyā ḥalife ḥāzretleri yine bu suāl daḥi berk ve daḥi güc °ibārāt ve ıṣṫlāḥāt ve lügatler ile taḳrīr ve ta°bīr eyleyüb **98a** müftīnūñ beynisi mün cemid olub dönüb fi'l-ḥāl miḥrābdan ḳalkub Yaḥyā ḥalife ḥāzretlerine şarmaşub öpüb ve ḳoḳub minnetler eyleyüb evine alub gidüb cum°a

⁵⁴⁹ kepe: kepesi (B; A)

⁵⁵⁰ °İlm-i zāhirde kūşe-ber-kūşe cemī° °ulūmda: °ulūm-ı zāhirde (B; A)

⁵⁵¹ °aleyh raḥmeten vāsi°aten: A ve B'de yok.

⁵⁵² muşāḥabet idelim: müşerref olalum (B; A)

gününe dek koyuvmeyüb cum[°]a gün olıcağ cāmi[°]-i Ezher'de ba[°]de's-şalat kürsiye çıkub bir āyet-i kerīme okudukda bir āyetiñ ma[°]nāsı önüne Türkce şağına [°]Arabca soluna [°]Acemce ve Kürdce ve Tatarca ve'l-ḥāsıl Qurān-ı [°]Azīm'den bir āyeti yetmiş üç dille tefsīr eyleyüb [°]Arab t̄ā'ifesi bu ḥāl göricek bir yire cem[°] olub Yaḥyā ḥalīfe ḥāzretlerni kürsiyle başları üzerine kaldırub mā hazā beşerun illā melekun kerīmun⁵⁵³ ya[°]nī bu kimesne beşer degildür melek-i kerīmdür diyü çağrışurlardı *Maḳtel-i Hüseyin* didikleri kitāb Yaḥyā ḥalīfe ḥāzretlerinüñ kendü te'līfleridür Türkce ve şir[°]atü'l-islāma daḥi şerḥ yazmışlardur ve *Şahāh-ı [°]Acemī* didikleri fārisī luğat Yaḥyā ḥalīfe te'līfleridür ve bu ebyāt daḥi Yaḥyā ḥalīfeniñdür ve bundan ğayrı nice İlahī şādır olmuşdur ki mecālisin-i zıkrde okurlar

Sen baña bende yaḳınsın gerçi ben senden ırak
Yüziñi görmez olursam el-firāḳu el-firāk

Raḥmetiñ deryāsına hiç ḥadd ü pāyān olmaya
Bizi andan ḳılma maḥrūm ben ne var oldumsa [°]āk

Yüz sürüyi eşigüñe ki düşmüşem ḥūr u ḥaḳīr

98b Aluram el ḳaldur beni düşmüşlere sensin dayak

Yir ü gök ehli tamāmet seni ḳılurlar taleb
Emrüñe münḳād olub yoluñda sultānlar yayak

Dimişim ḳālū belā düşmüş giderim ol yola

⁵⁵³ Yūsuf (12): 31: “Haşa! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir” dediler.”

Ben o yoldan dönmezem öldür gerekse oda yak

Yoluña gönülicecek tayy-ı mekân eyle bize

Şol yola gönder bizi kim şıgmaya el u ayak

Hâliş u muhliş oluben eylegil hâliş °amel

Cennet içre vire şāña hille vü tāt u burak

Dağı çok dürlü °atālar eyleye ol pādīşāh

Hūrīlerden gönderiser her evinde biñ tabak

Kur’ān içre didi Hāk ni°metlerimün haddi yok

Pes anuñ şükriñ yirine getürimez dil dudak

°Āciz u miskīn olub halk ile cümle °ālem

Al ele miskīnligi benlik yolun elden bırak

Ehl-i °ilm olmak dilerseñ gel okı °ilm-i ledün

°İlm-i zāhir ey ḥāce anuñ katında bir varak

Cümle °ilmi bilirüm diyüb tefahhūr eyleme

Gel berü bu °ilm-ı sırdan oku imdi bir sebāk

°İlm-i sırdan buñla mı didi baña ehl-i hāl

Kimsenüñ °aybın görüben dimegil aña babak

Didiler ıslāh-ı °ālem Bārī'ye vācib degül

İşbu cümle °ālemüñ halkına bir gözle bak

Ol Muhammed Muştafā'nuñ hürmetiçün yā İlah

Vir berātın eline Yahyāyı eylegil °ıtāk

Temmetü'l-kitāb bi°avnillahi'l-melikü'l-vehhāb şehr-i şa°bānū'l-mu°azşam sene
1017

SONUÇ

Emir Sultan hakkında birçok çalışma yapılmış olmakla birlikte Andolu'da İslamiyetin yayılışı ve büyük bir imparatorluk kuran Osmanlılar üzerinde bir çok etkisi olan bu zâtın tam anlamıyla anlaşılabilmesi için yaptığımız çalışmayı destekleyecek çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar birbiriyle ilişki içinde iki ayrı koldan yürümelidir. Bu büyük sûfînin hem tarihsel kişiliği ortaya konulmalı hem de kendisi çevresinde oluşan edebî eserlerin bir bütünlük içinde ele alındığı çalışmalar yapılmalıdır.

Özellikle Emir Sultan hakkında son dönemde yapılan çalışmalarda menâkıbnâmerlerin sadece ismen zikredildiği fakat kaynak olarak kullanılmadığı görülmektedir. Bu çalışma ile Emir Sultan'a ait menâkıbnâmelerden biri daha ilim âlemine tanıtılmış bulunmaktadır. Ayrıca bu büyük evliyanın tarikatına dair bilgiler ortaya konulurken ilk defa menâkıbnâmelerden yararlanılmış ve tekrar edile gelen bilgilere ekler yapılmıştır. Emir Sultan hakkında telif edilen bütün menâkıbnâmeler bir eserde toplanmış ve bizden sonra yapılacak çalışmalara bir zemin hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim. “Baldırzâde,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.5, s. 8-9.

Âşık Çelebi, *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*, (haz: Filiz Kılıç), c.1,3, İstanbul 2010.

Aydemir, Yaşar. *Ravzî Dîvânı*, Ankara 2009.

Baba, Mustafa Okan. “*Menâkıb-ı Emir Sultân (Metin-İnceleme-Gramer-İndeks)*,” (basılmamış doktora tezi Marmara Üniversitesi, 1991).

Baldırzâde, *Tercüme-i Hâl-i Emîr Sultân*, Bursa 1307.

Baysun, Cavid. “Emir Sultan’ın Hayatı ve Şahsiyeti,” *İst. Üni. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 1/1, İstanbul (1949), s. 78-94.

BOA Dosya no: 430 Gömlek no: 21796

BOA Dosya No:153 Gömlek No:7603

Burmaoğlu, Hamit Bilen. “Şâir Lâmi’i Çelebi ve Emir Sultan,” *EGE Üni. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı, I/ II, İzmir (1983), s. 14-20.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. I-III, İstanbul 1333.

Bursa Ansiklopedisi, (haz. Yılmaz Akkılıç), İstanbul 2002.

Ceyhan, Semih. “Osmanlı Tâcnâme Literatürüne Göre Derviş Tacı ve Abdullah Salahaddin-i Uşşaki’nin Cevahir-i Tac-ı Hilafet Risalesi,” *İslam Araştırmaları Dergisi* sayı. 25 İstanbul. 2011, s. 113-172.

. “Taç:Tasavvuf,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 39, s. 363-365.

Ceylan, Ömür. Ozan Yılmaz. *Hazâna Sürgün Bahâr: Keçecizâde İzzet Molla ve Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr*, İstanbul 2005.

Dörtbudak, Mehmet Veysi. “Manisalı Mehmed Senâyî Çelebi ve Risâle-i Menâkıb-ı Emîr Sultân (Keşif-nâme) Adlı Eseri,” *Bursa’da Düinden Bugüne Tasavvuf Kültürü-3*, Bursa 2004, s. 205-218.

Duran, Hamiye. “Mecâlis’te Hacı Bektâş Velî,” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi*, 1/3, Ankara 1996, s. 5-9.

Emecen, Feridun. “Nilüfer Hatun,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 33, s. 124-125.

Emir Sultan, *Yasin-i Şerif’in Meâl Tefsiri Esrâr ve Havassı*, (çev. Hasanü’l-Halebî), İstanbul 1991.

Evliyâ Çelebi, *Seyâhatnâme*, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, (haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı), c. 2-7-9, İstanbul 1999.

Eşrefoğlu Rûmî, *Tarîkatnâme*, (haz. Esra Kesinkılıç), İstanbul 2002.

[Fraşeri], Şemsseddin Sami. *Kâmûsü’l-‘alâm*, c. II, İstanbul 1306.

Gelibolulu ‘Âlî, *Künhü’l-ahbâr*, Ankara 2009, tıpkıbasım.

[Günaltay], Mehmed Şemsseddin. *Yâdigâr-ı Şemsî*, Bursa 1332.

Harman, Ömer Faruk. “Dağ,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 8, s. 400-401.

Hoca Sadeddîn, *Tâcü’t-tevârih*, c. 1, İstanbul 1279.

Hüsameddîn Bursevî, *Menâkıb-ı Emîr Sulţân*, Vat.Turco.302.

İsmail Belîğ, *Güldeste-i Riyâz-i ‘İrfân ve Vefeyât-ı Dānişverān-ı Nādiredān*, Bursa 1302.

İsmail Hakkı Bursevî, *Silsilenâme-i Celvetiye*, Ata. Ktp. MC_Yz_K_00379.

İz, Fahir. *Saltuknâme*, c. 6, Harvard 1977.

Kafadar, Cemal. *İki Cihan Âresinde: Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, (çev. Mehmet Öz), İstanbul 2010.

Kahraman, Nurettin. *Menâkıb-ı Emîr Sultân (Hüsâmeddin Bursevî) İnceleme ve Metin*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi 2009).

Kara, Mustafa. “Hüsâmeddin Bursevî,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 18, s. 511-512.

Kol, Nilüfer. *Kefeli Mustafa Müdâmî Divanı*, (basılmamış yüksek lisans tezi Boğaziçi Üniversitesi, 2007).

Kara Dâvûd, *Hâşiye alâ Kûçek*, MK 06 Hk 3368.

Karakaya, Enis. “Şeyh Sinan Külliyesi,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* c. 39, s. 66-67.

Kâtip Çelebi, *Keşfü’z-zünûn*, İstanbul 1972, tıpkıbasım.

Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara 1989.

Köprülü, Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 7.bs., Ankara 1991.

Kunter, Halim Baki. “Emir Sultan Vakıfları ve Fatih’in Emir Sultan Vakfiyesi,” *Vakıflar Dergisi*, I/IV (İstanbul: 1958), s. 38-64.

Liman, Hatice. *Yahyâ Bin Bahşi’nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı Eseri: İnceleme-Metin*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, 2008).

Mecmuâ, Ata. Ktp., Bel_Yz_K_00700.

Mehmed Ali Aynî, *Hacı Bayrâm-ı Velî*, İstanbul 1343.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, c. 4, İstanbul 1308.

Mermer, Ahmet. *Rahimî Dîvânı*, İstanbul 2004.

Nimetullah Efendi, *Menâkıb-ı Emîr Sultân*, Sül. Ktp. Hacı Mahmud Efendi nr. 4564.

Ocak, Ahmet Yaşar. *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler: (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, 3. bs., Ankara 2010.

. “Eski Türklerde Dağ Kültü,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 8, s. 401-402.

. “Evliya Menakıbnameleri,” *Türk Edebiyatı Tarihi*, (ed. Talat Sait Halman), 2. bs., c.1, İstanbul 2007, s. 605-621.

Okuyay, Ercan. *Senîh-i Mevlevî Dîvânı*, (basılmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2005).

Osmânzâde Hüseyin Vassâf Efendi, *Sefîne-i Evliyâ*, c.I-V, (haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul 2006.

Öngören, Reşat. *Osmanlılar'da Tasavvuf: Anadolu'da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İstanbul, 2000.

Özege, Seyfettin. *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, c.III, İstanbul 1975.

Pınar, Zeki. “Baldırzâde,” *Uludağ*, I/XIV, Bursa (1938), s. 44-45.

Pîr Muhyiddîn, *Şefâat-nâme*, (haz. Meliha Yıldırım Sarıkaya), İstanbul 2012.

Sertkaya, Osman F. “Abdürrezzak Bahşî,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.1, s. 297-298.

Sakaoğlu, Necdet. *Bu Mülkün Kadın Sultanları: Valide Sultanlar, Hatunlar, Hasekiler, Kadınefendiler, Sultanevendiler*, İstanbul 2008.

Şahin, Haşim. “Menâkıbnâme,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 29, s. 112-114.

Tosun, Necdet. “Nurbahşiyye,” *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 33, 248-249.

. “Ahmed Yesevî'nin Menâkıbı”, *İLAM Araştırma Dergisi*, III/1, İstanbul, (1988), s. 73-81.

Taşköprüzâde Ahmed Efendi, *eş-Şekaiku'n-nu'maniyye fî ulemâi'd-devleti'l-Osmâniyye*, (nşr. Ahmed Subhi Furat), İstanbul 1985.

Tercüme-i Vesîle-i Metâlib, M. Ktp. Aesry1060.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Çandarlı Vezir Ailesi*, Ankara 1974.

Ülker, Necmi. Vehbi Günay, Cahit Telci, Turan Gökçe, *İzmirde Türk Mührü: Emir Sultan Dergahı Haziresi Mezar Kitabeleri*, İzmir 2008.

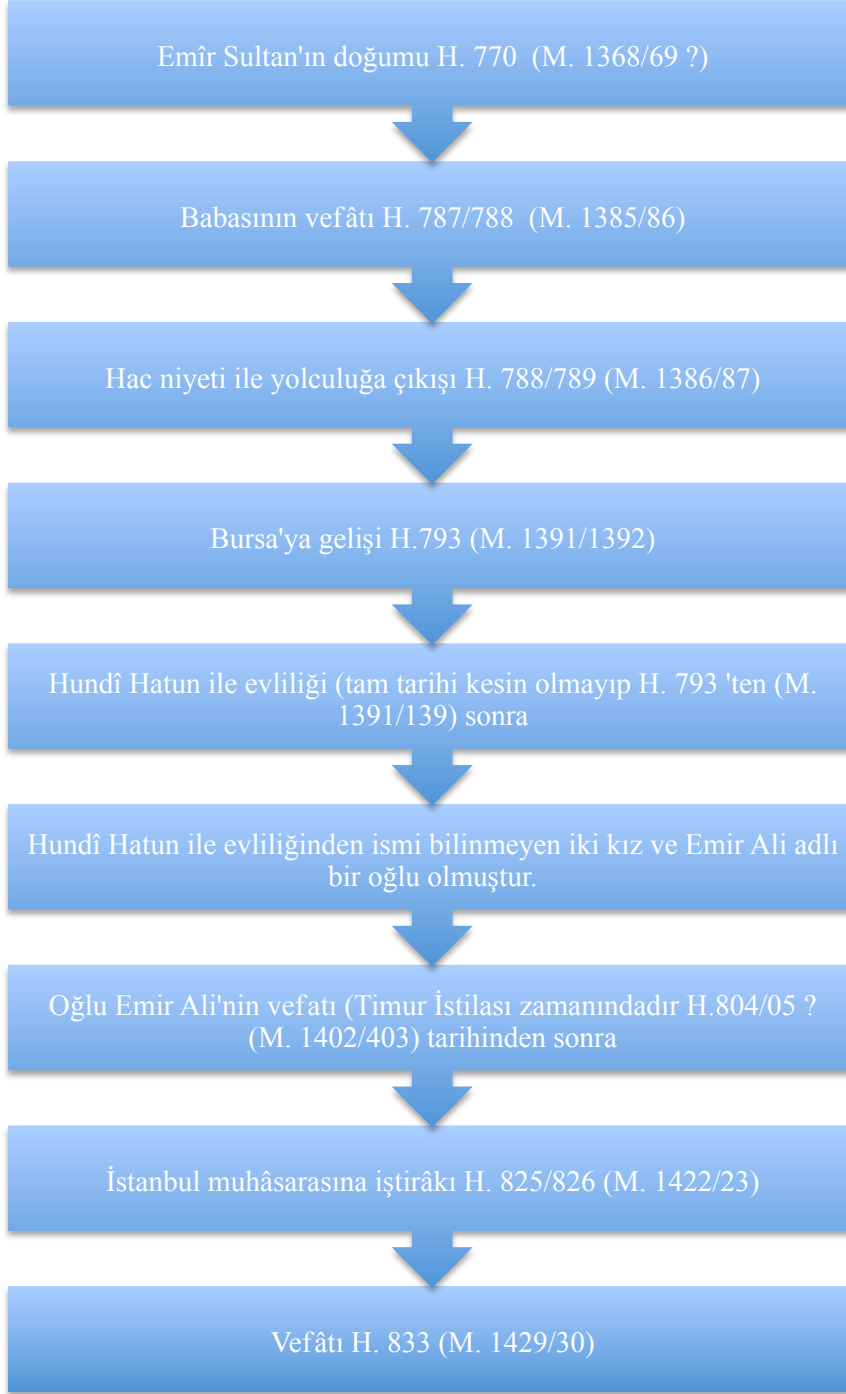
Vasileios I. Kandes, *Kuruluşundan XIX. Yüzyıl Sonlarına Kadar Bursa*, (çev. İbrahim Kelağa Ahmet), İstanbul 2009.

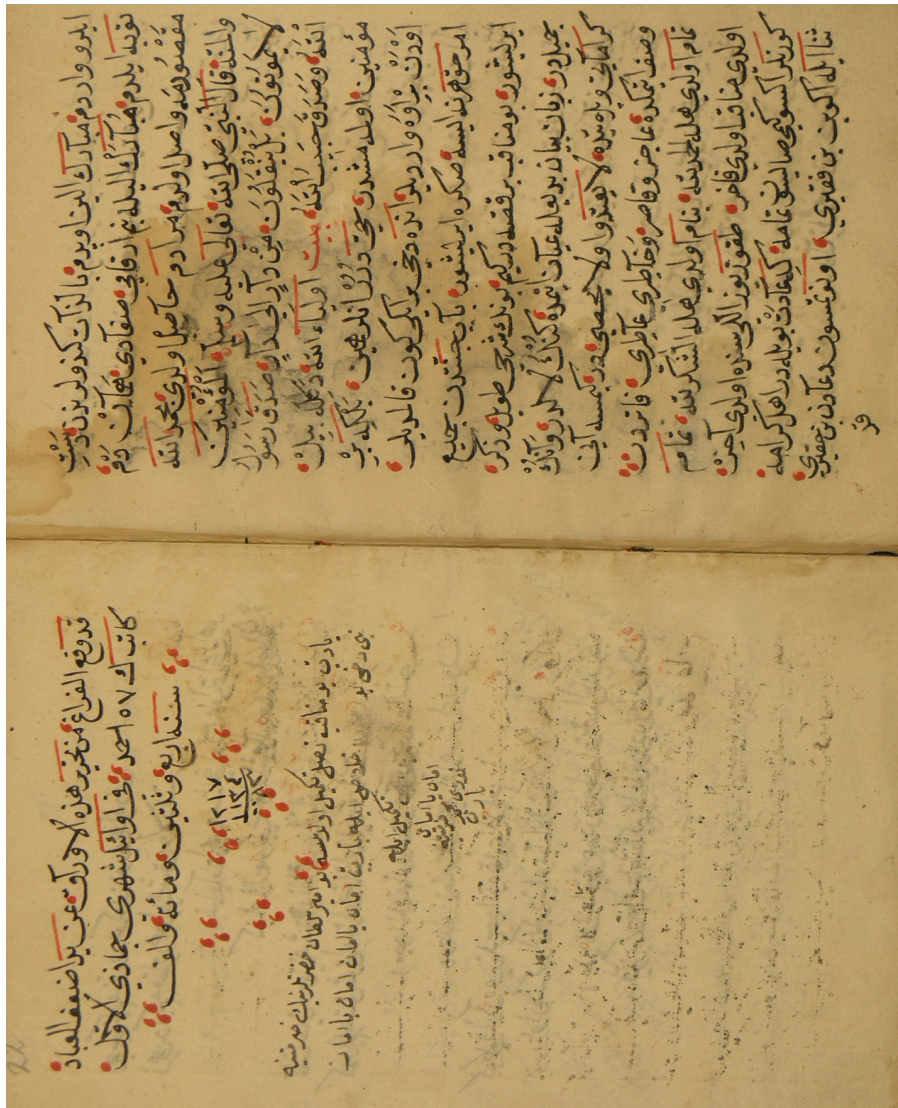
https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=119635 [erişim tarihi 18 Ocak

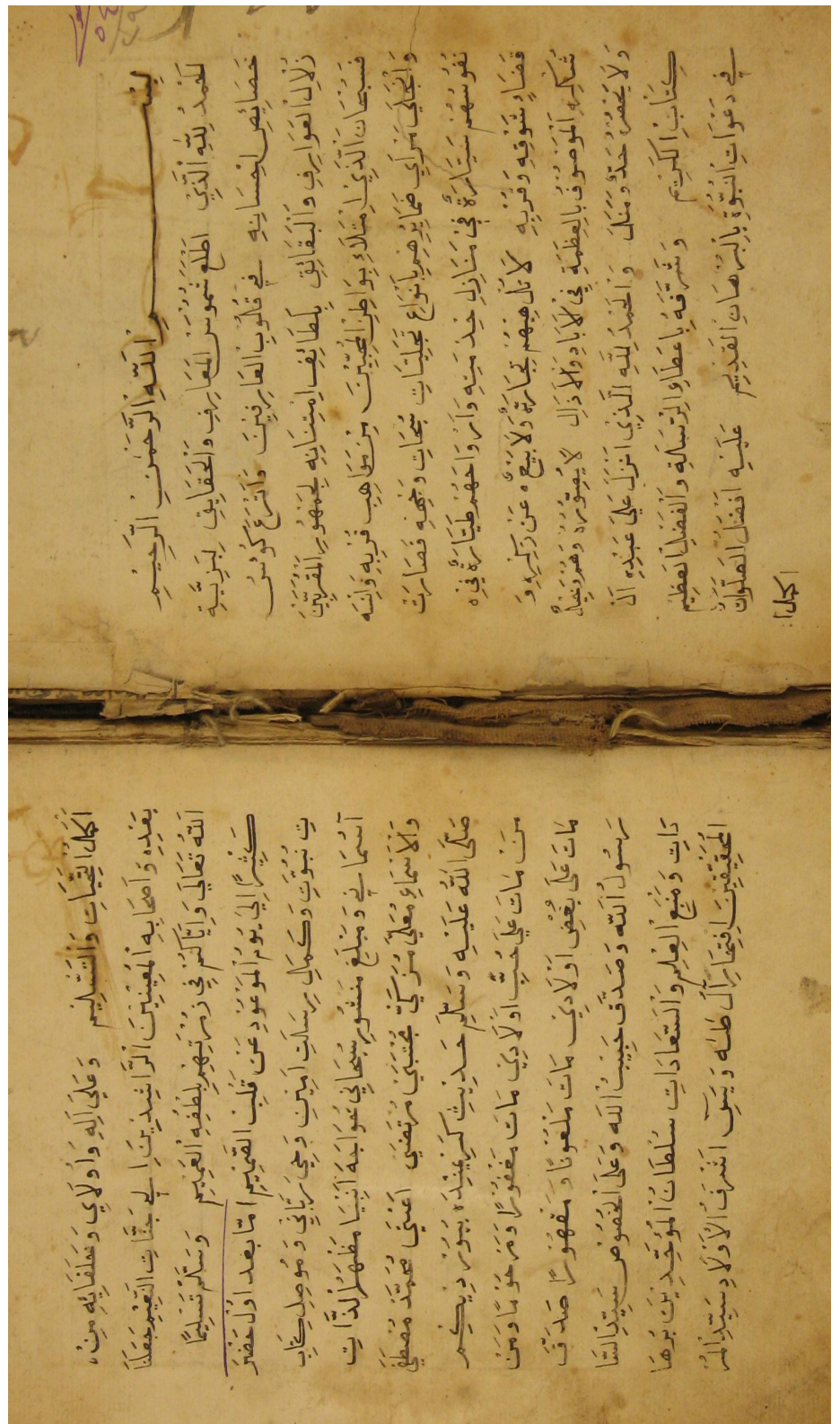
2013]

EKLER

Emir Sultan Kronolojisi

۲۷
 الهی
 کرم عاقله صلا و تلبیسم
 در ذال اوله کلمه در یافیم
 اه ایلی واه ایلی حلازه ایلی کن
 جانک ایچینه جنایه یولیم
 آفر کوز لیده باش برینه قاه
 ذره د کورق کوز یه جهانه
 در بالوش ایلیوب قفقز ایلی
 عشق قانیره عیاضی بولیم
 از لرمیدانه صلوحی و اهرار و شمع کوشه یوزکی ایشیدیم کلدی
 عاقله جمیع اولش دیروب اولور ایغینه یوزکی نایت سویم کلدی
 جمله اولیا لودیه دوسه دوسه یولیم سلطان انبیای نایت کورم کلدی
 خواهر بخش اوله د کافی بولیم سلطان انبیای نایت کورم کلدی
 اچلمش د کالر قورلش بازار
 جانم نراد اولش د لاله نکر
 او نورش استک برایتی بازار
 حقه محبوب اوله سلطانی بولیم

هَذَا صَافٍ أَمِيرُ سُلْطَانِ السَّيِّدِ مُحَمَّدٍ الْخَارِجِيِّ بْنِ سَيِّدِهِ عَلِيٍّ

رحمت الله عليهم اجمعين

والله اعلم
بما كنا
نعمين

الحمد لله

[illegible]

هذه الكتاب المناوي الشريف حضرت امير عالمنا قدس سره العزير
 انما كان في قديم اولي بسند سليم حرك
 محسن كائنات من جود كل كائنات وحوادث مظهر وجود
 يبرهنه عرش فرشتان اني ومن هزله ولا تقوش ردي
 قد اقمه سنه لا ينفي بحاله فاي وباق اول حرك
 حمد و حمد و ان اريد حمدك كم كما في نور الله عالمي
 كم عالمون وموجود كوني ايجاد ابدني شكر سياست
 حمد و الحمد و سياستكم بدرت به و اجد بطلون بنياد ابدني
 يونغين بجهت و ابدني قدرة خلقه اظهار ابدني
 ابدني و ابدني نور اخبريك نهايت بيوقدر
 احرك بجله ابدني خصلت ابدني همام ابدني
 بركه ابدني اولي نور مني كور و نور و نور
 جها ابدني ابدني اولي نور بر بركه ابدني
 خلق خيالات صلوات حمد و نور ابدني اولي نور و ابدني
 كم نظام وجهه له فالخلق عبادي جباري نور بركه ابدني
 شكر و بركه ابدني اولي نور ابدني كم جاه و صلواته ابدني

پدید یار و قوتورنده دستگیر و لوی و عظیم علی بنه النور و صلواته
 ناصحه و دوا و رسلان مختصه سلطان بنه که عدول و علیلله
 عالمی مقارن و سام و نامعدود و انبوت شهرتیک شهید
 یار بنه که خانت کفرون جهات مطهره قاری و روحانی
 اورزیده اوسونیم انور و محبت ایدن ران و بخانه یتیمخانی و روحانی
 اختیاری و وزیده اوسونیم انور و اقرا ایدن هلا یتیمخانی
 و روحی شایع و پادشاه کهیم بموجر زوید مستوف
 خدمت علما دین دور و ادبی خیر و زار و لا و صحرا
 هکندره و اله و کربان اولن قوی بیته کد و جبینک و
 رسولیان و صلحی انده علیه و سیم و لاری اولان سلطان
 العارفين و رهان الحقه بنی افتخار کماله و کس و اشرف
 اولاد سید الرسلان یعنی میر سلطان حضرت لاری قدرته
 روحه و السلطان زنی عاشق و صاحب قلادی و روحی
 حقیق و السلطان استانی شریفه و اروپ یوز سور
 شیخ و مبارک دین شریفی ابله یتیمخانی هفت و اولوب
 و عود و زیارت بر مقام شریفی کونین اولان کن
 عرب و لغی و هر کنی و قویب استفاده ایدن مدنی اولان اولاد

[illegible]

[illegible]